SPRAWOZDANIE
WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ

ZA ROK 1936/37

19 POZNAŃ 37

NAKŁADEM WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ

SPRAWOZDANIE
WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ
ZA CZAS OD 1 KWIETNIA 1936 DO 31 MARCA 1937 ROKU

SPRAWOZDANIE
WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ
ZA ROK 1936/37

1 9 POZNAŃ 3 7

NAKŁADEM WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ

Odbito w Rolniczej Drukarni i Księgarni Nakładowej
Sp. z ogr. odp. w Poznaniu, ul. Sew. Mielżyńskiego 24

SPIS RZECZY

WSTĘP

Szereg momentów natury organizacyjnej i gospodarczej wpłynęło na to, że sprawozdawczy rok 1936/37 uważać można w historii Wielkopolskiej Izby Rolniczej jako rok przejściowy.

Jeżeli chodzi o zagadnienia organizacyjne, to poza faktem ukonstytuowania się nowych władz Izby — wybranych na posiedzeniu Rady w dniu 30 XI 1936 r. — wymienić należy moment posiadający poważny wpływ na charakter i zasięg prac terenowych Wielkopolskiej Izby Rolniczej. Mianowicie w ciągu roku sprawozdawczego zaczęła obowiązywać umowa zawarta przez Wielkopolską Izbę Rolniczą z Wielkopolskim Towarzystwem Kółek Rolniczych, w myśl której Wielkopolska Izba Rolnicza powierza Wielkopolskiemu Towarzystwu Kółek Rolniczych prowadzenie pod fachową kontrolą Izby akcji terenowej, a mianowicie: akcji ogólnoinstruktorskiej, akcji organizacji G. P. oraz — co już i przed umową przydzielone było W. T. K. R. — akcji Przysposobienia Rolniczego. Zawarcie tej umowy poprzedzone zostało zmianą statutu W. T. K. R., w myśl której to zmiany Pow. Tow. Kółek Rolniczych został nadany charakter ośrodka centralizującego w powiecie czynniki mające styczność z zagadnieniami rolniczymi: a więc poza rolnikami jako takimi i Radcami Wielkopolskiej Izby Rolniczej — spółdzielczość, organizacje kobiece oraz samorząd terytorialny.

Równolegle poszła akcja obsadzania powiatów przez instruktorów rolnych ogólnych oraz zostały poczynione w Izbie przygotowania do powiększenia sieci instruktorów specjalnych, szczególnie zaś łąkarskich i ogrodniczych.

Ocena nowego systemu pracy możliwa będzie oczywiście dopiero po dłuższym okresie jej trwania. Wydaje się jednak już dziś możliwe stwierdzenie, że zostały położone poważne podwaliny organizacyjne do tego, aby praca rolnicza w terenie była życiowa, wnikała w najistotniejsze potrzeby rolnicze poszczególnych powia-

tów Wielkopolski, oraz, co z punktu widzenia celowości organizacyjnej ma doniosłe znaczenie, posiadała możliwie jednolity i zharmonizowany ośrodek dyspozycyjny.

Gospodarczo rok sprawozdawczy był również rokiem przejściowym — daj Boże — ku lepszej koniunkturze. W roku 1936/37 po raz pierwszy od szeregu lat nastąpił moment wydatniejszej poprawy cen rolniczych. Stwierdzić jednakże niestety należy, iż dla olbrzymiej większości rolników wielkopolskich rok sprawozdawczy, mimo poprawy cen, nie przyniósł istotnej ulgi, a przeciwnie w wielu dziedzinach zaliczyć go należy do serii lat ekonomicznie ciężkich i trudnych. Złożyło się na to szereg przyczyn, przede wszystkim zaś ten fakt, że rolnik wielkopolski wyczerpany finansowo i zasobowo przez 2 lata niebywałej klęski posuchy, zmuszony był dużą część zbiorów realizować bezpośrednio po żniwach po cenach niskich, zaś z chwilą nadejścia fali zwyżki cen w połowie roku, kupować pasze po cenach przewyższających niejednokrotnie cenę sprzedanego po żniwach zboża.

W tych warunkach objawy wtórne przeżytej 2-letniej posuchy — objawiające się również i w miernym, a miejscami wyraźnie złym urodzaju, wynikającym z powstałych na skutek suszy wad strukturalnych naszej gleby — sprawiły to, że poprawa cen, która się uwydatniła w drugiej połowie roku sprawozdawczego, w małym tylko stopniu wyzyskana była przez rolników.

Mimo tych ujemnych i trudnych warunków ekonomicznych podkreślić należy stały i wyraźny postęp rolników wielkopolskich w dziedzinie techniki produkcji, organizacji gospodarstw, różniczkowania i jakościowego podnoszenia produkcji roślinnej i zwierzęcej, oraz wybitny wzrost zainteresowania fachową wiedzą rolniczą, szczególnie szkolnictwem rolniczym. Wszystkie te czynniki pozwalają wierzyć w możność utrzymania zasadniczej linii rozwojowej rolnictwa wielkopolskiego, które jest predestynowane do tego, aby poza ilościowo wysoką produkcją być ośrodkiem obsługującym tak rynki eksportowe w wysokogatunkowy standaryzowany towar rolniczy, jak i rynki rolnicze innych województw polskich w elitarny szlachetny towar siewny lub hodowlany.

Jan Morawski,
Prezes Wielkopolskiej Izby Rolniczej.

Sprawozdanie z czynności Biura
Wielkopolskiej Izby Rolniczej

[illegible]

[illegible]

Sprawozdanie z czynności Biura Wielkopolskiej Izby Rolniczej

[illegible]

[illegible]

Biuro Polityki Ekonomicznej

WARUNKI ROLNICZO-GOSPODARCZE W ROKU 1936/37

1. Przebieg warunków atmosferycznych (od 1 IV 1936 do 30 VI 1937)

Po dwóch z kolei latach klęsk żywiołowych, w szczególności katastrofalnej suszy w wiosennych i letnich okresach wegetacyjnych lat 1934 i 1935, miały warunki atmosferyczne z wiosną i w lecie roku 1936 przebieg dla wegetacji roślin na ogół pomyślny.

Długi okres przedwiośnia pozwolił na dobre zakorzenienie się roślin wyrównując także dzięki obfitym opadom braki wilgoci w glebie z okresu zimowego. W kwietniu, który zaznaczył się temperaturą chłodną i przymrozkami dochodzącymi do —7° C, nastąpiły na glebach lżejszych i z natury zimniejszych i niedrenowanych uszkodzenia zasiewów, zwłaszcza nieco przedwcześnie wybujałego żyta; jednak szkody te ani co do ogólnej przestrzeni ani rozmiarów w poszczególnych gospodarstwach nie były szczególnie dotkliwe. Poza tym kształtowały się warunki temperatury i pogody w następnych miesiącach, jak i ilość i rozkład opadów w kwietniu, maju i czerwcu korzystnie; szczególnie obfite opady, w niektórych okolicach ulewne do 50 mm w jednym dniu, notowano w drugiej połowie maja.

Żniwa rozpoczęto na gruntach lżejszych już 4 lipca, a powszechnie na obszarze całego województwa ok. 10 lipca. Silne burze i porywiste wiatry spowodowały w niektórych okolicach znaczniejszy stopień wylegnięcia zbóż i utrudnienie prac żniwnych. Mimo, że lipiec był na ogół pogodny i upalny, to jednak częste przelotne opady przeszkadzały w sprzęcie zbóż. Opady sierpniowe utrudniały sprzęt koniczyny nasiennej, mieszanek i łubinu nasiennego, przy czym miejscami część zboża i wysadków buraczanych porosła w kopcach na polu. Większe ulewy powodowały zamoknięcie i potrzebę ponownego przekładania stogów. Wszystkie te przeszkody atmosferyczne nie wpłynęły wprawdzie szczególnie ujemnie na wyniki żniw, przedłużyły jednak dość znacznie okres żniwny poza normalne dla województwa poznańskiego terminy.

W okresie polnych prac jesiennych i zasiewów, we wrześniu i październiku, przeważała pogoda chłodna i dżdżysta przy dużym zachmurzeniu, częstych mgłach i silnych wiatrach. Częste deszcze utrudniały prace w polu, tak że siewy zostały ogólnie opóźnione

i przeciągnęły się w niektórych okolicach do 20 października. Spowodowało to bardzo późne wschody i słaby rozwój i rozkrzewienie się ozimin. Również uległy opóźnieniu wykopki ziemniaków i buraków cukrowych.

Przebieg warunków atmosferycznych w okresie zimy 1936/37 i wiosny 1937 r. był bardzo niekorzystny. Chociaż pierwszy śnieg spadł bardzo wcześnie (19 listopada), to z powodu braku dalszych obfitszych opadów śnieżnych pozostała rola prawie przez cały okres zimy i prawie na całym obszarze województwa bez dostatecznej ochrony. Z początkiem stycznia nastała pogoda mroźna przy temperaturze do — 20° C i silnych ostrych wiatrach. Wobec braku pokrywy śnieżnej porywiste wiatry unosiły drobne części suchej gleby, odkrywając korzenie i siekąc ostrym piaskiem i pyłem części nadziemne ozimin. Wyrządzone w tym okresie szkody były już znaczne.

Mroźna pogoda trwała przez cały luty do marca, który był zimny, słotny i wietrzny. Stałe w tym miesiącu i niejednokrotnie bardzo dotkliwe przymrozki nocne w bardzo poważnej mierze pogłębiły poprzednie uszkodzenia mrozowe ozimin.

I tak żyta i pszenice musiały ulec zaoraniu w procencie, ogólnie biorąc, dużo większym niż w innych latach, przy czym na lżejszych glebach zaorywanie pszenicy dochodziło w poszczególnych wypadkach do kilkudziesięciu procent areału. Również jęczmiona ozime musiano powszechnie zaorać w dużej części, a w okolicach o lekkich glebach prawie że wyjątkowo tylko się ostały. Największe szkody mrozowe ujawniły się w koniczynach, lucernach, inkarnatkach i mieszankach poznańskich, których większość na terenie całego województwa musiała ulec zaoraniu. Nadspodziewanie dobrze przezimowały natomiast rzepaki.

Poważne były też szkody mrozowe w zakopcowanych ziemniakach, burakach pastewnych, brukwi i marchwi.

Również niepomyślny był przebieg warunków atmosferycznych w kwietniu i dalszych okresach wegetacyjnych. Kwiecień był chłodny i mokry z dużymi wahaniami temperatury, które nie sprzyjały wegetacji przerzedzonych ozimin.

Siewy zbóż jarych zostały opóźnione.

W miesiącu maju i pierwszej połowie czerwca panowała pogoda upalna i sucha z przelotnymi tylko lokalnymi opadami o charakterze burzowym i często połączonymi z gradobiciem. Na ogół ilość opadów i wilgoci w glebie była dla należytej wegetacji roślin niewystarczająca, co spowodowało słaby wzrost zbóż ozimych i jarych, przedwczesne bielenie słomy oraz dojrzewanie i zasychanie ziarna przed jego należytym wykształceniem się.

Ochłodzenie się temperatury i obfitsze deszcze w drugiej połowie czerwca nie zdołały już wpłynąć na stan zbóż ozimych, popra-

wiły natomiast jeszcze zboża jare i wpłynęły korzystnie na rozwój okopowych.

Sianokosy odbyły się przy sprzyjającej pogodzie i sprzęt pierwszego pokosu siana był na ogół zadawalający. Sprzęt rzepaków rozpoczęto ok. 20 czerwca a już w parę dni później koszenie jęczmion ozimych.

2. Wyniki i charakterystyka zbiorów w r. 1936.

Wbrew oczekiwaniom opieranym na dobrym wyglądzie zbóż przed żniwami, wypadły omłoty ze żniw 1936 r. słabo i zbiory były mierne.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego wyniosły dla woj. poznańskiego plony przeciętne z 1 ha w q:

	W 3-leciu 1928—30	W 3-leciu 1931—33	W roku 1934	W roku 1935	W roku 1936
pszenicy	20,0	18,1	16,0	12,8	15,7
żyta	15,6	15,0	12,9	12,5	13,0
jęczmienia	19,5	17,8	16,2	13,8	15,5
owsa	18,1	17,6	14,3	9.6	15,7
mieszanek ze zbóż .	18,9	17,2	13,2	10,4	12,5
mieszanek zbożowo-strączkowych . . .	17,4	17,3	11,9	11,1	9,2
grochu	16,8	17,0	7,7	9,0	15,6
rzepaku	12,7	12,5	7,7	6.8	11.5
peluszki	16.5	14,1	4,8	5.3	8,0
wyki i bobiku . . .	13,9	13,4	4.9	4,8	6,4
ziemniaków	143,0	138,0	156,0	90,0	136,0
buraków cukrowych .	248,0	200,0	244,0	214,0	240.0

W porównaniu z poprzednimi dwoma latami posuchy i klęskowego nieurodzaju w Wielkopolsce plony przeciętne z hektara były wprawdzie w roku 1936 wybitnie wyższe, leżały jednak dla wszystkich bez wyjątku zbóż kłosowych, strączkowych i roślin przemysłowych dużo poniżej przeciętnych z trzechlecia ostatnich lat normalnych urodzajów w województwie poznańskim.

Ogólne wyniki zbiorów w województwie poznańskim w r. 1936 oraz porównanie zbiorów ważniejszych ziemiopłodów z wynikami lat poprzednich uwidacznia następujące zestawienie według oficjalnych danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Tabela I.

Zbiory ogólne ziemiopłodów w województwie poznańskim w latach 1933, 1934, 1935 i 1936.

Zestawienie Biura Polityki Ekonomicznej według danych Główn. Urzędu Statyst.

Nr bież.		1933	1934	1935	1936	Zbiory r. 1936 w stosunku do r. 1933 = 100	Zbiory r. 1936 w stosunku do r. 1935 = 100
		w tysiącach quintali					
	Główne ziemiopłody:						
1	pszenica	2681,0	2311,4	1644,4	1849,8	69,0	112,5
2	żyto	9722,6	7823,9	7665,0	8053,2	82,8	105,1
3	jęczmień	2098,4	1770,0	1722,3	1923,7	92,0	111,7
4	owies	2442,4	1285,5	1248,8	2028,9	83,2	162,5
5	ziemniaki	35201,0	42552,5	24949,2	38282,9	108,8	153,4
6	buraki cukr.	8506,6	11180,1	9764,2	10263,2	120,7	105,1
	Inne:						
7	gryka	3,3	2,6	1,8	2,7	—	—
8	proso	1,7	2,1	1,3	3,1	—	—
9	kukurydza	21,3	12,7	11,9	28,1	132,0	236,1
10	mieszanka ze zbóż na ziarno:						
	a) jęczmień i owies	827,2	668,3	486,9	642,0	77,6	132,0
	b) inne	504,0	64,8	168,3	222,9	44,1	132,1
11	groch	382,1	195,3	195,9	363,0	95,0	185,2
12	fasola, bób	10,6	3,9	3,4	4,7	46,3	138,2
13	peluszka nasienie	36,3	9,4	7,1	13,6	37,5	191,5
14	wyka, bobik nasienie	42,1	15,8	12,1	26,9	63,1	223,1
15	koniczyna „	35,9	14,7	14,0	28,7	79,1	205,0
16	seradela „	89,0	48,7	45,2	92,4	103,8	204,4
17	łubin „	268,7	180,7	143,9	242,6	89,4	168,6
18	len „	10,9	14,4	22,6	41,3	—	—
19	len włókno	4,1	6,8	8,0	15,3	—	—
20	konopie nasienie	0,3	0,4	0,2	0,4	—	—
21	konopie włókno	0,1	0,2	0,1	0,2	—	—
22	rzepak i rzepik ozimy i jary	41,1	36,9	43,0	62,1	151,1	144,4
23	chmiel	0,3	0,7	0,7	0,7	—	—
	Zbiory siana:						
24	z łąk polnych	1073,5	735,1	671,9	1586,2	147,8	236,0
25	z łąk nizinnych	2676,7	2197,2	1995,4	3854,1	143,9	198,2
26	z łąk meliorowanych	1049,6	934,6	801,3	1639,3	156,2	204,6
27	koniczyna*	966,8	264,5	750,6	1679,5	—	—
28	peluszka	13,8	15,4	3,5	1,7	—	—
29	wyka i bobik	27,8	19,6	9,0	2,6	—	—
30	seradela	55,7	41,0	17,7	39,8	—	—
31	inne pastewne oraz mieszanki	117,6	237,7	25,0	30,1	—	—

* Od roku 1935 inna metoda obliczania zbiorów nasienia koniczyny przez Główny Urząd Statystyczny.

Zestawienie to wykazuje, że ogólne zbiory zbóż tylko w stosunkowo niedużym stopniu przewyższały zbiory klęskowego pod względem urodzajów roku 1935; mianowicie wynosiła zwyżka produkcji żyta tylko 5,1%, pszenicy 12,5%, jęczmienia 11,7% a tylko owies, którego zbiory w r. 1935 spadły były do zaledwie 51% przeciętnych normalnych zbiorów, musiał oczywiście wykazać w r. 1936 dużą procentową zwyżkę, wyrażającą się też cyfrą 62,5%. Tak samo wykazują w stosunku do klęskowo niskich cyfr zbiorów z roku 1935 dużą procentową zwyżkę zbiory zbóż strączkowych i roślin motylkowych, dochodzącą do powyżej 100%.

W stosunku jednak do ostatniego roku przeciętnych normalnych zbiorów w wojew. poznańskim, jakim był rok 1933, pozostały tak zbiory zbóż kłosowych jak strączkowych w roku 1936 na znacznie obniżonym poziomie i były np. dla pszenicy niższe o 31%, żyta 17,2%, jęczmienia 8%, owsa 16,8%, grochu 5%, fasoli łącznie z bobem i soczewicą 53,7%, peluszki 62,5%, wyki i bobiku 26,9%, koniczyny 20,9%. Jedynie zbiory rzepaku przewyższyły równomiernie cyfry produkcji obu lat porównawczych o około 50%.

Dobrze wypadły zbiory okopowych, dając tak w porównaniu z rokiem 1935 jak i rokiem 1933 zwyżkę produkcji, a to ziemniaków o 53,4% wzgl. 8,8% i buraków cukrowych o 5,1% względnie 20,7% przy wysokiej ponadto procentowości cukru w burakach w roku sprawozdawczym.

Tak samo wypadły bardzo dobrze zbiory siana łąkowego, przewyższające o ok. 100% produkcję roku poprzedniego a o ok. 50% produkcję roku 1933 oraz zbiory koniczyny i lucerny. W przeciwieństwie do dwóch lat poprzednich znakomicie udały się wszelkie wsiewki i poplony.

Zawiódł jedynie w gospodarstwach buraczanych zbiór liści buraczanych wskutek silnego wystąpienia chwościka buraczanego i słotnej pogody w okresie wybierki buraków powodującej zabrudzenie liści ziemią i obniżenie ich wartości pokarmowej.

Reasumując powyższą charakterystykę zbiorów, musimy stwierdzić, że rok 1936 wykazał, mimo pomyślnych dla wegetacji roślin warunków atmosferycznych, sprzęty na ogół słabe i niezadawalające.

Przyczyny tego dadzą się w głównej mierze sprowadzić jeszcze do skutków dwuletniej klęski posuchy w latach 1934 i 1935. Fatalne warunki uprawy w obu latach, powodujące „zdarcie" inwentarza pociągowego i nadmierne zużycie sprzętu mechanicznego do obróbki roli, nie pozwoliły na należytą uprawę i oczyszczanie roli, powodując pogorszenie struktury gleb. Nastąpiło również w omawianych latach dalsze wyjałowienie gleb wskutek niezdolności finansowej warsztatów do należytego ich zasilenia nawozami pomocniczymi, których gleby wielkopolskie — z natury swej ubogie w przeważającej części obszaru województwa — wymagają, a których stosowanie

Tabela II.

Obroty zbożem na Giełdzie Zbożowo-Towarowej w Poznaniu w kampaniach zbożowych 1935/36 i 1936/37.

	Żyto	Pszenica	Jęczmień	Owies	Ogółem 4 zboża	
	w tonach				w tonach	w % sumy obrotów całoroczn.
Rok 1933/34						
(VIII—VI)	581 800	137 600	81 200	25 300	825 900	
Rok 1934/35						
(VIII - VI)	344 674	110 234	84 083	29 967	568 958	
Rok 1935/36						
VII.	*26 691*	*9 655*	*2 902*	*1 871*	*41 119*	—
VIII.	25 124	11 710	15 818	1 603	54 255	11,6
IX.	29 007	11 488	15 601	2 353	58 449	12,5
X.	25 693	11 180	12 886	4 056	53 815	11,5
XI.	22 177	8 522	12 436	5 450	47 589	10.2
XII.	19 014	7 741	10 645	3 012	40 412	8.6
I.	30 876	16 651	13 466	3 645	64 638	13.8
II.	21 761	9 509	8 934	2 489	42 693	9,3
III.	21 978	9 145	8 465	4 120	43 708	9.5
IV.	11 753	7 778	3 214	1 037	23 782	5,1
V.	7 695	4 203	2 266	1 223	15 387	3,3
VI.	12 433	6 314	2 613	1 586	22 946	4.9
Razem	226 511	104 245	106 344	30 574	467 674	100
Rok 1936/37						
VII.	*24 832*	*6 938*	*8 437*	*591*	*40 792*	—
VIII.	30 669	14 487	18 400	2 967	66 523	15.7
IX.	34 352	9 522	18 663	2 409	64 946	15,3
X.	23 416	7 291	11 188	3 233	45 128	10.7
XI.	24 831	4 854	9 622	3 872	43 179	10,2
XII.	25 949	5 170	8 987	2 889	42 995	10,2
I.	22 955	7 686	6 007	2 892	39 540	9.3
II.	15 434	9 931	3 900	4 140	33 405	7,6
III.	13 190	6 188	3 210	3 347	25 935	6.1
IV.	13 676	5 722	1 330	896	21 624	5.1
V.	11 392	6 623	570	871	19 456	4.6
VI.	13 470	5 853	585	392	20 300	4.8
Razem	229 334	83 327	82 462	27 908	423 031	100

W lipcu 1937: żyto 21 501 ton, pszenica 2 372 t, jęczmień 916 t, owies 826 ton.

Ze względu na to, że cyfry obrotu zbożem w miesiącu lipcu zawierają obroty zarówno zbożem ze starych jak nowych żniw i to w różnej i trudnej do ustalenia proporcji w poszczególnych latach, obrotów lipcowych w cyfrze całorocznego obrotu zbożowego i charakterystyce porównawczej obu kampanii nie uwzględniono.

w okresie kryzysu i dekoniunktury w rolnictwie nie wytrzymywało kalkulacji i spadło było do minimalnych rozmiarów.

Tak zatem ciążyły jeszcze na żniwach 1936 r. ujemne skutki i przypadkowych zjawisk atmosferycznych lat poprzednich i niesprzyjających intensywnej produkcji rolniczej Wielkopolski warunków ekonomicznych w latach kryzysowych.

Dopiero rok sprawozdawczy, przynosząc wraz z poprawą opłacalności produkcji rolniczej natychmiastowy i poraz pierwszy od wielu lat bardzo wydatny wzrost zużycia nawozów sztucznych (por. poniżej str. 26), zdaje się zapoczątkować okres zwrotny, który powinien umożliwić wzmożenie produkcji i pełniejsze wykorzystanie rzeczywistej zdolności wytwórczej warsztatów rolnych województwa poznańskiego.

3. Warunki zbytu i ruch cen artykułów produkcji roślinnej.

Analiza cyfr obrotów zbożowych na Giełdzie Zbożowo-Towarowej w Poznaniu, które w zastosowaniu do celów porównawczych w sposób dostatecznie wierny odzwierciadlają wysokość nadwyżek sprzedażnych produkcji zbożowej rolnictwa wojew. poznańskiego, oraz podaż zboża na rynek z rąk rolniczych wskazuje na dość niepomyślną w tym względzie sytuację rolnictwa w ubiegłym roku gospodarczym (p. tab. II).

Ogólna cyfra obrotów zbożowych na Giełdzie w 11 miesiącach kampanii zbożowej, która wyniosła w r. 1935/36 — 467 674 ton spadła w roku 1936/37 na 423 031 ton. Złożyło się na to dosyć znaczne i wyrażające się zbliżonymi cyframi wzwyż 20 000 ton obniżenie się sprzedaży pszenicy i jęczmienia oraz obniżenie się o ok. 3 000 ton cyfry sprzedaży owsa przy równoczesnym wzroście o mniej więcej tę samą ilość sprzedanego żyta. Ogólna cyfra całorocznych obrotów zbożem na Giełdzie Poznańskiej w kampanii zbożowej 1936/37 jest najniższą na przestrzeni ostatnich lat, niższą nawet od analogicznych cyfr poprzednich dwóch lat klęskowego nieurodzaju w Wielkopolsce i stanowi tylko 51% obrotu zbożowego w roku 1933/34, przy czym cyfra pszenicy 60,6% a żyta tylko 39,4%.

Chociaż zmniejszenie cyfry obrotu jęczmieniem w pewnej i zapewne dość znacznej mierze pozostaje także w związku ze zwiększeniem zużycia własnego gospodarstw na cele pastewne w wyniku wyrażającego się dopiero wyraźniej w ubiegłym roku przestawienia produkcji w kierunku hodowlanym, to moment ten nie tłumaczy tak znacznego spadku cyfry sprzedaży pszenicy, a przytoczone cyfry zdają się raczej potwierdzać, że zbiory zbóż roku 1936 w wojew. poznańskim nie były wiele co wyższe niż w poprzednich dwóch latach klęskowego nieurodzaju.

W stosunku do ogólnej cyfry obrotów na Giełdzie wynosiła sprzedaż poszczególnych zbóż w latach ostatnich:

	r. 1934/35	r. 1935/36	r. 1936/37
żyta	60,6%	48,6%	54,2%
pszenicy . . .	19,4%	22,3%	19,7%
jęczmienia . .	14,8%	22,7%	19,5%
owsa	5,3%	6,5%	6,6%

Wskutek wspomnianych przesunięć w rodzaju sprzedanych zbóż zwiększył się w roku 1936/37 udział żyta w cyfrze ogólnych obrotów oraz zmalał udział pszenicy i jęczmienia.

Niekorzystnie w porównaniu z rokiem poprzednim wypadł rok 1936/37 pod względem rozłożenia podaży zboża na rynku.

Mianowicie sezonowa podaż jesienna czterech głównych zbóż wynosiła w %% całorocznego obrotu:

	r. 1935/36	r. 1936/37
w okresie pierwszych 3 mies. (VIII—X) .	35,6%	41,7%
w okresie pierwszych 5 mies. (VIII—XII)	54,4%	62,1%

Objaw ten zwiększonego rzucenia zboża na rynek w miesiącach bezpośrednio pożniwnych był spowodowany wyczerpaniem finansowym warsztatów rolnych w następstwie klęskowego nieurodzaju i również klęskowo niskiego poziomu cen zbożowych w roku poprzednim, z powodu czego powstałe zaległości płatnicze przerzucone zostały i obciążyły pierwsze miesiące następnego roku gospodarczego 1936/37.

W tych warunkach kredyty zbożowe rozprowadzone w formie kredytu zastawowego dla większej własności rolnej w sumie nieco większej niż w roku poprzednim, a o ile idzie o kredyt zaliczkowy dla drobnej własności rolnej w sumie nawet znacznie niższej (tabela III), nie zdołały zaspokoić całkowitego zapotrzebowania gotówkowego rolnictwa w okresie pożniwnym i zapobiec zwiększeniu się sezonowej podaży zboża.

Zmniejszenie się w roku sprawozdawczym sumy rozprowadzonego kredytu zaliczkowego dla drobnej własności rolnej i spadek o przeszło połowę liczby pożyczkobiorców małorolnych, którzy zdołali korzystać z kredytu, jest objawem wysoce niepomyślnym. Nastręczających się przy rozprowadzeniu tego kredytu trudności, upatrywanych ze strony pożyczkobiorców w głównej mierze w niemożności uzyskania wymaganych przez banki żyr odpowiedzialnych majątkowo rolników-sąsiadów oraz w procedurze formalnej kredytu zaliczkowego, zaś ze strony banków rozprowadzających i instytucyj rozdzielczych w konieczności żądania odpowiedniej pewności finansowej i zabezpieczenia terminowego zwrotu kredytu przez instytucje rozdzielcze względnie pożyczkobiorców, nie udało się dotychczas, mimo podejmowanych w tym kierunku starań Izby Rolniczej i zainteresowanych instytucyj i organizacyj rolniczych i bankowych, w sposób zadawalający rozwiązać.

Tabela III.

Rozprowadzenie kredytów zbożowych w wojew. poznańskim.

Kredyt zastawowy	Rok 1934/35		Rok 1935/36		Rok 1936/37	
Instytucje rozprowadzające:	Liczba pożyczkobiorców	Suma kredytu w zł	Liczba pożyczkobiorców	Suma kredytu w zł	Liczba pożyczkobiorców	Suma kredytu w zł
Państw. Bank Rolny .	56	704 200	169	1 503 500	173	1 867 700
Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytow.	207	4 649 000	224	4 683 000	220	5 052 500
Bank Kwilecki, Potocki i Ska . .	96	1 377 500	125	1 618 700	110	1 258 500
Bank Związku Spółek Zarobkowych . .	30	145 700	22	167 100	14	134 400
Centrala Rolników .	143	1 037 100	216	1 082 775	227	1 205 300
Landesgenossenschaftsbank	6	56 200	63	675 300	54	976 000
Razem . .	538	7 969 700	819	9 730 375	798	10 494 400

Kredyt zaliczkowy	Rok 1934/35		Rok 1935/36		Rok 1936/37	
Instytucje rozprowadzające:	Liczba pożyczkobiorców	Suma kredytu w zł	Liczba pożyczkobiorców	Suma kredytu w zł	Liczba pożyczkobiorców	Suma kredytu w zł
Państw. Bank Rolny .	454	151 795	2 490	655 315	1 425	421 020
Bank Związku Spółek Zarobkowych* . .	ok. 335 *13*	116 770 *14*	ok. 570	149 305	—	—
Landesgenossenschaftsbank	—	—	16	27 100	28	25 600
Razem . .	789	268 565	3 076	831 720	1 453	446 620

* Z Banku Związku Spółek Zarobkowych otrzymano tylko liczby (w zestawieniu podane kursywą) spółdzielni kredytowych, które skorzystały z kredytu zaliczkowego dla dalszego rozprowadzenia między rolników. Przyjęto zatem, jako liczbę orientacyjną pożyczkobiorców ten sam stosunek sumy kredytu do ilości dłużników, jaki wynika z cyfr podanych przez Państw. Bank Rolny.

Po daleko idącej depresji, jakiej uległy były ceny zbóż w roku gospodarczym 1935/36, kształtowały się ceny zbożowe w r. 1936/37 na giełdach krajowych dla rolnictwa pomyślnie.

Po normalnym zjawisku sezonowego obniżenia się cen w okresie bezpośrednio pożniwnym, miesiącu lipcu i częściowo sierpniu, zaznaczyła się na rynku krajowym, zgodnie z taką samą mocną tendencją cen światowych, zdecydowana zwyżka cen wszystkich czterech zbóż. W perspektywie całorocznej ceny wykazują ruch zwyżkowy (tabela IV — wykres 1) w ciągu całej kampanii zbożowej, ulegając tylko dwukrotnie przejściowemu osłabieniu wzgl. stosunkowo nieznacznej zniżce: pierwszy raz w okresie miesięcy październiuka i listopada 1936 z powodu natury zewnętrznej, mianowicie optymistyczniejszej oceny zbiorów światowych zbóż oraz dewaluacji walut w szeregu państw importerskich i przejściowego spadku cen światowych, po raz drugi w okresie miesięcy marca, kwietnia i częściowo maja z przyczyn wewnętrzno-krajowych a mianowicie zarządzeń polityczno-gospodarczych Rządu w dziedzinie eksportu zbożowego i wewnętrznej gospodarki zbożowej, jak zniesienia zwrotu ceł (premii) przy wywozie wszystkich zbóż i produktów przemiału, zakazu wywozu pszenicy, żyta i owsa oraz produktów ich przemiału, ograniczeń przemiałowych dla pszenicy (min. 65%) i żyta (min. 70%) oraz nacisku administracyjnego na ceny mąki i chleba.

W ostatecznym rezultacie zwyżkowej tendencji cen w ciągu ostatniego roku gospodarczego osiągnęły ceny czterech głównych zbóż na Giełdzie Zbożowo-Towarowej w Poznaniu (przeciętne miesięczne) w ostatnim miesiącu (czerwcu) roku gospodarczego 1936/37 w stosunku do cen wyjściowych w początku tegoż roku (lipca 1936) zwyżkę: pszenicy o 54,8%, żyta o 96,6%, jęczmienia przemiałowego o 52% i owsa o 61,7%.

Osiągnięty w roku gospodarczym 1936/37 poziom przeciętnych cen rocznych był wyższy w stosunku do poprzedniego roku gospodarczego dla pszenicy o 40,6%, żyta o 56,6%, jęczmienia browarnego o 73,2%, jęczmienia przemiałowego o 49,1% i owsa o 29,4%.

Warunki zbytu i ceny ziemniaków na rynku wewnętrznym były mało pomyślne. Ziemniaki zbioru 1936 r. wykazywały duże uszkodzenia przez pędraki i drutowce i były w wysokim procencie dotknięte parchem i wskutek tego nie do użycia na cele konsumcyjne. Zbyt ziemniaków jadalnych do górnośląskiego okręgu przemysłowego był bardzo mały. Ceny notowane przez Giełdę Poznańską kształtowały się w przecięciu miesięcznym na poziomie 2,60, 2,80 i 3,20 zł za 100 kg wobec wzwyż 4,00 zł w analogicznym okresie roku poprzedniego. Również ceny ziemniaków fabrycznych były niższe, wynosząc w przecięciu miesięcznym 0,15, 0,16, 0,18 do maks. 0,19 zł za kg/% wobec 0,19 i 0,20 zł w roku poprzednim. Dopiero pod koniec kampanii ziemniaczanej sprzedawano mniejsze ilości po przeciętnej cenie 0,22 zł za kg/%.

Tabela IV.

Przeciętne roczne i miesięczne ceny ziemiopłodów, przetworów zbożowych i pasz według notowań Giełdy Zbożowej i Towarowej w Poznaniu

w ładunkach wagonowych — parytet Poznań — w złotych za 100 kg

Opracowanie i zestawienie Biura Polityki Ekonomicznej

	Żyto	Pszenica	Jęczmień browarniany	Jęczmień przemiałowy	Owies	Ziemniaki jadalne	Ziemniaki fabryczne	Wyka latowa	Peluszka	Groch Victoria	Groch Folgera	Łubin niebieski	Łubin żółty	Seradela	Rzepak	Gorczyca	Mak niebieski
Rok gosp.:																	
1930/31 . .	20,66	28,43	26,13	22,18	21,54	3,59	—	37,02	40,—	33,44	—	22,45	32,46	70,86	43,20	45,18	—
1931/32 . .	24,38	24,43	24,97	20,96	21,75	3,20	0,18	22,92	24,16	24,91	30,06	12,14	15,64	28,63	30,87	36,26	—
1932/33 . .	16,42	27,60	17,14	14,84	13,68	2,18	0,12	12,91	12,45	22,41	33,91	8,17	10,72	10,99	38,54	42,71	—
1933/34 . .	14,89	20,06	16,16	14,61	12,90	3,11	0,16,2	14,27	14,37	24,27	21,86	7,53	9,53	13,53	39,56	39,56	52,22
1934/35 . .	15,40	16,86	20,85	18,15	15,58	3,13	0,13,5	28,42	32,33	37,85	31,90	10,37	12,31	13,50	40,89	44,92	40,64
1935/36 . .	12,84	18,26	14,17	14,18	14,34	4,13	0,19,9	24,57	25,98	25,84	22,08	10,71	12,74	24,22	38,05	37,74	53,66
1936/37 . .	20,11	25,68	24,54	21,14	18,56	—	—	23,82	24,—	22,65	23,11	13,63	14,88	24,09	44,51	31,74	65,43
Rok:																	
1931 . . .	22,84	24,90	25,31	21,93	23,08	4,16	—	—	—	28,78	—	—	—	—	33,94	43,23	—
1932 . . .	20,70	24,65	21,21	18,56	17,87	2,89	0,15	—	—	23,59	32,14	12,15	15,75	—	33,95	36,44	—
1933 . . .	16,22	27,32	15,96	14,23	12,99	2,36	0,13,5	13,38	12,90	22,43	28,89	7,14	9,22	12,—	39,86	43,13	57,72
1934 . . .	15,29	17,76	18,86	16,76	14,28	3,28	0,15,4	18,49	14,73	33,40	27,11	8,37	10,16	13,02	41,85	44,97	46,35
1935 . . .	13,27	16,05	18,12	15,68	14,69	3,57	0,20	28,86	31,19	31,13	26,62	10,64	12,51	15,17	38,22	37,24	42,93
1936 . . .	15,09	21,61	19,50	16,83	14,89	3,71	0,16,9	24,83	26,66	23,40	22,76	11,03	13,38	24,36	39,27	33,26	62,23
Rok 1936:																	
Styczeń . .	12,41	17,88	14,75	13,69	13,84	—	—	23,—	25,50	26,50	23,—	9,75	11,25	23,40	41,50	38,—	65,—
Luty . . .	12,34	18,53	14,66	13,74	13,66	—	—	23,—	25,07	26,08	23,—	9,75	11,27	23,—	39,34	35,36	62,76
Marzec . .	13,11	19,50	15,38	14,80	14,23	4,50	—	24,42	25,73	25,53	23,—	10,15	12,25	23,62	38,50	33,08	61,—
Kwiecień .	15,08	21,09	15,50	15,11	14,43	4,50	—	26,50	27,—	23,—	22,—	10,75	13,25	25,78	40,20	33,—	60,—
Maj . . .	15,09	22,35	—	15,47	15,12	4,42	—	26,08	26,58	23,—	21,88	10,95	13,42	26,—	40,50	33,—	—
Czerwiec .	14,52	21,81	—	15,88	15,33	3,95	—	26,—	26,50	22,50	21,—	11,46	14,01	—	—	33,—	—
Lipiec . . .	12,83	19,06	—	15,44	14,85	—	—	—	—	22,—	21,—	12,46	15,60	—	30,—	33,	—
Sierpień . .	14,28	20,99	20,—	16,60	13,70	—	—	—	—	22,50	22,31	13,—	16,—	—	33,32	32,50	55,91
Wrzesień .	15,70	22,87	20,60	17,92	14,15	2,60	0,15	—	—	21,86	24,—	—	—	—	36,98	32,50	62,—
Październik	18,03	25,99	24,57	21,18	16,89	2,81	0,15,7	—	—	22,61	24,59	—	—	—	41,02	32,50	63,67
Listopad . .	17,89	24,58	25,40	20,84	16,25	3,20	0,17,8	—	—	23,50	24,33	—	—	—	45,—	32,04	66,—
Grudzień .	19,80	24,71	24,67	21,28	16,25	—	0,19,4	—	—	21,97	23,04	—	—	—	45,59	31,17	63,74
Rok 1937:																	
Styczeń . .	21,90	26,42	25,63	22,48	18,15	—	0,22	—	—	21,75	23,—	12,37	13,50	21,75	48,08	31,—	65,83
Luty . . .	23,83	28,51	26,24	22,68	21,42	—	—	—	—	22,92	23,—	13,56	13,80	22,95	56,02	31,—	67,70
Marzec . .	24,32	29,03	26,54	23,30	22,47	—	—	—	—	23,25	23,—	13,96	15,21	27,—	61,75	31,—	72,—
Kwiecień .	24,23	28,64	27,22	24,16	22,06	—	—	—	—	23,07	23,—	14,25	15,21	25,78	58,85	31,—	74,—
Maj . . .	24,13	27,87	—	24,28	22,49	—	—	—	—	22,75	23,—	14,04	14,01	23,59	—	31,—	—
Czerwiec .	25,23	29,51	—	23,47	24,02	—	—	24,—	24,—	23,—	23,—	15,43	15,71	23,59	—	32,15	—

	Siemię lniane	Koniczyna czerwona	Koniczyna biała	Słoma luźna	Słoma prasowana	Siano luźne	Siano prasowane	Siano nadnoteckie luźne	Siano nadnoteckie prasowane	Mąka żytnia 65% (od 26 IV 37—70%)	Mąka pszenna 65%	Otręby żytnie	Otręby pszenne	Otręby pszenne grube	Makuch lniany	Makuch rzepakowy	Makuch słonecznikowy	Śrut sojowy	Buraki cukrowe
Rok gosp.:																			
1930/31 . .	—	284,35	364,81	—	2,79	6,97	—	7,55	9,08	33,09	48,50	14,88	15,97	17,54	—	—	—	—	3,37
1931/32 . .	—	175,78	365,63	3,80	4,55	6,16	—	7,42	8,18	37,35	38,20	15,38	14,47	15,51	27,91	19,61	20,28	—	4,57
1932/33 . .	—	106,54	111,78	2,43	2,85	5,07	5,85	5,78	6,64	26,11	45,70	9,57	9,45	10,52	—	—	—	—	3,96
1933/34 . .	—	178,73	87,51	1,37	1,85	4,95	5,56	5,78	6,56	22,01	32,02	9,97	10,19	11,03	19,29	14,86	16,80	21,05	4,28
1934/35 . .	45,91	135,60	95,81	3,15	3,65	7,40	7,91	8,41	8,91	21,20	25,46	11,17	10,78	11,47	18,68	13,81	18,92	21,05	3,57
1935/36 . .	39,88	111,29	86,09	2,35	2,93	6,01	6,51	6,89	7,78	18,76	27,50	10,08	9,94	10,80	17,47	14,01	18,09	20,75	3,28
1936/37 . .	47,53	103,24	106,88	2,87	2,82	4,59	4,89	5,59	6,67	28,48	38,35	14,—	13,54	14,44	21,28	17,25	17,14	24,31	—
Rok:																			Średnia cena ważona, płacona przez cukrownie poznańskie za 100 kg w kampanii
1931 . . .	—	—	—	—	3,62	7,36	—	7,59	8,74	35,67	40,53	16,24	15,79	17,03	—	—	—	—	
1932 . . .	—	152,02	246,77	3,96	4,13	5,52	5,92	6,58	7,59	32,06	38,83	12,62	12,13	13,15	—	—	—	—	
1933 . . .	-	129,40	92,47	1,76	2,12	5,18	6,02	5,86	6,76	25,23	43,58	9,68	9,51	10,60	—	—	—	—	
1934 . . .	42,76	165,16	84,67	2,09	2,57	5,99	6,58	7,02	7,58	20,94	27,02	10,90	10,92	11,57	19,21	14,54	17,30	20,74	
1935 . . .	42,08	123,38	89,36	2,80	3,30	6,77	7,27	7,75	8,20	19,79	24,54	9,99	9,82	10,56	17,93	13,23	18,69	19,83	
1936 . . .	40,69	115,35	97,38	2,21	2,90	5,12	5,67	5,98	6,98	21,62	32,10	11,25	10,97	11,89	18,18	14,95	18,53	21,70	
Rok 1936:																			
Styczeń . .	37,—	106,80	92,50	2,61	3,11	6,—	6,50	6,75	7,75	17,61	27,08	10,03	10,57	11,52	16,73	14,08	18,66	21,50	
Luty . . .	37,12	119,60	88,10	2,63	3,13	6,—	6,50	6,75	7,75	17,77	27,95	9,80	10,73	11,86	16,88	14,38	18,50	21,50	
Marzec . .	38,92	125,—	87,50	2,63	3,25	6,—	6,50	6,75	7,75	18,34	28,67	10,61	11,06	12,18	17,57	14,75	18,02	21,50	
Kwiecień .	43,65	125,—	87,50	2,63	3,38	6,—	6,50	6,75	7,75	20,48	30,41	12,68	11,54	12,45	18,38	15,13	17,09	21,50	
Maj . . .	45,—	—	87,50	2,42	3,17	5,75	6,25	6,53	7,53	20,69	31,92	12,60	11,27	12,14	18,29	15,09	17,21	21,67	
Czerwiec .	45, -	—	—	1,87	2,62	5,33	5,83	6,33	7,33	20,58	32,02	10,43	9,70	10,57	17,05	14,29	16,75	22,50	
Lipiec . . .	—	—	—	1,63	2,38	4,50	5,—	5,50	6,50	20,21	29,16	9,20	8,42	9,29	15,65	13,37	16,17	—	
Sierpień . .	35,50	—	—	1,63	2,38	4,39	4,89	5,39	6,39	21,56	31,77	10,27	10,—	10,87	17,13	13,55	—	—	
Wrzesień .	37,22	—	—	1,67	2,42	4,15	4,79	5,05	6,05	23,16	34,59	10,52	10,40	11,27	17,93	14,41	—	—	
Październik	41,13	—	113,—	1,99	2,74	4,39	4,99	5,24	6,24	26,22	38,70	12,70	12,83	13,70	21,—	16,77	—	—	
Listopad . .	43,50	113,—	113,—	2,32	3,07	4,36	5,01	5,26	6,26	25,47	36,25	12,60	12,30	13,17	20,62	16,76	21,82	—	
Grudzień .	43,54	102,67	109,98	2,44	3,19	4,60	5,25	5,50	6,50	27,34	36,65	13,60	12,80	13,67	20,90	16,78	22,54	—	
Rok 1937:																			
Styczeń . .	44.21	91,56	99,06	2,23	2,98	4,58	5,23	5,48	6,48	30,91	39,41	15.52	14,88	15,75	22,93	18,48	24,67	—	
Luty . . .	48,01	100,76	105,—	2,13	2,88	4,55	5,20	5,45	6,45	32,78	40,65	16,91	17,03	17,75	25,24	21,80	25,08	—	
Marzec . .	57,58	105,—	105,—	2,38	3,13	4,75	5,40	5,94	6,79	34,08	43,43	16,35	17,05	17,84	27,02	20,31	26,29	—	
Kwiecień .	57,39	105,—	105,—	2,39	3,15	5,13	5,78	6,23	7,23	34,72	44,32	15,45	15,18	15,84	24,17	18,39	24,91	—	
Maj . . .	—	105,—	105,—	2,18	2,94	4,88	5,51	5,96	6,96	32,50	42,50	16,59	15,22	16,46	21,66	17,71	22,98	—	
Czerwiec .	—	—	—	2,87	2,82	4,59	4,89	5,58	6,67	33,25	42,50	18,34	16,40	17,56	21,28	17,25	23,18	24,31	

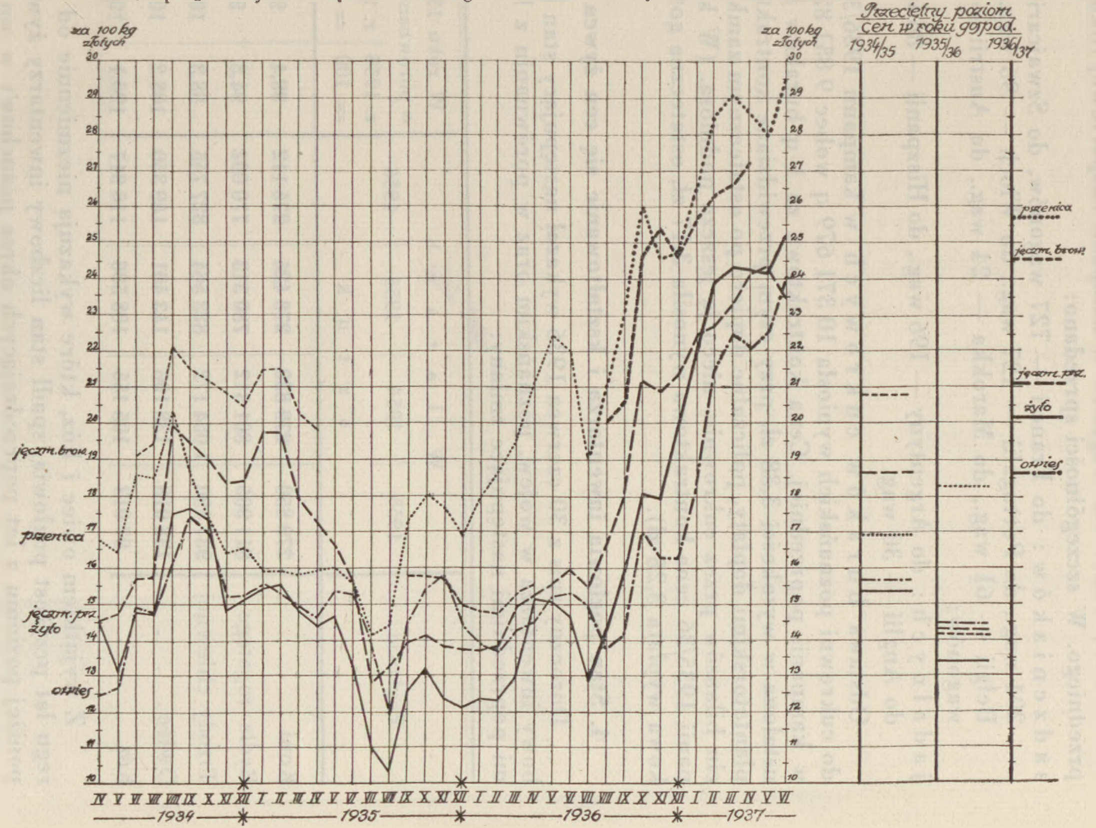
Tabl. XIV.

Przeciętne roczne i miesięczne ceny ziemiopłodów, przetworów zbożowych i [illegible] według notowań Giełdy Zbożowej i Towarowej w Warszawie

Wykres 1

Ruch cen zbożowych w woj. poznańskim w latach gosp. 1934/35, 1935/36 i 1936/37

Przeciętne ceny miesięczne według notowań Giełdy Zbożowo-Towarowej w Poznaniu

Natomiast dobrze kształtował się eksport ziemniaków jadalnych i sadzeniaków. W kampanii jesiennej 1936 r. i wiosennej 1937 r wyeksportowano z terenu wojew. poznańskiego 1574 wagonów (22 980 ton) wobec 829 wagonów w kampanii eksportowej roku poprzedniego. W szczególności sprzedano:

sadzeniaków: do Francji — 727 wagonów, do Szwajcarii — 204 wag., do Portugalii — 127 wag., do Włoch — 96 wag., do Belgii — 61 wag., do Marokka — 24 wag., do Austrii — 21 wagonów;

jadalnych: do Argentyny — 196 wag., do Hiszpanii — 86 wag., do Anglii — 30 wag.

Odstawa buraków cukrowych w kampanii 1936/37 r do cukrowni poznańskich wyniosła 10 371 679 q wobec 9 851 823 q w kampanii poprzedniej. Cena kontraktowa za 1 q buraków była ustalona w wysokości 3,38 zł, przy czym przewidziane kontraktami plantatorskimi dopłaty, policzalne dopiero po ostatecznym zamknięciu bilansów przez cukrownie, nieco ją jeszcze podniosą. (W kampanii 1935/36 cena kontraktowa wynosiła 3,17 zł, ostateczna gotówkowa wypłata 3,28 zł).

4. Stan pogłowia inwentarza i kształtowanie się cen żywca.

Doroczny spis z 30 czerwca 1936 wykazał następujący stan liczbowy inwentarza w wojew. poznańskim oraz w porównaniu z latami poprzednimi następujące zmiany:

Pogłowie	W latach 1933 (sztuk)	1934	1935	1936	W roku 1936 w porównaniu do r. 1933 = 100	r. 1935 = 100
Koni	**279 850**	**279 830**	**276 425**	**275 112**	**98,4**	**99.5**
Bydła rogatego .	**811 905**	**801 312**	**780 313**	**770 002**	**94,8**	**98,7**
Trzody chlewnej	**937 490**	**1 054 172**	**823 564**	**827 755**	**88,3**	**100.5**
Owiec	**138 018**	**138 196**	**143 401**	**149 350**	**108.2**	**104.2**
Kóz	**97 013**	**105 155**	**108 596**	**116 917**	**120.1**	**107,6**

Z wyjątkiem owiec i kóz, które wykazują niezmiennie od szeregu lat przyrost pogłowia, spadł stan liczbowy inwentarzy żywych poniżej poziomu z lat poprzedzających okres posuchowy w wojew. poznańskim. W stosunku do roku 1933 jest ilość bydła niższą o 5,2%, zaś ilość trzody chlewnej o 11,7%. W stosunku do roku 1935 nastąpił dalszy spadek w pogłowiu bydła o 1,3%, wzrosło natomiast nieco pogłowie trzody chlewnej o 0,5%.

Tabela V.

Przeciętne roczne i miesięczne ceny zwierząt rzeźnych według notowań Targowicy Miejskiej w Poznaniu

Loco Targowica — w złotych — za 100 kg żywej wagi

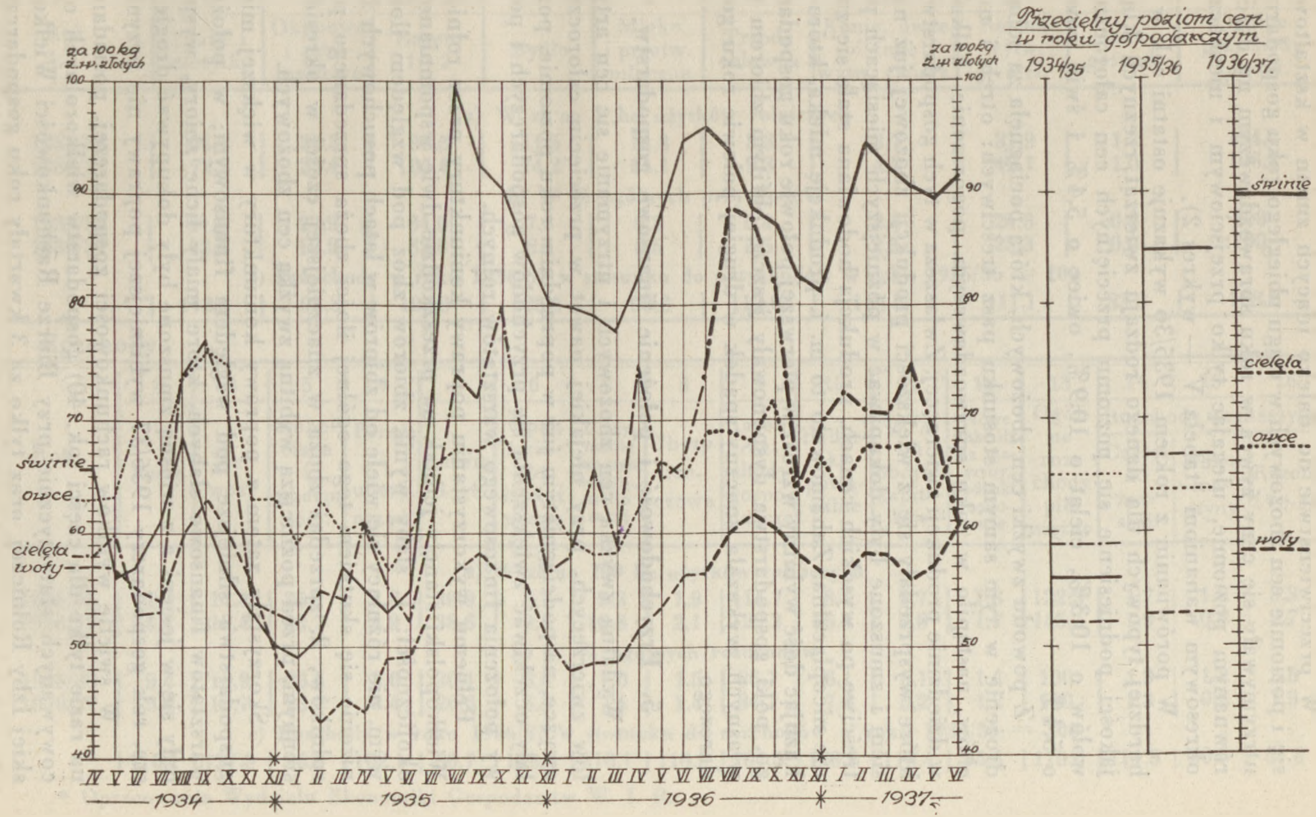
Opracowanie i zestawienie Biura Polityki Ekonomicznej.

	Woły				Buhaje				Krowy				Jałowice				Młodzież		Cielęta				Owce			Świnie				
	pełnomięsiste, wytuczone, nieoprzęgane	mięsiste, tuczone, młodsze do lat 3	mięsiste, tuczone, starsze	miernie odżywione	wytuczone, pełnomięsiste	tuczone, mięsiste	nietuczone, dobrze odżywione	miernie odżywione	wytuczone, pełnomięsiste	tuczone, mięsiste	nietuczone, dobrze odżywione	miernie odżywione	wytuczone, pełnomięsiste	tuczone mięsiste	nietuczone, dobrze odżywione	miernie odżywione	dobrze odżywione	miernie odżywione	najprzedniejsze, wytuczone	tuczone	dobrze odżywione	miernie odżywione	wytuczone, pełnomięsiste jagnięta i młodsze skopy	tuczone, starsze skopy i maciorki	dobrze odżywione	o wadze 120—150 kg	o wadze 100—120 kg	o wadze 80—100 kg	mięsiste ponad 80 kg	maciory i późne kastraty
Rok gosp.:																														
1930/31	116,44	105,—	88,77	71,16	108,12	97,38	85,21	72,10	115,56	102,76	81,27	57,48	116,17	69,82	89,19	74,91	73,42	65,27	131,80	111,37	104,21	90,43	147,36	117,49	96,33	147,69	140,26	132,01	123,04	125,—
1931/32	82,80	70,89	55,73	40,08	73,24	64,15	53,66	44,45	81,87	70,66	47,99	54,89	82,55	78,56	89,39	46,08	46,38	38,75	86,44	76,01	66,47	55,04	130,55	64,85	58,33	115,38	107,90	100,58	92,20	98,30
1932/33	63,52	54,67	45,16	37,02	56,46	49,92	40,68	34,90	61,68	52,45	33,69	24,52	63,75	54,99	45,48	37,24	37,07	32,72	75,24	65,81	57,51	47,30	62,61	50,88	—	103,94	99,08	93,41	85,22	89,53
1933/34	66,13	58,63	49,87	41,86	61,90	54,59	46,54	39,85	63,47	53,55	40,49	28,79	66,10	58,50	49,80	41,89	41,87	36,14	73,82	63,88	55,76	47,81	66,97	56,57	—	88,64	82,91	77,51	71,—	79,27
1934/35	58,88	51,61	43,34	34,18	53,92	46,60	38,20	32,21	56,68	46,57	30,13	21,23	58,85	51,74	44,42	34,17	34,46	30,80	67,29	59,15	52,14	44,71	64,86	55,53	—	66,28	60,96	55,93	50,56	55,17
1935/36	61,64	52,77	46,21	39,58	57,09	50,84	44,51	38,44	58,85	50,42	35,25	18,25	60,84	52,77	46,21	39,54	39,66	35,13	75,21	66,32	58,28	49,31	63,57	53,12	46,44	97,41	91,39	84,83	77,36	81,70
1936/37	67,66	58,25	51,75	44,26	62,11	54,81	48,91	43,05	64,14	55,39	45,55	22,48	67,66	58,25	51,75	44,26	44,60	39,48	83,80	73,51	64,65	54,53	67,02	56,17	—	99,70	94,15	89,43	83,52	85,07
Rok:																														
1931	99,—	85,52	70,62	56,72	89,32	78,87	67,48	55,91	97,23	84,26	62,51	43,67	97,55	84,84	69,93	56,75	57,33	49,63	105,04	92,72	81,22	68,15	116,96	96,87	74,85	125,34	116,78	108,51	98,40	106,04
1932	68,68	59,47	48,53	38,85	60,41	53,29	44,53	37,40	67,25	57,70	36,69	27,23	69,—	59,68	49,02	39,66	39,13	32,42	76,03	66,14	57,26	46,30	62,82	50,61	—	103,78	98,53	92,14	83,11	88,35
1933	64,20	56,31	47,34	39,20	59,27	52,12	43,25	36,94	61,80	53,53	37,34	26,10	64,19	56,20	47,38	39,22	39,36	35,66	73,74	64,18	56,47	48,27	63,68	53,86	—	100,31	94,95	89,39	82,61	88,66
1934	64,32	57,11	48,05	39,60	59,59	52,43	42,77	37,35	62,13	50,51	36,08	25,73	64,23	57,13	49,—	39,52	39,45	35,50	70,53	61,44	53,85	45,96	68,17	57,14	48,76	73,26	67,71	62,64	57,04	63,62
1935	59,—	50,49	43,89	35,69	54,07	47,14	40,64	34,14	56,11	47,55	30,90	19,57	59,05	51,59	44,01	35,67	35,81	31,60	69,60	61,45	54,27	46,59	62,97	54,43	47,10	81,95	75,99	69,84	63,01	67,60
1936	63,38	54,72	48,30	41,31	58,22	51,82	45,90	40,06	60,64	52,24	40,70	17,73	63,40	54,76	48,30	41,35	41,82	36,95	80,42	70,95	62,19	52,45	64,56	53,28	47,23	95,88	90,82	85,76	79,76	81,85
Rok 1936:																														
Styczeń	56,25	47,50	41,25	35,—	52,25	45,75	40,75	34,50	53,75	45,50	29,—	16,—	56,25	47,50	41,25	35,—	35,—	31,75	65,75	57,50	51,—	43,—	59,25	47,75	—	88,50	84,50	79,75	74,—	75,25
Luty	56,25	48,25	42,25	34,—	52,25	46,—	40,50	33,25	52,25	44,50	29,50	16,—	56,25	48,25	42,25	34,—	34,—	30,50	73,50	65,75	58,25	50,50	58,—	45,—	—	88,—	84,—	79,—	73,50	75,75
Marzec	55,50	48,20	42,—	34,80	52,60	47,60	41,60	34,60	53,—	46,—	51,60	16,—	55,50	48,20	42,—	34,80	35,60	32,60	67,60	58,20	51,—	43,50	58,	45,40	—	86,20	82,—	77,40	72,20	72,80
Kwiecień	58,75	51,—	44,—	38,—	55,50	50,—	44,50	38,50	55,50	48,—	33,—	17,—	58,75	51,—	44,—	38,—	39,—	34,—	86,25	75,—	64,25	51,25	62,—	49,50	42,—	91,25	86,88	82,—	74,25	78,50
Maj	60,50	52,88	46,25	40,25	58,—	53,—	46,50	40,25	59,75	52,—	44,75	17,50	60,50	52,88	46,25	40,25	41,—	36,—	74,25	64,25	54,50	43,50	66,—	54,	48,—	100,75	94,25	87,75	80,50	85,50
Czerwiec	64,50	56,	48,50	43,50	61,25	54,25	47,75	42,25	64,63	57,25	48,25	19,75	64,50	56,—	48,50	43,50	44,25	39,—	74,25	66,—	57,—	47,75	64,67	53,—	46,—	106,25	100,25	94,50	87,75	91,25
Lipiec	64,50	56,40	48,80	42,80	60,50	53,40	46,80	42,—	64,75	56,80	46,80	18,—	65,—	56,80	48,60	43,—	43,40	39,—	84,20	73,60	65,40	56,60	68,60	59,—	—	105,40	100,40	95,80	89,60	89,60
Sierpień	67,63	59,75	53,50	46,75	64,25	57,50	51,50	45,75	67,50	58,—	47,—	18,75	67,88	59,75	53,50	46,75	46,75	40,75	98,25	88,50	77,25	65,—	68,75	61,75	—	103,50	98,50	93,75	88,25	89,50
Wrzesień	69,60	61,60	55,60	46,60	63,40	56,40	50,40	44,40	65,80	57,—	46,60	18,80	69,60	61,60	55,60	46,60	46,60	40,80	96,40	87,40	78,40	65,40	68,	57,40	49,57	99,20	93,60	88,60	83,20	87,40
Październik	71,33	60,50	54,50	45,20	62,50	54,50	48,50	43,25	65,50	56,25	46,25	19,—	71,33	60,50	54,50	45,50	47,—	41,—	92,—	82,—	73,—	61,75	71,50	56,50	50,50	97,25	91,75	87,—	82,—	83,50
Listopad	68,—	58,—	52,—	45,—	58,50	52,—	46,—	41,—	64,—	53,—	43,—	18,—	68,—	58,—	52,—	45,—	45,—	39,—	74,—	64,—	56,25	49,75	63,25	54,—	—	93,13	87,75	82,50	76,25	76,50
Grudzień	67,25	56,60	51,—	43,80	57,60	51,40	46,—	41,—	61,20	52,60	42,60	18,—	67,25	56,60	51,20	43,80	44,20	39,—	78,60	69,20	60,—	51,40	66,67	56,—	—	91,10	86,—	81,10	75,60	76,60
Rok 1937:																														
Styczeń	66,25	56,—	50,—	43,—	59,25	51,75	46,50	41,25	60,75	51,—	43,—	20,25	66,25	56,—	50,—	43,—	43,—	39,—	81,75	72,25	63,75	53,—	63,75	53,25	49,—	96,50	91,88	87,50	82,75	84,50
Luty	66,—	58,—	52,—	43,—	63,—	56,—	50,—	43,—	64,—	56,—	47,—	29,—	66,—	58,—	52,—	43,—	44,—	39,—	77,—	70,50	62,25	53,—	67,50	55,—	—	101,50	104,—	94,25	87,75	89,50
Marzec	66,10	58,—	52,—	44,20	62,80	55,80	49,80	44,20	63,50	55,80	46,—	27,40	66,40	58,—	52,—	44,20	44,40	39,—	84,80	70,40	66,40	57,20	67,50	54,39	—	101,80	96,80	92,50	86,80	85,40
Kwiecień	67,50	56,—	50,—	43,—	63,50	55,75	50,—	43,—	63,50	55,—	45,—	27,—	67,50	56,—	50,—	43,—	43,—	38,—	86,—	75,—	66,—	55,—	67,75	56,25	—	102,25	95,50	90,50	83,50	87,75
Maj	68,—	57,—	49,	43,—	63,75	55,—	49,25	43,—	63,—	55,—	45,—	27,—	68,—	57,—	49,—	43,—	43,—	39,—	81,—	68,50	57,25	46,—	63,—	55,—	—	101,—	95,—	89,25	82,25	84,50
Czerwiec	69,80	60,80	52,60	44,80	66,20	58,20	52,20	44,80	66,20	58,20	48,40	28,60	69,80	60,80	52,60	44,80	44,80	40,20	71,60	60,80	49,80	40,20	68,—	55,60	—	103,80	97,60	91,20	83,89	87,60

Wykres 2

Ruch cen żywca w województwie poznańskim w latach 1934/35, 1935/36 i 1936/37

Przeciętne ceny miesięczne według notowań Targowicy Miejskiej w Poznaniu

W przeciwieństwie do daleko idących zmian w kształtowaniu się i poziomie cen zbożowych w ciągu ubiegłego roku gospodarczego utrzymywały się ceny żywca w roku sprawozdawczym na dość wyrównanym poziomie, ulegając tylko przejściowym i nieznacznym okresowym wahaniom (tabela V — wykres 2).

W porównaniu z rokiem 1935/36 wykazuje ostatni rok w najbardziej typowych dla danego rodzaju zwierząt rzeźnych klasach jakości podniesienie się poziomu przeciętnych cen całorocznych: wołów o 10,3%, cieląt o 10,9%, owiec o 5,4% i świń również o 5,4%.

Z powodu zwyżki cen zbożowych, która pociągnęła za sobą podrożenie w tym samym stosunku pasz treściwych: otręb i makuchów, nastąpiło w roku sprawozdawczym pogorszenie kalkulacji w dziedzinie produkcji zwierzęcej. Zwłaszcza w tych gospodarstwach, które wysprzedały się z większości produkcji zbożowej już na jesieni i zmuszone były dokupywać w późniejszych miesiącach pasze treściwe po wysokich cenach, produkcja hodowlana stała się zupełnie nieopłacalna. Zahamowało to m. i. produkcję mleka, która wykazując dość wybitny wzrost w pierwszej połowie roku gospodarczego, póki gospodarstwa dysponowały jeszcze obfitym zbiorem pasz własnych, wykazała znaczny spadek w drugiej połowie roku gospodarczego.

5. Przychodowość i położenie finansowe gospodarstw.

Wydatna zwyżka cen zbożowych i utrzymanie się cen artykułów zwierzęcych, przy niejakiej nawet w przecięciu całorocznym zwyżce, na podciągniętym już w poprzednim roku poziomie, pozwalały oczekiwać zwiększenia się przychodów gospodarczych i poprawy położenia finansowego warsztatów rolnych.

Pełnemu wykorzystaniu poprawy koniunktury przez rolnictwo Wielkopolski stanęły jednak na przeszkodzie dwie wspomniane już okoliczności: 1. słaby wynik zbiorów zbóż pod względem ilościowym, nie różniący się wiele od zbiorów w latach posuchowych i obniżenie się skutkiem tego ogólnej ilości zboża sprzedanego przez rolników, 2. sprzedaż zboża w znaczniejszej części w okresie jesiennym, przed późniejszą wybitną zwyżką cen zbożowych.

Skorzystały zatem z poprawy koniunktury w większej mierze gospodarstwa silniejsze pod względem finansowym; w położeniu warsztatów finansowo słabych, które miały liche zbiory, wysprzedały się w jesieni a z wiosną zmuszone były dokupywać drogie pasze, rok gospodarczy 1936/37 wybitniejszej poprawy nie przyniósł.

W świetle wyników rachunkowości gospodarczej, posiadanych na razie tylko dla części (ok. 40) gospodarstw wielkorolnych opracowywanych statystycznie przy Biurze Rachunkowości Wielkopolskiej Izby Rolniczej oraz tylko za 3 kwartały roku gospodarczego,

Tabela VI

*Porównawcze zestawienie przychodów i rozchodów pieniężnych w okresach od 1 VII 35 — 31 III 36 i od 1 VII 36 — 31 III 37 **

Przychody

Rok	1 Zboża i motylk.	2 Okopowe i przemysłowe	3 Razem 1+2	4 Bydło	5 Mleko i przetw. mleczne	6 Trzoda chlewna	7 Konie, owce i inne wytw. zwierz.	8 Razem wytw. zwierz.	9 Inne gospod.	10 Ogólne przychody gospod.
a) W zł na 1 ha użytków rolniczych										
1935/36	64,2	35.3	99,5	11,5	14,3	8,3	3,7	37,9	1,2	154,1
1936/37	72,3	33,1	105.4	14,2	14,1	9,3	4,2	42,1	1,0	166,8
b) W % ogólnych przychodów										
1935/36	41.6	22.9	64,5	7,5	9,3	5,4	2,4	24,6	0.8	100
1936/37	43,4	19.9	63,3	8,5	8.5	5.5	2,5	25,3	0,6	100
c) Przychody w roku 1936/37 w stosunku do przychodów w roku 1935/36 = 100										
	112,6	93.8	105,9	123,5	98,6	112,0	113,5	111,1	83,3	108,2

Rozchody

Rok	1 Pasze	2 Nawozy	3 Robocizna i ubezp. socj.	4 Pensje i ubezp. urzęd.	5 Razem 3+4	6 Opał, światło, środki pędne	7 Utrzymanie maszyn, budyn., melioracyj	8 Ubezp. rzeczowe	9 Razem rozchody gospodarcze	10 Podatki potrącalne	11 %% od obcych kapitałów	12 Nowe nakłady na maszyny, budynki, melioracje	13 Ogólne rozchody pieniężne	14 Rozchody na maszyny: Części do maszyn	15 Rozchody na maszyny: Nowe maszyny	16 Rozchody na maszyny: Razem 14+15
a) W zł na 100 ha użytków rolniczych																
1935/36	12,4	14,4	35,1	4,8	39,9	8,7	9,3	1,9	114,7	8.1	6,7	1,8	132,3	1,7	1,6	3,3
1936/37	14,4	18,4	33,7	4,9	38,6	9,4	10,8	2,1	123,3	10,5	7,6	1,7	145,5	1,9	0,8	2,7
b) W % ogólnych rozchodów																
1935/36	9,4	10,9	26,5	3,6	30,1	6.6	7,0	1.5	86,7	6,1	5.1	1.4	100	1,3	1,2	2,5
1936/37	9,9	12,7	23,2	3,4	26,6	6,5	7,4	1,4	84,7	7,2	5,2	1,2	100	1,3	0,6	1,9
c) Rozchody w roku 1936/37 w stosunku do rozchodów w roku 1935/36 = 100																
	116,1	127,8	96,0	102,1	96,7	108.0	116,1	110,5	107,5	129,6	113.4	94,4	110,0	111,8	50,0	81,8

* Opracowanie Wydziału Ekonomiki Gospodarstw W. I. R.

przedstawia się przychodowość i położenie finansowe warsztatów rolnych w roku gospodarczym 1936/37 w porównaniu do roku poprzedniego, jak następuje:

Ogólne przychody gospodarcze wzrosły w omawianym okresie w stosunku do roku poprzedniego o + 8,2%. Złożyły się na to zarówno zwiększenie się przychodów z produkcji roślinnej, które wzrosły o + 5,9%, jak i produkcji zwierzęcej, które podniosły się o + 11,1%.

Wzrost przychodów z wytwórczości zwierzęcej, przy lekkim obniżeniu się przychodów z mleka, odpowiada mniej więcej przeciętnej wzrostu cen artykułów produkcji zwierzęcej w roku ubiegłym.

Natomiast z wspomnianych wyżej powodów zwiększenie się przychodów w pozycji zbóż i motylkowych (o + 12,6%) nie podążyło nawet w przybliżeniu za wzrostem cen zbożowych, a pozycja przychodów z okopowych i przemysłowych procentualnie obniżyła się (o — 6,2%).

Wygospodarowana nadwyżka została zużyta po stronie rozchodów przede wszystkim na kupno nawozów sztucznych + 27,8%,

Zużycie nawozów sztucznych produkcji krajowej w woj. poznańskim.

	W roku 1934	W roku 1935			W roku 1936			W r. 1937
		w sez. wiosen. 1934/35	w sez. jesien.	razem	w sez. wiosen. 1935/36	w sez. jesien.	razem	w sezon. wiosen. 1936/37
	w tonach							
Nawozów azotowych .	42 945	34 669	2 538	37 207	36 194	4 440	40 634	52 316
Nawozów potasowych .	50 481	35 084	13 422	48 506	38 430	19 009	57 439	54 174
w tym:								
soli potasowych .	15 758	11 898	5 836	17 734	14 297	8 603	22 900	24 306
kainitu	34 723	22 942	7 583	30 525	23 850	10 406	34 256	29 868
Nawozów fosforowych .	19 256	7 187	11 216	18 403	9 827	18 152	27 979	14 236
w tym:								
supertomasyny . .	2 988	1 672	2 285	3 957	4 240	4 406	8 646	5 464
superfosfatu . .	16 268	5 515	8 931	14 446	5 587	13 746	19 333	8 772

na opłacenie podatków + 29,6%, na utrzymanie maszyn, budynków i melioracyj + 16,1%, dokup paszy + 16,1%, obsługę długów + 13,4%, ubezpieczenia rzeczowe + 10,5%. Zmniejszono natomiast w stosunku do roku ubiegłego rozchody na nowe nakłady na maszyny, budynki i melioracje o — 5,6%, a w szczególności na nowe maszyny o — 43,7%.

Okazuje się zatem, że zwiększone przychody musiały gospodarstwa obrócić przede wszystkim na uregulowanie przerzuconych z poprzednich lat zobowiązań płatniczych (podatki, ubezpieczenia.

obsługę długów). Następnie mogły je częściowo już obrócić na nieco lepsze zaspokojenie bieżących nakładów gospodarczych, utrzymanie maszyn, melioracyj i budynków oraz części do maszyn, a w szczególności na zwiększenie zakupu nawozów sztucznych, których brak dawał się w latach ostatnich glebom poznańskim coraz dotkliwiej odczuwać a których zapotrzebowanie szczególnie się w roku ubiegłym zwiększyło w związku ze znacznymi szkodami mrozowymi.

Zwyżka przychodów nie starczyła jednak jeszcze, jak na to wskazuje obniżenie się pozycji rozchodów na nowe nakłady i maszyny rolnicze, na odbudowę wyniszczonego w latach kryzysu kapitału majątkowego warsztatów rolnych Wielkopolski.

Wydział Ekonomiki Gospodarstw

1. Referat Taksacji Gospodarstw.

W wykonaniu planu pracy zebrano w okresie sprawozdawczym ca 2300 doniesień o cenach ziemiopłodów, inwentarza, nabiału etc., które wydano w 70 biuletynach cen; poza tym zebrano ca 300 doniesień o cenach ziemi z 20 powiatów i 350 doniesień od sądów i komorników sądowych o egzekucjach i przetargach w rolnictwie. Prowadzi się również ewidencję wszelkich przepisów ustawodawczych, wchodzących w zakres rolnictwa.

W sprawie ewidencji opiniowania, mianowania rzeczoznawców, arbitrów, superarbitrów, zarządców i nadzorców przymusowych i sekwestratorów, Komitet dla spraw rzeczoznawców rolnych między innymi rozpatrywał na 6 posiedzeniach wnioski 28 kandydatów na biegłych, z których 13 zaopiniowano dodatnio, a 15 odmownie. Za pośrednictwem Komitetu dla spraw rzeczoznawców rolnych Wielkopolska Izba Rolnicza w dalszym ciągu uzgadniała z Prezesem Sądu Apelacyjnego kwestie dotyczące spraw rzeczoznawców, jak i spraw nadzorców. Dotychczas wprowadzono po obopólnym porozumieniu następujące inowacje:

Mianowanie rzeczoznawców rolnych koncentruje się w ręku Prezesa Sądu Apelacyjnego, który w sprawie opinii o kandydatach na biegłych zwraca się bezpośrednio do W. I. R. (podczas gdy dotąd poszczególne sądy grodzkie i okręgowe według uznania zwracały się wprost do W. I. R.), której przyznaje się wyłączną kompetencję opiniowania biegłych dla różnych działów gospodarstwa wiejskiego. Prezes Sądu Apelacyjnego rezerwuje sobie jednak ostateczną decyzję i zawiadamia W. I. R. o mianowaniu lub skreśleniu biegłego. Wielkopolska Izba Rolnicza zasięga opinii o kandydatach na biegłych przez swoje placówki (szkoły rolnicze W. I. R., radcowie W. I. R. i fachowe zaufane osobistości), przez władze W. T. K. R. i inne kompetentne w takich sprawach czynniki, ewentl. żąda od danego kandydata opracowania ściśle określonego praktycznego tematu taksacyjnego, który Komitetowi łącznie z zasięgniętymi informacjami daje odpowiedni podkład do określenia kwalifikacji. W skład Komitetu dla spraw rzeczoznawców rolnych wchodzą przedstawiciele W. I. R. oraz stali delegaci instytucyj zainteresowanych w sprawie biegłych a mianowicie:

Urzędu Wojewódzkiego, Uniwersytetu Poznańskiego, Państwowego Banku Rolnego, Dyrekcji Lasów Państwowych, Izby Skarbowej, Wojewódzkiego Biura dla spraw finansowo-rolnych, Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych oraz Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego i W. T. K. R. Do współpracy w Komitecie została wciągnięta także Pomorska Izba Rolnicza w Toruniu, której delegaci biorą udział w posiedzeniach Komitetu ze względu na należenie do tego samego okręgu Sądu Apelacyjnego oraz wspólne zainteresowanie w uregulowaniu sprawy biegłych.

Komitet kwalifikuje biegłych według ujawnionych kwalifikacyj na technicznych — kompetentnych w zakresie szacowania przedmiotów wchodzących w zakres techniki rolnej (inwentarza, plonów i wszelkich przynależności gospodarczych), ekonomicznych — posiadających prócz tego kwalifikacje do oceny całości gospodarstwa wiejskiego (wartości dochodowej, sprzedażnej, spadkowej etc.), oraz specjalistów — wyspecjalizowanych w poszczególnych działach produkcji i administracji rolniczej (hodowla, budownictwo, nasiennictwo, ogrodnictwo, księgowość itd.). Wielkopolska Izba Rolnicza prowadzi ewidencję biegłych w osobnej kartotece.

Poza opiniowaniem wniosków kandydatów na biegłych, Komitet rozpatrywał także zasadnicze kwestie ogólnego znaczenia, jak odszkodowania, nadzory etc. Na wnioski zainteresowanych mianowano dla różnych spraw spornych 5 arbitrów i superarbitrów.

Niezależnie od powyższego kierownik Referatu Taksacji Gospodarstw udzielił ca 500 porad, informacyj i opinii fachowych, wchodzących w zakres taksacji. W związku z tym odbył 20 podróży służbowych, opracowując odnośne orzeczenia.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono — z udziałem delegatów Związku Izb i Organizacyj Rolniczych orientacyjne badania na terenie powiatów Kościan, Nowy Tomyśl, Szamotuły, Gniezno i Września w sprawie okręgów ekonomicznych, projektowanych w ustawie o klasyfikacji gruntów. Poza tymi badaniami w terenie zebrano za pomocą Wlkp. Tow. Kółek Rolniczych i Wielkopolskiego Związku Ziemian materiał ankietowy dla Związku Izb i Organizacyj Rolniczych w sprawie omawianych okręgów ekonomicznych, które miały służyć za podstawę do dalszych prac badawczych.

Drukiem opublikowane zostały dwie prace dra Łukomskiego, a mianowicie:

1. „Sądowe egzekucje subhastacyjne w rolnictwie wielkopolskim w r. 1933/35“;

2. „Klasyfikacja gruntów w Niemczech“ (Das Bodenschätzungsgesetz).

2. Referat Ekonomiki Gospodarstw.

W zakresie budżetowym Referat Ekonomiki Gospodarstw wchodzi w ramy Biura Rachunkowości Rolniczej, z którym współpracował ściśle w dziedzinie przystosowania materiałów rachunkowych do wymagań rolniczych.

Na podstawie bilansowych zamknięć rachunkowych opracowywano zestawienia potrzebne do kwartalnego sprawozdania o stanie ekonomicznym rolnictwa.

Na podstawie bilansów i innych materiałów rachunkowych z roku 1934/35 opracowano indywidualne zestawienia statystyczne dla 124 gospodarstw wielkorolnych, 24 gospodarstw średniorolnych oraz 45 gospodarstw małorolnych. Powyższe indywidualne zestawienia statystyczne służyły jako podkład do opracowania „Statystyki porównawczej dochodów i rozchodów gospodarstw wielkorolnych, średniorolnych i małorolnych woj. poznańskiego za rok gosp. 1934/35". W roczniku 1934/35 uwzględniono materiały rachunkowe z 118 gospodarstw wielkorolnych, 24 gospodarstw średniorolnych i 45 gospodarstw małorolnych. Po podziale gospodarstw na indywidualne grupy wielkości względnie typy wyliczono odnośne średnie ważone dla poszczególnych kategoryj, które zostały ogłoszone drukiem w porównaniu z odpowiednimi średnimi 4 lat ubiegłych. Rozmiary ostatnio opublikowanej statystyki porównawczej za rok gosp. 1934/35 zostały w dalszym ciągu powiększone, gdyż uwidoczniono w obliczeniu wewnętrznych obrotów ilościowych — poza procentowym zużyciem w stosunku do zbiorów poszczególnych ziemiopłodów — również rzeczywiste zużycie zbiorów. Poza tym wprowadzono do „Statystyki" także rachunek ilościowy produkcji mleka i zużycia mleka w liczbach absolutnych i względnych.

Niestety, wskutek obfitości materiałów rachunkowych z gospodarstw, powodującej zbyt wysoki koszt wydawnictwa, nie opublikowano za rok gospodarczy 1934/35 danych statystycznych z poszczególnych jednostek, lecz ogłoszono li tylko przeciętne dla poszczególnych typów gospodarstw w zestawieniu z odnośnymi przeciętnymi z lat poprzednich. Tym sposobem przez pominięcie wyników indywidualnych Statystyka straciła na objętości, zyskując zatem na przejrzystości i dostarczeniu wyników w perspektywie 5-lecia gospodarki kryzysowej, przy czym ostatni rok gosp. 1934/35 zawiera rezultaty pierwszej klęski posuchy.

Poza opracowaniem statystycznym wyżej wymienionej ilości gospodarstw ujęto w oddzielnym opracowaniu statystycznym — na życzenie Dyrekcji Lasów Państwowych — materiały rachunkowe jednego gospodarstwa wielkorolnego za 3 lata gospodarcze według schematu „Statystyki porównawczej dochodów i rozchodów gospodarstw wielkorolnych".

Wskutek wyczerpania się nakładu książki rachunkowej opracowano — w związku z nowym wydaniem — uzupełnienie niektórych wzorów, a w szczególności przerobiono układ formularza bilansu gospodarstw wielkorolnych.

W związku z Zjazdem Naukowym Rolniczo-Leśnym w Poznaniu oraz wycieczką uczestników Zjazdu do Kiączyna opracowano i ogłoszono drukiem „Wyniki rachunkowe Kiączyna za lata gospodarcze 1924/25 do 1934/35“). Poza tym zgłoszono na Zjazd Naukowy referat dra Wł. Tilgnera pt. „Gospodarstwa wielkorolne i małorolne Wielkopolski w ujęciu cyfrowym“.

Również w zeszycie propagandowym „Poradnika Gospodarskiego“, wydanym z okazji Zjazdu ogłoszono art. dra Inż. Tilgnera pt. „Obroty pieniężne w gospodarstwach rolnych Wielkopolski“

W związku z zagadnieniami związanymi ściśle z rachunkowością i ekonomiką gospodarstw naczelnik Wydziału brał udział w rozmaitych Komisjach, z których należy wymienić następujące:

1. W Komisji Podatkowej przy Biurze Ekonomicznym Izb i Organizacyj Rolniczych,
2. w sprawie ustalenia norm bilansowych przez Izbę Skarbową,
3. w Urzędzie Wojewódzkim w sprawie ustalenia zarobków miesięcznych pracowników rolnych,
4. w konferencji rzeczoznawców w Związku Izb i Organizacyj Rolniczych dot. ustalenia w jakim stopniu ulegają zniszczeniu poszczególne urządzenia melioracyjne,
5. w Komisji Danin i opłat prawno-publicznych w Związku Izb i Organizacyj Rolniczych,
6. w Pomorskiej Izbie Rolniczej w Toruniu w sprawie opłat na rzecz Izby,
7. w Komisji Związku Izb i Organizacyj Rolniczych, badającej sprawę okręgów ekonomicznych.

Poza tym naczelnik Wydziału wziął udział w praktycznych wykładach rolniczych, zorganizowanych przez Pomorskie Towarzystwo Rolnicze w Toruniu, na których wygłosił referat pt. „Wielka i mała własność woj. poznańskiego w świetle cyfr“, oraz wygłosił referat na zebraniu powiatowego Oddziału W. T. K. R. na temat „O ustawodawstwie podatkowym i dochodowości gospodarstw“. Referent Wydziału Ekonomiki Gospodarstw wygłosił na zebraniu Kółka Rolniczego w Gołanicach referat o metodzie prowadzenia rachunkowości rolniczej.

W związku z referatem naczelnika Wydziału, wygłoszonym na wykładach praktycznych w Toruniu opracowano 28 ilustrowanych tablic statystycznych przedstawiających wyniki rachunkowe gospo-

darstw wielkorolnych i małorolnych w przecięciu ostatniego pięciolecia gospodarczego.

W dalszym ciągu kontynuowano prowadzenie rejestru robocizny pieszej i sprzężajnej dla 2 majątków wielkorolnych na podstawie nadsyłanych odbitek dziennika gospodarczego.

W okresie sprawozdawczym odbyło praktykę bezpłatną w Referacie Ekonomiki Gospodarstw 3 praktykantów.

Poza wyżej wyszczególnionymi czynnościami opracowywano w Referacie odpowiedzi na rozmaite zapytania władz i instytucyj oraz urzędów; w szczególności dla Izby Skarbowej wyliczano średnie miesięczne ceny ziemiopłodów i inwentarza żywego, celem opracowania norm do bilansów gospodarstw wiejskich.

3. Referat Rachunkowości Gospodarstw Małorolnych

przewidywał na rok budżetowy 1936/37 następujące czynności:

1. bezpłatne prowadzenie rachunkowości gospodarstw małorolnych na podstawie umowy z Wydziałem Ekonomiki Rolnej Drobnych Gospodarstw Wiejskich Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach,
2. prowadzenie rachunkowości (systemem dojazdowym) gospodarstw małorolnych za opłatą,
3. współpraca przy prowadzeniu rachunkowości gospodarstw osadniczych z ramienia Organizacji Gospodarstw Przodowniczych Mniejszych,
4. współpraca ze szkołami rolniczymi w prowadzeniu rachunkowości przez absolwentów szkół.

Poza preliminowanym planem pracy na rok budżetowy 1936/37 zwiększył się zakres działalności Referatu Rachunkowości Gospodarstw Małorolnych o

a) prowadzenie rachunkowości rolniczej 5 ferm szkolnych oraz
b) kontrolę rachunkowości 28 gospodarstw osadniczych na podstawie porozumienia z Komisarzem Ziemskim Starostwa Powiatowego w Gnieźnie i Wrześni. Wydział Ekonomiki Gospodarstw podjął się prowadzenia rachunkowości tych gospodarstw w okresie 2-letnim za opłatą ryczałtową 30 zł za cały czas od każdego gospodarstwa. Opłatę tę — jako minimalną, pokrywającą znikomą część wydatków związanych z prowadzeniem kontroli rachunkowości — należy uważać raczej jako symboliczną.

Powyższą działalność Referatu w ramach roku budżetowego 1936/37 należy podzielić na dwa okresy, tj. ostatni kwartał roku gospodarczego 1935/36 oraz 3 kwartały roku gosp. 1936/37, w któ-

rych wykonywano prace rachunkowe według następującego wykazu gospodarstw:

Wykonywano kontrolę rachunkowości dla	1935/36 ilość	1936/37 ilość
Gospodarstw małorolnych płatnych	5	4
Gospodarstw małorolnych bezpłatnych (W. E. R. D. G. W.)	63	59
Ferm szkolnych (Środa, Tuchorza, Witkowo, Janówiec, Chodzież)	5	5
Absolwentów szkół rolniczych	—	17
Gospodarstw osadniczych	—	28
	73	113

W związku z prowadzeniem kontroli rachunkowości dla wyżej podanej ilości gospodarstw instruktorowie Referatu dokonali 18 okrężnych wyjazdów inspekcyjnych, celem kontroli dokonanych zapisków i udzielenia pomocy fachowej prowadzącym rachunkowość. Pracy w terenie poświęcono 186 dni. Oprócz tego dokonano wyjazdu łącznie z pobytem w Poznaniu delegata Wydziału Ekonomiki Rolnej Drobnych Gospodarstw Wiejskich w sprawie kalkulacji produkcji zwierzęcej w gospodarstwie wiejskim.

Celem propagandy rachunkowości rolniczej wśród małorolnych dostarczano na początku roku gospodarczego 1936/37 książki rachunkowe:

59 gospodarstwom małorolnym,
28 gospodarstwom osadniczym,
17 absolwentom szkół rolniczym.

W związku z reorganizacją Inspektoratu Gospodarstw Przodowniczych Mniejszych zaniechano dalszej współpracy przy prowadzeniu rachunkowości rolniczej przez gospodarstwa osadnicze, będące pod opieką Inspektoratu.

4. Biuro Rachunkowości Rolniczej.

Z początkiem roku budżetowego został wyodrębniony z budżetu Wielkopolskiej Izby Rolniczej Referat Rachunkowości Gospodarstw, jako przedsiębiorstwo niezwiązane ściśle z zakresem działania izb rolniczych, otrzymując nazwę

„Biuro Rachunkowości Rolniczej".

Do zakresu działalności Biura wchodzą następujące zadania — w myśl planu pracy na rok budżetowy 1936/37:

a) prowadzenie rachunkowości gospodarstw wielkorolnych,
b) prowadzenie rachunkowości gospodarstw średniorolnych,

c) prowadzenie rachunkowości dwóch ferm szkolnych Wlkp. Izby Rolniczej za opłatą; rachunkowość 5 ferm — prowadzona bezpłatnie — została objęta działalnością Wydziału Ekonomiki Gospodarstw,

d) udzielanie porad podatkowych z specjalnym uwzględnieniem podatku dochodowego.

Odmiennie od planu pracy ramy budżetowe Biura Rachunkowości Rolniczej obejmują także dział „specjalistów", tj. Referat Ekonomiki Gospodarstw.

Podobnie jak w latach poprzednich, działalność Biura Rachunkowości Rolniczej w ramach roku budżetowego podzielić należy na 2 okresy: pierwszy kwartał roku gosp. 1935/36 oraz trzy kwartały roku gosp. 1936/37. Stosownie do tego podziału w okresie sprawozdawczym Biuro Rachunkowości Rolniczej wykonywało prace techniczno-rachunkowe dla następującej ilości gospodarstw:

Gospodarstwa	Rok gosp. 1935/36		Rok gosp. 1936/37	
	Ilość	Obszar	Ilość	Obszar
wielkorolne: system raportowy .	83	62 504,16	81	50 127,60
system rewizyjny .	71	74 799,08	88	84 308,61
gospodarstwa średniorolne . .	25	2 590,03	31	3 226,50
	179	139 893,27	200	137 662,71

Jak wynika z powyższego zestawienia ilość gospodarstw prowadzących rachunkowość w roku gosp. 1936/37 wzrosła o 21 jednostek przy jednoczesnym zmniejszeniu ogólnego obszaru. Przyczyną tego zjawiska jest między innymi liczniejsze zgłoszenie mniejszych gospodarstw wielkorolnych oraz wpływ parcelacji rządowej i prywatnej.

Poza pracami związanymi z prowadzeniem rachunkowości wyżej podanej ilości gospodarstw wielkorolnych i średniorolnych, opracowano dodatkowo — na życzenie Dyrekcji Lasów Państwowych — materiały rachunkowe jednego gospodarstwa rolnego za 4 lata gospodarcze od roku 1932/33 do 1935/36, łącznie z zestawieniem bilansów.

Rewidenci Biura Rachunkowości Rolniczej dokonali 279 podróży służbowych, przebywając w terenie 1066 dni. W tym odbyto 53 podróże w związku z kontrolą ksiąg i bilansów przez władze skarbowe dla celów podatkowych.

Niezależnie od wyżej wymienionych podróży związanych z pracami rewidentów skarbowych udzielono rozmaitych pisemnych porad, wchodzących w zakres ustawodawstwa podatkowego, nie licząc informacyj udzielonych ustnie:

w sprawie podatku dochodowego	31
w sprawie informacyj o transakcjach . .	3
w sprawie podatku spadkowego	1

W liczbie porad dotyczących podatku dochodowego udzielono 2 porady na wniosek właścicieli ziemskich, nie należących do liczby klientów Biura. Celem stwierdzenia podstaw rachunkowych odbyto 2 podróże do odnośnych majątków.

W celach propagandowych i oświatowych w zakresie rachunkowości rolniczej Kierownik Biura Rachunkowości wygłosił referat o rachunkowości rolniczej na kursie zorganizowanym w Środzie dla gospodarstw przodowniczych oraz przeprowadził ćwiczenia z rachunkowości rolniczej dla kierowników szkół i prowadzących rachunkowość w Środzie.

W związku z prowadzeniem kontroli rachunkowości rolniczej gospodarstw średniorolnych odbyto 3 wyjazdy inspekcyjne celem zbadania zapisów oraz udzielania pomocy fachowej prowadzącym rachunkowość. Praca w terenie trwała 85 dni.

Działalność Oddziału Biura Rachunkowości Rolniczej w Inowrocławiu mieści się w powyższym sprawozdaniu. Do personelu Oddziału wchodzą nadal: 1 rewident i dwie młodsze książkowe, którzy prowadzą rachunkowość 20 gospodarstw wielkorolnych i 4 gospodarstw średniorolnych, położonych w powiecie inowrocławskim, mogileńskim i szubińskim.

W okresie sprawozdawczym w Biurze Rachunkowości Rolniczej odbyło praktykę bezpłatną w dziedzinie rachunkowości 12 praktykantów.

Wydział Produkcji Roślinnej

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PRACY WYDZIAŁU

Prace Wydziału toczyły się zasadniczo tym samym torem, co w roku ubiegłym. Stwierdzić należy jednakże pogłębienie programu prac w stosunku do lat ubiegłych i wzrastający wpływ prac Izby na poczynania tutejszego rolnictwa. Tak np. stosunkowo gęsta sieć doświadczeń, organizowanych rokrocznie przez Izbę Rolniczą oraz Wielkopolski Związek Kół Doświadczalnych, jak i Zachodnio-Polskie Towarzystwo Rolnicze, wywiera dość znaczny wpływ na życie rolnicze tutejszego terenu. Dowodem tego mogą być liczni klienci, którzy w okresach przedsiewnych szukają w Izbie porad w sprawach, dotyczących doboru odmian jak i nawożenia. Ruch eksportowy ziemniaków sprowadza częste zapytania co do jakości odmian ziemniaków. Liczne doświadczenia, prowadzone u małorolnych, stanowią doskonały materiał pedagogiczny nie tylko dla gospodarzy tej samej wsi, lecz liczne wycieczki członków Kółek Rolniczych. absolwentów Szkół Rolniczych, Przysposobienia Rolniczego itp. organizacyj wykazują żywo, ile zainteresowania budzi doświadczalnictwo w terenie i jak dobrym jest podejściem do szerzenia oświaty wśród szerokich mas rolniczych. Ważnym jest też fakt, że materiał siewny, sprzątany z doświadczeń, stanowi odświeżenie i doprowadzenie nowego materiału siewnego nie tylko do gospodarstwa, w którym doświadczenie jest prowadzone, lecz również i dla gospodarstw okolicznych. Globalne zaś prace doświadczalne dążą, opierając się na wynikach wieloletnich, do stworzenia rejonów uprawnych w Wielkopolsce i do wytworzenia sobie opinii o wartości materiału hodowlanego, jak i sile nawozowej naszych gleb.

Sprawą samowystarczalności pastewnej w gospodarstwach drobnych Wydział zajmuje się od szeregu lat. Do niedawna sprawa ta na całym terenie Polski nie była dostatecznie doceniana i stała się sprawą naprawdę żywotną dopiero w ostatnim roku. Warto więc przypomnieć, że od 48 lat, to znaczy odkąd w Poznaniu wychodzi „Poradnik Gospodarski“, jednym z głównych tematów doradztwa jest zapobieganie brakowi paszy w gospodarstwach drobnych. Gdy w pierwszych latach kryzysu nastąpiło obcięcie kontyngentów buraczanych, nastąpił brak liści buraczanych i kiszonki, wytworzyła się krytyczna sytuacja w gospodarstwach drobnych. Wobec tego już w r. 1933 Wydział ułożył plan kilkuletniej pracy nad propagandą samowystarczalności pastewnej gospodarstw. A mianowicie przez:

1. rozszerzenie okresu pasz zielonych od wczesnej wiosny do późnej jesieni,
2. rozszerzenie uprawy lucerny,
3. znalezienie roślin zastępczych dla lucerny,
4. budowę zbiorników do kiszenia pasz i kozłów do suszenia siana.

W dziedzinie tej Wydział osiągnął znaczne sukcesy, które zostały opisane w sprawozdaniach Izby za ubiegłe lata.

Największy sukces prac Wydziału dał rok 1936, przy czym należy podkreślić, że sukces ten w znacznej mierze zawdzięczać należy nadzwyczaj przychylnemu stanowisku Pana Wojewody Poznańskiego, który przekazał do dyspozycji Wydziału kwoty, przeznaczone dla pomocy tym gospodarstwom, które ucierpiały w r. 1935 od klęski suszy.

Także pionierska praca Izby, prowadzona od 3 lat a mianowicie propagandy budowy zbiorników do kiszenia pasz, osiągnęła w ubiegłym roku pierwsze poważne sukcesy, które wskazują, że drobni rolnicy przekonali się o celowości wydatków na budowę silosów. Mimo nawet często bardzo krytycznego położenia finansowego, które staje się przeszkodą do wszelkich inwestycyj, zostało wybudowanych 200 zbiorników do kiszenia pasz w drobnych gospodarstwach.

Prace Wydziału w dziedzinie ulepszenia metod przechowania gnoju, prowadzone są od szeregu lat i były kontynuowane w roku sprawozdawczym.

Z uwagi na to, że w woj. poznańskim, według orientacyjnych obliczeń produkuje się 10 000 000 ton obornika o wartości około 77 000 000 zł — Wydział dąży do zmniejszenia strat przy przechowaniu gnoju. Prowadzi więc w dalszym ciągu konkursy dobrego przechowywania gnoju oraz propaguje te metody w czasopiśmie fachowym i w odczytach na zebraniach Kółek Rolniczych.

Sprawa uprawy łąk i pastwisk wyszła już ostatecznie poza ramy teoretycznej dyskusji i bezowocnych pogadanek na zebraniach Kółek Rolniczych itp. i zapuściła dostatecznie mocne korzenie, aby rozwijać się obecnie już trwale. Dodatkowym silnym bodźcem w tym kierunku stały się tanie i dogodne kredyty na zagospodarowanie łąk, które W. I. R. rozprowadza z funduszy otrzymywanych z Min. Roln. i Ref. Roln.

Dla produkcji wikliny trwa nadal bardzo pomyślna koniunktura. Popierając wszelkimi siłami tę dziedzinę Izba czuwa jednak nad tym, by nie spowodować nadprodukcji, która mogłaby jednym zamachem załamać uzyskiwane dzisiaj dobre ceny za wiklinę i spowodować zniszczenie dzisiejszego stanu produkcji.

W dziedzinie nasiennictwa zaznacza się bardzo silnie coraz większe nastawienie tutejszych gospodarstw na produkowanie szla-

chetnego materiału siewnego. Dotychczasowa praca Izby w tej dziedzinie dała te rezultaty, że obecnie także małorolni zgłaszają swe ziemiopłody do uznania. Wzrosła także ogólna ilość zakwalifikowanych ziemiopłodów.

Jedyna ważniejsza zmiana zaszła w zakresie prac melioracyjnych. Izba zaniechała na życzenie Ministerstwa Rolnictwa i R. R. wykonywania ekspertyz melioracyjnych i projektów, a ograniczyła się jedynie do prac opiniodawczych. Poza tym główny nacisk położono na potrzeby melioracyjne łąk i pastwisk wielkopolskich.

Szczegóły dotyczące prac Izby w zakresie produkcji roślinnej zawierają następujące rozdziały.

II. MELIORACJE

Prace melioracyjne na terenie Wielkopolski stały nadal pod znakiem suszy i kryzysu gospodarczego. Główne prace wykonywał Poznański Urząd Wojewódzki z funduszów własnych i funduszów, przekazanych przez Fundusz Pracy.

Prace te obejmowały wyłącznie melioracje podstawowe, jak regulacja rzeczek i strug oraz obwałowanie rzek. Z prywatnych środków przeprowadzono tylko tu i ówdzie i to w małych rozmiarach, nowe prace drenarskie. Przeważnie ograniczano się do remontu starych urządzeń drenarskich.

Coraz więcej zainteresowania natomiast wykazuje rolnictwo wielkopolskie w stosunku do melioracji łąk, w związku z czym Wielkopolska Izba Rolnicza udzielała wiele porad.

Także w sprawach wodno-prawnych zasięgano często w Izbie porad, bądź listownie, bądź ustnie, bądź za pośrednictwem „Poradnika Gospodarskiego“.

Szczególną opieką Izba otoczyła łąki nadnoteckie powiatu czarnkowskiego, dla których na jej wniosek Urząd Wojewódzki w Poznaniu podjął się wykonania projektu szczegółowej ich melioracji. W jesieni wzgl. w zimie przeprowadzona tam została lokalna ekspertyza techniczna dla części tych łąk, a projekt odnośny ma zostać opracowany w r. 1937/38.

Poza tym wykańczała Izba Rolnicza prace melioracyjne, dawniej rozpoczęte.

III. DOŚWIADCZALNICTWO

Prace doświadczalne nie uległy w roku sprawozdawczym zasadniczym zmianom. Sieć doświadczeń polowych pokrywała cały teren Wielkopolski dość równomiernie. Tak jak w latach ubiegłych, doświadczenia w terenie przeprowadzały Szkoły Rolnicze W. I. R. W okresie sprawozdawczym otworzono nową Szkołę Rolniczą w Nowym Tomyślu, której powierzono przeprowadzenie doświadczeń w tymże powiecie.

Po opracowaniu wyników doświadczeń przez Izbę, przesyła się szczegółowe sprawozdanie z wykonanych prac do Ministerstwa Rolnictwa i R. R., które następnie ogłasza je drukiem w specjalnej publikacji.

Ze względu na naukowy sposób redagowania tych publikacyj, mało zrozumiały dla szerokich mas rolników, ogłasza się najważniejsze wyniki w postaci popularnych sezonowych ulotek, artykułów w pismach lub wygłasza się popularne wykłady przez radio.

W roku sprawozdawczym wydrukowano 2 takie publikacje w „Poradniku Gospodarskim", mianowicie w sierpniu 1936 r. „Przypomnienie sezonowe" — przed siewami jesiennymi, oraz „O nasionach i nawożeniu" — przed siewami wiosennymi. Obydwa artykuły wydano również jako ulotkę i rozkolportowano w kilku tysiącach egzemplarzy. W jesieni wygłoszono na temat siewów popularną pogadankę przez radio.

W roku sprawozdawczym zestawiono wyniki wszystkich doświadczeń odmianowych z grochem, prowadzonych na terenie Wielkopolski w okresie powojennym. Poza tym opracowuje się cykle doświadczeń odmianowych z ziemniakami, które od r. 1932 do 1936 prowadzono w gospodarstwach włościańskich. Wyniki tych doświadczeń ukażą się niebawem drukiem jako osobna publikacja. Łącznie z ukończeniem ostatniego z cykli 3-letnich udzieliła W. I. R. 64 nagrody tym rolnikom, którzy prowadzili doświadczenia przez trzy lata we własnym gospodarstwie. Nagrody przyznawano według życzeń rolników w postaci drzewek owocowych, oryginalnego ziarna siewnego, nawozów sztucznych, małych narzędzi rolniczych i podręczników rolniczych.

Doświadczenia odmianowe ze zbożami zimowymi i jarymi w majątkach hodowlanych i folwarcznych zorganizowano przy współudziale Komisji Współpracy w Doświadczalnictwie przy Ministerstwie Rolnictwa i R. R. Również i w tym roku doświadczenia odmianowe w majętnościach, prowadzących hodowlę roślin, były zakładane i sprzątane przez personel tych gospodarstw.

Dla Spółki Akcyjnej Eksploatacji Soli Potasowych przeprowadzono 10 doświadczeń dla zbadania wpływu czasu wysiewu soli potasowej na plon buraków pastewnych.

W roku sprawozdawczym kontynuowano wspólnie ze Stacją Kontrolną W. I. R. doświadczenia nad badaniem potrzeb nawozowych gleb. Badania te przeprowadzono tak jak w roku ubiegłym, przy pomocy doświadczeń polowych i metod laboratoryjnych, dążąc na podstawie kilkoletnich badań do uzgodnienia wyników laboratoryjnych z polowymi.

W okresie sprawozdawczym założono 244 doświadczeń ścisłych, z których udanych było 216, tj. 88,5%.

Podział doświadczeń na poszczególne grupy był następujący:

		Gospodarstwa włościańskie	Gospodarstwa folwarczne
Odmianowe	z żytem	30	9
„	z pszenicą ozimą . . .	28	11
„	z jęczmieniem ozimym .	—	4
„	z jęczmieniem jarym .	—	15
„	z pszenicą jarą . . .	—	5
„	z owsem	—	5
„	z ziemniakami . . .	66	23
Nawozowe		45	3
		169	75

Rozmieszczenie doświadczeń w poszczególnych okręgach szkolnych przedstawia się następująco:

Okręg Szkoły Rolniczej	Bydgoszcz	15
„ „ „	Chodzież	11
„ „ „	Janówiec	15
„ „ „	Inowrocław	16
„ „ „	Koźmin	13
„ „ „	Kępno	13
„ „ „	Leszno	16
„ „ „	Międzychód	13
„ „ „	Nowy Tomyśl	6
„ „ „	Ostrów	15
„ „ „	Poznań	9
„ „ „	Środa	15
„ „ „	Wolsztyn	17
„ „ „	Wrześnią	13
Doświadczenia folwarczne i hodowlane		57
	Ogółem . . .	244

Z gospodarstw hodowlanych i folwarcznych brały udział w doświadczeniach odmianowych:

Sandomiersko-Wielkopolska Hodowla Nasion Antoniny, Bieganowo, Bolewice, Chwaliszewo, Ciołkowo, Dusina, Gola, Gostyczyna, Gościeszyn, Grzybno, Gutów, Huta, Jeżewo, Józefinowo, Józefowo, Kijewo, Kleszczewo, Kobylin Stary, Krzyżanki, Lipie, Lubosz, Lucim, Łukaszew, Markowice, Nagradowice, Niemierzewo, Piaski, Pniewy-Zamek, Przebędowo, Rogalin, Rucewko, Sobótka, Starygród, Świnków, Szczepowice, Szelejewo, Taczanów, Uchorowo, Więcławice, Winnagóra, Włoszanowo, Złotniki Poznańskie.

W maj. Doruchów z folwarkiem Gruszków oraz w maj. Lutom prowadzi się 4-letnie doświadczenia nad wapnowaniem.

Dla pracowników terenowych W. I. R. zorganizowano Zjazd w Pętkowie. W dniu 29 maja 1936 r. urządzono dla uczestników

Ogólnopolskiego Zjazdu Naukowo-Rolniczego wycieczkę do Pętkowa i sąsiadującego maj. Chłapowa. W wycieczce tej wzięło udział około 65 osób, między innymi przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa i R. R. p. inż. Wanda Brykczyńska.

W czasie obrad Zjazdu wygłosiła dr Karłowska referat na temat: „Organizacja i rozwój doświadczalnictwa polowego w gospodarstwach włościańskich i folwarcznych w Wielkopolsce".

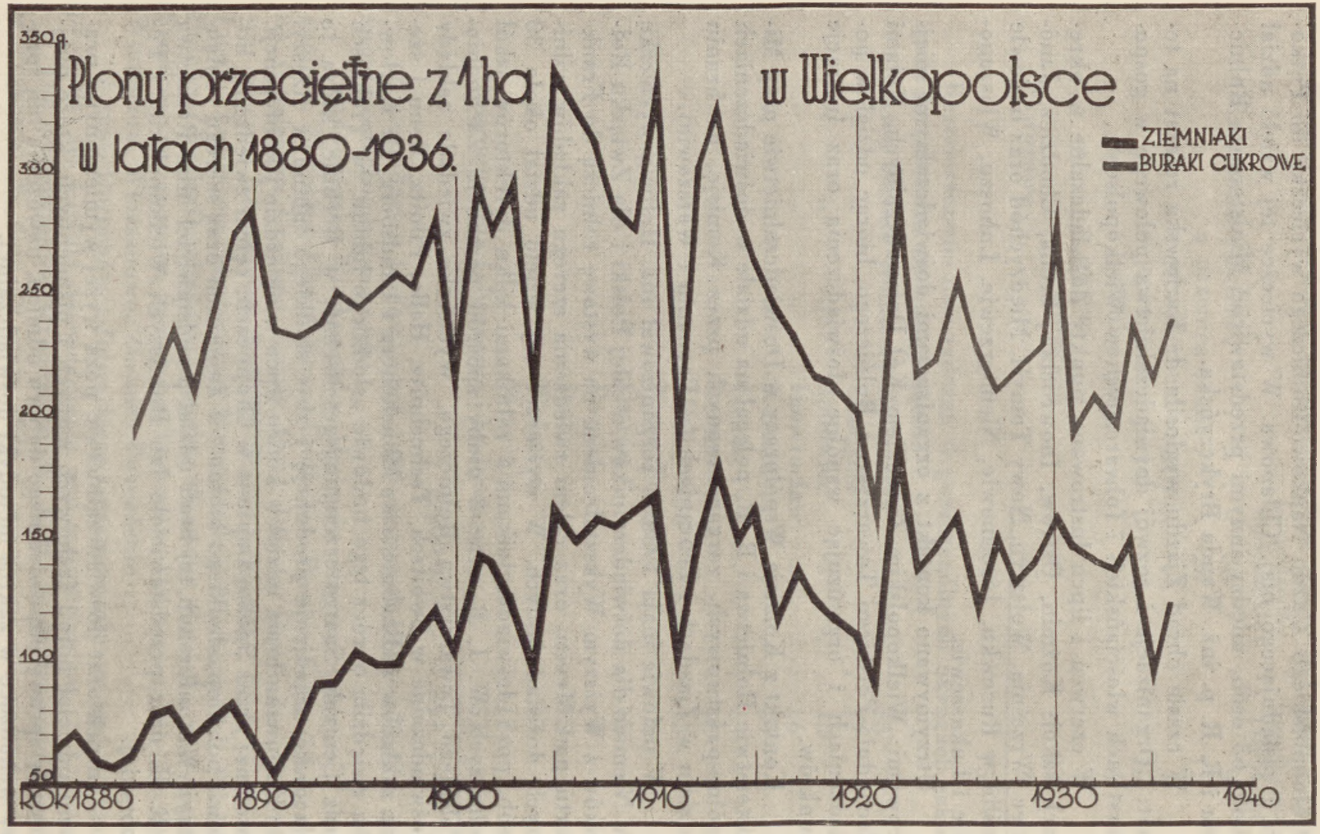
W czerwcu i lipcu lustrowano punkty doświadczalne w okręgach szkół: Koźmin, Ostrów, Inowrocław, Środa, Chodzież, Janówiec, Września, Wolsztyn, Nowy Tomyśl, Międzychód oraz hodowle roślin w Rucewku, Józefinowie, Niemierzewie, Luboszu, Włoszanowie i Łukaszewie.

Utrzymywano kontakt z organizacjami doświadczalnymi miejscowymi: Wielkopolskim Związkiem Kół Doświadczalnych, Kołami Zachodnio-Polskiego Towarzystwa Rolniczego, biorąc udział w posiedzeniach i organizując wspólne doświadczenia oraz lustracje punktów.

Kontakt z Komisją Współpracy w Doświadczalnictwie przy Ministerstwie Rolnictwa i R. R. polegał na udziale w doświadczeniach ogólno-państwowych, zorganizowanych przez Komisję, na braniu udziału w Zjazdach i Zebraniach (w Poznaniu i Warszawie).

W połowie maja 1936 r. zorganizował inż. Hellwig wycieczkę do Niemiec dla doświadczalników z całej Polski i dla Związku Rolników z Wyższym Wykształceniem, na wystawę rolniczą do Frankfurtu nad Menem oraz celem zwiedzenia szeregu zakładów rolniczych doświadczalnych. W wycieczce tej wzięło udział około 30 osób, poza doświadczalnikami i rolnikami kilku dyrektorów szkół rolniczych W. I. R. oraz 3 osoby spośród personelu Zachodnio-Polskiego Towarzystwa Rolniczego. Wycieczka zwiedziła zakłady doświadczalne w Swoitsch, Tschechnitz, Halle, Pilnitz, Bonn i szereg zakładów w Berlinie oraz Müncheberg i Landsberg. Dr Karłowska zwiedziła oprócz tego hodowle „słodkiego łubinu" w Trebatsch oraz Centralę Saatguterzeugungsgesellschaft w Berlinie, która to placówka organizuje produkcję i zbyt słodkiego łubinu w Rzeszy. Dr Karłowska brała udział w końcu lipca w objeździe i konferencji, zwołanej przez Spółkę Lupinus w Chojnicach, celem zwiedzenia hodowli polskiej „słodkiego łubinu" w Zamartem oraz szeregu replantacyj. W konferencji tej brali udział przedstawiciel Min. Rolnictwa i R. R. oraz przedstawiciele Izb Rolniczych Wielkopolskiej i Pomorskiej.

Inspektorat doświadczalnictwa, poza wyżej wymienionymi pracami udzielał porad fachowych ustnych i piśmiennych, które obejmowały sprawy odpowiedniego doboru odmian, nawożenia lub sprawy wchodzące w zakres metodyki doświadczalnej.

Plony przeciętne z 1 ha w Wielkopolsce
w latach 1880-1936.
ZIEMNIAKI
BURAKI CUKROWE
350 q.
300
250
200
150
100
50
ROK 1880
1890
1900
1910
1920
1930
1940

IV. UPRAWA OGÓLNA I SZCZEGÓŁOWA

1. *Rośliny pastewne*

Propaganda Wielkopolskiej Izby Rolniczej w kierunku rozszerzenia uprawy roślin pastewnych w gospodarstwach drobnych przekonała rolników w katastrofalnie suchym roku 1935 o wartości lucerny, słonecznika, kukurydzy i kapusty pastewnej. W r. 1936, korzystając z zasiłku p. Wojewody na akcję pomocy dla drobnych rolników, którzy ucierpieli od klęski posuchy, Wielkopolska Izba Rolnicza zakupiła 15 000 kg nasion lucerny węgierskiej, 15 000 kg nasion słonecznika węgierskiego białoziarnistego i 320 kg nasion kapusty pastewnej mięsistopiennej, rozprowadzając powyższe nasiona przez powiatowe komitety posuchowe we wszystkich powiatach województwa. Zostały wydane instrukcje, pouczające każdego rolnika o uprawie powyższych roślin. Rozpowszechnienie tak dużych ilości nasion roślin pastewnych było dużą pomocą dla gospodarstw drobnych, które po klęsce posuchy stanęły w obliczu katastrofalnego braku pasz. Akcja W. I. R. i Urzędu Wojewódzkiego spotykała się u drobnych rolników z dużą wdzięcznością i uznaniem. Korzystny rozkład opadów spowodował, że zasiane przez rolników rośliny pastewne szybko powschodziły i dostarczyły zielonej paszy, która częściowo została bezpośrednio skarmiona, częściowo zaś zakiszona w dołach ziemnych oraz szybko rozpowszechniających się zbiornikach do kiszenia paszy.

Z obserwacyj przeprowadzonych w r. 1935 nad uprawą trawy sudańskiej Izba Rolnicza przekonała się, że roślina ta zasługuje na uwagę, jednak należało przeprowadzić obserwacje na większych przestrzeniach i w większej ilości gospodarstw. W tym celu Izba zakupiła nasiona trawy sudańskiej i dostarczyła je bezpłatnie 27 drobnym rolnikom, w każdym powiecie po jednym punkcie. Założono poletka obserwacyjne wielkości 625 m², które zostały obsiane w ilości 30 kg na hektar w rzędy 25 cm. Do nasion załączona została instrukcja uprawy, która przewidywała, że pół poletka miało być koszone na zieloną paszę, a połowa zostawiona do chwili dojrzałości nasion.

Chodziło bowiem nie tylko o orientację wysokości plonu i ilości pokosów, jakie można osiągnąć w przeciętnym gospodarstwie włościańskim, lecz również, czy drobny rolnik może liczyć na wyprodukowanie własnego materiału siewnego, by uniezależnić się od importowanych drogich nasion.

Nasiona zostały wysiane w pierwszej dekadzie maja. Gleby przeważnie średnie, w niezłej kulturze. Stanowisko okopowych lub po okopowych. Nawozów sztucznych nie stosowano. Wschody trawy sudańskiej były wszędzie nierówne, odrost niezwykle wolny; narażało to trawę sudańską na zagłuszenie chwastami. Przymrozki w końcu maja i na początku czerwca silnie uszkodziły trawę sudań-

ską, zarówno w powiatach południowych jak i północnych. Wynik obserwacyj nad trawą sudańską jest dla niej niekorzystny. Dobre wyniki otrzymano zaledwie w 8 miejscowościach, przeważnie w powiatach południowych.

W. Namyślak w pow. krotoszyńskim w 2 pokosach sprzątniętych w dn. 5 VII i 2 IX uzyskał 640 q z ha zielonej masy. Nasiona dojrzały tylko w połowie. Uzyskany plon po przeliczeniu około 8 q z hektara.

M. Mikołajczyk — Gołanice, pow. Leszno, sprzątnął 2 pokosy w dn. 10 VII i 15 IX w ilości 577 q z ha zielonki. Nasiona dojrzały tylko w jednej trzeciej części.

J. Kufel — Koźle, pow. Szamotuły, sprzątnął 2 pokosy w dn. 12 VII i 26 VIII w ilości 400 q z ha zielonej masy, nasiona nie dojrzały.

E. Dębicki — Gozdanin, p. Września, sprzątnął 2 duże pokosy i jeden mały w dn. 10 VII — 20 VIII i 25 IX, razem 400 q z ha zielonki.

Torzewski — Łaziska w pow. wągrowieckim sprzątnął w 2 pokosach 300 q z ha zielonej masy.

F. Grygiel — Siedleń w pow. jarocińskim, sprzątnął 2 pokosy w dn. 13 VIII i 27 VIII w ilości 240 q z ha zielonej masy.

J. Barteczka w Pakosławiu, pow. Rawicz, sprzątnął w dniach 5 VII i 5 IX — 256 q z ha zielonej masy. Z poletka, pozostawionego na sprzęt nasion, sprzątnął po przeliczeniu 14 q z ha nasion.

A. Galiński — Mikorzyn, pow. Kępno, sprzątnął 241 q z ha zielonej masy z 2 pokosów. Nasiona dojrzały tylko częściowo.

W pozostałych 17 punktach obserwacyjnych trawa sudańska albo zupełnie wymarzła podczas przymrozków majowych, albo została zagłuszona przez chwasty, to też w kilku wypadkach musiano ją zaorać i zasadzić brukiew. W 9 punktach zostawiono ją w stanie przerzedzonym, jednakże plony zielonej masy były zupełnie niedostateczne i wynosiły od 50—150 kwintali z hektara. Obserwacje powyższe nad uprawą trawy sudańskiej są nadzwyczaj cenne i wskazują, że w powiatach północnych woj. poznańskiego przymrozki majowe mogą zniszczyć zupełnie trawę sudańską. Roślina ta wymaga dość mocnej gleby, w dobrej kulturze, oczyszczonej z chwastów i silnego nawożenia azotowego. W słabszych stanowiskach i przy słabej sile nawozowej gleby zostaje ona długo przy ziemi i bywa zagłuszoną chwastami. Trawa sudańska może udawać się tylko w intensywnych gospodarstwach, posiadających lepsze ziemie, tam jednak uprawiana być może lucerna, z którą trawa sudańska konkurować nie może. Dla ogółu gospodarstw trawa sudańska nie może być polecana. Nasiona jej w klimacie woj. poznańskiego dojrzewają nierówno i dostarczają nasion źle kiełkujących.

Ponieważ w gospodarstwach drobnych w końcu kwietnia i maju odczuwa się z reguły dotkliwy brak paszy, Izba Rolnicza propaguje uprawę mieszanki poznańskiej, która dostarcza wczesnej paszy wiosennej i umożliwia uprawę poplonów. Obserwacje, poczynione w roku 1935 wykazały, że mieszanka poznańska z poplonem słonecznika daje w sumie sprzęt białka prawie równy lucernie. Uzyskanie cennego białka w gospodarstwach posiadających lżejsze gleby, gdzie uprawa lucerny jest niepewna, jest zupełnie możliwe przy uprawie mieszanki ozimej. Wobec tego Izba przeznaczyła część subwencji, przekazanej na pomoc dla drobnych gospodarstw, które ucierpiały od posuchy, na zakup mieszanki poznańskiej, której nasiona zostały rozprowadzone w 1795 punktach województwa poznańskiego.

Każdy punkt otrzymał potrzebną ilość nasion do obsiania 12,50 arów w stosunku 30 kg na ha wyki ozimej, 30 kg na ha inkarnatki i 12 kg na ha rajgrasu angielskiego. Ilość punktów w każdym powiecie wynosiła:

Powiat	Bydgoszcz	55	punktów
„	Chodzież	75	„
„	Czarnków	85	„
„	Gniezno	65	„
„	Gostyń	65	„
„	Inowrocław	55	„
„	Jarocin	65	„
„	Kępno	65	„
„	Kościan	65	„
„	Krotoszyn	65	„
„	Leszno	65	„
„	Międzychód	75	„
„	Mogilno	65	„
„	Nowy Tomyśl	75	„
„	Oborniki	65	„
„	Ostrów	65	„
„	Poznań	65	„
„	Rawicz	65	„
„	Szamotuły	75	„
„	Szubin	65	„
„	Śrem	65	„
„	Środa	65	„
„	Wągrowiec	65	„
„	Wolsztyn	75	„
„	Września	65	„
„	Wyrzysk	55	„
„	Żnin	65	„
	Razem	1795	punktów

Odczyty na zebraniach Kółek Rolniczych, artykuły w „Poradniku Gospodarskim" i pogadanki w radio, systematycznie powtarzane już od 3 lat, zwróciły uwagę rolników na celowość zwiększenia uprawy roślin pastewnych w ten sposób, by zieloną paszę mieć przez najdłuższy okres czasu, a więc od wczesnej wiosny do późnej jesieni. Uprawa mieszanki poznańskiej i lucerny, jako roślin dostarczających wczesną zielonkę, oraz kapusty pastewnej, jako rośliny, dostarczającej najpóźniejszą zielonkę, przyczyniły się do poprawienia żywienia inwentarzy w gospodarstwach drobnych, gdyż przez skrócenie okresu paszy zimowej, która jest z natury uboga w białko, można wydatnie zmniejszyć ilość kupnej paszy treściwej.

2. Budowa silosów i konserwowanie paszy

Kursy budowy silosów, zapoczątkowane w r. 1935, były nadal prowadzone. Ogółem urządzono 37 kursów w gospodarstwach drobnych oraz na gospodarstwach szkolnych, przy czym okoliczni rolnicy uczyli się na miejscu, jak budować formę, jak ubijać cement itd. Na kursach tych wygłoszone zostały odczyty o zasadach kiszenia pasz i budowie silosów. Z subwencji Wielkopolskiej Izby Rolniczej wydana została książka inż. Połowicza pt. „Betonowe i gliniane zbiorniki do kiszenia pasz", która została dostarczona wszystkim instruktorom rolniczym i jest wypożyczana przez nich gospodarzom, zamierzającym budować sobie nowe silosy. Dużą pomocą w akcji budowy zbiorników do kiszenia pasz w gospodarstwach drobnych była subwencja Pana Wojewody, która umożliwiła zbudowanie drewnianej formy w każdym powiecie. Koszt budowy jednej formy wynosił około 100 zł. Formy do budowy silosów okrągłych są wypożyczane rolnikom bezpłatnie. Wymiary silosów okrągłych wynoszą przeważnie od 2,40 do 3 m średnicy i od 2,50 do 3 m głębokości. Dzięki bezpłatnemu wypożyczaniu form koszta budowy silosów wydatnie się zmniejszyły, co umożliwiło wybudowanie około 200 glinianych i cementowych silosów w gospodarstwach drobnych. Został rozpisany konkurs dla tych gospodarzy, którzy wybudują solidny zbiornik do kiszenia pasz, czy to gliniany, czy to cementowy. W powiatach posiadających dobrą glinę, jak np. powiat inowrocławski, przeważnie powstają silosy gliniane. Natomiast w powiatach, gdzie braknie gliny, jak np. w pow. nowotomyskim i międzychodzkim, powstają wyłącznie silosy cementowe. Silosy, zgłoszone do konkursu, zostały zlustrowane przez komisje powiatowe, w których skład wchodzili przedstawiciele W. T. K. R. i W. I. R. Udzielono 164 nagrody na sumę 2440 zł.

W pow. poznańskim	4	nagrody
„ kościańskim	16	„
„ międzychodzkim	8	„
do przeniesienia	28	nagród

	z przeniesienia . .	28 nagród
W pow.	szamotulskim	6 „
„	gnieźnieńskim	6 „
„	rawickim	4 „
„	śremskim	14 „
„	kępińskim	9 „
„	średzkim	13 „
„	mogileńskim	3 „
„	wrzesińskim	5 „
„	bydgoskim	2 „
„	inowrocławskim	5 „
„	gostyńskim	14 „
„	obornickim	5 „
„	żnińskim	2 „
„	jarocińskim	3 „
„	wolsztyńskim	11 „
„	leszczyńskim	6 „
„	nowotomyskim	28 „
	Razem . . .	164 nagrody

Izba propaguje również w dalszym ciągu budowę kozłów do suszenia siana. Uczniowie Szkół Rolniczych budują podczas zimowych miesięcy kozły, które następnie rozdaje się w postaci nagród. Suszenie siana na kozłach propaguje się również na zebraniach Kółek Rolniczych.

3. *Jęczmień browarny*

Związek Producentów Jęczmienia Browarnego prowadził w dalszym ciągu swą pracę nad podniesieniem jakości jęczmienia browarnego z terenu Wielkopolski oraz ułatwienia zbytu. Działalność Izby Rolniczej polegała na współpracy z tym Związkiem, w szczególności w przeprowadzaniu doświadczeń odmianowych z jęczmieniem browarnym. Izba Rolnicza udzieliła 6 nagród na V. Ogólno-Polskich Targach Jęczmion Browarnych. Jeden dyplom na medal złoty dla rolnika z Wielkopolski, który trzeci rok z rzędu został odznaczony na pokazie prób jęczmienia browarnego, 1 dyplom na medal srebrny, 1 dyplom na medal brązowy oraz 3 listy pochwalne. Jeden z listów pochwalnych przyznany został dla Kółka Włościańskiego Wytwórców Jęczmienia Browarnego z Grodziszczka w pow. średzkim za pierwszy wspólny wysiłek w kierunku produkcji jęczmienia browarnego w drobnych gospodarstwach.

4. *Rośliny oleiste i włókniste*

Wobec istnienia na terenie woj. poznańskiego Związku Producentów Nasion Oleistych, działalność Izby Rolniczej polegała głównie na współpracy z tym Związkiem i popieraniu jego działalności.

Wobec korzystnych obserwacyj nad uprawą konopi, pochodzenia jugosłowiańskiego, dokonanych w Wielkopolsce w r. 1935, Izba postanowiła propagować uprawę konopi południowych na żyznych murszach oraz mocnych glebach, gdzie konopie dobrze się udają. Wobec tego za pośrednictwem Izby zostały rozprowadzone nasiona konopi jugosłowiańskich w ilości 5400 kg. Z tego Izba Rolnicza zakupiła 700 kg nasion i zorganizowała 5 próbnych ośrodków uprawy konopi w gospodarstwach drobnych.

5. *Chmielarstwo*

Izba Rolnicza w dalszym ciągu opiekowała się Związkiem Zawodowym Plantatorów Chmielu w Nowym Tomyślu „Chmiel Nowotomyski", wypożyczając aparaty do opryskiwania chmielu, lustrując chmielniki i udzielając rad, jak zwalczać szkodniki. Kierownik Stacji Ochrony Roślin inż. Kuryłło opracował broszurkę, omawiającą szkodniki chmielu, która została rozdana wszystkim plantatorom, którzy zwracali się o radę, jak zwalczać szkodniki chmielu.

Oprócz inspekcyj chmielników w sprawie ich zdrowotności, Izba Rolnicza zorganizowała specjalny kurs uprawy chmielu, na którym referat wygłosił inspektor chmielarski z Wołynia. Dzięki pomocy p. Starosty nowotomyskiego tegoroczne Targi Chmielarskie wypadły znacznie okazalej i cieszyły się dużą frekwencją. Targi te odbyły się dnia 23 września 1936 r. Znaczne ilości chmielu zostały podczas Targów sprzedane. Izba Rolnicza za najlepsze partie chmielu wyznaczyła 5 nagród, a mianowicie: 1 dyplom na medal srebrny, 1 dyplom na medal brązowy i 3 listy pochwalne. Oprócz nagród honorowych Izba przeznaczyła 75 zł na nagrody pieniężne.

6. *Rośliny lecznicze*

Z uwagi na to, że obszar uprawy roślin leczniczych na terenie woj. poznańskiego jest mały, Izba Rolnicza nie utrzymuje specjalnego instruktora fachowego, lecz korzysta w dalszym ciągu z pomocy fachowców Polskiego Komitetu Zielarskiego w Warszawie, z którym ściśle współpracuje. Zorganizowane w r. 1934 dwa zespoły uprawy ziół leczniczych w gospodarstwach drobnych pod Wolsztynem i Kępnem, rozwijają się. Plantacje ziół leczniczych zostały zlustrowane podczas lata 1936 roku przez p. inż. Iwańską, która wygłosiła pogadanki o uprawie ziół oraz udzieliła rad w sprawie ich uprawy.

7) *Wiklina*

W okresie sprawozdawczym handel wikliną stał pod znakiem dobrej koniunktury. Posiadane w naszym województwie zapasy białej wikliny zostały sprzedane w miarę zapotrzebowania w kraju dla potrzeb przemysłu koszykarskiego, a nadmiar produkcji został całkowicie wyeksportowany. Głównymi odbiorcami wikliny polskiej

za granicą są Niemcy, Szwajcaria, Francja, Anglia oraz kraje północne.

Na terenie powiatu nowotomyskiego, głównego ośrodka produkcji szlachetnej wikliny, uruchomił Wydział Powiatowy, przy wydatnej współpracy Wielkopolskiej Izby Rolniczej kursy dla bezrobotnych, mające na celu kształcenie ich w przetwórstwie koszykarskim. Kursy te prowadzi specjalny instruktor koszykarski, zaangażowany dla powiatu nowotomyskiego przez W. I. R.

Równocześnie została, z siedzibą w Nowym Tomyślu, powołana do życia „Spółdzielnia Wikliniarsko-Koszykarska“ z o. o., mająca na celu organizowanie przeróbki wikliny, zakładanie warsztatów, zaopatrywanie ich w narzędzia i surowce, organizowanie i pośredniczenie w zbycie wikliny oraz wyrobów koszykarskich itd.

Równorzędnie ze Spółdzielnią Wikliniarsko-Koszykarską powstało Stowarzyszenie Plantatorów Wikliny, pod nazwą „Wiklina Koszykarska“, także z siedzibą w Nowym Tomyślu, które postawiło sobie, między innymi, za zadanie podniesienie techniki uprawy i przeróbki wikliny.

Jednocześnie z odbywającymi się w dniu 23 września 1936 roku Targami i pokazem chmielu w Nowym Tomyślu, została zorganizowana wystawa wikliniarsko-koszykarska. W wystawie wzięło udział szereg kupców wikliniarskich i rzemieślników, trudniących się wyrobami koszykarskimi. Wystawa została zwiedzona przez liczne wycieczki rolników z całego powiatu. Chcąc zachęcić firmy eksportujące wiklinę i rzemieślników, zajmujących się przerobem wikliny, by dbali o jakość i standaryzację towaru, W. I. R. przyznała 2 dyplomy na medale brązowe i 4 listy pochwalne. Wystawa przyczyniła się do zainteresowania wikliną nowotomyską przez polskie kupiectwo i zachęciła miejscowe społeczeństwo do założenia wyżej wspomnianej Spółdzielni Wikliniarsko-Koszykarskiej.

8. *Łąkarstwo*

Rok sprawozdawczy odznaczył się dalszym, bardzo wybitnym wzrostem zainteresowania rolników łąkami, do czego walnie przyczyniła się propaganda Izby Rolniczej w postaci kursów, wycieczek na łąki, a przede wszystkim poletek demonstracyjnych, jakie Izba w dalszym ciągu zakładała w poszczególnych powiatach.

Akcję oświatowo-propagandową prowadziła Izba za pomocą artykułów (5) w prasie rolniczej, odczytów (7) wygłaszanych przez radio oraz wycieczek (lustracji łąk) z rolnikami, których w roku sprawozdawczym zorganizowano 33, przy czym objaśniano rolnikom metody uprawy, obsiewu, pielęgnacji oraz roślinności łąk.

Dla personelu terenowego Izby, a więc Szkół Rolniczych i instruktorów, zorganizowała Izba 4-dniowy kurs łąkarski w Chodzieży. W kursie tym jako prelegenci wzięli udział: inż. Zakaszewski, dr Świętochowski, dr Załęski, dr Dorywalski, inż. Mann i inż. Stranc.

Ze względu na bardzo dodatnie rezultaty propagandowe, jakie dały zakładane na jej koszt demonstracyjne poletka łąkowo-pastwiskowe, Izba i w roku sprawozdawczym posiłkowała się tą metodą pracy, przy czym w okresie sprawozdawczym (wiosną 1936 r.) założyła 72 nowe poletka łąkowe i pastwiskowe w następujących powiatach:

Bydgoszcz	1
Chodzież	6
Czarnków	5
Gostyń	2
Gniezno	1
Kępno	5
Kościan	6
Krotoszyn	10
Leszno	1
Mogilno	2
Nowy Tomyśl	1
Oborniki	3
Ostrów	2
Śrem	1
Środa	2
Szamotuły	4
Szubin	4
Wągrowiec	3
Wolsztyn	2
Września	2
Wyrzysk	7
Żnin	2

Warunki wegetacyjne dla łąk w roku sprawozdawczym były bardzo sprzyjające tak, że nowe obsiewy udały się doskonale, a sprzęty z łąk, już dawniej założonych, były przeważnie bardzo dobre.

Jak wykazała inspekcyjna lustracja prac terenowych Izby w dziedzinach łąkarstwa, przeprowadzona przez delegata Ministerstwa Rolnictwa i R. R., wszędzie, gdzie założono poletka demonstracyjne, rolnicy bardzo interesowali się nimi i przeważnie zaorywali swoje kiepskie łąki i przygotowywali je pod nowe obsiewy. Toteż Izba jeszcze w żadnym roku nie udzielała tylu porad w zakresie zestawień mieszanek traw do obsiewu nowych łąk, co w roku sprawozdawczym. Jako dodatni objaw należy podkreślić, że rolnicy bardzo wiele łąk zakładali na koszt własny (poza kredytami łąkarskimi), a także organizując kredyt własny, co np. miało miejsce w pow. kościańskim.

Trochę szkód w łąkach spowodowała bezśnieżna zima z 1936 na 1937 rok oraz bardzo zimna wiosna. Wymarzły zwłaszcza proste obsiewy rajgrasowo-koniczynowe.

W okresie sprawozdawczym Izba prowadziła w dalszym ciągu 4 ścisłe doświadczenia nawozowe na łąkach torfowych, i to w powiatach: Chodzież, Szubin i Gostyń. Doświadczenia te będą prowadzone jeszcze 1—2 lata. Kontynuowano również w 25 punktach na świeżo założonych łąkach proste demonstracje nawozowe, dla stwierdzenia działania nawozów potasowo-fosforowych i przekonania rolników o konieczności nawożenia łąk.

Tak samo kontynuowane są w zakresie łąk prace badawcze z doświadczenia botanicznego (mieszanego) w pow. kępińskim. Analizy botaniczne i opiekę nad tym doświadczeniem zlecono p. prof. Jagminowi z Wilna.

Z bardzo dużym uznaniem w terenie spotkały się również ogródki trawoznawcze, zakładane przez Izbę, wobec czego założono w okresie sprawozdawczym dalsze 65 ogródków, dając rolnikom kolekcje 20 używanych praktycznie gatunków traw szlachetnych i 4 motylkowe.

W ogóle należy podkreślić wzmagający się z roku na rok pęd rolników do zapoznania się z trawami. Na poszczególnych objazdach łąk i na kursach łąkarskich rolnicy przeważnie i głównie chcieli, aby im objaśniać szczegółowo roślinność łąkową i zastosowanie praktyczne poszczególnych gatunków.

Kontynuowano również propagandę stosowania wałów przy uprawie i pielęgnowaniu łąk, przy czym Szkoły Rolnicze Izby i Instruktorzy zorganizowali ogółem 6 demonstracyj budowy wałów betonowych, które wykonali według otrzymanych wskazówek sami rolnicy. Z funduszów Izby zbudowano, względnie zakupiono 11 wałów betonowych. Poza tym zakupiono również dla powiatu szubińskiego 1 bronę nową, a dla szkół w Ostrowie i Chodzieży po 1 pługu łąkowym, bronie nowej i łańcuchowej, skaryfikatorze, względnie noże skaryfikatorowe do kultywatora (Chodzież) oraz bronę talerzową dla Szkoły w Chodzieży.

W okresie sprawozdawczym udzielono za opłatą w 9 majątkach prywatnych szczegółowych porad odnośnie zagospodarowania i pielęgnacji łąk.

Przewidziane w planie pracy konkursy łąkarskie, jako jedna z metod propagandowych podniesienia łąk i zapoznania rolników z łąkarstwem, zostały zapoczątkowane w 3 powiatach, rolnicy jednak nie odnoszą się do nich specjalnie chętnie. Ze względu na to, że późno zostały zgłoszone tereny konkursowe oraz powstały przerwy w pracy instruktorów powiatowych (obóz ćwiczebny), właściwe prace konkursowe przesuną się na rok następny.

9. Kredyt na zagospodarowanie łąk.

W związku z coraz intensywniej prowadzoną akcją, zmierzającą do lepszego zagospodarowania łąk, Ministerstwo Rolnictwa i R. R. przekazało Wielkopolskiej Izbie Rolniczej w okresie sprawozdawczym 85 000 zł do podziału między rolników w formie kredytu. Kredyt ten udzielała Izba pod postacią nawozów sztucznych i nasion łąkowych w 2 terminach, przy czym termin jesienny 1936 obejmował dostarczenie nawozów pomocniczych, na zasilenie starych łąk, a termin wiosenny 1937 r. — przede wszystkim dostawę nasion traw oraz w związku z tym potrzebnych nawozów sztucznych na zakładanie nowych łąk. W szczególności rozprowadzone zostały z tej kwoty do końca okresu sprawozdawczego (według powiatów, następujące sumy:

Nr	Powiat	Kredyt w jesieni 1936 zł	Kredyt na wiosnę 1937 zł	Ogółem w r. 1936/37 zł
1.	Bydgoszcz	381,55	1 389,36	1 770,91
2.	Chodzież	4 870,90	4 631,54	9 502,44
3.	Czarnków	4 005,03	905,89	4 910,92
4.	Gniezno	432,90	935,67	1 368,57
5.	Gostyń	—	170,25	170,25
6.	Inowrocław	182,01	2 035,82	2 217,83
7.	Jarocin	897,10	1 182,41	2 079,51
8.	Kępno	229,60	453,81	683,41
9.	Kościan	893,36	976,48	1 869.84
10.	Krotoszyn	1 181,80	455,77	1 637,57
11.	Leszno	3 437,46	637,68	4 075,04
12.	Międzychód	150,70	990,22	1 140,92
13.	Mogilno	480,08	1 096,72	1 576,80
14.	Nowy Tomyśl	1 513,69	1 700.82	3 214,51
15.	Oborniki	3 326,33	975,58	4 301,91
16.	Ostrów	859,95	532.35	1 392,30
17.	Poznań	352,75	1 191,15	1 543,90
18.	Rawicz	3 113,77	1 063,66	4 177,43
19.	Śrem	186,60	1 286,26	1 472,86
20.	Środa	181,19	835,01	1 016,20
21.	Szamotuły	1 868,56	1 000.29	2 868,85
22.	Szubin	6 275,65	3 550,92	9 826,57
23.	Wągrowiec	331,88	3 932,10	4 263,98
24.	Wolsztyn	3 968,37	2 075,58	6 043,95
25.	Września	171,58	1 072,29	1 243,87
26.	Wyrzysk	687,97	4 983,10	5 671,07
27.	Żnin	—	693,99	693,99
	Razem	39 980,68	40 754,72	80 735,40

Sumy powyższe podzielono między 570 pożyczkobiorców i to na założenie 205 hektarów nowych łąk oraz na zasilenie nawozami sztucznymi 696 ha starych łąk. Razem objęła ta akcja powierzchnię 901 hektarów łąk.

Podział kredytów utrudnia postępowanie niektórych rolników, którzy zabiegają wpierw usilnie o otrzymanie pożyczki na zagospodarowanie łąk, a gdy ta została im przyobiecana, i na zabezpieczenie jej mają podpisać skrypt dłużny, tego skryptu nie dostarczają i często nie zawiadamiają nawet, że z pożyczki w ostatniej chwili zrezygnowali.

Ponieważ techniczne rozprowadzenie tych kredytów wymaga dość znacznego nakładu czasu, naraża się przez to innych rolników potrzebujących tego rodzaju pomocy, na odmowne, z braku kredytów, załatwienie ich wniosków przez Izbę, chociaż w danych warunkach niewyzyskane w ten sposób kredyty mogłyby być obrócone na ich korzyść.

Na podział kredytu wpływało przede wszystkim zgłaszane w postaci wniosków zapotrzebowanie. Niektóre powiaty bardzo mało korzystały z tego kredytu, co wytłumaczyć można tym, że wielu rolników zapotrzebowania swe w nasionach traw i nawozach pomocniczych na łąki pokrywało z własnych środków.

10. Sprawy nawozowe

Ponieważ sposób przechowywania obornika w gospodarstwach drobnych jest w większości wypadków wadliwy i przyczynia się do dużych strat składników pokarmowych roślin, Wielkopolska Izba Rolnicza w dalszym ciągu dąży do poprawienia gospodarki próchnicowej w gospodarstwach drobnych, przez kursy, pogadanki w prasie i w radio. Jednocześnie, wzorem lat ubiegłych, Izba zorganizowała konkurs dobrego przechowywania obornika na nowo zbudowanych gnojowniach. Do konkursu w r. 1936 zgłosiło się 118 gospodarzy. Wybudowano gnojownie zarówno gliniane, jak i cementowe. Lustracje gnojowni przeprowadziły powiatowe komisje lustracyjne, w których skład wchodzili przedstawiciele powiatowych władz W. T. K. R. i Izby Rolniczej. Na wniosek Komisji lustracyjnej Izba Rolnicza przyznała 77 nagród, średnio po 15 zł każda — ogółem na sumę 1075 zł a mianowicie:

w powiecie gnieźnieńskim	5	nagród
„ gostyńskim	11	„
„ inowrocławskim	5	„
„ jarocińskim	3	„
„ kępińskim	5	„
„ kościańskim	4	„
do przeniesienia	33	nagrody

	z przeniesienia . .	33	nagrody
w powiecie	leszczyńskim	8	„
„	międzychodzkim	4	„
„	mogileńskim	2	„
„	nowotomyskim	5	„
„	poznańskim	2	„
„	rawickim	6	„
„	szamotulskim	3	„
„	śremskim	11	„
„	średzkim	2	„
„	żnińskim	1	„
	Razem . . .	77	nagród

Oprócz konkursu dobrego przechowywania gnoju Izba zorganizowała za pomocą Szkół Rolniczych kursy, na których była omówiona sprawa polepszenia metod przechowania gnoju, zielonych nawozów i ogólnej gospodarki próchnicowej. Z większych kursów zanotować należy:

w okręgu Kępno: w czerwcu kurs u Szczepaniaka w Szklarce Mielęckiej; w lipcu kurs u Tomczaka Czesława w Skibie; w sierpniu kurs u Szymczaka Antoniego w Książenicach;
w okręgu Koźmin: w lipcu kurs w Kromolicach;
w okręgu Leszno: w czerwcu 3 kursy w Gołanicach;
w okręgu Bydgoszcz: w czerwcu 3 kursy w Gościeradzu, Wiskitnie i Bydgoszczy;
w okręgu Inowrocław: w czerwcu 1 kurs w Inowrocławiu;
w okręgu Jarocin: w maju 2 kursy w Górze i Lubini M.; w czerwcu 1 kurs w Witaszycach; we wrześniu 1 kurs w Siedleminie;
w okręgu Chodzież: w sierpniu 4 kursy w Chodzieży, Rzadkowie, Równopolu;
w okręgu Ostrów: w czerwcu i lipcu w Ostrowie i w Gorzycach;
w okręgu Nowy Tomyśl: w czerwcu i lipcu 3 kursy w N. Tomyślu, Wytomyślu i Opalenicy.

11. Nasiennictwo

Działalność Wielkopolskiej Izby Rolniczej w zakresie nasiennictwa w 1936/37 r. była skierowana w dalszym ciągu głównie ku polepszeniu jakości kwalifikowanego materiału siewnego, jak również ku propagandzie jego zbytu.

Produkcja kwalifikowanego materiału siewnego pod względem powierzchni wzrosła; poprawiła się również nieco koniunktura dla zbytu, zwłaszcza na rynkach zagranicznych, sprowadzających od nas sadzeniaki ziemniaczane.

Warunki klimatyczne w 1936 r. ze względu na trzeci rok z rzędu panującą suszę były niesprzyjające dla produkcji nasion,

a więcej jeszcze dla sadzeniaków ziemniaczanych. Jako ogólną charakterystykę pogody w omawianym okresie można podać, że jesień 1935 r. była dość długa, zima łagodna i bezśnieżna, mimo tego jednakże zboża ozime źle przezimowały. Wiosna wczesna, maj, czerwiec i połowa lipca bardzo suche (lokalne deszczyki były bez znaczenia dla wegetacji), wskutek czego zboża dojrzewały za szybko, dając w rezultacie niższy plon, niż przewidywano. Podczas żniw spadły deszcze, tak że miejscami porosła w snopach pszenica ozima. Owies i łubin nie dojrzały odpowiednio, tak że musiano na wiosnę 1937 r. obniżyć normę kiełkowania o 5%, czystość zaś o 1%. W plantacjach nasiennych buraków zanotowano wiele szkód od pędraków, a wskutek tego zmniejszony zbiór nasion. Na ziemniakach zaobserwowano porażenie kłębów parchem ziemniaczanym, jak również uszkodzenia przez pędraki chrabąszcza majowego, rolnicę ozimówkę i przez drutowca. Szczególnie jednak dała się w znaki plantacjom ziemniaczanym nowa choroba, po raz pierwszy notowana w woj. poznańskim, nazwana popularnie miotlastością. Uwydatniała się ona tym, że stosunkowo późno, bo dopiero w połowie lipca, zaczęły wiednąć i opadać najmłodsze listki, cały kierz stawał się karłowaty, kłęby zaś przeważnie pod wszystkimi takimi krzami przybierały formę gruszkowatą, względnie wrzecionowatą, zaostrzoną od strony przyczepu do stolonu, czyli tzw. pępka. Ilość kłębów, szczególniej pod silniej skarłowaciałymi krzami, spadała do 2—3. Wprawdzie tego rodzaju zjawisko zaobserwowano już w poprzednich latach (1934 i 1935), lecz tylko sporadycznie; zaliczono je wówczas do chorób pochodzenia grzybno-bakteryjnego. Wobec tego jednak, że choroba ta wybuchła w r. 1936 powszechnie i w silnej formie, zaalarmowano Wydziały Chorób Roślin P. I. N. G. W. w Bydgoszczy oraz U. P. w Poznaniu, przesyłając odpowiedni materiał do zbadania. Badania te jeszcze trwają. Choroba ta dotknęła wyłącznie odmiany średnio-późne, szczególnie zaś odmianę Parnassia.

Kwalifikowanie materiału siewnego prowadzono w gospodarstwach 3 typów, a mianowicie:

1. w 28 hodowlach i selekcjach roślin,
2. w 20 gospodarstwach nasiennych,
3. w 302 gospodarstwach reprodukujących.

W r. 1936/37 były czynne następujące hodowle i selekcje roślin, mające zapisane swoje odmiany w Rejestrze Odmian Roślin Oryginalnych, względnie w Spisie Odmian Selekcyjnych:

1. Antoniny, pow. Leszno — 4 odmiany oryg. pszenicy ozimej, 1 odmiana oryg. żyta ozimego, 2 odmiany oryg. jęczmienia jarego, 2 odmiany oryg. owsa, 2 marki oryg. buraków cukrowych. W przygotowaniu dalsze oryg. odmiany pszenicy ozimej i jęczmienia jarego;
2. Chrząstowo, pow. Wyrzysk — 1 odmiana oryg. grochu;

3. Gola, pow. Gostyń — 1 oryg. odmiana żyta ozimego, 1 oryg. odmiana jęczmienia jarego. Poza tym prowadzi się selekcję ziemniaków;
4. Góreczki, pow. Krotoszyn — 1 oryg. odmiana kukurydzy, 1 oryg. odmiana jęczmienia jarego, 1 odmiana oryg. twardej pszenicy jarej. W przygotowaniu dalsze oryg. odmiany pszenicy jarej i jęczmienia jarego;
5. Józefinowo, pow. Oborniki — 2 odmiany selekcyjne ziemniaków. Poza tym prowadzi się hodowlę ziemniaków, buraków pastewnych, pszenicy ozimej i jarej, jęczmienia jarego i lnu;
6. Kleszczewo, pow. Środa — 2 odmiany oryg. pszenicy ozimej, 1 oryg. odmiana żyta ozimego, 2 odmiany oryg. pszenicy jarej, 3 odmiany oryg. jęczmienia jarego, 1 odmiana oryg. grochu. Poza tym prowadzi się hodowlę lucerny i selekcję ziemniaków. W przygotowaniu dalsze oryg. odmiany pszenicy ozimej i jarej.
7. Kobylin Stary, pow. Krotoszyn — 1 odmiana selekcyjna ziemniaków i zapoczątkowana selekcja owsa;
8. Koninko, pow. Śrem — 1 oryg. odmiana ziemniaków;
9. Kościanki, pow. Września — w przygotowaniu 3 odmiany selekcyjne ziemniaków;
10. Lubosz, pow. Międzychód — zapoczątkowano hodowlę odmiany żyta ozimego;
11. Łucim, pow. Bydgoszcz — 1 odmiana selekcyjna ziemniaków;
12. Łagiewniki, pow. Krotoszyn — 1 odmiana oryg. jęczmienia ozimego, 1 odmiana oryg. grochu;
13. Markowice, pow. Mogilno — 2 odmiany oryg. pszenicy ozimej;
14. Niechanowo, pow. Gniezno — w przygotowaniu 3 odmiany selekcyjne ziemniaków;
15. Niemierzewo, pow. Międzychód — 1 odmiana oryg. ziemniaków;
16. Obra, pow. Krotoszyn — w przygotowaniu 2 oryg. odmiany pszenicy ozimej oraz kilka oryg. odmian ziemniaków;
17. Poniec, pow. Gostyń — w przygotowaniu 3 oryg. odmiany ziemniaków;
18. Rogalin, pow. Śrem i Jeżewo, pow. Gostyń — 2 oryg. odmiany pszenicy ozimej, 1 odmiana oryg. żyta ozimego, 1 odmiana oryg. lnu, 2 oryg. odmiany ziemniaków. Poza tym prowadzi się hodowlę jęczmienia i owsa, a w przygotowaniu dalsze odmiany oryg. ziemniaków;
19. Rucewko, pow. Inowrocław — 1 odmiana oryg., pszenicy ozimej, 1 odmiana oryg. żyta ozimego, 2 odmiany oryg. jęczmienia jarego, 1 odmiana selekcyjna ziemniaków. Poza tym prowadzi się hodowlę jarej pszenicy i selekcję 2 odmian ziemniaków;

20. Słupia Wielka, pow. Środa — 1 odmiana oryg. buraków pastewnych;
21. Sobótka, pow. Ostrów — 3 odmiany oryg. pszenicy ozimej, 1 odmiana oryg. rzepaku ozimego, 2 odmiany selekcyjne ziemniaków. Poza tym prowadzi się hodowlę ziemniaków.
22. Tursko, pow. Jarocin — 2 odmiany selekcyjne ziemniaków, a w przygotowaniu dalsze.
23. Uchorowo, pow. Oborniki — 4 odmiany selekcyjne ziemniaków, w przygotowaniu dalsze.
24. Więcławice, pow. Inowrocław — 1 odmiana oryg. pszenicy ozimej, 1 odmiana oryg. owsa, 15 gatunków traw, 3 oryg. odmiany buraków pastewnych, 5 odmian oryg. marchwi pastewnej, 3 oryg. marki buraków cukrowych.
25. Wituchowo, pow. Międzychód — 1 odmiana selekcyjna ziemniaków, w przygotowaniu dalsze.
26. Włoszanowo, pow. Żnin — 1 odmiana oryg. pszenicy ozimej, 1 odmiana oryg. żyta ozimego, 1 odmiana oryg. łubinu, 3 odmiany oryg. ziemniaków, 4 gatunki traw. Poza tym zapoczątkowano hodowlę lucerny a w przygotowaniu dalsze oryg. odmiany pszenicy ozimej, traw i ziemniaków.
27. Wronów pow. Krotoszyn — 1 odmiana grochu.
28. Żabiczyn, pow. Wągrówiec — 3 odmiany selekcyjne ziemniaków.

Oprócz tego na terenie Wielkopolski działały dwie hodowle roślin, nie pozostających pod jej kontrolą. Są to:

1. Ekspozytura Wydziału Hodowli Roślin P. I. N. G. W. w Bydgoszczy, hodująca 1 odmianę kukurydzy na ziarno oraz 1 odmianę seradeli i
2. Zakład Ogólnej Uprawy Roli i Roślin U. P. w Poznaniu z 1 odmianą oryg. pszenicy ozimej i 1 odmianą oryg. wczesnego owsa.

Współpraca z Sekcją Centralną do Spraw Nasiennictwa polegała na opiniowaniu i przedstawianiu wniosków o przyjęcie nowych odmian do Rejestru Odmian Oryginalnych, względnie do Spisu Odmian Ziemniaków Selekcji Krzakowej, następnie na wspólnym opracowywaniu wytycznych i zasad działalności w zakresie nasiennictwa. Odbywało się to zarówno drogą korespondencji, jak i udziału w zebraniach Sekcji Centralnej.

Zebrań takich odbyło się w okresie sprawozdawczym 4.

Oprócz tego Kierownik Referatu Nasiennego wchodził jako główny referent w skład Podkomisji Sekcji Centralnej, opracowującej projekt ogólnopolskich przepisów kwalifikowania roślin.

Ogólny obszar roślin, zgłoszonych do zakwalifikowania, wyniósł: 2 840,26 ha różnych nasion i 4 855,69 ha ziemniaków, razem 7 695,95 ha.

Stosunek plantacyj, zgłoszonych do zakwalifikowania, do wszystkich plantacyj w Wielkopolsce przedstawiał się w roku 1936 następująco:

Tabela I.

Wyszczególnienie	Ogólny obszar ha	Zgłoszono do zakwalifikowania ha	%
Różne gatunki nasion (wyszczególnione w tabeli IV, str. 61	1 292 600	2 840,26	0,219
ziemniaki	280 900	4 855,69	1,729

W porównaniu z 8 poprzednimi latami przedstawia się obszar roślin, zgłoszonych do zakwalifikowania, następująco:

Tabela II.

Rok	Gospodarstwa stojące pod kontrolą nasienną ilość	%	Ogólna powierzchnia roślin zgłosz. do uznania ha	%	W tym różnych nasion ha	%	Ziemniaków ha	%
1928	314	100,00	13 632,61	100,00	12 386,06	100,00	1 246,55	100,00
1929	279	88,80	10 481,75	76,90	9 277,10	74,90	1 204,65	96,60
1930	241	76,70	7 577,00	55,60	6 338,61	51,20	1 238,39	99,30
1931	212	67,50	5 806,05	42,60	4 035,32	32,60	1 770,73	142,10
1932	216	68,79	4 581,50	33,61	2 579,95	20,83	2 001,57	160,57
1933	208	66,24	4 746,91	34,82	2 485,68	20,06	2 261,23	181,39
1934	213	67,83	5 614,36	41,18	2 521,07	20,35	3 093,29	248,10
1935	241	76,75	5 834,98	42,79	2 342,35	18,91	3 492,63	280.25
1936	350	111,14	7 695,95	56,45	2 840,26	22,93	4 855,69	389,53

Z tabeli II wynika, że wzrosła silnie ilość gospodarstw, zajmujących się produkcją kwalifikowanego materiału siewnego. Przyczyną tego jest wzrost reprodukcji słodkiego łubinu, hodowli Sengbuscha, obecnie Saatgut-Erzeugungs-Gesellschaft (S. E. G.) w Niemczech. Reprodukcja ta istnieje u nas dopiero drugi rok i wskutek tego głównie wzrósł obszar kwalifikowanych nasion. Prócz tego jednak wzrosła nieco produkcja innych gatunków nasion. W r. 1936 wyeksportowaliśmy po raz pierwszy 580 q zakwalifikowanego jęczmienia siewnego (Isaria) do Szwajcarii i 400 q oryg. żyta siewnego (Zeelandzkiego) oraz 200 q oryg. pszenicy ozimej (Białej B) do Belgii.

Powierzchnia kwalifikowanych ziemniaków wzrasta nieprzerwanie. Przyczyną tego jest z jednej strony coraz to większe zapotrzebowanie dobrych sadzeniaków, zwłaszcza odpornych na raka

ziemniaczanego, wewnątrz kraju, z drugiej zaś strony wzrastające możliwości eksportu do Szwajcarii, Portugalii, Włoch, Argentyny i Urugwaju. Do tych 2 ostatnich państw wyeksportowaliśmy zakwalifikowane sadzeniaki po raz pierwszy. Eksport sadzeniaków do Francji, Maroka, Belgii, Palestyny i Egiptu nie uległ poważniejszej zmianie. Podkreślić należy, że koniunktura na ceny nie była zbyt dobra, a to zarówno wskutek dewaluacji pieniądza w Szwajcarii, Francji, Holandii i Belgii, jak i wskutek powiększenia się liczby krajów eksportujących zakwalifikowane sadzeniaki (Holandia, Niemcy, Polska, Belgia, Dania) o dwa dalsze (Austria, Estonia). Niemcy wyeksportowały w r. 1936 znacznie mniej sadzeniaków, niż poprzednio i ten fakt może najwięcej wpłynął na zwiększenie naszych możliwości eksportowych. Pogoda w obu sezonach eksportowych była bardzo sprzyjająca tak, że ładowanie i wysyłka ziemniaków w jesieni 1936 r. trwały prawie do końca grudnia, na wiosnę zaś 1937 r. rozpoczęły się już w pierwszej połowie lutego. Dużą część sadzeniaków wyeksportowano drogą morską przez Gdynię i Gdańsk i to nie tylko do Ameryki Południowej, Portugalii i państw leżących nad brzegami morza Śródziemnego, ale i do Belgii oraz północnej Francji. Ceny płacone rolnikom wahały się za 100 kg loco wagon: w jesieni 1936 r. od 4,50 zł za odmiany bardziej powszechne do 12 zł za odmiany wczesne, wiosną 1937 r. od 5,50 zł do 14 zł, zależnie od odmiany i odsiewu. Duże różnice w cenach zakupu stwarzały również same firmy, eksportujące ziemniaki. Firm tych działało 13, w tym 3 spółdzielnie i 10 prywatnych.

Ładowanie zakwalifikowanych sadzeniaków, przeznaczonych na eksport, odbywało się albo tylko pod kontrolą kupca-eksportera i wtenczas sadzeniaki te zaopatrywano w niebieską kartę kwalifikacyjną, albo też pod kontrolą Izby Rolniczej, a wtedy do worków wkładano białe karty kwalifikacyjne z czerwoną przekątnią, worki zaś plombowano plombą Izby Rolniczej. Ilość wyeksportowanych różnych kategoryj ziemniaków przedstawia się w kilku ostatnich latach następująco:

Tabela III.

Sezon jesienny i wiosenny roku	Zakwalifikowanych sadzeniaków tzw. „kontrolowanych"	Zakwalifikowanych sadzeniaków tzw. „zwykłych"	Niekwalifikowanych sadz. wzgl. jadalnych	Razem wagonów à 15 ton
1933/34	14	283	527	806
1934/35	61	238	381	680
1935/36	83	450	359	533
1936/37	566	342	666	1574

WIELKOPOLSKA JEST
CENTRUM
NASIENNICTWA
POLSKIEGO.
5,205 ha
POWIERZCHNIA ZASIEWÓW W ha
PODDANYCH KWALIFIKACJI ZBIORU 1935 r.
2,742 ha
1,648 ha
1,031 ha
1,022 ha
POZNAŃ
TORUŃ
WARSZAWA
LWÓW
CIESZYN

Dalsze statystyczne dane, dotyczące kwalifikowanych roślin, są zebrane w tabelach IV i V.

Tabela IV.

Nr bież.	Nazwa gatunku	Ilość odmian	Zgłoszono do zakwalifikowania ha	Zakwalifikowano ha	Zdyskwalifikowano ha	Zdyskwalifikowano %
1	żyto	9	829,50	761,25	68,25	8,22
2	pszenica ozima . .	29	518,57	436,57	82,15	15,81
3	jęczmień ozimy . .	3	31,50	31,50	—	—
4	rzepak ozimy . . .	2	26,50	26,50	—	—
5	rzepik ozimy . . .	1	2,—	2,—	—	—
6	pszenica jara . . .	6	72,06	69,56	2,50	3,47
7	jęczmień jary 2-rzęd.	13	288,50	251,—	37,50	13,00
8	owies	10	278,50	278, -	0,50	0,18
9	kukurydza	2	5,23	5,23	—	—
10	groch	7	186,—	186,—	—	—
11	a) łubin słodki żółty	3	398,75	349,50	49,25	12,36
	b) łubin słodki wąskolistny . .	1	51,90	49,90	2,—	3,85
12	lucerna	3	9,50	2,50	5,—	52,63
13	koniczyna	1	4,—	4,—	—	—
14	trawy	9	32,50	32,50	—	—
15	len	7	59,50	39,75	19,75	33,19
16	mak	1	6,50	6,50	—	—
17	buraki pastewne . .	1	39,25	39,25	—	—
		108	2840,26	2618,51	229,75	8,09
18	ziemniaki	58	4855,69	4170,54	685,15	14,11
	Ogółem . .		7695,95	6789,05	914,90	11,88

Do kwalifikacji zgłoszono następujące odmiany:

Żyto:

1. Petkus Lochowa . . . . 391,50 ha
2. Rogalińskie . . . . 263,75 „
3. Zeelandzkie . . . . 76,50 „
4. Włoszanowskie . . . . 58,00 „

5. Putza . . . . 15,50 ha
6. Golskie . . . . 10,00 „
7. Dańkowskie Selekcyjne . . . . . . 5,25 „
8. Frh. v. Wangenheim . . . . 5,00 „
9. Szczodrowskie . . . . 4,00 „

Razem . . 829,50 ha

Pszenica:

1. Dickkopf Carstena nr V . . . . . . 81,00 ha
2. Edel Epp Markowicka . . . . 81,50 „
3. Stieglera 22 . . . . 51,00 „
4. Hrabina Helena Rogalińska . . . . . 41,00 „
5. Biała B Hildebranda . . . . 36,00 „
6. Słoneczna III Svalöf . . . . 28,00 „
7. Extra Markowicka . . . . 25,52 „
8. Dańkowska Graniatka . . . . 22,00 „
9. Standard Weibulla . . . . 17,00 „
10. Dobrochna Włoszanowska . . . . . . 17,00 „
11. Korona Svalöf . . . . 16,50 „
12. Dańkowska Graniatka Zachodnia . . . 15,70 „
13. Magnatka Rogalińska . . . . 11,25 „
14. Dańkowska Selekcyjna . . . . 11,00 „
15. Stalowa Svalöf . . . . 9,50 „
16. Standard Salzmünder Wentzla . . . . 8,50 „
17. Raciniewska Putza . . . . 7,00 „
18. Kujawianka Więcławicka . . . . . . 5,00 „
19. Ks. Hatzfeld Hildebranda . . . . . 5,00 „
20. Sobótka Stieglera . . . . 5,00 „
21. Zwycięska Stieglera . . . . 5,00 „
22. Antonińska Konstancja . . . . 4,00 „
23. Antonińska Wysokolitewka . . . . . 3,00 „
24. Leszczyńska Wczesna . . . . 3,00 „
25. Konstancja Więcławicka . . . . . . 2,00 „
26. Wysokolitewka Więcławicka . . . . . 2,00 „
27. Więcławicka Wczesna . . . . 2,00 „
28. Więcławicka Jubileuszowa . . . . . 2,00 „
29. Antonińska Wczesna . . . . 1,00 „

Razem . . 518,57 ha

Jęczmień ozimy:

1. Nordland P. S. G. . . . . 14,50 ha
2. Friedrichswerther-Berg Meyera . . . . 12,00 „
3. Mamut Łagiewnicki . . . . 5,00 „

Razem . . 31,50 ha

Rzepak ozimy:

1. Sobótka Stieglera	24,50 ha
2. Lembkego	2,00 „
Razem . .	26,50 ha

Rzepik ozimy:

Miejscowy (Lembkego)	2,00 ha

Pszenica jara:

1. Ostka Hildebranda	28,50 ha
2. S. 30 Hildebranda	22,81 „
3. Kolben Heinego	14,75 „
4. Bezostna Stieglera	2,50 „
5. Joanna Laschkego (twarda)	2,50 „
6. Fylgia Svalöf	1,00 „
Razem . .	72,06 ha

Jęczmień jary:

1. Isaria Ackermanna	158,00 ha
2. Danubia Ackermanna	40,85 „
3. Putza z Rucewka	18,00 „
4. Hanna z Goli	16,25 „
5. Złoty Svalöf	14,25 „
6. Olympia Hildebranda	11,00 „
7. Teresa Putza	7,00 „
8. Zwycięzca Svalöf	6,25 „
9. Elka Hildebranda	5,00 „
10. Hanna Hildebranda	5,00 „
11. Orkisz Tybetański	4,50 „
12. Opal Svalöf	1,50 „
13. Antoniński Browarny	1,00 „
Razem . .	288,50 ha

Owies:

1. Biały Orzeł Svalöf	129,18 ha
2. Żółty Petkus Lochowa	43,45 „
3. Zwycięzca Svalöf	25,75 „
4. Ligowo II Svalöf	24,75 „
5. Antoniński Biały	15,25 „
6. Ligowo III Svalöf	15,12 „
7. Złoty Deszcz Svalöf	14,00 „
8. Antoniński Żółty	5,00 „
9. Więcławicki Jubileuszowy	5,00 „
10. Teodozja Czarnowskiego	2,00 „
Razem . .	278,50 ha

Groch:

1. Wiktoria Mahndorfski Wczesny . . .	89,75	ha
2. Perła Wronowska	25,00	„
3. Wiktoria Łagiewnicki	25,00	„
4. Folger zielony Gerstenberga	24,00	„
5. Wiktoria Hildebranda	19,00	„
6. Solo Svalöf	1,75	„
7. Maślany Svalöf	1,50	„
Razem . .	186,00	ha

Kukurydza:

1. Górecka Złota Laschkego	5,00	ha
2. Janetzkiego	0,23	„
Razem . .	5,23	ha

Łubin:

1. Łubin słodki żółty	393,25	ha
2. Łubin żółty cukrowy	3,50	„
3. Łubin żółty bez goryczki	2,00	„
Razem . .	398,75	ha
1. Łubin słodki wąskolistny niebieski . .	51,90	„

Lucerna:

1. Turyngijska	5,00	„
2. Węgierska	2,50	„
3. Prowancka mieszana z Węgierską . . .	2,00	„
Razem . .	9,50	ha

Koniczyna:

Czerwona miejscowa	4,00	ha

Trawy:

1. Mozga trzcinowata	6,125	ha
2. Trawa Sudańska	5,00	„
3. Mietlica biaława	5,00	„
4. Rajgras włoski	5,00	„
5. Wiechlina łąkowa	4,00	„
6. Rajgras angielski	4,00	„
7. Kostrzewa czerwona rozłogowa	2,00	„
8. Proso Czumiza — „Waraks“	1,00	„
9. Wiechlina błotna	0,375	„
Razem . .	32,50	ha

Len:

1.	Oleisty Bombay	19,00	ha
2.	Węgierski oleisty	10,50	„
3.	Wielkolen Rogaliński	8,75	„
4.	Wileński L. C. S. D.	8,25	„
5.	Ryski	7,00	„
6.	Holenderski Concurrent	3,50	„
7.	Górnośląski	2,50	„
	Razem	59,50	ha

Mak:

Wiktoria niebieski Mahndorfski	6,50	ha

Buraki pastewne:

Substantia Bleecker-Kohlsaata	39,25	ha

Ziemniaki:

1.	Ackersegen Böhma	1 055,90	ha
2.	a) Parnassia Kamekego	910,25	„
	b) Parnassia sel. krzak. Szlagowskiego	92,50	„
	c) Parnassia sel. krzak. z Wituchowa	17,75	„
	d) Parnassia sel. krzak. Nowe Jankowice	8,25	„
	e) Parnassia sel. krzak. z Kobylina Str.	3,75	„
	f) Parnassia sel. krzak. z Uchorowa	3,00	„
3.	a) Industria Modrowa	265,70	„
	b) Industria sel. krzak. Lucim	170,34	„
	c) Industria sel. krzak. Zamarte	16,57	„
4.	a) Jubel Richtera	199,69	„
	b) Jubel sel. krzak. z Uchorowa	56,12	„
	c) Jubel sel. krzak. T. Ciążyńskiego	6,50	„
5.	a) Wohltmann sel. krzak. Stieglera	189,75	„
	b) Wohltmann Cimbala	18,56	„
	c) Wohltmann sel. krzak. Szlagowskiego	14,24	„
	d) Wohltmann sel. krzak. z Dańkowa	7,60	„
	e) Wohltmann sel. krzak. z Zamartego	7,00	„
6.	a) Pepo Kamekego	223,88	„
	b) Pepo sel. krzak. z Uchorowa	3,00	„
7.	Robinia Kamekego	190,55	„
8.	Early Rose Breseego	134,58	„
9.	a) Hindenburg z Niemierzewa	111,30	„
	b) Hindenburg sel. krzak. z Uchorowa	2,00	„
10.	Rosafolia P. S. G.	82,97	„
11.	Kmieć Włoszanowski	75,70	„
12.	Hetman Włoszanowski	71,13	„

OBSZAR ZIEMNIAKOW
W WIELKOPOLSCE ZGŁOSZONYCH
DO ZAKWALIFIKOWANIA
4000
3000
2000
1000
1204 ha
1238 ha
1770 ha
2001 ha
2261 ha
3093 ha
3492 ha
4064 ha
ROK
1929.
1930
1931.
1932.
1933.
1934.
1935.
1936.

13.	Juli Paulsena	65,08 ha
14.	a) Odenwälder Blaue sel. krzak. Zamarte	53,75 „
	b) Odenw. Bl. sel. krzak. T. Ciążyńskiego	7,50 „
15.	Ovalgelbe Böhma	57,10 „
16.	a) Centifolia Kamekego	51,50 „
	b) Centifolia sel. krzak. z Żabiczyna	3,00 „
17.	Allerfrüheste Gelbe Böhma	54,39 „
18.	Konsuragis Rabb. i Gies.	50,95 „
19.	Voran Raddatza	49,10 „
20.	Prof. Gisevius Modrowa	44,25 „
21.	Sickingen P. S. G.	38,80 „
22.	Betula Kamekego	38,20 „
23.	Wekaragis Rabb. i Gies.	36,35 „
24.	Beseler Kamekego	35,00 „
25.	Weltwunder Findlaya	34,18 „
26.	Maibutter P. S. G.	32,63 „
27.	Bintje de Vries (Geldersche muis)	32,50 „
28.	Barbara Rogalińska	23,57 „
29.	Prymas Włoszanowski	17,25 „
30.	Rotweisragis Rabb. i Gies.	17,20 „
31.	Datura Kamekego	16,10 „
32.	Iris Rogaliński	15,14 „
33.	Up to date Findlaya	15,00 „
34.	Preussen Modrowa	13,87 „
35.	Alma Cimbala	12,39 „
36.	Frühgold Raddatza	12,25 „
37.	Feuergold dra Mathisa	11,25 „
38.	Aal E. Modrowa	9,05 „
39.	Krebsfeste Kaiserkrone	8,05 „
40.	a) Ces. Korona sel. krzak. z Żabiczyna	5,00 „
	b) Cesarska Korona sel. Stieglera	3,00 „
41.	Goldwährung Zitzewitza	7,00 „
42.	Goldstärke Raddatza	6,83 „
43.	Treff As Zitzewitza	5,50 „
44.	Max Delbrück P. S. G.	5,00 „
45.	Eigenheimer Veenhuisena	4,00 „
46.	Paul Wagner P. S. G.	3,63 „
47.	Stärkereiche Nordost	3,00 „
48.	Szafranki Hageny	2,85 „
49.	Duke of York Sima (Eersteling)	2,80 „

50.	Dir. Johanssen Modrowa	2,50	ha
51.	Beta z Ponieca	1,50	„
52.	Flava P. S. G.	1,50	„
53.	Wita z Ponieca	1,50	„
54.	Mittelfrühe Böhma	1,13	„
55.	May Queen Suttona	1,00	„
56.	Magdalenki z Ponieca	0,75	„
57.	Royal Kidney Findlaya	0,50	„
58.	Marszałek Dołkowskiego	0,37	„
	Razem . .	4 855,69	ha

Przed rozpoczęciem inspekcji polowych, związanych z kwalifikowaniem, odbył Kierownik Referatu Nasiennego konferencję z personelem Izby Rolniczej, przeprowadzającym te inspekcje. Konferencja ta odbyła się w dniu 2 VI 1936 r. w Chodzieży w ramach kursu łąkarskiego. Na konferencji zostały omówione wytyczne i ważniejsze szczegóły, dotyczące kwalifikowania roślin oraz przeprowadzono dyskusję. Celem ujednolicenia przeprowadzania III inspekcji ziemiaków w kopcach — zastępca Kierownika Referatu Nasiennego odbył z dyrektorami szkół rolniczych W. I. R. po jednej wspólnej inspekcji.

Inspekcje polowe plantacyj nasion i ziemniaków, zgłoszonych do zakwalifikowania, przeprowadzili dwaj referenci Referatu Nasiennego, wchodzącego w skład Wydziału Produkcji Roślinnej, Kierownik Zakładu Doświadczalnego W. I. R. w Pętkowie, 12 dyrektorów i 10 nauczycieli szkół rolniczych W. I. R. oraz 1 referent Stacji Ochrony Roślin W. I. R.

Niezależnie od inspekcyj polowych personel ten pobrał urzędowo w gospodarstwach produkujących kwalifikowane nasiona — 95 prób do oceny laboratoryjnej, na podstawie której następuje definitywne zakwalifikowanie. Resztę prób (266) nadesłały same gospodarstwa z upoważnienia Referatu Nasiennego.

W miejscowej prasie fachowo-rolniczej ogłoszono wykaz i cennik zbóż ozimych, zbóż i innych roślin jarych, oraz cennik zakwalifikowanych sadzeniaków ziemniaczanych. Poza tym opracowano katalog zakwalifikowanych sadzeniaków ziemniaczanych, który został wydany nakładem Polskiej Spółdzielni Nasiennej.

Działalność propagandowa w zakresie stosowania uszlachetnionego materiału siewnego przez rolników woj. poznańskiego opierała się na wytycznych, ustalonych w doborze odmian i była wykonywana głównie przez personel szkół rolniczych W. I. R. oraz instruktorów powiatowych.

Tabela V.

Procentowe zestawienie przyczyn dyskwalifikacji za rok 1936/37.

Gatunek	Wycofano w czasie inspekcji lub nie nadesłano próby nasion do analizy		Zakwalifikowano tylko do użytku we własnym gospodarstwie		Zanieczyszczenie obcymi gatunkami lub odmianami		Brak zabezpieczenia przed skrzyżowaniem lub pomieszaniem		Porażenie głownią pyłkową lub śniecią		Ujemny wynik laboratoryjnej analizy ziarna		Choroby wirusowe		Miotlastość		Razem	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Żyto	40,75	4,91	—	—	4,50	0,54	2,00	0,24	—	—	21,00	2,53	—	—	—	—	68,25	8,22
Pszenica ozima	20,50	3,95	—	—	13,50	2,60	—	—	48,00	9,26	—	—		—	—	—	82,00	15,81
Pszenica jara	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,50	3,47	—	—	—	—	2,50	3,47
Owies	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	0,18	—	—	—	—	—	—	0,50	0,17
Jęczmień	—	—	—	—	37,50	13,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37,50	13,00
Lucerna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,00	52,63	—	—	—	—	5,00	52,63
Len	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19,75	33,19	—	—	—	-	19,75	33,19
Łubin słodki żółty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49,25	12,36	—	—	—	—	49,25	12,36
Łubin słodki wąskolistny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,00	3,85	—	—	—	—	2,00	3,85
Ziemniaki	94,25	1,94	71,05	1,46	55,50	1,14	—	—	—	—	—	—	397,23	8,19	67,12	1,38	685,15	14,11

W celu propagandy polskich sadzeniaków ziemniaczanych za granicą zorganizował Referat Nasienny na wiosnę 1937 r. 4 doświadczenia demonstracyjne we Francji, a mianowicie: w Stacji Doświadczalnej w Wersalu z 34 odmianami po 50 kg, w Courcelles Chaussy z 13 odmianami, razem 2950 kg, w Rennes z 7 odmianami — razem 600 kg, w Poitiers z 8 odmianami po 10 kg. Następnie 1 doświadczenie w Belgii, mianowicie w Orgeo (Luxembourg) z 7 odmianami po 10 kg i wreszcie jedno doświadczenie w Portugalii z 8 odmianami, razem 1350 kg.

Poza tym prowadzono również korespondencję z placówkami konsularnymi Rzeczypospolitej Polskiej i Państwowym Instytutem Eksportowym w Warszawie w sprawach dotyczących eksportu oraz udzielano zagranicznym firmom potrzebnych informacyj. Z krajowymi firmami handlującymi względnie eksportującymi kwalifikowany materiał siewny, utrzymuje Referat Nasienny stały kontakt, już to z racji wykonywania dla nich urzędowych czynności, jak wydawanie kart kwalifikacyjnych, świadectw ulgowych, kontrola odstawy, już to z powodu zbierania różnych informacyj i organizowania propagandy zbytu zakwalifikowanego materiału siewnego.

W czasie od 15—18 lipca 1936 r. odbył się objazd plantacyj ziemniaczanych przez delegację Szwajcarskiego Związku Rolników pod nazwą „Verband Schweizerischer Versuchs- und Vermittlungsstellen für Saatkartoffeln“ (V. S. V. V. K.) in Winterthur. W skład delegacji wchodzili: prezes Związku p. Schwarz, prezes Związku szwajcarskich hodowców roślin p. Näf, dyrektor Stacji Doświadczalnej w Lausanne p. Bolens i wicedyrektor Stacji Doświadczalnej w Zürich-Oerlikon p. dr Neuweiler. W czasie zaś od 20 do 25 VII 1936 r. zwiedził kilkanaście plantacyj ziemniaków w Wielkopolsce delegat Generalnej Dyrekcji Służby Zdrowia w Portugalii (Ministério da Agricultura, Direçao Geral dos Serviços Agricolas, Divisao dos Serviços de Inspecçao Fitopatológica) p. dr Mathilde Bensaude Organizacja obu tych objazdów, jak również przewodnictwo w czasie objazdów zostały wykonane przez personel Referatu Nasiennego oraz Inspektoratu Walki z Rakiem Ziemniaczanym W. I. R.

Kart kwalifikacyjnych na nasiona i sadzeniaki ziemniaczane, wyprodukowane w 1936 r. wydano na użytek wewnątrz kraju na zboża ozime 22 042 sztuk, na zboże jare — 27 435 sztuk, na ziemniaki — 21 130 sztuk, razem 70 607 sztuk oraz 248 299 sztuk na ziemniaki eksportowane za granicę, razem 318 906 sztuk.

Świadectw kwalifikacyjnych na wagonowe przesyłki sadzeniaków ziemniaczanych do użytku wewnątrz kraju wydano 879 sztuk, na wywożone za granicę 819 sztuk, razem 1698 sztuk.

Ilość wydanych kart i świadectw kwalifikacyjnych w stosunku do ilości zakwalifikowanego materiału siewnego przedstawia się następująco:

Tabela VI.

Gatunek	Zakwalifikowano q	Wydano świadectw i kart kwalifikacyjn. na q	Co stanowi w stosunku do całości %
Żyto	16 940	10 367	61,20
Pszenica ozima	9 759	5 368	55,00
Jęczmień ozimy	663	417	62,89
Rzepak ozimy	339	44	12,98
Rzepik ozimy	24	—	—
Pszenica jara	1 456	1 127	77,40
Jęczmień jary	6 787	3 941	58,07
Owies	5 908	3 371	57,06
Groch	4 814	2 903	60,30
Łubin	5 142	4 591	89,28
Len	490	261	53,26
Mak	60	24	40,00
Kukurydza	226	215	95,13
Trawy	64	60	93,75
Lucerna	402	—	—
Buraki	650	590	90,77
Ziemniaki	462 072	248 836	53,85

Z tabeli powyższej nie można wnioskować o ilości sprzedanego materiału siewnego, gdyż dużą ilość tego materiału sprzedają rolnicy bez kart kwalifikacyjnych, szczególniej okolicznym nabywcom, część zaś pozostawiają do dalszej uprawy w swoich gospodarstwach. Należy dodać, że w sezonie jesiennym 1936 r. wyprzedano całkowicie prawie wszystkie zakwalifikowane odmiany żyta i jęczmienia ozimego oraz dużą część odmian pszenicy ozimej.

W sezonie wiosennym 1937 r. zaś wyprzedano całą ilość zakwalifikowanego owsa i traw, dużą część jęczmienia i grochu oraz z małymi wyjątkami wszystkie odmiany ziemniaków.

Świadectw, uprawniających do ulgowego przewozu materiału siewnego, wydano 6457 sztuk na 151 381 q, a więc w kwintalach więcej niż w ubiegłym roku, w sztukach zaś mniej. Zaznaczyć jednak należy, że ziemniaki eksportowane za granicę nie korzystały z świadectw ulgowych, gdyż miały inne, korzystniejsze taryfy, przy których nie było potrzeby stosować świadectw ulgowych.

Personel Referatu Nasiennego (3 osoby) odbył 397 podróży w związku z kwalifikowaniem roślin i kontrolą odstawy zakwalifi-

kowanych sadzeniaków ziemniaczanych, wysyłanych za granicę. Reszta podróży jest wykazana przy poszczególnych Szkołach Rolniczych W. I. R.

Korespondencja, dotycząca różnych spraw związanych z nasiennictwem, objęła 4990 numerów dziennika.

Poza tym udzielono wiele informacyj i porad, ogłoszono 3 artykuły fachowe, wygłoszono 3 odczyty fachowe w radio oraz ogłoszono w miejscowej prasie 6 komunikatów.

V. OGRODNICTWO

1. Akcja zakładania sadów

W jesieni 1936 r. i wiosną 1937 r. założyła Wielkopolska Izba Rolnicza — w porozumieniu z Urzędem Wojewódzkim — na terenie woj. poznańskiego ogółem 490 sadów, a mianowicie:

przy osadach rolnych 422 sady osadnicze,

przy koloniach robotniczych w Szamotułach — 68 sadów o ilości 31 do 35 drzewek owocowych, przeważnie czereśni.

Sady w Szamotułach zostały założone dzięki subwencji, udzielonej przez Województwo.

W sadach osadniczych, które powstały w niżej wymienionych powiatach, posadzono po 60 drzewek owocowych w sadzie, a przy zabudowaniach gospodarczych po 5 przeważnie ozdobnych drzewek (orzechy, lipy, jarzębina). Przy mniejszych osadach robotniczych posadzono po 30 drzewek owocowych i po 1 drzewku ozdobnym.

Wykaz powiatów i miejscowości, w których powstały sady osadnicze:

wyrzyski: Czajcze, Trzeboń, Falmierowo, Łobżenica Dembowo	108	sadów
bydgoski: Trzebień, Pyszczyn	55	„
inowrocławski: Jaksice	18	„
chodzieski: Milczek, Jabłonowo, Zbyszewice	51	„
obornicki: Młynkowo	9	„
międzychodzki: Gorzycko, Gralewo	33	„
gnieźnieński: Fałkowo, Berkowo	21	„
wrzesiński: Chocicza M.	9	„
jarociński: Czermin, Pawłowice, Zakrzew	32	„
kępiński: Dalenów, Dworzyszcze, Skoroszów	23	„
gostyński: Pępowo	5	„
kościański: Mościeszyce	5	„
wolsztyński: Karna	37	„
szamotulski: Nowawieś i Sękowo	6	„
razem:	422	sadów
w Szamotułach, przy koloniach robotniczych	68	„
Razem założono:	490	sadów

Ogółem posadzono w roku sprawozdawczym: 23 856 drzew owoc.

Posadzone drzewka w jesieni 1936 r. i wiosną 1937 r. zostały przycięte przez personel Referatu Ogrodnictwa. W powiecie wyrzyskim — akcję tę powierzono tamtejszemu ogrodnikowi powiatowemu.

Całkowity koszt założenia 1 sadu o ilości 65 drzew wynosił: 100 zł — o ilości 31 drzew — 50 zł.

W wymienionych kwotach mieści się też koszt zakupienia kilkunastu aparatów opryskiwaczy do walki ze szkodnikami. Aparaty te zostaną przydzielone osadnikom w poszczególnych miejscowościach (przynajmniej 1 aparat na 1 miejscowość). Posiadanie przez osadników aparatów jest nieodzownym warunkiem stałej systematycznej ochrony założonych sadów. Opiekę nad założonymi sadami Wielkopolska Izba Rolnicza będzie mogła należycie rozwinąć z chwilą przyjęcia nowych 3 sił instruktorskich, co nastąpi w roku budżetowym 1937/38. Dążąc do zorganizowania jak najintensywniejszej opieki nad sadami, zorganizuje się w roku 1937 sekcje sadownicze przy Kółkach Rolniczych. Projekt regulaminu sekcyj jest już opracowany w porozumieniu z W. T. K. R. Sekcje te będą miały za zadanie zorganizowanie bardzo szczegółowego i starannego pielęgnowania sadów swych członków.

W ciągu lata 1936 r. odbyło się przejęcie przez Urząd Wojewódzki sadów osadniczych, założonych w roku 1935. W tym celu przeprowadzono przez delegata Urzędu Wojewódzkiego i delegata Wielkopolskiej Izby Rolniczej lustracje wszystkich 267 sadów osadniczych. Lustracje te wykazały dobry stan drzewek posadzonych, czego wyrazem jest znikomy procent drzewek nieprzyjętych. Drzewka, które w sadach osadniczych w ciągu pierwszego roku po posadzeniu nie przyjęły się, zostały dosadzone jesienią 1936 roku.

Przy okazji powyższych lustracyj udzielano osadnikom fachowych porad na najbliższy okres pielęgnacji sadów.

2. *Lustracje*

W roku sprawozdawczym odbyto, poza wyżej wspomnianymi lustracjami 267 sadów osadniczych powstałych w roku 1935 — 46 lustracyj ogrodów owocowych i warzywnych, samorządowych i prywatnych, w tym także ogrodów członków Stow. Wlkp. Producentów Owoców. Wszędzie udzielano fachowych wskazówek, dotyczących pielęgnowania ogrodów wzgl. zakładania nowych.

Oprócz tego zlustrowano w powiecie wolsztyńskim, kościańskim i nowotomyskim 80 sadów uczestników zespołów konkursów sadowniczych, zapoczątkowanych w roku 1936. Zespoły te zaopatrzone są w aparaty do spryskiwania i odpowiednie instrukcje piśmienne, dotyczące pielęgnacji drzew. Wlkp. Izba Rolnicza do organizacji zespołów przywiązuje dużą wagę w tym przekonaniu, że prowadzenie zespołów konkursowych z czasem wpłynie dodatnio na

stan sadownictwa wielkopolskiego. Nowoangażowani instruktorzy ogrodnictwa poświęcą swój czas w dużej mierze na zorganizowanie zespołów i opiekę nad nimi. Narazie — aż do przyjęcia instruktorów ogrodnictwa — zespoły konkursowe znajdują się pod opieką fachową sił ogrodniczych przy Szkole Rolniczej w Wolsztynie (dla powiatu wolsztyńskiego, kościańskiego i nowotomyskiego) i przy Szkole Ogrodniczej W. I. R. w Koźminie dla powiatów krotoszyńskiego i kępińskiego.

Przewidując powstanie nowych zespołów w roku sprawozdawczym, zakupiła Wielkopolska Izba Rolnicza 12 aparatów spryskiwaczy firmy Ciszewskiego i oddała je do użytku bądź to już istniejącym zespołom, bądź też zarezerwowała do użytku nowych zespołów, mających powstać w powiecie rawickim, poznańskim i innych.

3. *Porady*

W biurze Referatu Ogrodnictwa udzielano klientom praktycznych porad z zakresu zakładania sadów, pielęgnacji ich, również z dziedziny warzywnictwa, pszczelnictwa, jedwabnictwa, praktycznej nauki ogrodniczej itp.

Pisemnych wskazówek i informacyj udzielono na powyższe tematy ogółem 272.

4. *Zbyt produktów ogrodniczych*

W dziedzinie organizacji zbytu praca Wielkopolskiej Izby Rolniczej szła w dalszym ciągu w kierunku nawiązania stosunków handlowych pomiędzy producentami a nabywcami produktów ogrodniczych. W celu nakłonienia i przyzwyczajenia producentów do sprzedaży swych produktów w racjonalnych, stosownych opakowaniach, zakupiła Wielkopolska Izba Rolnicza kilka kompletów koszyków łubianych do transportu owoców i warzyw i oddała je jako wzory do rozpowszechniania w ośrodkach o największym nasileniu produkcji ogrodniczej, jak np. powiat wolsztyński, gdzie wzory opakowań powierzono Szkole Rolniczej W. I. R. w Wolsztynie; w powiecie międzychodzkim wzory opakowań powierzono Szkole Rolniczej W. I. R. w Międzychodzie; w powiecie wyrzyskim — ogrodnikowi powiatowemu; w powiecie gnieźnieńskim — Towarzystwu Miłośników Ogrodnictwa a w powiecie krotoszyńskim — Szkole Ogrodnictwa W. I. R. w Koźminie. W celu zainteresowania producentów sposobami racjonalnego przechowywania owoców i warzyw, starała się Wlkp. Izba Rolnicza rozpowszechnić wśród właścicieli sadów broszurę inż. Z. Kułakowskiego pt.: „Przechowalnie owocowe“ oraz dra Chroboczka: „Budowa i prowadzenie przechowalni na owoce“.

Poza tym, chcąc przyjść z pomocą producentom w zakładaniu tak koniecznych dla racjonalnej produkcji — przechowalni i chłodni, zwróciła się Wielkopolska Izba Rolnicza do Państwowego Banku

Rolnego z wnioskiem o uchwalenie na budowę chłodni pewnych kredytów, z których mogliby rolnicy i ogrodnicy otrzymywać pożyczki na dogodnych warunkach. Wniosek ten nie został jeszcze rozpatrzony.

5. *Winnictwo*

Lustrowano winnice próbne założone w Kopanicy, powiat wolsztyński, oraz szczególną opieką otoczono winnicę założoną przy gmachu Wlkp. Izby Rolniczej z winorośli szczepionych na podkładkach amerykańskich. Winnica ta została zapoczątkowana w roku 1935 i ma służyć jako teren doświadczalny a w przyszłości ma dostarczyć sadzonek celem rozpowszechnienia ich w miejscowościach najwięcej sprzyjających rozwojowi winnictwa.

Poza tym — przyczyniła się Wlkp. Izba Rolnicza do założenia wiosną 1937 r. w powiecie wyrzyskim kilku próbnych nasadzeń winorośli, które znajdują się obecnie pod ścisłą kontrolą ogrodnika powiatowego w Wyrzysku.

6. *Doświadczalnictwo*

Usiłowania Wlkp. Izby Rolniczej w kierunku przeprowadzenia w roku 1936 doświadczeń uprawowo-nawozowych, polecanych przez Ministerstwo Rolnictwa, nie odniosły pożądanego skutku. Przede wszystkim natrafiła Wlkp. Izba Rolnicza na trudności w znalezieniu odpowiedniego sadu, który by odpowiadał w zupełności warunkom, koniecznym do przeprowadzenia doświadczeń. Poza tym Wlkp. Izba Rolnicza zdaje sobie sprawę z tego, że doświadczenia takie wymagają stałej kontroli i opieki sił fachowych Tej opieki, ze względu na bardzo szczupły personel fachowy w r. 1936, Wlkp. Izba Rolnicza nie była w stanie zapewnić poszczególnym terenom doświadczalnym. Wprawdzie zapoczątkowano doświadczenia uprawowo-nawozowe w powiecie gnieźnieńskim i oddano je pod opiekę instruktora ogrodniczego przy Towarzystwie Miłośników Ogrodnictwa w Gnieźnie, jednakże z chwilą zwolnienia tego instruktora, doświadczenia te musiały ulec z konieczności zlikwidowaniu chwilowemu, tj. do czasu angażowania w roku 1937 nowych instruktorów ogrodnictwa.

7. *Szkółkarstwo*

W dniu 30 czerwca 1936 r. zwołała Wlkp. Izba Rolnicza w porozumieniu z Wlkp. Towarzystwem Ogrodniczym — zebranie szkółkarzy wielkopolskich. Na zebraniu tym — wykład na temat podkładek i podwójnego szczepienia wygłosił p. dyr. Wróblewski z Kórnika, po czym omawiano kwestię kwalifikacji szkółek i ustalenia cen na drzewka. Po zebraniu zorganizowano wycieczkę szkółkarzy do Kórnika, celem zwiedzenia szkółkarskich zakładów kórnickich.

Do lustracji szkółek na zdatność materiału szkółkarskiego do sadzenia w sezonie 1936/37, przystąpiła Wlkp. Izba Rolnicza w sierpniu 1936 r. na tych samych warunkach, co w dwóch poprzednich latach. Do komisji lustracyjnej szkółek należał jeden przedstawiciel Wlkp. Izby Rolniczej, jeden delegat Stacji Ochrony Roślin W. I. R. i jeden delegat Wlkp. Towarzystwa Ogrodniczego. Przeprowadzono 18 lustracyj szkółek, z których zakwalifikowano 15 szkółek.

Wychodząc z założenia, że produkcja materiału szkółkarskiego powinna spoczywać w rękach prywatnych, dając przez to możność rozwinięcia się inicjatywie prywatnej, poparła Wlkp. Izba Rolnicza wniosek Wlkp. Towarzystwa Ogrodniczego do Ministerstwa Rolnictwa o systematyczną likwidację szkółek samorządowych. Wniosek ten został przychylnie rozpatrzony i uwzględniony. Obecnie likwidacja szkółek samorządowych jest już w toku.

Dodatnią zmianą na korzyść szkółkarstwa krajowego jest ograniczenie przez Ministerstwo Rolnictwa przywozu dziczków, z których importować wolno tylko sadzonki winorośli i podkładki drzew owocowych, przeznaczone do doświadczeń i szkółek matecznych.

Zima roku 1936/37 okazała się dla szkółkarstwa bardzo ciężką. Brak pokrywy śnieżnej przy silnych wiatrach i mrozach do 20° C poniżej zera, był powodem przemarznięcia przede wszystkim korzeni drzewek w szkółkach. Z początku szkody nie wydawały się tak poważne, jednakże w miarę rozwoju wegetacji, szkółkarze stwierdzili wprost katastrofalne straty. W niektórych szkółkach straty dochodzą do 80—100% młodych szczepów, dziczków i podkładek, które uległy zniszczeniu korzeni. Wlkp. Izba Rolnicza rozpisała ankietę do zainteresowanych szkółkarzy a wynik jej przedłożyła Ministerstwu Rolnictwa.

8. *Nasiennictwo*

Podobnie jak i w szkółkarstwie tak i w nasiennictwie — dążeniem Ministerstwa Rolnictwa jest zmniejszenie przywozu nasion warzywnych i owocowych. O akcji tej, która ma być zapoczątkowana w jesieni 1937 r. uprzedziła już Wlkp. Izba Rolnicza producentów i dostawców nasion, w celu należytego przygotowania się już w ciągu najbliższego okresu wegetacyjnego do wypełnienia zamierzeń Ministerstwa Rolnictwa.

W roku 1936 Wielkopolska Izba Rolnicza przeprowadzała kwalifikację plantacyj nasiennych w następujących gospodarstwach rolnych: Przybroda, Górka, Domaradzice, Pudliszki, Strzyżewice, Nochowo, Chrząstowo, Kaczkówko i Torzeniec.

Ogólny obszar zajęty pod uprawy nasion warzywnych, znajdujących się pod kontrolą Izby w r. 1936, wynosił 89,8290 ha, co w porównaniu z rokiem poprzednim stanowi, duże zwiększenie upraw nasiennych; bowiem w roku 1935 zgłosiło 6 gospodarstw rolnych swe plantacje do kontroli Izby na ogólnym obszarze tylko

34,9550 ha. W zakres kwalifikowanych plantacyj nasiennych warzyw wchodziły następujące warzywa w różnych odmianach: buraczki jadalne, brukiew, cebula, fasole i groszki, ogórki, pomidory. rzodkiewki, szpinaki i sałaty, karotki, kapusty czerwone, białe i włoskie, oraz tylko w nielicznych wypadkach takie warzywa jak: dynie, rabarbar, pietruszki, pory, selery, czosnek i szczaw.

9. *Współpraca z pokrewnymi organizacjami*

Współpracując z różnymi organizacjami na terenie Województwa Poznańskiego, Wlkp. Izba Rolnicza za pośrednictwem swych delegatów brała udział w zebraniach Wlkp. Towarzystwa Ogrodniczego, Wlkp. Związku Pszczelarzy, w Komitetach organizacyjnych wystaw jak np.: Wystawa Przemysłowo-Rolnicza w Kościanie, która odbyła się w czasie od 15 do 23 sierpnia 1936 r., Wystawa Rolniczo-Przemysłowa w Wyrzysku w początku września 1936 r., na której w dziale ogrodniczym W. I. R. przyznała wystawcom 1 medal srebrny, 2 medale brązowe i 2 listy pochwalne, w dziale pszczelnictwa: 1 medal srebrny i 1 medal brązowy.

W II. Wystawie Ogrodniczej i Targach Ziemi Gnieźnieńskiej, zorganizowanej przez Tow. Miłośników Ogrodnictwa w Gnieźnie — w czasie od 3 do 6 października 1936 r., przyznała Wlkp. Izba Rolnicza wystawcom: 3 medale srebrne, 3 medale brązowe i 2 listy pochwalne. Oprócz tego W. I. R. finansowała wyświetlanie filmu propagandowego w czasie wystawy w Gnieźnie — na tematy: produkcja jabłek i prace w sadzie.

W czasie dorocznych targów ogrodniczych w Poznaniu, które odbyły się od dnia 16 do 18 października 1936 r., urządziła Wlkp. Izba Rolnicza na życzenie Ministerstwa Rolnictwa pokaz owoców wielkopolskich, który wzbudził ogromne zainteresowanie wśród zwiedzających. Owoce jesienne, nadesłane od producentów z różnych okolic Wielkopolski, w ilości 107 próbek jabłek w 34 odmianach i 28 próbek gruszek w 11 odmianach, grupowane były podług odmian, co pozwoliło zwiedzającym porównywać te same odmiany. pochodzące z różnych okolic, ich wygląd i jakość i zachęcało do nabywania drzewek i owoców upatrzonych odmian.

Pokazy tego rodzaju są doskonałą propagandą sadownictwa i przyczyniają się do zdobycia wiedzy pomologicznej przez właścicieli sadów.

W myśl instrukcji Min. Roln. i R. R. najpiękniejsze owoce w ilości 58 próbek jabłek w 33 odmianach i 20 próbek gruszek w 11 odmianach, zostały wysłane na Ogólnokrajowy pokaz owoców w Warszawie, który odbył się w początku listopada — równocześnie z zjazdem inspektorów i instruktorów ogrodnictwa.

Personel fachowy Referatu Ogrodnictwa brał udział w następujących konferencjach i zjazdach, zwołanych przez Ministerstwo Rolnictwa:

1. W dniach 15 do 18 czerwca 1936 r. odbyła się w Warszawie konferencja w sprawach współpracy Izb Rolniczych z organizacjami ogrodniczymi, po czym zorganizowano zwiedzenie zakładów szkółkarskich w Płocku i sadów w Płocku, w których prowadzone są doświadczenia nawozowe.

2. Konferencja w sprawach pszczelniczych, zwołana na dzień 1 lipca 1936 r.

3. Zjazd inspektorów i instruktorów ogrodniczych w Warszawie w dniach 9 i 10 listopada 1936 r., poświęcony zagadnieniom rejonizacji sadownictwa w związku z ogólno-polskim pokazem owoców.

4. Konferencja w sprawach ogrodniczych w dniu 10 lutego br., po której uczestnicy konferencji wzięli udział w wycieczkach do Sieradza i powiatu grójeckiego, celem zwiedzenia istniejących tam przechowalni owoców.

Zebranie Komisji Pomologicznej Koła Poznań, której przewodniczącym jest Kierownik Referatu Ogrodnictwa, odbyło się dnia 24 IV 1936 r. Na zebraniu tym projektowano m. i. na rok 1936 szereg lustracyj rejonów sadowniczych. Niestety działalność Komisji Pomologicznej została zlikwidowana z powodu cofnięcia przez Ministerstwo Rolnictwa funduszów dla Komisyj Pomologicznych w całej Polsce.

Koło Rolników Sejmu i Senatu R. P. utworzyło Sekcję Ogrodniczą, która może stać się rzecznikiem spraw ogrodniczych na terenie Sejmu i Senatu. Wielkopolska Izba Rolnicza współpracowała z wzmiankowaną Parlamentarną Sekcją Ogrodniczą przez:

1. wysłanie na ręce Pana Posła Wankego, przewodniczącego Sekcji, uwag i spostrzeżeń dotyczących najaktualniejszych zagadnień w sadownictwie,
2. opracowanie wspólnie z Stow. Wlkp. Prod. Owoców memoriału, dotyczącego zmiany ustawy o państwowym podatku przemysłowym.

10. Dział oświatowy

W roku sprawozdawczym zorganizowano niżej wyszczególnione wykłady i kursy ogrodnicze:

1. 5 IV 36 — Robakowo, wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 19.
2. 10 V 36 — Lusowo, wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 25.
3. 17 V 36 — Żabikowo, wykład o cięciu winorośli na zebraniu Tow. Wzajemnej Pomocy, ilość uczestników 20.
4. 20 VII 36 — Jarocin, wykład o potrzebach sadownictwa, zorganizowany przez Starostwo Pow., ilość uczestników 200.
5. 29 XI 36 — wykład o cięciu i uprawie winorośli na zebraniu Tow. Wzaj. Pomocy w Żabikowie, ilość uczestników 30.

6. 26 XI 36 — Zaborowo, p. Książ, wykład o wyborze gleby pod sad, na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 15.
7. 24 XI 36 — wykład o sadownictwie na kursie rolniczym zorganizowanym przez Szkołę Rolniczą w Środzie, ilość uczestn. 100.
8. 3 XII 36 — Rokietnica, wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 80.
9. 10 XII 36 — Czerwonak, wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 60.
10. 14 XII 36 — Stęszew, wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 109.
11. 17 XII 36 — Krzesiny, wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 68.
12. 20 XII 36 — Pobiedziska, wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 68.
13. 14 I 37 — Dopiewo, wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 50.
14. 17 I 37 — Piątkowo, wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R., ilość uczestników 55.
15. 19 I 37 — Kościan, wykład i pokazy praktyczne w sadzie na kursie sadownictwa i zwalczania szkodników i chorób roślinnych, ilość uczestników 40.
16. 20 I 37 — Czacz, wykład i pokazy praktyczne w sadzie — na kursie sadowniczym i zwalczania szkodników i chorób roślinnych, ilość uczestników 45.
17. 21 I 37 — Poladowo-Śmigiel, (temat jak wyżej), ilość ucz. 70.
18. 25 I 37 — Kamienica, (temat jak wyż.), ilość uczestników 70.
19. 26 I 37 — Wielichowo, (temat jak wyż.), ilość uczestników 25.
20. 27 I 37 — Wilkowo, (temat jak wyż.), ilość uczestników 110.
21. 4 II 37 — Czempiń, (temat jak wyż.), ilość uczestników 30.
22. 5 II 37 — Turew, (temat jak wyż.), ilość uczestników 50.
23. 15 II 37 — Krzywiń, (temat jak wyż.), ilość uczestników 150.
24. 16 II 37 — Konojad, (temat jak wyż.), ilość uczestników 110.
25. 17 II 37 — Bonikowo, (temat jak wyż.), ilość uczestników 30.
26. 4 III 37 — Kaczanowo, (temat jak wyż.), ilość uczestn. 120.
27. 5 III 37 — Skarboszewo, (temat jak wyż.), ilość uczestn. 100.
28. 8 III 37 — Szamotuły, (temat jak wyż.), ilość uczestników 70.
29. 20 II 37 — Krzyżówka, kurs pielęgnacji sadów, zorganizowany przez Szkołę Rolniczą w Międzychodzie, ilość uczestn. 25.
30. 21 II 37 — Międzychód, kurs pielęgnacji sadów, zorganizowany przez Szkołę Roln. w Międzychodzie, ilość uczestników 40.
31. 28 II i 1 III 37 — Ujście, kurs sadownictwa dla członków W. T. K. R., ilość uczestników 50.
32. 1 III 37 — Poznań, wykład o sadownictwie na kursie dla Tow. Ogr. Działk., ilość uczestników 300.

33. 2 III 37 — Opalenica, wykład o sadownictwie na zebraniu „Oświaty Rolniczej", zorganizowanym przez Szkołę Rolniczą w Nowym Tomyślu, ilość słuchaczów 80.
34. 8 II 37 — Zbąszyń, wykład o sadownictwie na zebraniu „Oświaty Rolniczej", zorganizowanym przez Szkołę Rolniczą w Nowym Tomyślu, ilość uczestników 45.
35. 10 III 37 — Gniezno, wykład o doborze owoców na kursie ogrodniczym zorganizowanym przez Tow. Miłośników Ogrodnictwa w Gnieźnie, ilość uczestników 30.
36. 15 III 37 — Kurs-pokaz praktyczny dla członków W. T. K. R. w Mrowinie, ilość uczestników 25.
37. 18 III 37 — wykład i pokaz praktyczny w sadzie dla członków W. T. K. R. w Dąbrówce Ludomskiej, ilość uczestników 24.
38. 19 III 37 — Kostrzyn, kurs zakładania sadu dla członków W. T. K. R., ilość uczestników 26.
39. 21 III 37 — wykład o sadownictwie na zebraniu W. T. K. R. w Słupi, ilość uczestników 80.
40. 22—24 III 37 — Ostrów, kurs ogrodnictwa dla nauczycieli szkół powszechnych, ilość uczestników 50.

Poza wyżej wymienionymi kursami i wykładami, odbywały się w grudniu 1936 r., w styczniu i lutym 1937 r. kursy dla uczniów i pomocników ogrodniczych, podobnie jak w latach poprzednich zorganizowane przez Wielkopolskie Towarzystwo Ogrodnicze a finansowane częściowo przez Wlkp. Izbę Rolniczą. Kursy te odbywały się w następujących miejscowościach: 1. w Bydgoszczy, 2. w Lesznie, 3. w Jarocinie, 4. w Ostrowie, 5. w Szamotułach, 6. w Inowrocławiu, 7. w Poznaniu.

Program każdego z kursów obejmował 50 godzin wykładów z dziedziny uprawy roli, botaniki, szkółkarstwa, sadownictwa, warzywnictwa, kwiaciarstwa oraz zwalczania chorób i szkodników roślinnych. Wykładowcami na kursach byli nauczyciele szkół rolniczych, urzędnicy W. I. R. oraz ogrodnicy zawodowi, zamieszkali w danej okolicy.

Kursy cieszyły się liczną frekwencją. Ogółem korzystało z nich około 250 uczniów i pomocników ogrodniczych.

Z dniem 1 maja 1936 r. powierzyła Wlkp. Izba Rolnicza dalsze prowadzenie praktycznego kształcenia ogrodniczego Wielkopolskiemu Towarzystwu Ogrodniczemu, które w statucie swym przewiduje możliwość pracy w tym kierunku. Praca Wlkp. Tow. Ogrod. w dziedzinie praktycznego kształcenia ogrodniczego jest kontynuowaniem prowadzonych przez W. I. R. od roku 1924 egzaminów pomocników ogrodniczych, rejestracji praktykantów ogrodniczych oraz uznawania zakładów ogrodniczych, nadających się do odbywania w nich praktycznej nauki ogrodniczej.

Z tego powodu — w roku sprawozdawczym 1936/37 — W. I. R. przeprowadziła tylko 54 rejestracyj umów o naukę. Egzaminy jesienią 1936 r. i wiosną 1937 r. były już przez Wlkp. Tow. Ogrod. zorganizowane. Mimo to W. I. R. i w tej dziedzinie ściśle współpracuje z Wlkp. Tow. Ogrodniczym, delegując swych przedstawicieli na egzaminy, lustracje zakładów zgłaszających się do kwalifikacji oraz na zebrania Komitetu dla spraw praktycznego kształcenia ogrodniczego.

11. W dziedzinie jedwabnictwa

udzielano porad pisemnych i ustnych, dotyczących hodowli jedwabników i uprawy morwy. Towarzystwu Ogródków Działkowych im. św. Jana w Poznaniu, wypożyczyła W. I. R. komplet ram do hodowli jedwabników, którą Towarzystwo to po raz pierwszy w roku 1936 z dodatnim wynikiem przeprowadziło w ogródkach działkowych. Oprócz tego W. I. R. starała się ułatwić hodowcom zbyt oprzędów jedwabnych.

12. Pszczelnictwo

Ściśle współpracując z Wlkp. Związkiem Pszczelarzy przeprowadzała W. I. R. także w roku 1936/37 rozdział cukru do podkarmiania pszczół za pośrednictwem i przy pomocy Wlkp. Związku Pszczelarzy. Ze względu na znaczne straty w pasiekach niektórych okolic, spowodowane posuchą ostatnich lat, Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych zgodziło się na podwojenie ilości przyznanego cukru ulgowego do podkarmiania pszczół, tak, że w roku 1936 pszczelarze otrzymywali po 4 kg cukru na jeden ul, zamiast 2 kg. W wiosennym sezonie podkarmiania pszczół, który trwał od 1 lutego do 1 maja 1936 r. wydała W. I. R. 126 poświadczeń, opiewających na ogólną ilość 107 274 kg cukru bezakcyzowego.

W jesiennym sezonie, który trwał od 1 sierpnia do 1 listopada 1936 r. wydała W. I. R. 182 poświadczeń na ogólną ilość 241 670 kg cukru bezakcyzowego.

W wiosennym sezonie podkarmiania pszczół roku 1937, rozpoczynającym się 1 lutego 1937 r. a kończącym się 1 maja 1937 r. — więc już po ukończeniu roku sprawozdawczego, wydawała W. I. R. poświadczenia na 2 kg cukru bezakcyzowego, przypadające na jeden ul. Wiosną 1937 r. stwierdzono duży procent uli zniszczonych z powodu złego przezimowania na skutek złego miodobrania w roku 1936. Dotychczasowe doświadczenia wykazują, że 2 kg cukru na jeden ul — jest zbyt mało. Dlatego W. I. R. uważała za wskazane poprzeć wniosek Wlkp. Związku Pszczelarzy o podwyższenie przydziału cukru ulgowego na rok 1937.

Lustracje pasiek, połączone z wykładami i praktycznymi pokazami w pasiekach, zorganizowane przez Wlkp. Związek Pszczela-

rzy a częściowo subwencjonowane przez W. I. R. odbyły się w 23 miejscowościach w następujących powiatach: gnieźnieńskim, żnińskim, kościańskim, krotoszyńskim, leszczyńskim, gostyńskim, wrzesińskim, chodzieskim i szubińskim. Ten rodzaj kursów, prowadzony przez pszczelarzy fachowców, okazał się już w latach poprzednich bardzo praktyczny i spotyka się stale z wielkim zainteresowaniem pszczelarzy.

Poza tym lustracje wyżej opisane są zarazem doskonałą okazją do stwierdzenia przez fachowców, objeżdżających pasieki, istotnych potrzeb pszczelnictwa i rozmiarów występowania chorób pszczelich. Niestety choroby pszczele nie są do opanowania wobec braku ustawy o przymusowym zwalczaniu chorób pszczelich. W tej myśli poparła W. I. R. memoriał Wlkp. Zw. Pszczelarzy, skierowany do Min. Rolnictwa i R. R. o konieczności wprowadzenia w życie wspomnianej ustawy.

Wobec braku w Polsce wosku naturalnego — zaopiniowała W. I. R. przychylnie wniosek jednej z firm drogeryjnych o zezwolenie na sprowadzenie z zagranicy wosku, potrzebnego do wyrobu sztucznej węzy.

Ogółem załatwił Referat Ogrodnictwa pism: 1633.

Wydział Produkcji Zwierzęcej

Pod względem wyżywienia inwentarza kształtował się rok gospodarczy 1936/37 nieco lepiej niż poprzednie dwa lata. Przede wszystkim dopisały łąki i inne zielonki, które dzięki sprzyjającym warunkom atmosferycznym w okresie ich wegetacji wydały wcale niezłe plony. Temu należy przede wszystkim przypisać utrzymanie kondycji zwierząt w nieco lepszym stanie i wyrównanie strat, poniesionych przez słabsze żywienie paszami ścisłymi i okopowymi w związku z gorszymi ich plonami.

Jeżeli chodzi o kształtowanie się cen za poszczególne produkty zwierzęce, to w ogólności zawiodły one oczekiwania rolników. Jedynie dzięki zwiększonemu eksportowi produktów trzody chlewnej (zwłaszcza szynek) można uważać ceny, uzyskiwane za trzodę, zwłaszcza standaryzowaną, za pokrywające, a nawet przewyższające nieco koszty produkcji. Natomiast ceny za mleko, za wyjątkiem pierwszego półrocza roku sprawozdawczego, nie stały w żadnym stosunku do cen pasz. Ta dysproporcja uwypukliła się zwłaszcza w ostatnim kwartale (styczeń—marzec), w którym wszelkie pasze podskoczyły w cenie o 75—100% w stosunku do cen z lipca, cena mleka natomiast nie wykazała prawie żadnej zwyżki. Ten stan rzeczy zniechęcił mocno rolników, zwłaszcza małorolnych, do racjonalnej produkcji mlecznej. Jeszcze gorzej przedstawiała się sprawa z cenami bydła opasowego. Ta gałąź produkcji stała się zupełnie nierentowną, a jeżeli ją niektórzy rolnicy prowadzili, to tylko dla zużytkowania wywaru i innych odpadków przemysłu rolnego. Również niekorzystnie kształtowały się ceny za materiał hodowlany i użytkowy. Krów dobrych nie sposób było nabyć, gdyż w okresie poprzednich lat kryzysu rolnego upychano gorsze krowy i ograniczono stan obory do minimum, trzymając je raczej więcej dla produkcji obornika. Na gorsze krowy nie było wielu nabywców; płacono za nie zaledwie 180—350 zł. Ceny buhajów rozpłodowych, zapisanych do ksiąg rodowych, obracały się w granicach od 600—1100 zł. Ceny te nie można uznać za opłacalne i sprzyjające dalszemu rozwojowi chowu bydła.

Jeżeli chodzi o konie użytkowe, to stwierdzić należy lekkie ożywienie w tym dziale produkcji zwierzęcej, zwłaszcza w odnie-

sieniu do lepszych koni pociągowych (roboczych). Przypisać to należy w pierwszym rzędzie słabej podaży koni tego typu.

Ceny na baraninę kształtowały się korzystnie jedynie przy młodych skopach, eksportowanych głównie do Francji. W drugiej połowie roku sprawozdawczego na skutek wzrostu cen na paszę i spadku kursu franka opłacalność została trochę podważona. Ceny na wełnę kształtowały się korzystnie jedynie do grudnia z stałą tendencją zwyżkową, dochodząc do 4 zł i więcej za kg. Począwszy od stycznia ujawnia się zupełny brak popytu na polską wełnę z równoczesna zniżką ceny, tak że nagromadziły się pod koniec roku duże zapasy wełny u producentów i na jarmarkach wełny, których nie można się pozbyć.

Jeżeli chodzi o produkty drobnego inwentarza, to aczkolwiek zaznaczyła się i w Wielkopolsce lekka zwyżka cen w tym dziale produkcji zwierzęcej, to jednak nie w tym stopniu, co na innych ziemiach Polski. W żadnym razie zwyżka ta nie stała w stosunku do cen pasz, zwłaszcza w drugiej połowie roku sprawozdawczego. Jeżeli chodzi o jaja, to zwyżka ta wyrażała się cyfrą + 3—5%.

Praca Wydziału Produkcji Zwierzęcej obejmowała wszystkie działy wytwórczości zwierzęcej. W związku z wejściem w życie ustawy o mleczarstwie z dnia 22 IV 1936 r. rozszerzona została praca w zakresie mleczarstwa. W tym celu stworzono specjalny referat, którego kierownikiem został p. Czesław Borowski.

W roku gospodarczym dokonali urzędnicy Wydziału Produkcji Zwierzęcej 1078 wyjazdów w 1214 dniach wyjazdowych, z tego 76 wyjazdów na zjazdy, konferencje i posiedzenia, 38 wyjazdów na kursy z odczytami i referatami, 320 wyjazdów w charakterze organów kontrolujących działalność instruktorów powiatowych, instruktorów trzody chlewnej, asystentów kontroli obór lub działalność związków hodowlanych oraz 644 wyjazdy w charakterze inspektorów hodowlanych. Nie zawsze charakter czynności daje się wyraźnie rozgraniczyć, gdyż często z okazji jednego wyjazdu inspektorzy przeprowadzali kilka czynności rozmaitego charakteru.

Jeżeli do tej ilości doliczy się ilość wyjazdów asystentów kontroli mleczności i instruktorów producentów trzody chlewnej (11 070), to ogólna ilość dni wyjazdowych personelu wydziału produkcji zwierzęcej wynosiła 12 284.

Wpływów pism do Wydziału Produkcji Zwierzęcej zarejestrowano 8 708. Ilość ta nie obejmuje sprawozdań kontrolnych, metryczek różnego rodzaju i innych pism o charakterze periodycznym i sprawozdawczym.

Praca w poszczególnych działach Wydziału Produkcji Zwierzęcej przedstawiała się w sposób następujący:

I. KONIE

W zakres działalności referatu chowu koni wchodziły następujące czynności:

1. licencja ogierów,
2. premiowanie klaczy włościańskich,
3. organizowanie kursów kucia koni,
4. działalność oświatowa w dziedzinie hodowli koni,
5. nadzór nad prowadzeniem ksiąg stadnych,
6. współdziałanie przy zakupie koni dla wojska,
7. współpraca z Poznańskim Związkiem Hodowców Koni,
8. współdziałanie przy organizacji pokazów i wystaw.

1. Licencja ogierów.

W roku sprawozdawczym przeprowadzono kwalifikację ogierów w 27 powiatach. Ogólna ilość ogierów w całym województwie wynosiła 1 235, a ogólna ilość klaczy 111 975 (w tym klaczy hodowlanych 38 159).

Do przeglądu doprowadzono 950 ogierów; zakwalifikowano 373, zdyskwalifikowano 577.

Z liczby zakwalifikowanych ogierów przypadało według ras:

a)	pełnej krwi angielskiej i wysokiej półkrwi angielskiej	52 ogiery
b)	czystej krwi arabskiej i chowanej w czystości . . .	8 „
c)	czystej krwi anglo-arabskiej	1 „
d)	półkrwi angielskiej z udowodnionym pochodzeniem .	139 „
e)	półkrwi arabskiej z udowodnionym pochodzeniem .	13 „
f)	półkrwi anglo-arab. z udowodnionym pochodzeniem	40 „
g)	uszlachetnionej półkrwi	62 „
h)	uszlachetnionej półkrwi bez udowodnionego poch.	29 „
i)	krajowe koniki i hucuły	3 „
j)	ardeny, belgi itd. z udowodnionym pochodzeniem .	20 „
k)	pogrubionej ciężkimi rasami pociągowymi	6 „
	Razem:	373 ogiery

Do poszczególnych kategoryj zapisano:

a)	do kategorii	I	67 ogierów
b)	„ „	II	85 „
c)	„ „	III	155 „
d)	„ „	§ 12 III	66 „
			373 ogiery

2. Premiowanie klaczy i źrebic włościańskich.

Premiowanie przeprowadzono w 26 powiatach.

a) w obwodzie Państwowego Stada Ogierów — Gniezno:

L. p.	Powiat	Ilość prem.	Wydane premie z funduszów				Razem zł
			Min. Roln.	W. I. R.	Wydz. Pow.	Pow. Kół Hod. Koni	
1	Bydgoszcz .	6	—	—	275,—	—	275,—
2	Gniezno . .	13	—	100,—	100,—	55,—	255,—
3	Jarocin . .	33	350,—	600,—	300,—	—	1 250,—
4	Inowrocław .	8	—	75,—	250,—	—	325,—
5	Kępno . . .	35	350,—	600,—	675,—	—	1 625,—
6	Krotoszyn .	38	350,—	600,—	—	850,—	1 800,—
7	Mogilno . .	20	—	325,—	210,—	—	535,—
8	Ostrów . .	29	300,—	600,—	350,—	—	1 250,—
9	Szubin . .	13	—	25,—	300,—	—	325,—
10	Wągrowiec .	19	250,—	325,—	200,—	—	775,—
11	Września . .	7	—	50,—	150,—	—	200,—
12	Wyrzysk . .	12	—	150,—	350,—	—	700,—
13	Żnin . . .	12	—	125,—	200,—	—	325,—
		245	1 600,—	3 575,—	3 560,—	905,—	9 640,—

b) W obwodzie Państwowego Stada Ogierów — Sieraków:

L. p.	Powiat	Ilość prem.	Wydane premie z funduszów				Razem zł
			Min. Roln.	W. I. R.	Wydz. Pow.	Pow. Kół Hod. Koni	
1	Chodzież . .	1	—	—	50,—	—	50,—
2	Czarnków .	8	—	—	225,—	—	225,—
3	Gostyń . .	17	300,—	600,—	50,—	100,—	1 050,—
4	Kościan . .	25	350,—	600,—	400,—	25,—	1 375,—
5	Leszno . .	13	—	200,—	200,—	—	400,—
6	Międzychód .	15	150,—	225,—	100,—	—	475,—
7	N. Tomyśl .	15	200,—	200,—	100,—	—	500,—
8	Oborniki . .	7	—	25,—	150,—	—	175,—
9	Poznań . .	7	—	75,—	200,—	—	275,—
10	Rawicz . .	9	—	175,—	200,—	—	375,—
11	Szamotuły .	19	300,—	100,—	150,—	100,—	650,—
12	Śrem . . .	20	—	250,—	250,—	—	500,—
13	Wolsztyn . .	11	100,—	175,—	—	—	275,—
		167	1 400,—	2 625,—	2 075,—	225,—	6 325,—

W premiowaniu klaczy i źrebic brała udział komisja, składająca się z inspektora chowu koni Izby, odnośnego kierownika stadniny państwowej, członka odnośnego Wydziału Powiatowego oraz rejonowego inspektora koni.

3. Organizowanie kursów kucia koni.

W szkole kucia koni w Poznaniu odbyły się 4 kursy 3-miesięczne z udziałem 47 kursistów. Z liczby tej zdało egzamin 46. W szkole kucia koni w Krotoszynie z powodu braku zgłoszeń nie odbył się w roku sprawozdawczym żaden kurs.

4. Działalność oświatowa w dziedzinie hodowli koni.

Podczas premiowań i kwalifikacji klaczy do Poznańskiego Związku i Powiatowych Kół udzielano porady fachowe z zakresu wychowu, żywienia i pielęgnacji koni. Poza tym wygłoszono na zebraniach Powiatowych Kół 20 referatów.

5. N a d z ó r n a d p r o w a d z e n i e m k s i ą g s t a d n y c h.

W okresie sprawozdawczym opracowywano II tom ksiąg stadnych koni półkrwi angielskiej, półkrwi arabskiej i półkrwi angloarabskiej.

Do tomu II księgi półkrwi angielskiej wpisano:
a) 352 klacze
b) 37 ogierów i
c) 1422 przychówku od 1933 do 1936 r.

Do tomu II księgi półkrwi arabskiej wpisano:
a) 4 klacze
b) — ogierów i
c) 28 przychówku od 1934 do 1936 r.

Do tomu II księgi półkrwi anglo-arabskiej wpisano:
a) 134 klacze
b) 25 ogierów
c) 656 przychówku od 1933 do 1936 r.

Świadectw o wpisaniu koni do ksiąg stadnych wydano 879.

6. W s p ó ł u d z i a ł p r z y z a k u p i e k o n i d l a w o j s k a.

W roku budżetowym 1936/37 Komisja Remontowa nr 2 w Poznaniu zakupiła ogółem 2287 koni, płacąc za konia przeciętnie 1 014,33 zł.

Cena przeciętna, płacona przez Komisję Remontową, utrzymała się mniej więcej na tym samym poziomie, co w roku zeszłym.

7. W s p ó ł p r a c a z P o z n a ń s k i m Z w i ą z k i e m H o d o w c ó w K o n i.

W skład Poznańskiego Związku Hodowców Koni wchodziło dnia 1 IV 1937 r.:

a) stadnin indywidualnych	309
b) powiatowych kół hodowców koni	20
c) klaczy zapisanych do rejestru Związku . .	5184

W roku sprawozdawczym zorganizowane zostały następujące powiatowe koła hodowców koni:

Leszno	37	członków	41	klaczy
Międzychód	64	„	86	„
Rawicz	28	„	48	„
Szubin	25	„	40	„
Wyrzysk	68	„	89	„

W przygotowaniu jest organizacja kół w Bydgoszczy i Chodzieży. W latach poprzednich powstały koła w powiatach: gostyńskim, inowrocławskim, jarocińskim, kępińskim, kościańskim, krotoszyńskim, mogileńskim, nowotomyskim, ostrowskim, szamotulskim, średzkim, wągrowieckim, wolsztyńskim, wrzesińskim i żnińskim,

tak że obecnie istnieją koła hodowców koni w 20 powiatach z 2239 klaczami, wliczając do tej sumy 8 klaczy z powiatu Czarnków, 17 klaczy z powiatu Gniezno i 8 klaczy z powiatu Oborniki, które to klacze narazie zaliczone są do innych kół.

Ogierów działających na terenie Związku było:

1. państwowych	397
2. prywatnych uznanych . . .	373
Razem . .	770 ogierów

8. Współdziałanie przy organizacji pokazów i wystaw.

W roku sprawozdawczym odbyły się:

a) Jeden pokaz ogierów, na którym Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych zakupiło 22 ogiery dla Państwowych Zakładów Chowu Koni.

b) Pokaz koni remontowych w Ostrzeszowie. Na pokaz doprowadzono 152 konie. Komisja Remontowa nr 2 zakupiła 84 konie. Ceny, uzyskane za konie remontowe bez dodatku i premii, kształtowały się, jak następuje:

najwyższa	1 200,— zł
najniższa	700,— zł
przeciętna	931,— zł

c) Pokaz koni remontowych w Koźminie. Na pokaz doprowadzono 180 koni. Komisja Remontowa nr 2 zakupiła 93 konie. Ceny, uzyskane za konie remontowe bez dodatku i premii, wynosiły:

najwyższa	1 300,— zł
najniższa	650,— zł
przeciętna	960,— zł

d) Wystawa koni remontowych w Poznaniu. Na wystawę doprowadzono 115 koni. Komisja Remontowa nr 2 zakupiła 64 konie. Ceny, uzyskane za konie remontowe bez dodatku i premii, wynosiły:

najwyższa	1 700,— zł
najniższa	1 100,— zł
przeciętna	1 248,— zł

II. BYDŁO

1. Licencja buhajów powiatowych.

Licencje buhajów przeprowadzała Izba na podstawie ustawy o państwowym nadzorze nad hodowlą bydła, owiec i trzody chlewnej z dn. 5 III 1934 r. Ustawą tą jest objętych dotąd 21 powiatów

oraz teren miasta Inowrocławia. Nie objęte tą ustawą są jeszcze powiaty: Ostrów, Środa, Mogilno, Oborniki, Szamotuły i Czarnków.

Licencje przeprowadzono w roku sprawozdawczym w następujących powiatach:

Powiat	Przedstawiono	Licencjonowano
Chodzież	297	153
Września	197	125
Inowrocław	437	324
Inowrocław — miasto	14	10
Szubin	279	180
Gniezno	215	142
Żnin	179	124
Wyrzysk	397	240
Wolsztyn	192	114
Kościan	292	198
Kępno	301	131
Jarocin	193	123
Rawicz	186	82
Leszno	205	149
Bydgoszcz	282	161
Międzychód	177	105
Krotoszyn	162	111
Gostyń	189	102
Poznań	271	163
Śrem	154	121
Nowy Tomyśl	146	113
Wągrowiec	303	203
Razem	5048	3174

W stosunku do r. 1935/36 spędzono 12,8% buhajów więcej, a zalicencjonowano więcej 11,7%.

Przedstawiony na spędach materiał był w roku bieżącym o wiele lepszy i poprawniejszy niż w roku ubiegłym. Na polepszenie stanu przyczyniła się przede wszystkim większa zasobność gospodarstw w pasze, a więc lepsze żywienie.

Po dokonanych licencjach odbyła się wspólna narada, na której ustalono miejsca, potrzebujące najwięcej rozpłodników poprawnych dla polepszenia miejscowego pogłowia. Braki te są w dalszym ciągu bardzo duże. Temu zapobiec można przede wszystkim ustawianiem większych ilości buhajów stacyjnych (patrz punkt 3).

Wprowadzenie opłat od nieuznanych buhajów nie dało się dotąd uskutecznić. Wydziały powiatowe: Jarocin, Szubin, Poznań Żnin, Chodzież, Wyrzysk, Bydgoszcz i Wolsztyn wystąpiły z wnioskami o wprowadzenie tych opłat, jednak Rada Izby wnioski te odroczyła do następnego zebrania. W każdym bądź razie myśl wpro-

wadzenia tych opłat popiera Komisja Produkcji Zwierzęcej i nadal przy swoim stanowisku obstaje.

2. Premiowanie bydła włościańskiego.

Podczas przeprowadzanych powiatowych licencyj buhajów przyznano za dobre utrzymanie wzgl. należyty wychów buhaja 120 nagród I. oraz 27 nagród II. Nagrody te udzielała Izba na podstawie orzeczenia komisyj kwalifikacyjnych w formie praktycznych książek hodowlanych.

3. Urządzanie stacyj buhajów.

W roku sprawozdawczym utworzono stacje w następujących powiatach:

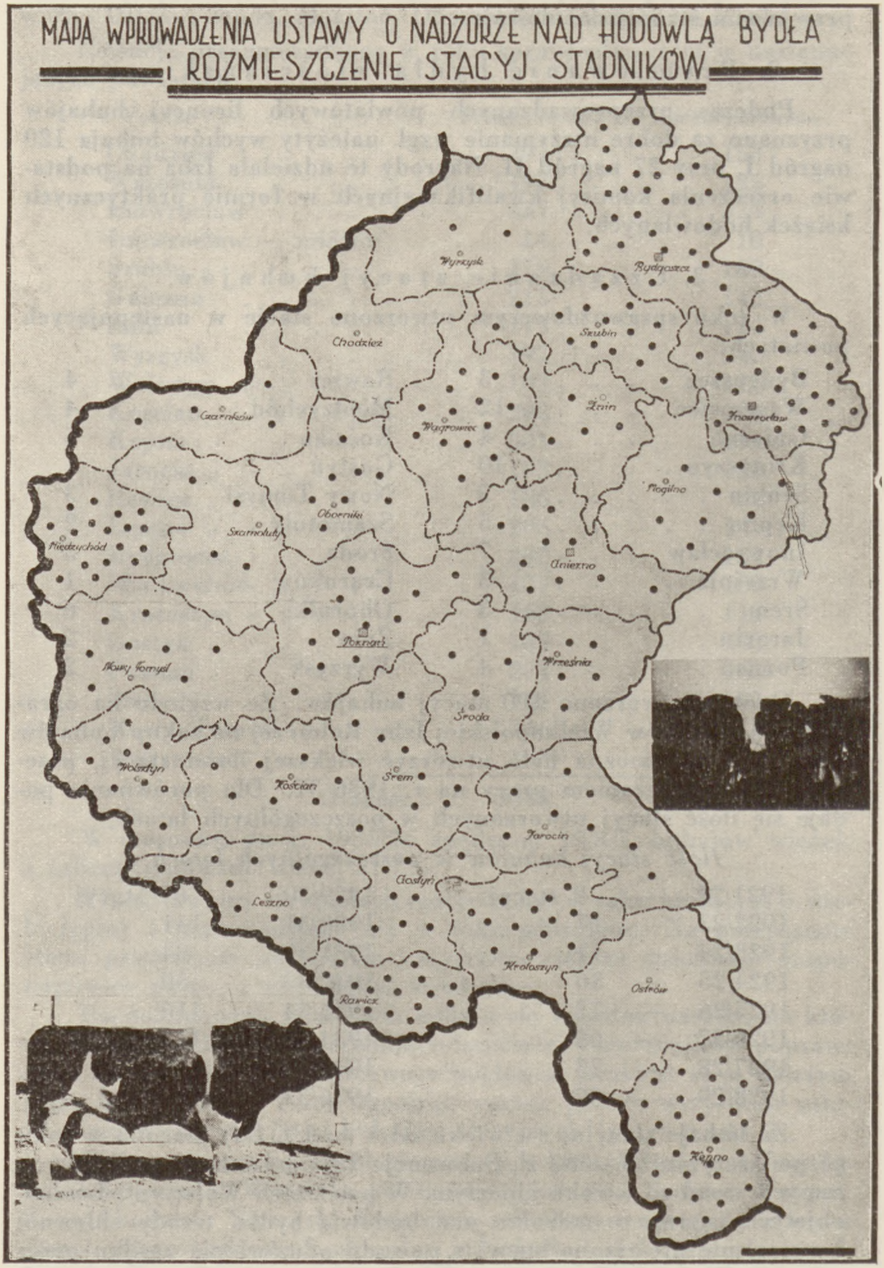
Bydgoszcz	3	Rawicz	4
Wągrowiec	12	Międzychód	4
Gniezno	4	Kościan	5
Krotoszyn	10	Gostyń	1
Szubin	5	Nowy Tomyśl	3
Kępno	5	Szamotuły	2
Inowrocław	7	Środa	3
Września	3	Czarnków	1
Śrem	3	Oborniki	6
Jarocin	1	Żnin	2
Poznań	4	Wyrzysk	2

Ogółem utworzono 100 stacyj buhajów. Ze względu na ograniczenie kredytów Wielkopolskiej Izby Rolniczej na zakup buhajów stacyjnych nie można było utworzyć większej ilości stacyj, przewidzianych programem pracy na r. 1936/37. Dla porównania podaje się ilość stacyj utworzonych w poszczególnych latach.

Ilość stacyj buhajów w poszczególnych latach.

1921/22	9 stacyj	1929/30	87 stacyj
1922/23	17 „	1930/31	141 „
1923/24	11 „	1931/32	84 „
1924/25	36 „	1932/33	50 „
1925/26	72 „	1933/34	110 „
1926/27	68 „	1934/35	117 „
1927/28	75 „	1935/36	142 „
1928/29	88 „	1936/37	100 „

Za buhaje stacyjne (w wieku od 1 do $1^1/_4$ lat) płacono w roku gospodarczym 450—600 zł. Subwencje Izby udzielano według tych samych zasad co w roku ubiegłym. W powiatach Wolsztyn i Leszno, objętych ustawą o nadzorze nad hodowlą bydła, trzody chlewnej i owiec, nie utworzono stacyj z powodu odmówienia zasiłku przez odnośne Wydziały Powiatowe. Z buhajów stacyjnych, zakupionych

MAPA WPROWADZENIA USTAWY O NADZORZE NAD HODOWLĄ BYDŁA
I ROZMIESZCZENIE STACYJ STADNIKÓW
Wyrzysk
Bydgoszcz
Chodzież
Szubin
Czarnków
Wągrowiec
Żnin
Inowrocław
Mogilno
Oborniki
Szamotuły
Międzychód
Gniezno
Poznań
Nowy Tomyśl
Września
Środa
Wolsztyn
Kościan
Śrem
Jarocin
Gostyń
Leszno
Krotoszyn
Ostrów
Rawicz
Kępno

w roku sprawozdawczym, padł jeden buhaj, który jednakże został przez hodowcę uzupełniony. Na ogólną ilość 295 stacyj musiano zlikwidować 8 stacyj buhajów, a to z powodu nadmiernej złośliwości buhaja i ociężałości.

Jeżeli rozgraniczyć stacje buhajów utworzonych w roku sprawozdawczym pod względem rasy bydła, to na buhaje rasy czarnobiałej nizinnej przypada 91%, a na buhaje rasy czerwono-polskiej 9%.

4. Kontrola stacyj kopulacyjnych buhajów.

Poza skontrolowaniem wszystkich buhajów stacyjnych podczas powiatowych licencyj, urzędnicy Wydziału Produkcji Zwierzęcej przeprowadzili w związku z wyjazdami służbowymi kontrolę prawie wszystkich stacyj. W ogólności stan utrzymania buhajów był prawidłowy, za wyjątkiem 3 stacyj, które otoczono ściślejszą opieką.

5. Prowadzenie ksiąg rodowych.

W księgach rodowych Zachodnio-Polskiego Związku Hodowców Bydła Czerwonego są zapisane 102 sztuki. Ta liczba bydła rozpada się według kategoryj, jak następuje:

buhajów	7
krów zapisanych do głównych ksiąg rodowych	52
krów zapisanych do wstępnych ksiąg rodowych	43
Razem:	102

W ciągu roku sprawozdawczego przeniesiono jedną oborę zarodową z powiatu średzkiego do powiatu kępińskiego (z tą samą ilością bydła). We wszystkich oborach zarodowych przeprowadzono selekcję bydła i młodzieży oraz regulowano wychów bydła.

W księgach rodowych Wielkopolskiego Związku Hodowców Bydła Nizinnego czarno-białego zapisanych było w końcu roku sprawozdawczego:

buhajów	256 sztuk
krów zapisanych do ksiąg głównych	2058 „
krów zapisanych do ksiąg wstępnych	1874 „
Razem:	4188 sztuk bydła

W porównaniu z liczbą bydła w roku ubiegłym jest 26 sztuk mniej.

Ogólna liczba członków wynosiła w końcu roku sprawozdawczego 147, w tym 18 hodowców małorolnych. Zainteresowanie małorolnych hodowlą zarodową jest dotąd bardzo słabe. Apel Izby w tym kierunku nie odniósł dotąd wyraźnego oddźwięku.

Licencyj przeprowadzono 108 i zalicencjonowano 941 sztuk bydła.

W roku sprawozdawczym urządzono 2 przetargi bydła i to: dnia 13 V i 8 X 1936 r.

Ceny dla poszczególnych grup buhajów przedstawiały się jak następuje:

Dnia 13 V 1936 r. spędzono 42 buhaje, sprzedano 26, licencjonowano 20.

Grupa	I	1 225,— zł	cena przeciętna wszystkich buhajów 912 zł
„	II	897,— „	
„	III	872,— „	

Dnia 8 X 1936 r. spędzono 32 buhaje, sprzedano 18, licencjonowano 12 sztuk:

Grupa	I	760,— zł	cena przeciętna wszystkich buhajów 1 108 zł
„	II	1 200,— „	
„	III	1 141,— „	

Jeżeli chodzi o użytkowość naszego bydła zarodowego, to wynosiła ona w roku ubiegłym przeciętnie 3 770 kg mleka o 3,27% tłuszczu = 123,28 kg tłuszczu.

6. Konkursy wychowu bydła (cieląt).

W powiatach Gniezno, Gostyń, Krotoszyn, Poznań, Mogilno, Nowy Tomyśl, Wągrowiec, Szamotuły i Szubin zorganizowano konkurs wychowu cieląt; ogółem przeprowadzono konkursy u 72 gospodarzy, ujętych organizacyjnie w 12 zespołach. Cielęta zakupiono z obór zarodowych wzgl. z obór stojących pod kontrolą mleczności. Za cielę płacono około 45 zł, z czego Izba Rolnicza ponosiła 66% ceny. Opieka nad konkursami powierzona była zasadniczo powiatowemu instruktorowi rolnemu z tym, że wszystkie konkursy były co pewien czas kontrolowane przez inspektorów hodowlanych Izby Rolniczej. Kontrolę przeprowadzono poza tym nad cielętami, zakupionymi w roku ubiegłym z funduszu posuchowego K. B. K.

Przyznano 3 nagrody w zespole konkursowym pow. krotoszyńskiego i 3 nagrody dla zespołu w powiecie szamotulskim.

8. Prowadzenie poradni żywienia zwierząt.

Poradnie żywieniowe, zorganizowane według wskazówek Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, mają za zadanie pouczenia rolników o właściwym zestawianiu paszy przede wszystkim dla krów mlecznych oraz pomoc w dobieraniu pasz ścisłych, zależnie od bieżącej koniunktury.

Poradnie utworzono przy szkołach rolniczych oraz przy mleczarniach spółdzielczych Gostyń, Buk i Krotoszyn. Poza tym zostali wszyscy asystenci kontrolerzy mleczności zobowiązani obchodzić zagrody, położone w bliskości obory poddanej kontroli mleczności, dla udzielania wszelkich rad w zakresie żywienia zwierząt.

Praca ta idzie poza tym w parze z akcją powiatowych instruktorów rolnych, którzy z okazji bytności w danej miejscowości zobowiązani są do omawiania różnych kwestyj żywieniowych.

Jako inowację wprowadzono w roku bieżącym ustalanie preliminarzy pasz w tych gospodarstwach, które podlegają stałej kontroli Izby względnie związków hodowlanych. Preliminarze te ustala się w obecności właścicieli obór (chlewni itd.), przy braniu pod uwagę przede wszystkim pasz wyprodukowanych we własnym gospodarstwie.

9. Kontrola mleczności, normowanie paszy, zbieranie i opracowywanie materiałów w tym zakresie.

Zasady prowadzenia kontroli mleczności przez Wielkopolską Izbę Rolniczą pozostały bez zmian, wprowadzono jedynie więcej udogodnione formularze.

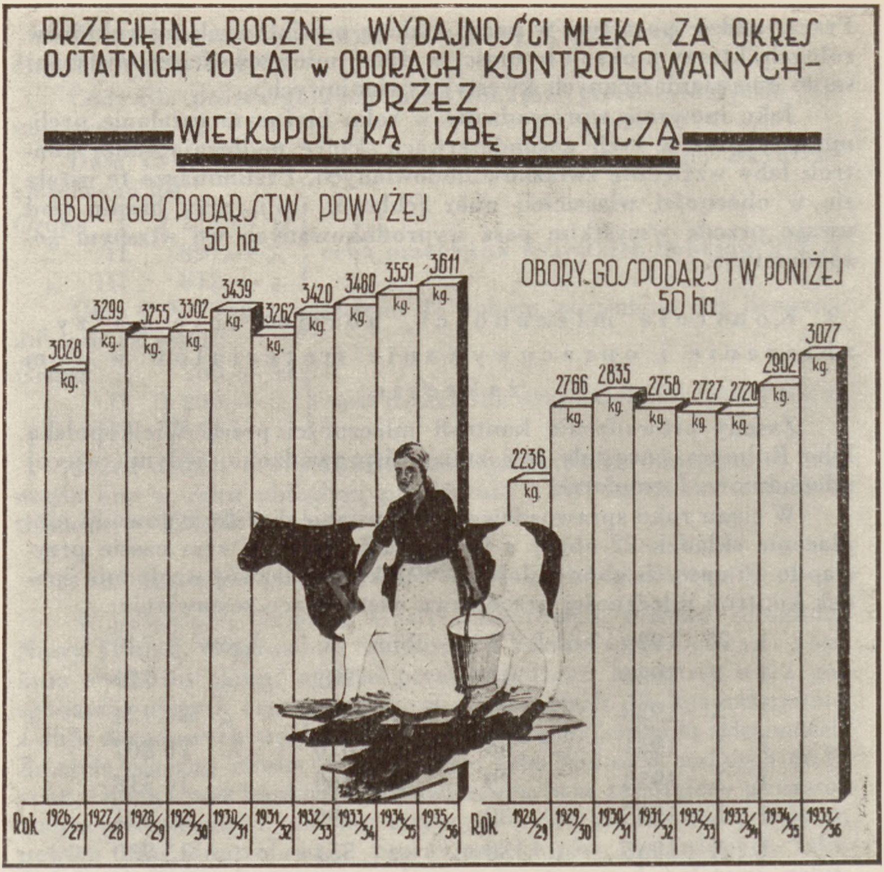
W ciągu roku sprawozdawczego musiano skreślić z powodu niepłacenia składek 22 obory z ilością 752 krów. W tym czasie przystąpiło 46 nowych obór z ilością 2091 krów. Rozwój względnie spadek kontroli mleczności przedstawa następujące zestawienie:

1	X	1924	kółek	3	obór	36	krów	1 740
1	X	1926	„	16	„	202	„	7 710
1	X	1928	„	47	„	566	„	24 424
1	X	1931	„	66	„	670	„	28 807
1	X	1933	„	29	„	469	„	14 518
1	X	1935	„	30	„	499	„	15 221
1	X	1936	„	30	„	554	„	15 730
1	IV	1937	„	31	„	586	„	16 632

W tej liczbie znajdują się 3 kółka kontroli mleczności z ilością 2 501 krów, należące do Zachodnio-Polskiego Towarzystwa Rolniczego, w których Wielkopolska Izba Rolnicza przeprowadza tylko nadkontrolę. Obór włościańskich należy do kontroli 274 z ilością 1905 krów.

Przeciętną wydajność mleczną obór gospodarstw wyżej 50 ha przedstawia poniższe zestawienie:

W roku	1924/25 —	2 849	kg	mleka	— 3,20%	tłuszczu
„	1926/27 —	3 028	„	„	— 3,25%	„
„	1929/30 —	3 302	„	„	— 3,20%	„
„	1932/33 —	3 420	„	„	— 3,29%	„
„	1934/35 —	3 481	„	„	— 3,30%	„
„	1935/36 —	3 555	„	„	— 3,31%	„

A przeciętne wydajności krów włościańskich przedstawiają się następująco:

W roku	1928/29	— 2 236 kg	mleka	— 3,44%	tłuszczu
„	1930/31	— 2 835 „	„	— 3,39%	„
„	1932/33	— 2 727 „	„	— 3,39%	„
„	1934/35	— 3 077 „	„	— 3,36%	„
„	1935/36	— 2 902 „	„	— 3,31%	„

W stosunku do roku ubiegłego ilość krów małorolnych zwiększyła się o 21%.

W miejscowościach, w których prowadzona jest kontrola mleczności, zwiększa się również w gospodarstwach małorolnych uprawa roślin okopowych i pastewnych. Coraz częściej spotyka się też lucerniki i ulepszanie łąk oraz pastwisk.

Jako opłatę za kontrolę mleczności krów pobiera się w gospodarstwach małorolnych 2,75 zł rocznie. Koszt własny Izby wynosi od kontroli każdej krowy w gospodarstwie włościańskim około 11 zł.

Obór zarodowych mniejszej własności było pod kontrolą 18 z ilością 70 krów. Przeciętna wydajność krów zarodowych mniejszej własności wynosi 3 721 kg mleka i 3,37 % tłuszczu. Asystenci kontroli obór pouczali gospodarzy podczas wykonywania kontroli mleczności o należytym żywieniu, racjonalnym dojeniu i higienicznym obchodzeniu się z mlekiem.

Inspektor kontroli mleczności brał czynny udział w kursach hodowlano-łąkarskich i na zebraniach kółek rolniczych, na których były poruszane tematy hodowlane, mleczarskie i żywieniowe. Ogólne wyniki z kontroli mleczności, po opracowaniu przez inspektora, wysyłane są do Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego w Warszawie celem włączenia w ramy ogólnopolskiego sprawozdania z akcji kontroli mleczności z całej Polski. Sprawozdania te rozsyłane są członkom kółek kontroli obór, szkołom rolniczym, kontrolerom obór i instruktorom.

10. Przeprowadzanie lotnych jednodniowych kursów żywienia bydła, higieny obór, czystości mleka, racjonalnego doju i opracowania do prasy rolniczej (co tydzień) kalkulacji poszczególnych pasz w zależności od wartości odżywczej tych pasz.

Jednodniowe kursy hodowlane przeprowadzono w następujących miejscowościach: Kaźmierz, Czarnków, Dziembowo, Morzewo, Szamocin, Ujście, Chodzież, Połajewo, Szamotuły, Damasławek, Lublin, Bnin, Opalenica, Wilkowo Polskie i Zbąszyń, na których omówione zostały tematy hodowlane i higieny obór, czystości mleka i racjonalnego doju. Poza tym na zebraniach kółek rolniczych w Czempiniu, Żninie, Wyskoci i Ujściu inspektorzy wygłosili aktualne pogadanki na temat żywienia i hodowli bydła.

W majątności Pawłowice koło Leszna urządzono 2-tygodniowy kurs dla pielęgniarzy bydła (szwajcarów), na który zgłosiło się 22 kandydatów. Na kursie tym wykładali urzędnicy Wielkopolskiej Izby Rolniczej i lekarz weterynarii oraz instruktor dojarski. Wszyscy uczestnicy kursu zdali tym razem egzamin.

Celem ułatwienia rolnikom wyboru pasz umieszczano co tydzień w Poradniku Gospodarskim tablice wartości odżywczej pasz, uwzględniając przy tym rynkowe ceny tych pasz. Tablice te ułatwiają w wysokim stopniu rolnikom wybór pasz kupnych w zależności od ich wartości odżywczej i aktualnych cen pasz.

11. Sprawy związane z mleczarstwem.

Wydana dnia 22 kwietnia 1936 r. ustawa o mleczarstwie stworzyła podstawy prawne dla racjonalnego rozwoju przemysłu mleczarskiego. Do sprawowania ustawowego nadzoru nad istniejącymi zakładami mleczarskimi zostały powołane właściwe izby rolnicze. W związku z tym powstała konieczność uruchomienia specjalnego inspektoratu mleczarstwa, który czynności swe rozpoczął w połowie sierpnia 1936 r. Okres do końca grudnia roku ubiegłego był poświęcony pracom organizacyjnym inspektoratu oraz przygotowaniu planu pracy na przyszłość. W tym czasie inspektor Izby wziął udział w zorganizowanym przez Ministerstwo Rolnictwa i R. R. dwutygodniowym kursie dla inspektorów mleczarstwa w Warszawie, podczas którego omówiono i przepracowano cały szereg zagadnień ściśle związanych z wykonywaniem ustawy o mleczarstwie.

Pierwszym etapem prac inspektoratu jest przeprowadzenie ustawą przewidzianej rejestracji zakładów mleczarskich na terenie całego województwa. W związku z tym rozesłano do tych zakładów, o istnieniu których Izbie było wiadomym, odpowiednie kwestionariusze. Wpisanie do księgi rejestru odbywa się na podstawie decyzji władz Izby Rolniczej po uprzednio przeprowadzonej lustracji każdego zakładu przez inspektora Izby. Celem lustracji jest stwierdzenie, czy dany zakład odpowiada pod względem pomieszczeń i urządzeń technicznych wymaganiom, określonym w rozporządzeniu wykonawczym, wydanym przez Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych na podstawie art. 2 ustawy. Zakłady nieurządzone zgodnie z wymaganiami ustawy, a istniejące przed wejściem w życie ustawy, tzn. przed dniem 6 sierpnia 1936 r., będą wpisane do rejestru pod warunkiem usunięcia stwierdzonych braków w terminie przez Izbę oznaczonym. Natomiast zakłady, powstałe po terminie 6 sierpnia 1936 r., o ile nie odpowiadają wymaganiom ustawy, nie mogą być wpisane do rejestru zakładów mleczarskich i powinny być zamknięte w ciągu 3 miesięcy od doręczenia orzeczenia Izby.

Do dnia 31 marca wpłynęło ogółem 225 wniosków o wpisanie do rejestru. Do tego czasu przeprowadzono ustawowe lustracje w 64 zakładach.

Przy wykonywaniu prac rejestracyjnych zwrócono uwagę, by w pierwszym rzędzie przeprowadzić rejestrację tych zakładów mleczarskich, które zgłosiły się również do rejestru zakładów wywozowych, albowiem wydane przez Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych rozporządzenie o wywozie masła za granicę postanawia, że po terminie 31 marca 1937 r. będzie dopuszczone do wywozu tylko masło z tych zakładów, które zostały wpisane do osobnego rejestru zakładów wywozowych. Dnia 31 marca 1937 r. w księdze rejestru zapisanych było ogółem 36 zakładów, w tym 2 mleczarnie, 1 śmietanczarnia i 33 maślarnie.

Z uwagi na to, że na terenie województwa poznańskiego znajduje się przeszło 400 zakładów mleczarskich, prace rejestracyjne potrwają prawdopodobnie do końca grudnia 1937 r.

Poza pracami, nakazanymi ustawą o mleczarstwie, Wydział przeprowadził ankietę dotyczącą produkcji kazeiny na terenie województwa poznańskiego. Pracę tę wykonano na życzenie Związku Izb i Organizacyj Rolniczych, który bierze czynny udział przy organizowaniu krajowej wytwórni sztucznej wełny z mleka.

Celem bezstronnego informowania rolników o cenach płaconych przez zakłady mleczarskie z terenu województwa poznańskiego, Izba rozpoczęła ogłaszanie specjalnych zestawień w Poradniku Gospodarskim.

Poza tym współdziałała Izba w pracach nad organizowaniem nowych spółdzielni mleczarskich oraz nad rozporządzeniem kredytu inwestycyjnego, działając w ścisłym porozumieniu z Okręgowym Związkiem Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych.

12. Udział w wystawach rolniczych.

Urzędnicy Izby współdziałali przy wyborze bydła, przeznaczonego na wystawę rolniczą w Wyrzysku, a następnie przy pracach sędziowskich. Wystawa ta odbyła się w czasie od 5—7 IX 1936 r. Ogółem z funduszów Izby Rolniczej nagrodzono 10 wystawców bydła. W szczególności udzielono 2 srebrne medale i 6 brązowych.

13. Zbieranie cen płaconych za artykuły zwierzęce i współudział z Okręgową Nadzorczą Komisją Targowiskową.

Referat chowu bydła ma w swych rękach zestawianie cen płaconych w terenie za artykuły zwierzęce. Zestawienia te, oparte na materiałach zebranych przez inspektorów izby i korespondentów terenowych, przesyłała Izba co miesiąc Związkowi Izb i Organizacyj Rolniczych.

Równolegle z tą akcją szła współpraca z Okręgową Nadzorczą Komisją Targowiskową. Izba współdziałała w wszystkich zamierzeniach tej Komisji, opiniowała wnioski o ustalanie powiatowych komisyj, wysuwała kandydatury do tych komisyj, występowała w obronie cen płaconych rolnikom za poszczególne artykuły zwierzęce.

III. OWCE

1. Zakładanie stacyj tryków u małorolnych.

Wielkopolska Izba Rolnicza stara się podnieść krajową produkcję wełny przez rozpowszechnianie chowu owiec wśród szerokiego ogółu rolników.

Sprawa ta nie natrafia na zbyt podatny grunt. Drobny rolnik nie widzi kalkulacji w utrzymaniu owiec.

Najwięcej owiec jest w powiatach Wyrzysk, Bydgoszcz, Kępno. Wągrowiec.

Początkowo starano się umieszczać u małorolnych rasy mleczno-wełniste, a przede wszystkim owce fryzyjskie, jako wybitnie nadające się do utrzymania jednostkowego, jednak wobec braku dobrego materiału rozpłodowego i niechęci małorolnych do chowu innych ras zwierząt aniżeli je widują w gospodarstwach dużych. musiała Izba zdecydować się na przydział owiec merynosowych.

W roku sprawozdawczym ustawiono 12 stacyj tryków i to w następujących powiatach:

powiat	Bydgoszcz	1 stację
„	Inowrocław	1 „
„	Kościan	1 „
„	Krotoszyn	1 „
„	Leszno	1 „
„	Mogilno	2 „
„	Środa	1 „
„	Wyrzysk	3 „
„	Żnin	1 „

Oprócz tryków stacyjnych dostarczono do powiatów:

Bydgoszcz	2 maciory
Leszno	4 „
Krotoszyn	11 „
Mogilno	2 „
Szamotuły	1 „
Środa	2 „
Wyrzysk	12 „
Wągrowiec	1 „
Ogółem:	35 macior.

2. Selekcja owiec w owczarniach zarodowych.

W owczarniach zarodowych selekcję przeprowadza Wielkopolskie Towarzystwo Hodowców Owiec.

3. Kontynuowanie pracy nad kontrolą pochodzenia wełny i współpraca w Komitecie Jarmarków Wełny.

W okresie sprawozdawczym wystawiono 804 zaświadczeń krajowego pochodzenia wełny na ogólną sumę 199 665 kg. Urzędnicy Wydziału brali udział w organizowaniu jarmarków wełny, które się odbyły w dniach: 19 V 36 r., 23 VI 36 r., 17 XI 36 r., 15 XII 36 r., 26 I 37 r. i 2 III 37 r.

Licytacje baranów w owczarniach zarodowych były wyjątkowo ożywione. Ceny baranów obracały się w granicach od 200 do 300 zł za sztukę; przeciętna cena wynosiła około 290 zł, a więc o jakie 40% więcej niż w ostatnich dwóch latach.

4. Organizowanie pokazu tryków.

Pokaz tryków rozpłodowych odbył się w Toruniu w dniu 23 kwietnia 1937 r. Zorganizowany on był przez Wielkopolski i Pomorski Związek Hodowców Owiec. Na pokaz zgłoszono 33 tryków półtorarocznych, rasy merino-precoces, anglo-merinos, Ile de France i mleczne fryzy.

IV. TRZODA CHLEWNA

Zainteresowanie hodowlą trzody chlewnej było w roku sprawozdawczym stosunkowo silniejsze niż w latach ubiegłych. Korzystna konjunktura i łatwy zbyt tuczników w związku z wzmożonym eksportem produktów zwierzęcych za granicą trwały przez cały niemal rok 1936. Ceny tuczników wszystkich kategoryj w pierwszym półroczu wykazywały stałą tendencję zwyżkową. Aczkolwiek w drugim półroczu nastąpiła lekka zniżka cen, jednak pod koniec roku ceny znów podniosły się do poziomu notowanego na początku roku. Zwyżka cen nie była jednak równoznaczna z opłacalnością hodowli trzody chlewnej. O ile na początku roku, przy racjonalnie i oszczędnie prowadzonej hodowli — hodowla ta była opłacalna, to przy końcu roku wskutek znacznej zwyżki cen pasz, a przede wszystkim cen zboża i pasz treściwych, produkcja tuczników przestała być rentowną. Z tego względu pod koniec roku 1936 i na początku 1937 obserwować było można nadmierną podaż materiału nie dotuczonego, częste były wypadki sprzedaży na rzeź hodowlanego materiału zarodowego, szczególniej młodych maciorek, a w wielu chlewniach zarodowych liczba macior hodowlanych uległa poważnemu zmniejszeniu.

Wychodząc z założenia, że podstawowym warunkiem istnienia i rozwoju hodowli trzody chlewnej jest jej opłacalność, Wielkopolska Izba Rolnicza na czoło zagadnień związanych z popieraniem hodowli wysunęła dalszą organizację zbytu tuczników i dostosowanie ich jakości do wymagań odbiorców. W pierwszym rzędzie uwzględnić należało wymagania odbiorców zagranicznych, gdyż wzmożenie eksportu i uzyskiwanie możliwie wysokich cen za produkty eksportowane bezpośrednio odbijały się na cenach płaconych za żywiec przez firmy eksportowe, bekoniarnie i przetwórnie konserw mięsnych.

Podczas gdy w latach ubiegłych pierwsze miejsce w eksporcie produktów zwierzęcych zajmowały bekony, w roku 1936/37 eksport szynek w puszkach do Ameryki przekroczył eksport bekonów do Anglii. Obok bekoniarń powstaje w Wielkopolsce cały szereg przetwórni szynkowych i zapotrzebowanie na tuczniki typu szynkowego przewyższa zapotrzebowanie na tuczniki typu bekonowego. Fakt ten pozwolił na rozszerzenie okręgów produkcji tuczników szynkowych i dalszą organizację w terenie bezpośredniego zbytu tuczników do przetwórni.

Na wzmożenie eksportu szynek w puszkach do Ameryki poważny wpływ miało zarządzenie Polskiego Związku Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych, wydane w porozumieniu z Ministerstwem Przemysłu i Handlu oraz Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych, nakładające na firmy eksportowe, posiadające udział w angielskim kontynencie bekonowym, obowiązek wykonywania eksportu nie objętego kontyngentem. Takim nieograniczonym eksportem był przede wszystkim eksport szynek. Większość eksporterów do zarządzenia Polskiego Związku Eksp. Bekonu i Art. Zwierzęcych zastosowało się, a nawet wywiozło więcej szynek, ponad tę ilość, do której były zobowiązane. Niektóre jednak bekoniarnie, nie chcąc angażować kapitału na inwestycje związane z produkcją i eksportem szynek, poprzestało na produkcji i wywozie bekonów do Anglii. Takim firmom eksportowym Ministerstwo Przemysłu i Handlu odebrało kontyngent bekonowy, likwidując tym samym bekoniarnie. Do liczby zlikwidowanych pod koniec 1936 roku bekoniarń należały bekoniarnie w Obornikach oraz Tarnowskich Górach i Chorzowie, do których dostawy tuczników organizowane były na terenie powiatu kępińskiego. Niezastosowanie się wymienionych firm bekonowych do zarządzeń Ministerstwa Przemysłu i Handlu i likwidacja bekoniarń groziła narażeniem rolnictwa powiatu obornickiego i przyległych oraz powiatu kępińskiego na poważne straty, związane z utratą możności zbytu tuczników typu bekonowego, do jakiego ogół rolnictwa przystosował swą hodowlę trzody chlewnej. Kontyngenty pozostałe po zlikwidowanych bekoniarniach w większości zostały przeznaczone na uruchomienie paru bekoniarń na Kresach Wschodnich.

Wniosek w sprawie zlikwidowania wymienionych wyżej bekoniarni przesłany został przez Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych do Ministerstwa Przemysłu i Handlu bez porozumienia i zawiadomienia o tym Wielkopolskiej Izby Rolniczej. Z tego względu na decyzję Pana Ministra Wielkopolska Izba Rolnicza nie miała wpływu. Pomimo tego jednak na skutek licznych konferencyj i memoriałów, skierowanych do Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, Ministerstwa Przemysłu i Handlu oraz Polskiego Związku Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych oraz dzięki osobistej interwencji Prezesa Wielkopolskiej Izby Rolniczej.

jak również Pana Wojewody Poznańskiego w Warszawie, przykre skutki zlikwidowania bekoniarni dla miejscowego rolnictwa złagodzone zostały w wysokim stopniu. — Przede wszystkim uzyskano zapewnienie z Ministerstwa Przemysłu i Handlu, że w okresie 6 miesięcy na miejsce bekoniarni zlikwidowanych wyznaczone zostaną inne firmy eksportowe, które na wyznaczonych przez Wielkopolską Izbę Rolniczą terenach dokonywać będą zakupów tuczników typu bekonowego. W porozumieniu z Polskim Związkiem Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych przydzielone zostały na teren powiatu obornickiego i czarnkowskiego z odbiorami w Obornikach i Połajewie firma Bacon Eksport — Centrala Bydgoszcz, Oddział w Grodzisku, na teren powiatu kępińskiego: odbiór w Kępnie firma „Jodemka" — Kościan i odbiór w Ostrzeszowie firma H. B. Moeller — Grudziądz. W ten sposób utworzony został okres przejściowy, który wyzyskany został w celu ściślejszego zorganizowania rolników-producentów trzody chlewnej i opracowania planu na dalszy zbyt tuczników.

W tym okresie na wniosek Wielkopolskiej Izby Rolniczej przy poparciu Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. zdecydowana została sprawa dostaw na warunkach kontraktowych tuczników typu szynkowego do wszystkich przetwórni, zajmujących się eksportem szynek w puszkach. Umożliwiło to rozszerzenie dostaw bezpośrednich i wypełnienie luki, jaka powstała wskutek zlikwidowania wymienionych bekoniarni. Należy przy tym dodać, że w roku 1937 w Obornikach została uruchomiona fabryka szynek, a w Tarnowskich Górach powstała nowa bekoniarnia i w ten sposób rolnictwo wielkopolskie, poza pierwszymi tygodniami po nagłym wstrzymaniu odbiorów, w dalszym okresie nie odczuło skutków zmniejszenia przydziału kontyngentu bekonowego.

W zakresie organizacji hodowli w porównaniu do lat ubiegłych zwiększona została akcja rozpowszechniania wśród mniejszych gospodarstw rolnych zarodowego materiału hodowlanego. Zasady stawiania stacyj knurów uległy mniejszym zmianom, natomiast w akcji rozpowszechniania maciorek zarodowych zmiany były większe. Doświadczenie lat ubiegłych wykazało, że ustawianie na stacjach macior zarodowych wyrośniętych ma stosunkowo małe znaczenie dla hodowli masowej. Znacznie lepsze wyniki dała akcja rozstawiania maciorek-prosiąt, których wychów prowadzony był pod fachowym nadzorem instruktorów hodowli trzody chlewnej. Organizowane na terenie poszczególnych powiatów konkursy wychowu prosiąt-maciorek pozwoliły na masowe rozrzucenie wśród mniejszych gospodarstw rolnych zarodowego materiału hodowlanego.

Liczba rozstawianych przez Wielkopolską Izbę Rolniczą rokrocznie knurów stacyjnych w wielu powiatach doprowadziła do prawie

całkowitego nasilenia terenu knurami zarodowymi i umożliwiła w r. 1937 w 6 powiatach wprowadzenie ustawy o państwowym nadzorze nad hodowlą w odniesieniu do trzody chlewnej.

l. Pomoc w nabywaniu knurów i macior stacyjnych.

Zasady, na jakich ustawiane są stacje knurów, nie uległy w ciągu ostatnich lat większym zmianom. Wielkopolska Izba Rolnicza zagadnieniem rozpowszechniania wśród hodowli włościańskich poprawnego materiału zarodowego stara się zainteresować Wydziały Powiatowe, dążąc do tego, aby koszt zakupu knurów stacyjnych rozdzielony był pomiędzy Wielkopolską Izbę Rolniczą. Wydział Powiatowy i utrzymującego stację w równych częściach. W wypadkach, gdy Wydziału Powiatowe mają trudności w udzielaniu subwencji na utworzenie stacji knura licencjonowanego, gotowego do skoku, Wielkopolska Izba Rolnicza zakupywała knury młodsze. udzielając na ten cel subwencji do wysokości 66% ceny kupna.

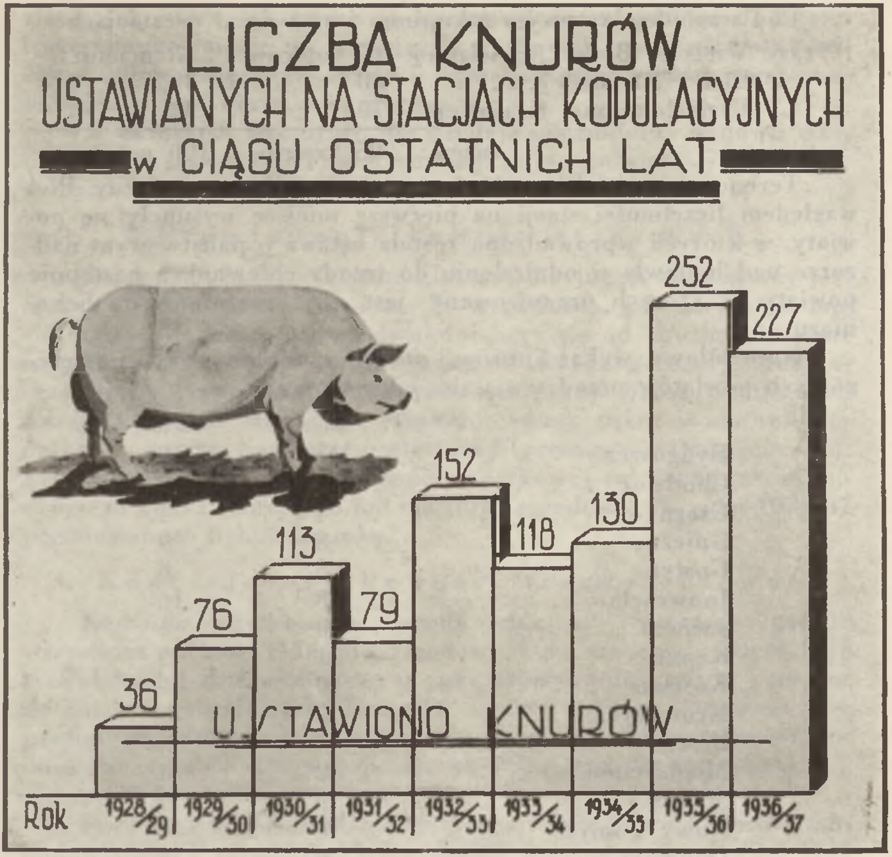
Ceny knurów wynosiły: 180 zł knury gotowe do skoku i 120 zł knury młodsze.

W roku 1936/37 ustawiono 205 stacji knurów i 100 stacji maciorek. Liczba ustawionych stacji w ostatnich 4 latach była następująca:

rok	1933/34	—	118	stacji knurów	i	45	stacji	maciorek
„	1934/35	—	130	„ „	i	96	„	„
„	1935/36	—	252	„ „	i	196	„	„
„	1936/37	—	205	„ „	i	100	„	„

Liczba ustawionych stacji knurów w roku sprawozdawczym wykazuje w porównaniu z rokiem ubiegłym zniżkę, trzeba jednak zaznaczyć, że w roku ubiegłym część knurów została zakupiona z funduszów przeznaczonych dla rolników dotkniętych klęską posuchy. Co się tyczy stacji maciorek, to zmniejszenie liczby ustawionych stacji spowodowane jest zmianą systemu rozpowszechniania wśród hodowli włościańskiej zarodowego materiału żeńskiego i przejście na organizowanie konkursów wychowu prosiąt-maciorek. na które Wielkopolska Izba Rolnicza zakupywała wyłącznie prosięta z chlewni zarodowych — wielkopolskich.

Rasa knurów i macior, dawanych na stacje, odpowiadała charakterowi produkcji tuczników tego terenu, dla którego knur lub maciorka była przeznaczona. Dla terenów o przewadze produkcji tuczników typu bekonowego zakupywane były knury rasy Wielkiej Białej Angielskiej. Do tych miejscowości, w których bekoniarnie nie zakupywały tuczników i rolnicy sprzedawali tuczniki miejscowym rzeźnikom lub handlarzom, zakupywane były knury rasy Białej

Ostrouchej. Rasa Uszlachetniona Krajowa (klapoucha), jako wszechstronnie użytkowa, dawana była zarówno w okręgach produkcji tuczników typu bekonowego jak i tłustomięsnego.

Wielkopolska Izba Rolnicza nie propagowała w masowej włościańskiej hodowli użytkowej hodowania czystej rasy. Krzyżówki pomiędzy wymienionymi rasami dawały na ogół lepsze wyniki, szczególniej jeżeli dotyczy to produkcji tuczników typu szynkowego. W tych wypadkach najlepsze wyniki dawała krzyżówka rasy Wielkiej Białej Angielskiej lub kłapoucha na podkładzie Białej Ostrouchej.

Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych na wniosek Wielkopolskiej Izby Rolniczej uznało za odpowiednie do hodowli w Wielkopolsce wszystkie wyżej wymienione trzy rasy trzody chlewnej, a więc Wielką Białą Angielską, Białą Ostrouchę i Uszlachetnioną Krajową oraz krzyżówki pomiędzy tymi rasami.

Pod względem rasowym zakupiono i ustawiono na stacjach:

rasy Wielkiej Białej Angielskiej	67 knurów	i	38	macior
„ Białej Ostrouchej	60 „	i	30	„
„ Uszlachetnionej Krajowej .	78 „	i	32	„
	razem: 205 knurów	i	100	macior

Terenowy rozdział knurów i macior nie był równomierny. Pod względem liczebności stacji na pierwsze miejsce wysunęły się powiaty, w których wprowadzona została ustawa o państwowym nadzorze nad hodowlą w odniesieniu do trzody chlewnej, a następnie powiaty, w których organizowany jest zbyt tuczników do bekoniarni.

Szczegółowy wykaz knurów i macior zakupionych dla poszczególnych powiatów przedstawia się, jak następuje:

	knury	maciory
Bydgoszcz	7	10
Chodzież	2	—
Czarnków	4	4
Gniezno	8	9
Gostyń	8	8
Inowrocław	18	16
Jarocin	3	1
Kępno	21	3
Kościan	10	—
Krotoszyn	8	—
Leszno	1	—
Międzychód	2	4
Mogilno	9	9
Nowy Tomyśl	10	—
Oborniki	5	8
Ostrów	5	—
Poznań	2	2
Rawicz	5	1
Śrem	4	1
Środa	7	3
Szubin	8	2
Szamotuły	3	1
Wągrowiec	17	13
Wolsztyn	3	2
Września	14	—
Wyrzysk	7	2
Żnin	14	1
razem:	205	100

Stacje knurów i macior znajdują się pod stałą opieką instruktorów hodowli trzody chlewnej. Szczególniejszą opieką otaczane są

stacje, na które zakupione są knury młode, niegotowe do skoku i utrzymujący stację ma obowiązek wychować knura. Na ogół wychów odbywa się prawidłowo i liczba knurów wychowanych nieumiejętnie jest stosunkowo bardzo mała.

W okręgach, w których nie działają instruktorzy hodowli trzody chlewnej, nadzór nad stacjami wykonywa powiatowy instruktor rolny, lub personel fachowy szkoły rolniczej.

2. Premiowanie knurów stacyjnych.

Gospodarz, który otrzymuje knura stacyjnego, obowiązany jest utrzymywać go przez dwa lata. W wypadkach, gdy na stacje daje się knura młodszego, okres dwuletni liczy się od chwili, gdy knur osiągnie zdolność pokrywania macior. W wypadkach, gdy knur dobrze jest utrzymywany i należycie wyzyskany przez okolicznych rolników i może służyć do rozpłodu jeszcze przez jeden rok dodatkowy, utrzymujący stację otrzymuje premię w wysokości 50 zł. Premia wydawana jest w formie dodatkowej subwencji na zakup drugiego knura stacyjnego lub maciorki zarodowej. W roku 1936/37 premiowanych było 8 knurów.

3. Kontrola użytkowości trzody chlewnej.

Kontrola użytkowości trzody chlewnej obejmuje przede wszystkim większe chlewnie zarodowe i ma na celu stwierdzanie tych danych, jakie wymagane są przy zapisywaniu knurów i macior do ksiąg rodowodowych (licencji), a więc ważenie i numerowanie prosiąt, wypełnianie i przesyłanie do Wielkopolskiego Związku Hodowców Trzody Chlewnej metryczek urodzenia prosiąt, prowadzenie rejestrów itp.

Poza tym kontrola obejmuje normowanie paszy dla materiału hodowlanego i tuczników, stwierdzanie przyrostu żywej wagi oraz dostarczanie danych, potrzebnych do kalkulacji opłacalności hodowli i tuczu.

Liczebny stan chlewni prowadzony pod stałą kontrolą Wielkopolskiej Izby Rolniczej na dzień 31 marca 1937 r. był, jak następuje:

chlewni zarodowych większej własności	32
chlewni zarodowych mniejszej własności	3
chlewni użytkowych	19
razem:	54

W chlewniach, które produkują tuczniki - bekoniaki i dostarczają je do bekoniarni na warunkach kontraktowych, Wielkopolska Izba Rolnicza prowadzi kontrolę ograniczoną do produkcji tuczników. Kontrola produkcji tuczników prowadzona jest równolegle z akcją kontraktowania dostaw i obejmuje 274 chlewnie. U mniejszej własności rolnej kontrola produkcji tuczników-bekoniaków prowadzona jest w kołach producentów trzody chlewnej.

4. Wielkopolski Związek Hodowców Trzody Chlewnej.

Ogólna liczba członków, należących do Wielkopolskiego Związku Hodowców Trzody Chlewnej w roku 1936/37, wynosiła 33.

Liczba świń zalicencjonowanych i zapisanych do ksiąg rodowych wynosiła w poszczególnych latach, jak następuje:

	1936/37	1935/36	1934/35
knurów	46	48	66
macior	406	449	467
ogółem	452	497	533

W roku sprawozdawczym wykreślono z ksiąg rodowych 2 chlewnie, a przyjęto 3 nowe chlewnie. Licencyj przeprowadzono 57. Zalicencjonowano 394 sztuki, w tym 249 knurów i 145 macior. Przeprowadzono 58 przeglądów chlewni, a rodowodów wystawiono 458.

Stosownie do życzenia Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Polskiego Związku Bekonowego zostały wysłane 12 grup (48 prosiąt), w tym 2 grupy prosiąt ostrouchych z Ciołkowa do stacji oceny tuczu bekonowego w Brześciu Starym.

Wyprodukowane bekoniaki z prosiąt ostrouchych zostały zakwalifikowane przeważnie do klasy I, wykazując jednocześnie znacznie mniejsze zużycie paszy białkowej w stosunku do bekoniaków innych ras.

5. Organizacja zbytu trzody chlewnej do bekoniarń i fabryk szynek.

Przemysł bekonowy i konserwowy reprezentowany jest w Wielkopolsce bardzo silnie. Na terenie Wielkopolski czynne są następujące przetwórnie:

Firma Bacon Eksport — Bydgoszcz — fabryka szynek,
„ Bacon Eksport — Gniezno — bekoniarnia,
„ Bacon Eksport — Grodzisk — bekoniarnia,
„ Oskar Robinson — Nakło — bekoniarnia i fabryka szynek,
„ Bacon Factory — Krotoszyn — bekoniarnia i fabryka szynek,
„ „Jodemka“ Cz. Janicki — Kościan — bekoniarnia i fabryka szynek,
„ Bekoniarnia Związkowa — Janowiec — bekoniarnia i fabryka szynek,
„ Poels — Poznań — fabryka szynek,
„ K. Przybyła — Poznań — fabryka szynek,
„ Bracia Dawidowscy — Poznań — fabryka szynek,
„ Mach-Eksport — Środa — fabryka szynek (w organizacji),
„ Cz. Janicki i N. Vos — Oborniki — fabryka szynek (w organizacji).

KOŁA ZBYTU TRZODY CHLEWNEJ—
ZORGANIZOWANE PRZEZ W. I. R.
595 członków
Wyrzysk
325 członków
Bydgoszcz
186 członków
285 członków
Szubin
155 członków
Inowrocław
46 członków
482 członków
Żnin
275 członków
278 członków
Oborniki
32 człon.
Szamotuły
14 członków
Międzychód
Mogilno
25 członków
234 członków
Gniezno
13 członków
59 członków
163 członków
Września
110 członków
Środa
190 członków
158 członków
Jarocin
116 członków
45 członków
Leszno
Gostyń
278 członków
41 członków
Krotoszyn
73 członków
Rawicz
Ostrów
65 członków
935 członków
Kępno
Województwo Poznańskie
Granice Państwa
Województwa
Powiatu
Jeziora
Miasta wydzielone
Powiatowe
Podziałka 1:300 000

Ponadto Wielkopolska Izba Rolnicza organizowała dostawy do bekoniarń i fabryk szynek w Chorzowie i Tarnowskich Górach oraz częściowo do bekoniarni w Toruniu.

Ogólny kontyngent wywozowy bekonów do Anglii z polskiego obszaru celnego (Polska wraz z Gdańskiem) w czasie od 1 IV 1936 do 31 III 1937 wynosił 20 253 200 kg. Licząc, że przeciętnie z jednego tucznika otrzymuje się 55 kg gotowego do wysyłki bekonu, w związku z eksportem bekonów do Anglii ubój trzody chlewnej wynosił w r. 1936/37 około 375 000 sztuk.

Przydział kontyngentów dla bekoniarni wielkopolskich wynosił 96 511 sztuk, tj. 25,6% ogólnego kontyngentu wywozowego, łącznie zaś z bekoniarniami górnośląskimi i przejściowo przydzielonymi na teren Wielkopolski, na miejsce bekoniarń zlikwidowanych (Tarnowskie Góry, Chorzów i Oborniki) wynosił 116 054 sztuk, tj. 30% ogólnego kontyngentu wywozowego bekonów z obszaru celnego.

W marcu 1937 tygodniowy kontyngent przerobowy bekoniarń wielkopolskich wynosił 2 236 sztuk, po uwzględnieniu zaś przesunięć w kontyngencie bekonowym — w związku z likwidacją bekoniarń w Obornikach, Tarnowskich Górach i Chorzowie, o czym była mowa na wstępie niniejszego sprawozdania — kontyngent bekoniarń wielkopolskich zostanie zmniejszony do 1 784 sztuk; zmniejszenie wynosi zatem 453 sztuki tygodniowo, tj. 20%. W odniesieniu do ogólnego kontyngentu wywozowego bekonów z Polski kontyngent bekoniarń wielkopolskich wynosić będzie nadal około 22%.

Bezpośrednie dostawy tuczników do bekoniarń wynoszą 75% kontyngentów przerobowych. Kontyngent kontraktowy dla bekoniarń wielkopolskich wynosił w r. 1936/37 — 86 989 sztuk. Faktyczne dostawy kontraktowe wynosiły 83 320 sztuk. Trzeba zaznaczyć, że w roku kalendarzowym 1936 regulamin dostaw tuczników typu szynkowego przewidywał dla klasyfikowanych sztuk dopłatę za jakość (premię) w wysokości 8 zł i część dostaw kontyngentu bekonowego była pokryta dostawami szynkowymi.

W załączonej tabeli dostaw kontraktowych, dostawy bekonowe odnoszą się do całego roku, tj. obejmują pełny okres od 1 IV 1936 do 31 III 1937 r., dostawy zaś szynkowe tylko od 1 IV 1936 do 31 XII 1936 tj. 9 miesięcy.

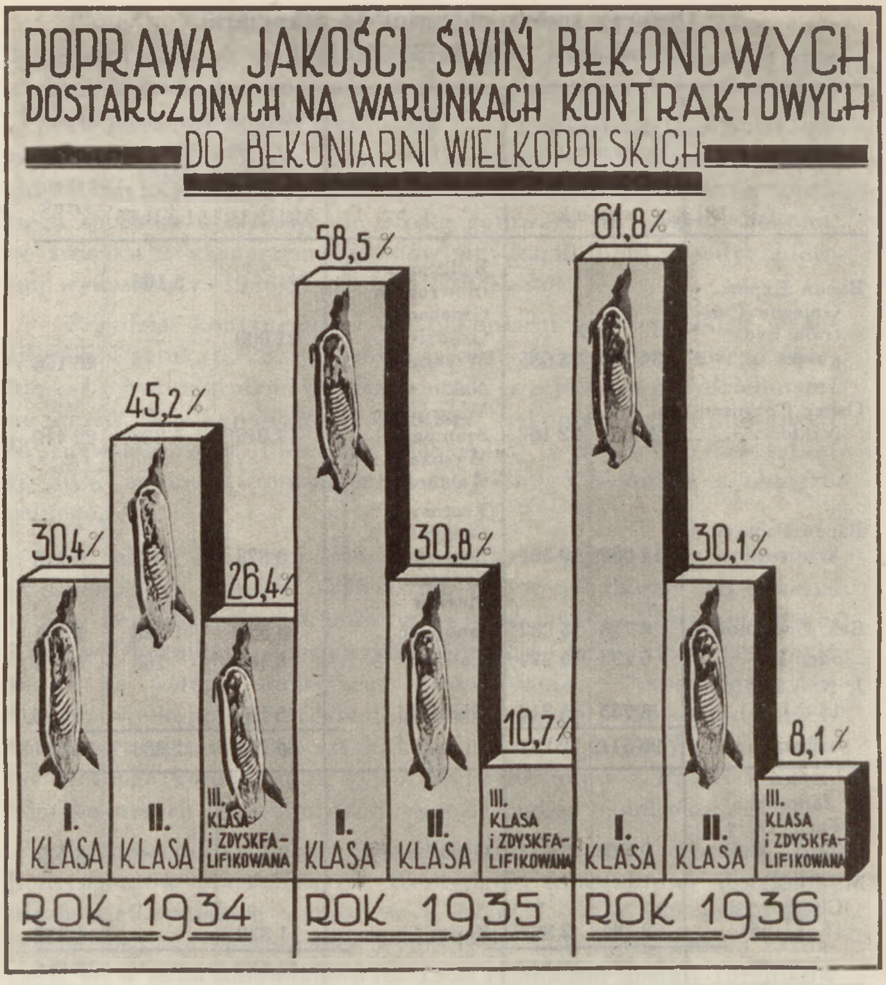
Dostawy szynkowe w pierwszym kwartale 1937, tj. od 1 stycznia do 31 marca 1937 podane są oddzielnie, gdyż uskutecznione były na podstawie nowych warunków.

Dostawy trzody chlewnej do bekoniarni od 1 IV 1936 do 31 III 1937 r.

Firma	Kontyngent przerobowy i kontraktowy sztuk		Miejsce odbioru	Dostarczono tuczn. typu		
				bekon. 1 IV 36 do 31 III 37	szynk. 1 IV 36 do 31 XII 36	razem sztuk
Bacon Export Gniezno Centrala Bydgoszcz . . .	34 115	25 585	Bydgoszcz . Inowrocław Gniezno . Grodzisk . Września .	— 21 000	5 106 —	26 106
Oskar Robinson Nakło . . .	29 556	22 167	Nakło . . Wągrowiec Szamocin . Wysoka . Gołańcz .	17 048	5 363	22 410
Bacon Factory Krotoszyn . .	14 082	10 561	Krotoszyn . Gostyń . . Borek . . Krobia . . Pleszew .	9 873	—	9 873
Bek. Związkowa	6 710	5 032	Janówiec . .	3 533	1 728	5 261
„Jodemka" . .	6 293	4 720	Kościan . .	4 146	768	4 914
J. N. Vos* (do 15 XI 36) . .	5 755	4 216	Oborniki . .	5 190	—	5 190
Razem . .	96 511	72 281		60 790	12 964	73 754
A. Janoschka* Tarn. Góry (do 15 XI 36) .	7 527	5 644	Ostrzeszów .	3 572	—	3 572
M. Rudzki* Chorzów (do 15 XI 36) . .	3 785	2 887	Kępno . . .	1 330	—	1 330
Razem . .	107 823	80 812		65 692	–	78 656
Firmy przydzielone od 15 XI 36:						
Jodemka** Kościan . .	3 166	2 376	Kępno . . .	847	—	847
Sair Grudziądz**	3 166	2 376	Ostrzeszów .	1 495	—	1 495
Bacon Export** Grodzisk . .	1 899	1 425	Oborniki . .	2 322	—	2 322
Ogółem . .	116 054	86 989		70 356	12 964	83 320

* Bekoniarnie zlikwidowano.

** Przydział kontyngentu przejściowy na okres 6 miesięcy.

Jak widzimy z podanych cyfr, wypełnienie kontyngentów przez rolników było prawie całkowite. Przyczyniło się do tego również rozszerzenie dodatkowych miejsc spędów.

Obecnie spędy odbywają się:

Bekoniarnia Bydgoszcz — spęd: Bydgoszcz, Inowrocław

„ Gniezno — spęd: Gniezno, Września, Gąsawa

„ Grodzisk — spęd: Grodzisk, Oborniki, Połajewo, Wolsztyn, Przemęt, Pniewy, Ostroróg, Lwówek

„ Nakło — spęd: Nakło, Wągrowiec, Szamocin, Wysoka, Gołańcz

Bekoniarnia Krotoszyn — spęd: Krotoszyn, Gostyń, Krobia, Gębice, Pleszew, Borek, Miejska Górka
„ Kościan — spęd: Kościan, Krzemieniewo, Kępno
„ Janówiec — spęd: Janówiec
Firma Poels — Poznań — spęd: Odolanów, Ostrów
„ K. Przybyła — Poznań — spęd: Środa, Kostrzyn
„ Sair — Grudziądz — spęd: Ostrzeszów
„ Bracia Dawidowscy — Poznań — przydziału terenowego nie posiada.

Dopłata za jakość (premia) wypłacana była w roku 1936/37 na tych samych warunkach jak w roku poprzednim (8 zł za I klasę, 4 zł za II klasę), jedynie pod koniec roku 1936 zaostrzone zostały wymagania klasyfikacji w odniesieniu do długości połówek.

Pomimo tego klasyfikacja dostaw była wysoka. Zakwalifikowano mianowicie:

do klasy I . . .	58 007	sztuk	= 69,6%
„ „ II . . .	18 846	„	= 22,6%
zdyskwalifikowano .	6 467	„	= 7,8%
Razem:	83 320	sztuk	= 100,0%

Regulamin dostaw kontraktowych tuczników typu szynkowego został zmieniony w pierwszym kwartale roku 1937. W tym czasie wyznaczone zostały poszczególnym firmom kontyngenty do odbioru kontraktowego; spóźniony termin wyznaczenia kontyngentów nie pozwolił na ich całkowite wykorzystanie. Odnosi się to przede wszystkim do firm nowo przydzielonych (K. Przybyła, Bracia Dawidowscy i Poels — Poznań).

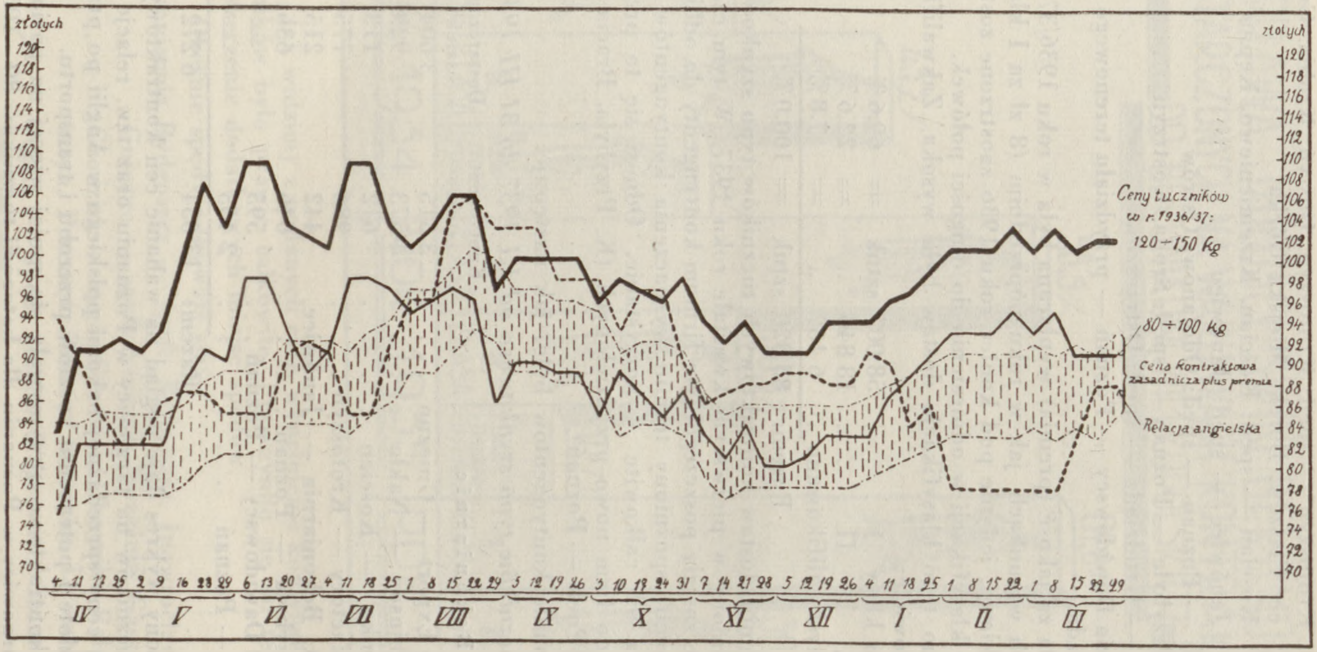
Wykonanie kontyngentów było, jak następuje:

Dostawy tuczników typu szynkowego od 1 I 1937 do 31 III 1937 r.

Bekoniarnie	Kontyngent sztuk	Dostarczono sztuk
Bacon Export — Gniezno . . .	3 315	3 604
O. Robinson — Nakło	4 573	929
„Jodemka“ — Kościan	612	113
Baconfactory — Krotoszyn . . .	986	775
Związk. Bekoniarnia — Janówiec	442	215
K. Przybyła — Poznań	646	636
Bracia Dawidowscy — Poznań . .	595	—
Poels — Poznań	2 465	—
Razem:	13 634	6 272

Załączony wykres daje pogląd na wahanie cen kontraktowych. notowań tuczników na targowicy w Poznaniu oraz tzw. relacje angielskie, tj. ceny sprzedażnej bekonu polskiego w Anglii po przeliczeniu na złote i potrąceniu kosztów przerobu i transportu.

Ceny kontraktowe utrzymywały się mniej więcej na poziomie notowań targowicy w Poznaniu dla kategorii tuczników 80—100 kg

Wahania cen tuczników według notowania targowicy w Poznaniu oraz cen kontraktowych i relacji angielskiej w roku 1936/37.

żywej wagi. Biorąc pod uwagę, że handlarze i zgonnicy nie płacą nigdy na miejscu w gospodarstwie pełnego notowania targowicy w Poznaniu, rolnicy przy dostawach bezpośrednich do bekoniarni uzyskiwali stosunkowo wyższe ceny, niż przy sprzedaży w wolnym handlu.

Przy uzyskaniu zapłaty dodatkowej (premia) cena zasadnicza łącznie z premią przewyższała nawet notowania.

Relacje angielskie ulegały znacznym wahaniom. Na początku roku 1937 notowania cen bekonu w Anglii osiągnęły największy swój spadek. Bekoniarnie w tym czasie obniżyły ceny kontraktowe, jednak zmuszone były płacić wyższe ceny, niż wykazywała kalkulacja sprzedaży bekonu. Okres początku roku 1937 był jednym z tych nielicznych okresów, w którym nie kalkulował się eksport bekonów do Anglii, a rolnikom nie kalkulowała się dostawa tuczników do bekoniarni nawet w razie uzyskania premii.

Dostawa tuczników do bekoniarń organizowana jest w kołach producentów trzody chlewnej. Koła producentów obejmują wyłącznie mniejszą własność rolną; dostawy tuczników wynoszą powyżej 70% ogólnych dostaw kontraktowych. W kołach producentów trzody chlewnej, oprócz organizacji dostaw, prowadzona jest akcja hodowlana. Zasadniczo w każdym kole ustawiona jest stacja knura, kilka stacyj macior lub też zorganizowany jest konkurs wychowu prosiąt-maciorek. Pracę fachową w kołach producentów trzody chlewnej prowadzi instruktor hodowli trzody chlewnej.

Każde koło producentów trzody chlewnej składa deklarację zbiorową dostaw tuczników do bekoniarń. Deklaracja obejmuje okres jednego kwartału i podpisywana jest przez prezesa koła, który w ten sposób stwierdza, że wymienieni w deklaracji dostawcy są rolnikami i zadeklarowane do odstawy tuczniki pochodzą z własnej hodowli deklarujących.

Na dzień 31 marca 1937 r. liczba kół producentów trzody chlewnej wynosiła 237 z 4871 członkami. W poszczególnych okręgach liczba kół była, jak następuje:

Okręg	Liczba kół	Liczba członków
Bydgoszcz	19	450
Gniezno	39	606
Grodzisk	26	315
Nakło	41	1 209
Kościan	36	161
Krotoszyn	18	342
Janówiec	14	343
Kępno	23	314
Ostrzeszów	29	700
Oborniki	22	431
Ogółem:	237	4 871

W celu objęcia organizacji dostaw, nie tylko dostaw kontraktowych, lecz i sprzedaży w wolnym handlu, Wielkopolska Izba Rolnicza w porozumieniu z zainteresowanym Powiatowym Towarzystwem Kółek Rolniczych przystąpiła do organizacji spółdzielni zbytu. W trakcie organizacji znajdują się spółdzielnie zbytu w Środzie, Wągrówcu i Kępnie. W Obornikach koła producentów trzody chlewnej utworzyły w r. 1937 Związek Producentów Trzody Chlewnej.

6. Konkursy wychowu prosiąt.

W roku 1936 Wielkopolska Izba Rolnicza zorganizowała w 13 powiatach 33 zespoły konkursów wychowu prosiąt-maciorek z łączną liczbą 312 uczestników. W konkursach tych brali udział samodzielni gospodarze wzgl. ich synowie, lub też córki.

Zespoły konkursowe zorganizowane były w następujących powiatach:

Powiat	Ilość zespołów	Oddano do konkursów prosiąt według ras: W. B. A.	U. K.	B. O.	Krzyżówka	Razem	Uznano za odpowiednie do dalszej hodowli	Nie uznano za odpowiednie do dalszej hodowli	Padło w czasie trwania konkursów	Uznano do dalszej hodowli w %
Gniezno	2	5	7	—	—	12	6	3	3	50
Gostyń	2	—	9	—	9	18	12	4	2	68
Inowrocław	3	—	—	—	26	26	21	3	2	81
Kępno	3	—	5	15	—	20	16	2	2	80
Nowy Tomyśl	1	16	—	8	—	24	16	1	7	66
Oborniki	3	—	—	9	23	32	25	4	3	78
Rawicz	1	8	—	—	—	8	4	4	—	50
Środa	4	5	—	22	—	27	18	3	6	66
Szubin	3	24	12	—	—	36	30	4	2	83
Wągrowiec	2	11	—	—	15	26	22	2	2	85
Września	2	—	—	7	10	17	12	—	5	70
Wyrzysk	5	25	—	—	20	45	33	5	7	73
Żnin	2	—	10	11	—	21	17	3	1	81
Razem	33	94	43	72	103	312	232	38	42	744

Z podanego wykazu widzimy, że z oddanych do konkursu 312 prosiąt-maciorek uznano do dalszej hodowli jako nadające się do rozpłodu 232 maciorki, czyli 74,4%. Nie uznano za odpowiednie do dalszej hodowli z powodu zatuczenia wzgl. słabego rozwoju maciorki 38 maciorek, tj. 12,1%. W czasie trwania konkursów padły 42

maciorki, tj. 13,5% ogólnej ilości ustawionych maciorek. A zatem widzimy, że praca konkursistów dała dobre wyniki.

Uwzględniając rasy prosiąt konkursowych, powyższe zestawienie przedstawia się następująco:

Rasa Uszlachetniona Krajowa dała najlepsze rezultaty, wykazała najmniejszy procent śmiertelności. Na 43 prosięta-maciorki, oddane do konkursu, padły 2 maciorki, tj. nie całe 5%. Nie uznano za odpowiednie do dalszej hodowli 4, resztę maciorek tj. 37, czyli 86% uznano jako bardzo dobre maciorki hodowlane.

Drugie miejsce pod względem małej śmiertelności zajęła rasa Biała Ostroucha. Na 72 prosięta tej rasy, oddane do konkursu, padło 7 maciorek tj. 9,7%. 8 maciorek czyli 11,1% odrzucono jako nie nadające się do dalszej hodowli. Pozostałe 57 maciorek tj. 80% ustawionych prosiąt rasy Białej Ostrouchej uznano za odpowiednie do dalszej hodowli.

Gorsze rezultaty dały prosięta rasy Wielkiej Białej Angielskiej i prosięta pochodzące z krzyżówek.

Krzyżówki. Do konkursów oddano 103 prosiąt krzyżówek, przeważnie Wielkiej Białej Angielskiej i Białej Ostrouchej, z czego padło 15 maciorek tj. 14,6%. Nie nadawało się do dalszej hodowli 12 maciorek czyli 11,6%. — 76 maciorek, co się równa 73,7% oddanych do konkursu, uznano za odpowiednie do dalszej hodowli.

Największy procent śmiertelności i niezdolności do dalszej hodowli wykazała rasa Wielka Biała Angielska. Na 94 prosięta oddane do konkursów padło 17% tj. 16 maciorek, 14 odrzucono jako nie nadające się do dalszej hodowli. Pozostałe 64 maciorki czyli 68% oddanych prosiąt, uznano jednak jako bardzo dobre miaciory. Duży procent śmiertelności, jaki wykazała rasa Wielka Biała Angielska, tłumaczy się tym, że wymaga ona dużej opieki i starannej pielęgnacji. Maciory tej rasy wykazują wysoką płodność i dobrze odchowują prosięta. Tuczniki tej rasy dają dobre przyrosty wagowe i najlepiej nadają się przede wszystkim do produkcji bekonów.

7. Wprowadzenie ustawy o państwowym nadzorze nad knurami.

W związku z uchwałą Zarządu Wielkopolskiej Izby Rolniczej oraz Rady Powiatowej powiatu kępińskiego, wrzesińskiego i inowrocławskiego o wprowadzenie na terenie tych powiatów ustawy o państwowym nadzorze nad hodowlą w odniesieniu do trzody chlewnej — odbyły się tam propagandowe przeglądy knurów. Przeglądy te dały bogaty materiał orientacyjny w zakresie potrzeb poszczególnych gmin i wykazały, że wprowadzenie ustawy nie nasunie większych trudności. Nasilenie hodowli włościańskiej wymienionych

powiatów knurami stacyjnymi względnie knurami poprawnymi własnej hodowli nie będzie wymagało większego uzupełnienia i z tego względu wprowadzenie ustawy nie obciąży budżetów ani wydziałów powiatowych, ani gmin wydatkami na dodatkowy zakup knurów. — W roku 1937 wprowadzona została ustawa w 6 powiatach (wyrzyski bydgoski, inowrocławski, wrzesiński, gostyński, kępiński).

V. HODOWLA DROBIU

W wytwórczości drobiowej Wielkopolska Izba Rolnicza dąży do podwyższenia wydajności i do poprawy jakości produkowanego materiału.

Wydajność drobiu, a szczególnie nieśność kur daje się poprawić przede wszystkim przez poprawę warunków pomieszczenia i żywienia kur, w drugim rzędzie dopiero przez ulepszenie rasy. Wielkopolska Izba Rolnicza wie bowiem z doświadczenia, że najbardziej produktywne osobniki, wprowadzone do warunków nieodpowiednich, zupełnie zawodzą, natomiast odwrotnie — przez samą poprawę warunków bytu można uzyskać wybitne polepszenie wydajności.

Na poprawę jakości produkowanego materiału Wielkopolska Izba Rolnicza stara się wpłynąć przede wszystkim drogą oświatową. W pewnym stopniu wpływa na poprawę jakości produktów uszlachetnianie rasy, szczególnie odnośnie do wielkości jaj.

O ile Wielkopolska Izba Rolnicza subwencjonuje lub propaguje materiał rozpłodowy, to tylko taki, który przez swe pochodzenie daje wszelkie widoki przekazywania dobrej wydajności na potomstwo. Nie popiera się zatem rasy jako takiej, lecz tylko wydajne rody określonych ras.

Produkcja dobrych rodów drobiu koncentruje się w nielicznych zakładach hodowlanych.

Praca podniesienia wydajności w gospodarstwach drobiowych traktowana jest natomiast na szeroką skalę, z szczególnym uwzględnieniem małorolnego, jako głównego producenta drobiu i artykułów pochodnych.

1. Hodowle zarodowe i nadkontrola nieśności.

Kontroli Wielkopolskiej Izby Rolniczej podlegało 6 hodowli rodowodowych oraz 3 reprodukcyjne. Kontroli hodowli na miejscu przeprowadzano ogółem 26. Nadkontrolę nieśności prowadzono w hodowlach rodowodowych i reprodukcyjnych z ogólną liczbą 30.

Książkowość hodowlaną dla rodowodowych hodowli kur prowadzi Wielkopolska Izba Rolnicza według wzorów ujednoliconych dla wszystkich izb rolniczych. W roku 1936 uskuteczniono nowych

zapisów osobników z udowodnionym pochodzeniem co najmniej na 3 pokolenia wstecz 3751. Zapisy na rok 1937 nie są jeszcze ukończone. Dotąd zgłoszono do zapisu 2346 osobników.

Liczby zapisanych kurcząt w poszczególnych latach przedstawiają się następująco:

rok	1931	zapisano	3 224	piskląt
„	1932	„	4 124	„
„	1933	„	5 534	„
„	1934	„	3 520	„
„	1935	„	2 328	„
„	1936	„	3 751	„

2. Rozprowadzanie materiału rozpłodowego.

U małorolnych umieszczano przy pomocy subwencji Wielkopolskiej Izby Rolniczej koguty o dobrej wydajności przodków. Ogółem wydano 206 kogutów w następujących powiatach:

powiat	Bydgoszcz	6	kogutów
„	Gniezno	62	„
„	Inowrocław	5	„
„	Jarocin	5	„
„	Kościan	13	„
„	Krotoszyn	6	„
„	Międzychód	2	„
„	Mogilno	10	„
„	Nowy Tomyśl	2	„
„	Oborniki	5	„
„	Ostrów	5	„
„	Poznań	13	„
„	Rawicz	5	„
„	Śrem	8	„
„	Środa	17	„
„	Szamotuły	6	„
„	Szubin	2	„
„	Wągrowiec	3	„
„	Września	20	„
„	Wyrzysk	9	„
„	Żnin	2	„

Jeżeli chodzi o rasy, to specjalne zainteresowanie okazało się w bieżącym roku w powiatach Gniezno i Września dla kogutów Suseksów. Ogółem wydano w roku 1936:

98 kogutów Karmazynów,
29 „ Leghornów,
79 „ Suseksów.

Dla porównania podaje się, że w roku ubiegłym wydano 105 kogutów Karmazynów, 54 koguty Leghorny i 40 kogutów Suseksów.

Zainteresowanie kogutami wzrasta z roku na rok, jak to wykazuje poniższe zestawienie:

rok 1931/32	84	kogutów
„ 1932/33	97	„
„ 1933/34	138	„
„ 1934/35	126	„
„ 1935/36	199	„
„ 1936/37	206	„

3. Konkursy producentów drobiu.

Bardzo ważnym odcinkiem pracy w dziedzinie drobiowej stanowią konkursy producentów drobiu. Konkursy te mają na celu podniesienie umiejętności racjonalnego chowu drobiu wśród szerokiego ogółu drobnych rolników. Przy pomocy nagród wyróżnia się te gospodarstwa, które podniosły się do poziomu racjonalnej gospodarki drobiarskiej. Konkursy są roczne i rozpoczynają się z dniem 1 XI każdego roku. Dn. 31 X 1936 r. zakończono konkursy producentów drobiu w 9 zespołach (201 uczestników).

Powiat Krotoszyn .	uczestników	zgłoszonych	71,	ukończyło	61
„ Leszno . . .	„	„	35	„	13
„ Śrem . . .	„	„	32	„	24
„ Środa . . .	„	„	18	„	18
„ Wyrzysk . .	„	„	28	„	26
„ Oborniki . .	„	„	23	„	23
„ Poznań . .	„	„	14	„	14
„ Inowrocław .	„	„	12	„	9
„ Rawicz . . .	„	„	14	„	13

Z dniem 1 listopada 1936 r. rozpoczęto nowe konkursy w 11 zespołach.

Rozwój konkursów ilustruje poniższe zestawienie cyfrowe:

w roku 1934/35	było zapisanych	130	uczest.	—	ukończ. konkurs	104
„ „ 1935/36	„ „	247	„	—	„ „	201
„ „ 1936/37	jest „	284	„			

4. Kursy drobiowe.

W okresie sprawozdawczym odbyły się 2-dniowe kursy drobiarskie w następujących miejscowościach: Tarnowo Podgórne, Damasławek, Kaźmierz oraz referaty dyskusyjne w Opalenicy i Zbąszyniu.

5. Kursy garbowania skórek króliczych.

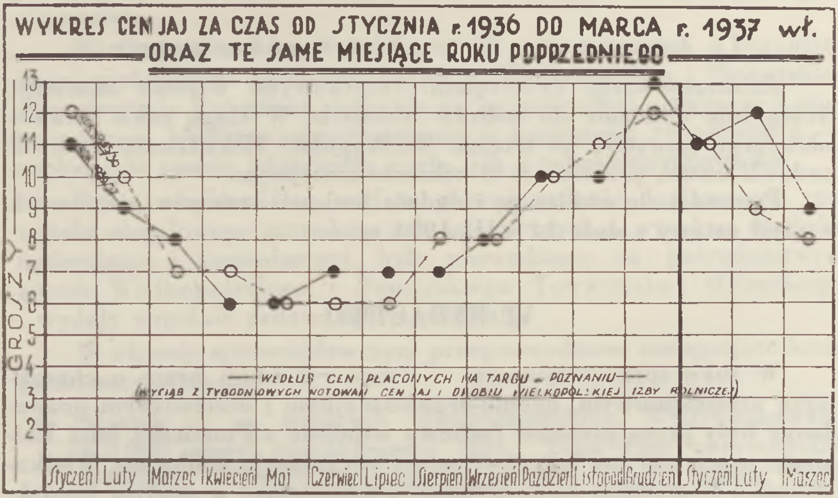
Kursy garbowania skórek króliczych sposobem domowym przeprowadzano w Śremie, Bninie, Kaźmierzu i Damasławku. Kursy trwały 3 dni w odstępach jednego tygodnia. Na kursach każdy z uczestników przeprowadza sam zabieg sprawiania i garbowania skórek od chwili uboju królika aż do uzyskania futerka, gotowego do przerobów kuśnierskich.

6. Wystawy.

Ponieważ na wystawach drobiu stosuje się powszechnie premiowanie według pewnych cech zewnętrznego wyglądu, wpływających ujemnie na kierunek użytkowy i gospodarczy drobiu, przeto Wielkopolska Izba Rolnicza nie brała czynnego udziału w organizacji tych wystaw. Współudział Izby w tych wystawach tylko wtedy się ujawni, gdy za podstawę oceny wartości drobiu weźmie się użytkowość.

7. Notowania.

Wielkopolska Izba Rolnicza prowadzi tygodniowe notowania cen jaj i drobiu. Notowania te służą w licznych wypadkach jako podstawy do zawierania umów na dostawę jaj. Z notowań tych korzystają poza hodowcami niektóre związki eksportowe oraz Związek Izb i Organizacyj Rolniczych.

8. Konkursy nieśności.

W ogólnopolskim konkursie nieśności w Rembkowie biorą udział 4 stada kur z hodowli stojących pod nadzorem Izby: Pu-

dliszki — 2 stadka Leghornów i Przybysław — 2 stadka Karmazynów.

9. Centrale wylęgowe.

Przy pomocy subwencji Wielkop. Izby Rolniczej oraz Wydziału Powiatowego w Inowrocławiu powstała centrala wylęgowa w Węgiercach. Centrale wylęgowe popiera W. I. R. dla przyczynienia się do rychłych lęgów i tym samym do wzmożenia nieśności zimowej kur. Subwencja 500 zł, udzielona przez Wielkopolską Izbę Rolniczą, jest zwrotna w formie obniżki ceny lęgu dla małorolnych po 5 gr na 10 000 kurcząt.

10. Walka z białą biegunką kur.

Warunkiem uznania hodowli drobiu jest coroczne pobieranie krwi od każdej kury nie tylko hodowlanej, lecz i użytkowej w celu wykrycia ewentl. nosiciela zarazków białej biegunki.

Pobieranie krwi u kur wykonuje Wielkopolska Izba Rolnicza we własnym zakresie, badania krwi przeprowadza Weterynaryjna Pracownia Rozpoznawcza P. I. N. G. W. w Bydgoszczy.

Wielkopolska Izba Rolnicza pobrała w roku 1936 ogółem 5531 prób krwi. Licząc, że mimo najintensywniejszej pracy nie można pobrać dziennie więcej niż 200 prób, sama ta praca zajęła pracownikom referatu drobnego inwentarza 28 dni pracy, nie licząc czasu dojazdów.

11. Zwierzęta futerkowe szlachetne.

Zainteresowanie zwierzętami futerkowymi wzrosło znacznie, szczególnie odnośnie do bobrów błotnych. W ciągu roku sprawozdawczego powstało na terenie Wielkopolski kilkadziesiąt nowych hodowli nutrii, przeważnie w zakresie mniejszym.

Prowadzi się ewidencję i nadzór hodowli szczurów piżmowych w myśl ustawy z dnia 14 VIII 1934 r.

VI. RYBACTWO

W roku sprawozdawczym w dziale rybackim prace o charakterze urządzeniowym, ogólno-organizacyjnym i hodowlanym prowadzone były przez presonel fachowy wspólnie z Pomorską Izbą Rolniczą, prace zaś zarybieniowe przez organizację społeczną Wielkopolskie i Pomorskie Tow. Rybackie, pozostające w ścisłym kontakcie z Inspektorem Rybackim Izby.

Prace urządzeniowe, wykonywane przez Inspektorat Rybacki, wynikały z dalszego konsekwentnego wprowadzania w życie Ustawy o Rybołówstwie na wodach otwartych z dnia 7 III 1932 roku.

Polegały one na badaniu w terenie warunków biologicznych i gospodarczych poszczególnych części dorzeczy, opracowywaniu projektów podziału na obwody rybackie i wskazówek racjonalnego ich zagospodarowania.

Wdrożono szeroką akcję w kierunku organizowania na utworzonych obwodach rybackich spółek jeziorowych. Prócz prac informacyjnych i organizacyjnych, polegających na zwoływaniu zebrań właścicieli obwodów rybackich, wygłaszaniu referatów, szacowania wartości udziałów itp., sporządzano dla powstających spółek rybackich odpowiednie plany zagospodarowania obwodów, wymagane przez statuty spółek.

W dążeniu, by utworzone obwody rybackie były obsadzone przez rybaków-fachowców, dających moralną gwarancję prowadzenia racjonalnej gospodarki rybnej i wywiązywania się z przyjętych na siebie obowiązków umowy dzierżawnej, Inspektorat Rybacki na życzenie starostw, Dyrekcji Lasów oraz osób prywatnych wydawał szczegółowe opinie o zaletach gospodarczych i fachowych kandydatów na dzierżawę obwodów rybackich.

W pracach nad podniesieniem i organizacją rybactwa słodkowodnego głównym zadaniem Izby było dopilnowanie, by nowotworzone warsztaty pracy — obwody rybackie dostały się w ręce fachowego i wartościowego elementu rybackiego, oraz by plany gospodarczego ich wykorzystania były konsekwentnie realizowane.

Wielkopolska Izba Rolnicza, ściśle współpracując z organizacjami społecznymi ześrodkowanymi w Wielkopolskim i Pomorskim Towarzystwie Rybackim, zetknęła się bezpośrednio z terenem i miała możność bliskiego zapoznania się z interesami rybołówstwa — zarówno w osobie właściciela wody, jak i rybaka-użytkownika.

Prace zarybieniowe, mające główne zadanie dostarczenia materiału obsadowego gatunków ryb szlachetnych o wysokiej wartości hodowlanej i gospodarczej, były prowadzone za pośrednictwem agend Wielkopolskiego i Pomorskiego Towarzystwa Rybackiego i wydały zupełnie zadawalające rezultaty.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono następujące kampanie zarybieniowe:

a) Siejową — na jeziorach międzychodzkich. Wyprodukowano 418 000 ziarn zaoczkowanej ikry. Poza tym sprowadzono z Estonii 200 000 tzw. siei pejpuskiej oraz z Białej Waki 75 000 ziarn. Zapotrzebowanie tegoroczne zostało pokryte.

b) Sielawową — na jeziorach woj. poznańskiego i pomorskiego. Wyprodukowano 3 727 000 ziarn zaoczkowanej ikry. Zapotrzebowanie pokryto.

c) Szczupakową — w Bydgoszczy, posługując się zapłodnioną ikrą z jezior woj. poznańskiego i częściowo pomorskiego. Wyprodukowano 7 200 000 zaoczkowanej ikry. Zapotrzebowanie na ten gatunek ryby pokryto.

d) Sandaczową na terenie ośrodka zarybieniowego w Bucharzewie. Wyprodukowano 90 000 ziarn zapłodnionej ikry. Produkcja niedostateczna, zapotrzebowanie było znacznie większe.

e) Węgorzową — w Węgorzowej Stacji Rozdzielczej w Bydgoszczy. Rozprowadzono 2 160 000 sztuk narybku węgorza — montée.

Wyprodukowane cyfry materiału obsadowego rozprowadzono zasadniczo po terenie ziem zachodnich, uwzględniając równocześnie część zgłoszeń z województw centralnych i wschodnich. Większa jednak część produkcji została zużyta na terenie woj. poznańskiego.

Poza tym inspektorat Rybacki ułatwiał zainteresowanym nabycie innych gatunków ryb (liny, karpie, leszcze itp.). Współpracując z istniejącymi gospodarstwami rybnymi, udzielał inspektor informacyj i wskazówek hodowlanych.

W roku sprawozdawczym Inspektorat Rybacki współpracował z centralnymi organizacjami rybackimi w celu uporządkowania handlu rybami, zwiększenia konsumcji wewnętrznej oraz obrony zawodowych interesów rybactwa słodkowodnego.

VII. WETERYNARIA

W roku sprawozdawczym wystąpiło Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych z nowym projektem zwalczania gruźlicy u bydła w oborach zarodowych. Według projektu Minsterstwa akcją tępienia gruźlicy miały być objęte wszystkie obory zarodowe w całym Państwie.

Celem zaznajomienia P. Hodowców bydła z przepisami opracowanymi przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych dotyczącymi tępienia gruźlicy, odbyły się w Wielkopolskiej Izbie Rolniczej konferencje przy współudziale przedstawiciela Urzędu Wojewódzkiego. Ponieważ przepisy wprowadzają obowiązkową tuberkulinizację bydła, spotkało się to z zastrzeżeniami i wątpliwościami ze strony hodowców. Przede wszystkim zastanawiano się, czy przepisy Ministerstwa Rolnictwa będą mogły być w całej rozciągłości w praktyce zastosowane i wykonane. Dla próby do akcji zapoczątkowanej przez Ministerstwo Rolnictwa, przystąpiła pewna część obór; w oborach tych badanie bydła ma być przeprowadzone na koszt Państwa.

Inne obory pozostały na razie przy dawniej stosowanym sposobie tępienia gruźlicy, tj. takim, przy którym zwalczanie gruźlicy

opierano głównie na wynikach klinicznego badania bydła. Zwierzęta z wyraźnymi objawami gruźlicy postanowiono izolować i następnie sprzedawać jedynie na rzeź, a w oborach przeprowadzać dezynfekcję stanowisk i żłobów.

W niektórych oborach przeprowadzono za zgodą właściciela szczepienia bydła tuberkuliną dla celów orientacyjnych. W badanych klinicznie oborach zwracano szczególną uwagę na zdrowy wychów młodzieży oraz na higienę w oborze jako jeden z najważniejszych warunków przy zwalczaniu tej zarazy.

W roku sprawozdawczym wynik klinicznego badania bydła w kierunku gruźlicy przedstawiał się następująco:

Ilość		Kliniczn. stwierdz. gruźlicę u sztuk	%	Ilość chorego bydła na gruźlicę						Ogółem	%
zbad. obór	zbad. bydła			płuc	%	wym.	%	macicy	%		
36	1 741	48	2,70	35	2,01	4	0,22	7	0,40	94	5,40

W porównaniu z ubiegłym rokiem stan gruźlicy klinicznie rozpoznawalnej jest prawie taki sam, jak w obecnym, gdyż w ubiegłym roku stwierdzono 5,80%, a w bieżącym 5,40%. Podnieść tu należy, że z powodu zmian w stanie ilościowym bydła, jako też i badania obór świeżo przyjętych, procentowe porównanie stanu gruźlicy z rokiem poprzednim nie może być uważane za miernik właściwy, gdyż inna była ilość badanego bydła.

Chorób zakaźnych i zaraźliwych, których zwalczanie jest ustawowo przewidziane, za wyjątkiem sporadycznych wypadków (wąglik, zaraza bydła i dziczyzny) u bydła zarodowego nie notowano. Natomiast spotykano się często z ronieniem zakaźnym, zakaźnym zapaleniem wymion, jałowością, pneumonią, biegunką, paratyfusem cieląt itp. Zwalczanie tych chorób jest utrudnione z powodu braku odpowiednich lekarstw i szczepionek.

W trzynastu oborach zarodowych przeprowadzono badanie na jałowość i wykonano zabiegi lecznicze według metody Hessa i Albrechtsena. Poza tym stosowano przeciw jałowości preparat hormonalny w postaci zastrzyków.

Na pisemne zgłoszenie zbadano na koszt Wielkopolskiej Izby Rolniczej w gminie Chomęcice jałowe krowy u wszystkich członków Kółka Rolniczego i wykonano zabiegi lecznicze.

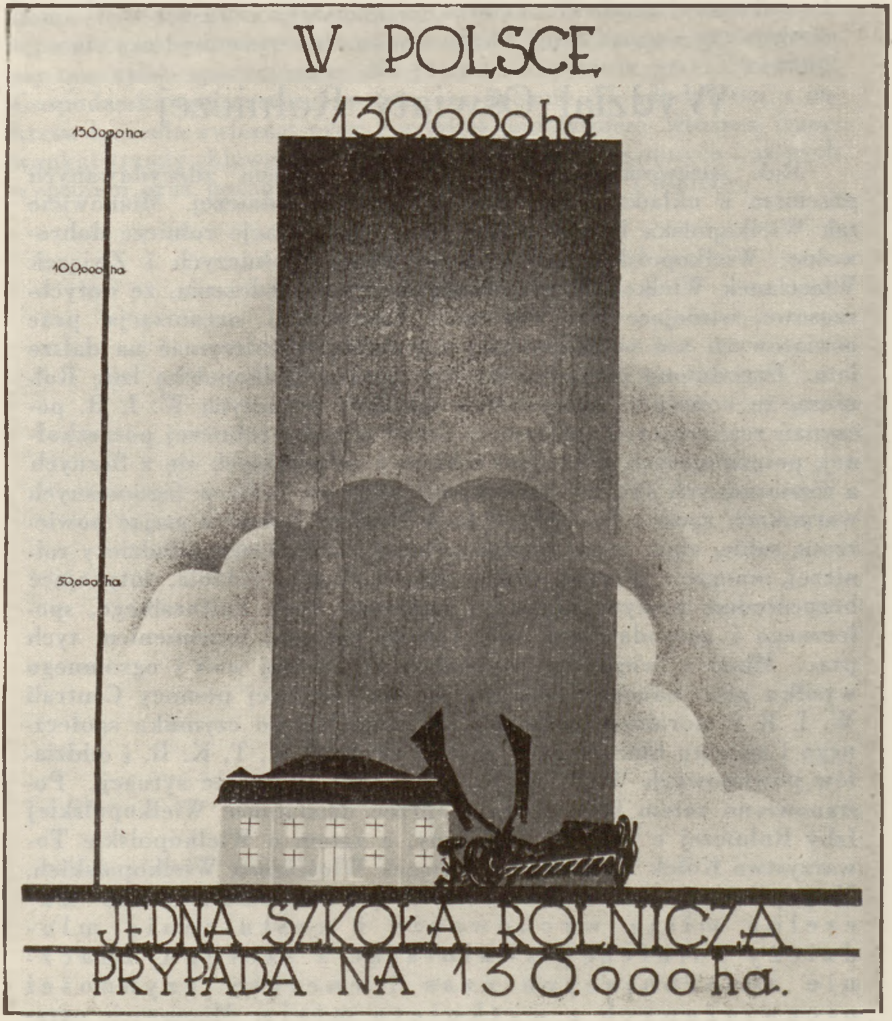
Na pisemne i telefoniczne zgłoszenia zbadano 8 buhajów stacyjnych w różnych miejscowościach. Badanie dotyczyło zdrowotności i zdolności do rozpłodu, przy czym okazało się, że 3 buhaje stacyjne z powodu nieuleczalnych chorób nie nadają się do krycia krów.

Kierownik referatu wziął udział w siedmiu egzaminach podkuwaczy koni.

Dalej współdziałał on w zwalczaniu gza bydlęcego i motylicy przez pouczanie i udzielanie wyjaśnień przy każdej sposobności stykania się w terenie z właścicielami zwierząt. W oborach zarodowych tępienie gza bydlęcego dało dobre wyniki, gdyż czerwie gza spotyka się tam tylko sporadycznie. Na pisemne zapytania przez Poradnik Gospodarski umieszczono w tym czasopiśmie 37 odpowiedzi z zakresu leczenia zwierząt oraz 1 artykuł pod tytułem „Różyca (czerwonka) trzody chlewnej". Poza tym dano szereg pisemnych i ustnych wyjaśnień oraz porad z zakresu leczenia zwierząt i higieny.

Wydział Oświaty Rolniczej

Rok sprawozdawczy upłynął pod znakiem zdecydowanych przemian w układzie prac na niwie oświaty rolniczej. Mianowicie tak Wielkopolska Izba Rolnicza, jak i organizacje rolnicze dobrowolne: Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych i Związek Włościanek Wielkopolskich, doszły do przeświadczenia, że dotychczasowe, istniejące od 1920 roku, kierunek i organizacja prac oświatowych wsi wielkopolskiej nie dadzą się utrzymać na dalsze lata. Uzgodniono pogląd wysunięty przez Wielkopolską Izbę Rolniczą, że koncepcja skupienia w szkołach rolniczych W. I. R. poczynań realizujących całokształt zadań oświaty rolniczej pozaszkolnej, potężniejących z każdym rokiem a składających się z licznych a różnorodnych akcyj w terenie, nie może się ostać w tegoczesnych warunkach życia rolniczego. Szkoły bowiem Rolnicze mając powierzone sobie, obok pracy wychowywania i kształcenia młodzieży rolniczej, mnogie a zarazem nader odpowiedzialne zadania, dotykające bezpośrednio najżywotniejszych interesów życia kulturalnego, społecznego i gospodarczego wsi, uginały się pod brzemieniem tych prac. Mimo w większości wypadków najlepszej woli i ogromnego wysiłku gron nauczycielskich, jako też fachowej pomocy Centrali W. I. R. i moralnego poparcia zorganizowanego czynnika społecznego i aparatu biurowego w postaci Centrali W. T. K. R. i oddziałów powiatowych W. T. K. R., nie mogły opanować sytuacji. Postanowiono zatem bezpośrednio oprzeć działalność Wielkopolskiej Izby Rolniczej o czynnik społeczny, a zatem o Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych i Związek Włościanek Wielkopolskich. Nauczycielstwu zaś szkół rolniczych poruczono jako naczelną misję wychowanie i kształcenie młodzieży rolniczej, zwalniając z szeregu, znacznie absorbujących czas i energię, czynności niezwiązanych z wytkniętą misją. Mianowicie ograniczono zakres wzgl. zwolniono szkoły rolnicze od akcji: kontroli nawozów sztucznych, walki z rakiem ziemniaczanym, ustanawiania i kontroli stacji kopulacyjnych, zakładania i prowadzenia demonstracyjnych doświadczeń nawozowych, uprawowych, odmianowych i innych prac terenowych i biurowych. Ograniczono bardzo znacznie udział kierowników i nauczycieli szkół w akcjach uznawania zbóż i ziemio-

W POLSCE
130.000 ha
150.000 ha
100.000 ha
50.000 ha
JEDNA SZKOŁA ROLNICZA
PRYPADA NA 130.000 ha.

płodów, przydzielając poszczególnej szkole maksymalnie 20 gospodarstw nasiennych. Również zmniejszono udział nauczycielstwa w akcji prowadzenia polowych doświadczeń ścisłych. Zwężono ilościowo współdziałanie nauczycielstwa z akcją przysposobienia rolniczego młodzieży wiejskiej, zlecając szkołom organizację i prowadzenie zespołów tylko na $1/3$ powiatu będącego siedzibą danej szkoły. Odjęte szkołom prace w tej dziedzinie przejęli, na podstawie umowy zawartej między Wielkopolską Izbą Rolniczą a Wielkopolskim Towarzystwem Kółek Rolniczych, instruktorzy powiatowi rolni, opłacani z zasiłku Wlkp. Izby Rolniczej a zależni bezpośrednio od powiatowych Towarzystw Kółek Rolniczych.

Nowy układ stosunków, będący wyrazem daleko idącej ścisłej współpracy między Wielkopolską Izbą Rolniczą a dobrowolną organizacją rolniczą na niwie kulturalno-oświatowej, daje pole czynnej *właściwej* roli szkół rolniczych w warunkach zapewniających spokój, chroniących przed szkodliwą wielowypadową i gnaną wymaganiami codziennej „czarnej“ roboty, działalnością. Oczywiście, niejeden szczegół pod dyktandem życia ulec może w przyszłości zmianie. Ale niezawodnie *układ ten pozwoli szkołom rolniczym wznieść się na znacznie wyższy poziom kompetencji fachowej tak w dziedzinie zawodowego przygotowania młodych rolników*, zapisanych do szkół rolniczych, jakoteż *w dziedzinie doradztwa wśród samodzielnych gospodarzy*.

W Wielkopolsce poziom techniki rolnej i społeczne wyrobienie rolników, jakkolwiek w niezupełnie zadawalającym stopniu, ale jednakże w porównaniu do stanu w całej Rzeczypospolitej są utrzymane na poprawnym poziomie. Natomiast organizacja gospodarstw *i organizacja wsi są dziedzinami* często jeszcze *zaniedbanymi*. Dlatego postanowiła Wielkopolska Izba Rolnicza dla należytego nastawienia w tym ważnym kierunku całej pracy szkół wśród młodego i dorosłego pokolenia rolniczego, przydzielić każdej szkole dwuzimowej trzysemestralnej organizację i prowadzenie po jednym gospodarstwie przodowniczym oraz zespołów gospodarstw z gospodarstwami przodowniczymi związanych. Tym samym szkoły rolnicze zostały włączone w ogólną akcję organizacji gospodarstw przodowniczych mniejszych, obejmujących gospodarstwa włościańskie stare i osadnicze, mając możność bardzo głęboko sięgającego styku z życiem samodzielnych warsztatów rolniczych i dobierania do tej akcji gospodarstw swoich wychowanków. *Ten, choć zwężony ilościowo kontakt z Przysposobieniem Rolniczym i akcją gospodarstw przodowniczych, pozwoli jednak szkołom przemyśleć i zgłębić treść ideową, zasady i metody tych prac, odegrać tak pożądaną ro-*

W WIELKOPOLSCE
85,000 ha
85000 ha
50000 ha
JEDNA SZKOŁA ROLNICZA
PRZYPADA NA 85,000 ha.

lę czynnika sztabowego wymienionych akcyj, stać się istotnymi ośrodkami oświaty rolniczej, które dadzą oparcie metodyczne i tężyznę ideową pracy instruktorskiej a samorządom gospodarczemu, terytorialnemu i dobrowolnym organizacjom rolniczym źródłowe informacje o postępie nauki rolniczej i sposobach oraz natężeniu jego realizacji.

Nowy układ umożliwi poważne pogłębienie pracy wychowawczej wśród dorastającego pokolenia wsi, skupianego corocznie grupą około 800 osób w salach szkół rolniczych i rzeszą kilkutysięczną w zespołach Przysposobienia Rolniczego. Wielkopolska Izba Rolnicza wraz z całym społeczeństwem rolniczym Wielkopolski spodziewa się dużych wyników pracy szkół w nowych jasno zakreślonych granicach spokojnej pracy. Oczekuje zwłaszcza zaistnienia:

a) faktu znacznego wzmożenia frekwencji uczniów(-ennic) w szkołach rolniczych;

b) faktu istotnej aktywności wychowanków(ek) szkół rolniczych w ruchu organizacyjnym wsi, poczynaniach samorządów gromadzkich, gminnych i powiatowych, w doskonaleniu własnych gospodarstw i oddziaływaniu przykładem dzielnego gospodarowania i kulturalnych osobistych osiągnięć na sąsiadów.

Doniosłym wydarzeniem było wprowadzenie nowych programów nauczania, opracowanych przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Tak programy dla szkół 2-zimowych 3-sem., jak i programy oddane szkołom rolniczym żeńskim — zgodnym zdaniem nauczycielstwa są silnym a trafnym powiązaniem nauki z praktycznymi zagadnieniami, dużym krokiem naprzód, jakkolwiek stawiają większe wymagania nauczającym.

Następnym charakterystycznym wydarzeniem okresu sprawozdawczego, ułatwiającym jakościowe spotęgowanie pracy szkół i dostosowanie jej do aktualnych potrzeb życia rolniczego, było wprowadzenie nasilenia nauczania poszczególnych szkół w tych gałęziach wiedzy, które z uwagi na specyficzne potrzeby gospodarcze środowiska szkolnego, stanowić winny dla przysposabiającej się do zawodu rolniczego młodzieży w danym szkolnym kilkupowiatowym okręgu — przedmiot szczególniejszego zainteresowania. Nadano nasilenie:

a) w nauczaniu warzywnictwa i sadowictwa szkołom w Poznaniu, Janówcu, Wolsztynie i Koźminie;

b) w nauczaniu łąkarstwa i melioracji szkołom w Bydgoszczy, Chodzieży, Ostrowie;

c) w nauczaniu produkcji i konserwacji pasz oraz owczarstwa, — w szkole rolniczej półtorarocznej w Środzie. Szkole tej, mającej zasadniczo dać gruntowniejsze przygotowanie synom zamożniejszych rolni-

NA 100000 LUDNOŚCI ROLNICZEJ
PRZYPADA UCZNIÓW SZKÓŁ ROLN.
W WIELKOPOLSCE
W POLSCE
22.
68.

ków, którzy będą wracać na własne gospodarstwa, poruczono zarazem zadanie przygotowania do zawodu uczniów kandydujących w przyszłości na stanowiska płatne np. kontrolerów mleczności, trzody chlewnej, niższych urzędników gospodarczych, sekretarzy gminnych itd. Odpowiednie metody nauczania i zestawiony materiał nauczania dać winien takie opanowanie odnośnych zagadnień technicznych i takie nastawienie rolnicze, żeby po przejściu absolwenta szkoły średzkiej przez właściwe wyszkolenie. bezpośrednio przygotowujące do zawodu kontrolera, sekretarza itp. — można spodziewać się, iż będzie pożytecznym pracownikiem.

Jednocześnie podjęto kroki zmierzające do zaopatrzenia odpowiednio w danych działach nasilenia nauki bibliotek uczniowskich i nauczycielskich, pomocy naukowych oraz rozbudowy praktycznych zadań domowych uczniów w półroczu latowym.

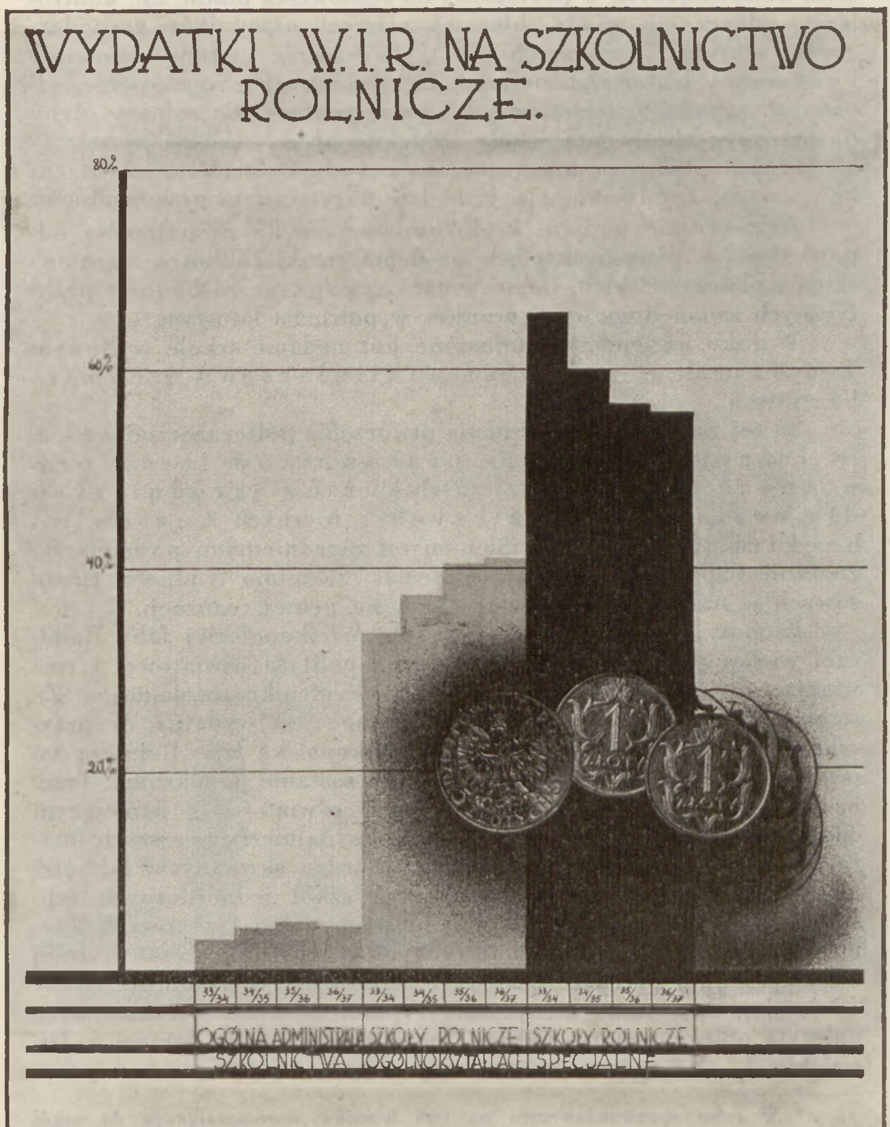
W roku następnym zamierzone jest nadanie szkole w Nowym Tomyślu nasilenia w nauczaniu *wikliniarstwa i chmielarstwa*.

Są też rozważane zagadnienia utworzenia półtorarocznej *szkoły leśnej* dla wyszkolenia *pracowników lasów prywatnych*, uruchomienia rocznych *kursów ogrodniczych dla uczniów ogrodniczych* i rocznych *kursów rybackich*. Studia nad wymienionymi zagadnieniami posunęły się znacznie naprzód i pozwalają mniemać, że mimo trudności finansowych w następnym roku doczekają się pełnej realizacji.

Kłopoty natury finansowej są dla Wielkopolskiej Izby Rolniczej wielką przeszkodą w prowadzeniu polityki oświatowej i rozwiązywaniu palących postulatów na tym odcinku działalności. Ze strony Ministerstwa W. R. i O. P. pomoc jest wydatna. W przyszłości, według otrzymanych przez Wielkopolską Izbę Rolniczą zapewnień, będzie nie tylko utrzymana ale zostanie pomnożona. Trzeba bowiem uruchamiać nowe placówki oświatowe a istniejącym dać możność owocnej pracy, inwestując w najniezbędniejszych miarach w działach pomocy naukowych, bardzo skromnych, bibliotekach, urządzeniach internatowych tak szkół jednorocznych żeńskich, półtorarocznej i trzyletniej męskich, jak i 2-zimowych 3-semestralnych. Do szkół 2-zimowych mogła by uczęszczać liczniej młodzież mniej zamożna z dalszych stron okręgu szkolnego, gdyby miała dogodne, tanie utrzymanie i pomieszczenie w szkole oraz należytą opiekę podczas pobytu 5-miesięcznego poza domem rodzicielskim.* Natomiast świadczenia *samorządów teryto-*

---

* W roku sprawozdawczym na 666 uczniów uczęszczających do szkół 2-zimowych, dojeżdżało codziennie: koleją 307 osób, rowerem 155 osób, autobusem 8 osób. Pozostała grupa 196 osób zmuszona była mieszkać na stancjach: 55 uczniów u krewnych, 80 u obcych, 61 w internatach szkolnych. Koszt utrzymania w internatach szkolnych 18—30 zł miesięcznie. Koszt stancji u obcych wynosi 35—60 zł miesięcznie.

WYDATKI W.I.R. NA SZKOLNICTWO ROLNICZE.
80%
60%
40%
20%
33/34 34/35 35/36 36/37 33/34 34/35 35/36 36/37 33/34 34/35 35/36 36/37
OGÓLNA ADMINISTRACJA SZKOLNICTWA
SZKOŁY ROLNICZE OGÓLNOKSZTAŁCĄCE
SZKOŁY ROLNICZE SPECJALNE

rialnych na rzecz szkół Wielkopolskiej Izby Rolniczej nie rosną w miarę rozwoju sieci szkolnej i narastania potrzeb szkolnictwa. Przeciwnie ulegają nawet zmniejszeniu.

W większości wypadków i te ubogie subwencje nie są wypłacane, paraliżując każde poruszenie Izby w dziale szkolnictwa rolniczego, wypaczając plany i opóźniając ich realizację.

Zobrazowanie tego stanu rzeczy daje poniższe cyfry z roku budżetowego 1936/37:

Fundusze Wielkop. Izby Roln. obrócone na szkoły	zł	248 010,90
Zasiłki Min. Rolnictwa i Reform Rolnych . . .	zł	142 153,90
Zasiłki Starostwa Krajowego obrócone na szkoły	zł	1 300,00
Zasiłki 27 Wydziałów Powiat. obrócone na szkoły	zł	10 971,00

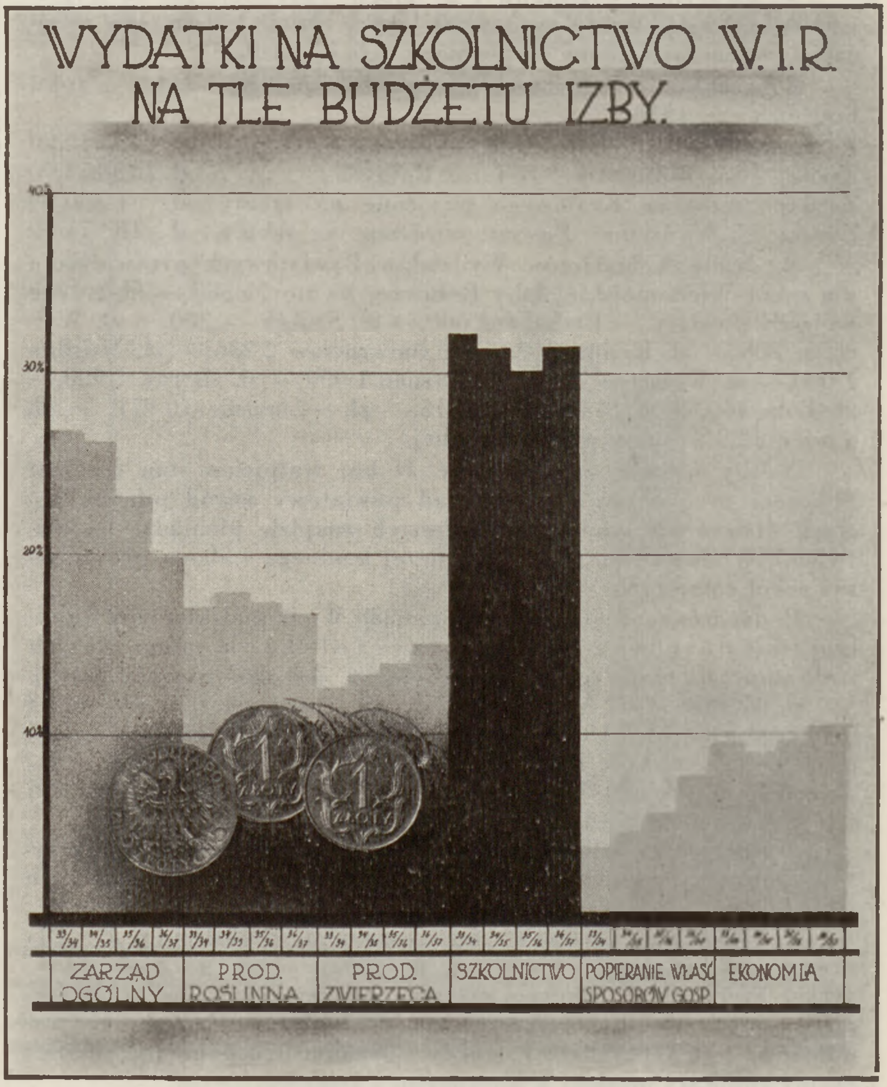
W dziale X budżetów Wydziałów Powiatowych przewidziano dla szkół Wielkopolskiej Izby Rolniczej kwotę 25 587,— zł, z tego wpłaciły powiaty — Bydgoszcz 600,— zł, Szubin — 300,— zł, Wolsztyn 200,— zł, Kępno 800,— zł, Inowrocław 2 236,— zł, Mogilno 1 000,— zł, Wolsztyn 720,— zł, Poznań 1 000,— zł, Ostrów 1 900,— zł, Żnin 400,— zł, Szamotuły 1 815,— zł, — łącznie 10 971, — zł, a więc 42,9% sumy preliminowanej.

Należy wyrazić zapatrywanie, iż bez wątpienia stan ten jest objawem przejściowym i samorząd powiatowy wśród pilnych potrzeb drogowych, sanitarnych i innych znajdzie pieniądze na ułatwienie Wielkopolskiej Izbie Rolniczej trudnego zadania prowadzenia szkół rolniczych.

Podnoszona od lat w sprawozdaniach Wielkopolskiej Izby Rolniczej troska o dobór grona nauczycielskich, mimo różnych usiłowań, zmierzających do jej uchylenia, jest dziś również aktualna jak w roku 1922 i 1927. Nic się na lepsze nie zmieniło mimo utworzenia w roku 1935 podsekcji szkolnictwa rolniczego w sekcji oświatowej przy Kole Rolników Studentów Wydz. Roln.-Leśn. U. P., o czym w sprawozdaniu Wielkopolskiej Izby Rolniczej z r. 1935/36 (str. 108) wzmiankowano.

Wielkopolska Izba Rolnicza wystąpiła wobec władz Uniwersytetu Poznańskiego z inicjatywą uruchomienia na czwartym roku studiów w Wydziale rolniczo-leśnym specjalizacji w zakresie nauczania rolnictwa. Dla utworzenia instytucji ćwiczebnej, pozwalającej na poznanie praktyczne życia szkoły rolniczej niższej i przepracowywanie przez specjalizujących się słuchaczy szeregu zadań dydaktycznych itd., zamierzone jest w najbliższej okolicy Poznania uruchomienie rocznej szkoły rolniczej męskiej z internatem i gospodarstwem.

Przychylne ustosunkowanie się do powyższego zamysłu Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego, Rektora i Profesorów Wydz. Roln.-Leśn. U. P., Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rokuje rychłe pomyślne rozwiązanie tego ważkie-

WYDATKI NA SZKOLNICTWO W.I.R.
NA TLE BUDŻETU IZBY.
30%
20%
10%
ZARZĄD OGÓLNY
PROD. ROŚLINNA
PROD. ZWIERZĘCA
SZKOLNICTWO
POPIERANIE WŁAŚC. SPOSOBÓW GOSP.
EKONOMIA

go zagadnienia, o podstawowym znaczeniu dla przyszłości szkolnictwa rolniczego nie tylko Wielkopolski, ale i Rzeczypospolitej.

Dla zainteresowania szkolnictwem rolniczym młodzieży akademickiej i społeczeństwa podjęto szereg konferencji i publikacji, które naświetliły problemy szkolne.

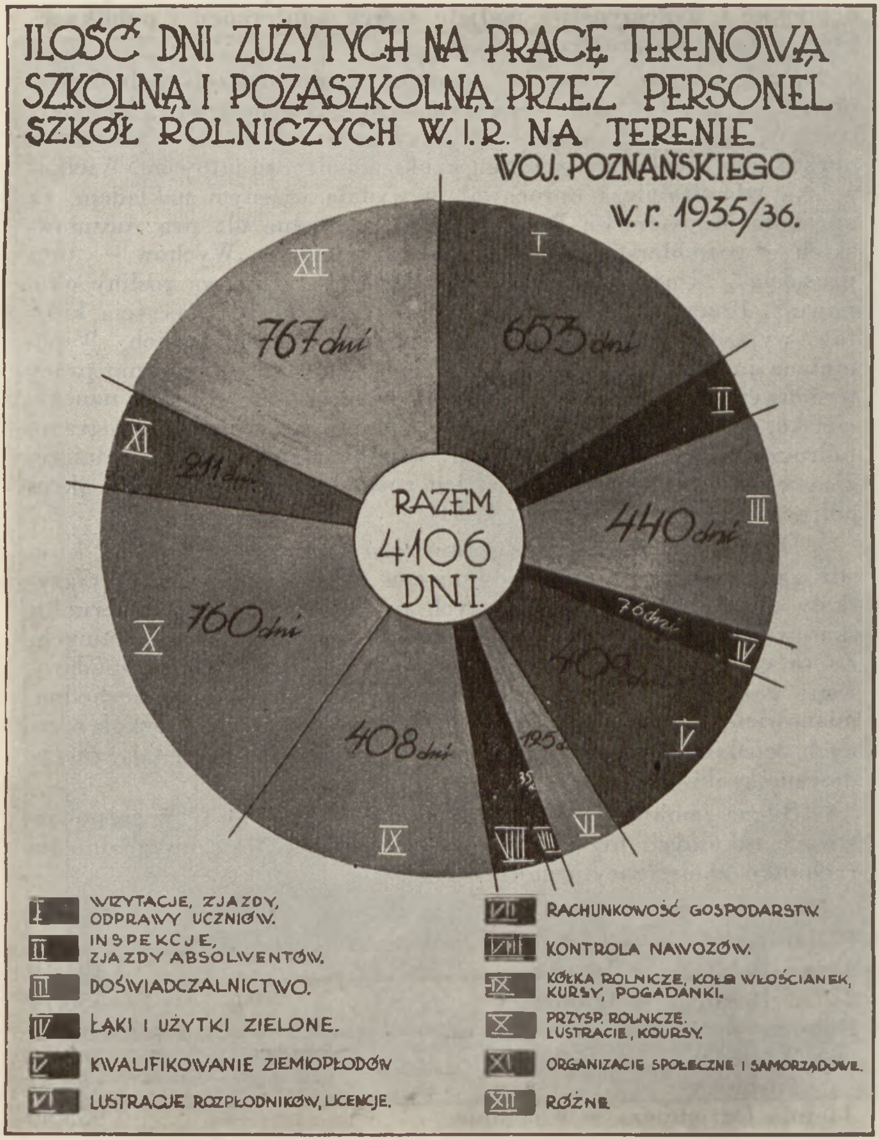
Półrocze latowe (drugie) uległo dalszej rozbudowie, czyniąc ze szkoły 2-zimowej istotną szkołę 3-semestralną. Ministerstwo W. R. i O. P. przy współpracy personelu szkół 2-zimowych opracowało i nadesłało program nauki w półroczu latowym. Wielkopolska Izba Rolnicza opracowała i wydała własnym nakładem, za aprobatą Ministerstwa W. R. i O. P., specjalne dla prac uczniowskich w gospodarstwach rodzicielskich zeszyty: „Wychów — tucz prosięcia", „Uprawa ogródka warzywnego", „Uprawa rośliny okopowej". Przewidziano większe kwoty pieniężne dla pokrycia kosztów wyjazdów nauczycieli do gospodarstw uczniowskich. Wspomniane już na wstępie silne odciążenie szkół od nadmiernej pracy terenowej i biurowej, nie związanej bezpośrednio z pracą nauczycielską, dają możność całkowitego oddania się realizacji programu półrocza latowego: kontaktu i współdziałania szkoły rolniczej z uczniem i jego rodzicami na ich gospodarstwie przez cały okres półrocza latowego (1 IV do 1 XI).

Dorobkiem roku sprawozdawczego jest rozstrzygnięcie kwestii gospodarstw szkolnych. Władze społeczne Izby uzyskały aprobatę władz nadzorczych na reformę idącą w kierunku skasowania gospodarstw przy szkołach 2-zimowych 3-semestralnych. Za to cały wysiłek zostanie skierowany na należyte zagospodarowane gospodarstw przy szkołach, dla których są one niezbędne, mianowicie szkoły rolniczej półtorarocznej w Środzie, szkół rocznych żeńskich i szkoły ogrodniczej. Poczynione już zostały zdecydowane kroki w tym sensie.

Bilans zamknięcia roku obrachunkowego 1936/37 w gospodarstwach szkolnych przedstawia się następująco (bez uwzględnienia rachunku amortyzacyjnego):

Szkoła	Zysk	Strata
Półtoraroczna w Środzie	1 754,98	—
2-zim. Rolnicza w Janowcu	—	3 494,19
2-zim. Rolnicza w Chodzieży	—	456,74
Rolnicze Żeńskie Roczne w:		
Witkowie	—	304,58
Tuchorzy	—	93,21
3-letnia Ogrodnicza w Koźminie	—	2 955,50

Wreszcie godnym zarejestrowania dorobkiem jest rozwój uruchomionej pod koniec roku 1935 Szkoły Wędrownej Żeńskiej 3-miesięcznej. Szkoły Rolnicze żeńskie jednoroczne

ILOŚĆ DNI ZUŻYTYCH NA PRACĘ TERENOWĄ SZKOLNĄ I POZASZKOLNĄ PRZEZ PERSONEL SZKÓŁ ROLNICZYCH W.I.R. NA TERENIE WOJ. POZNAŃSKIEGO W. R. 1935/36.
RAZEM 4106 DNI.
I 653 dni
II
III 440 dni
IV 76 dni
V
VI 195 d
VII
VIII
IX 408 dni
X 760 dni
XI 211 dni
XII 767 dni
I WIZYTACJE, ZJAZDY, ODPRAWY UCZNIÓW.
II INSPEKCJE, ZJAZDY ABSOLWENTÓW.
III DOŚWIADCZALNICTWO.
IV ŁĄKI I UŻYTKI ZIELONE.
V KWALIFIKOWANIE ZIEMIOPŁODÓW
VI LUSTRACJE ROZPŁODNIKÓW, LICENCJE.
VII RACHUNKOWOŚĆ GOSPODARSTW.
VIII KONTROLA NAWOZÓW.
IX KÓŁKA ROLNICZE, KOŁA WŁOŚCIANEK, KURSY, POGADANKI.
X PRZYSP. ROLNICZE. LUSTRACJE, KOURSY.
XI ORGANIZACJE SPOŁECZNE I SAMORZĄDOWE.
XII RÓŻNE

dają pełne systematyczne wyszkolenie w dziedzinie gospodarstwa domowego i podwórzowego. Poza tym dają, jak wiadomo, ogólne wykształcenie tak niezbędne dla kobiety wiejskiej, jeśli ma być dobrą żoną, matką i czynną obywatelką, zwłaszcza w ruchu kobiecym na terenie swojej wsi i powiatu.

Ze szkół tych korzystają córki gospodarzy zamożniejszych, mogących ponieść niewygody związane z roczną nieobecnością córki w domu i ponosić wydatki na całoroczną naukę.

Natomiast gospodarze, którzy z tych czy innych powodów nie mogą obdarować cór swych dobrodziejstwem systematycznej nauki w szkołach rolniczych rocznych, mogą dać im skrócone przygotowanie teoretyczne i praktyczne w tzw. Szkołach Wędrownych Żeńskich 3-miesięcznych.

Program tej szkoły jest tak ułożony, że zaznajomi uczennice z najważniejszymi sprawami gospodarstwa kobiecego na wsi i rozszerzy ich horyzonty myślowe.

Szkoły, przyjeżdżając do danej gminy czy miasteczka, umożliwiają uczennicom korzystanie z nauki bez opuszczania wsi rodzinnej: rano wychodzą do szkoły, wieczorem wracają do domu.

Nauka w szkołach wędrownych żeńskich 3-miesięcznych obejmuje najważniejsze zagadnienia dotyczące życia gospodyni wiejskiej i ma na celu praktyczne zaznajomienie dziewcząt z umiejętnym wykonywaniem prac domowych i gospodarskich, rozbudzenie uczuć gromadzkich, ugruntowanie przywiązania do wsi i jej tradycji, oraz wdrażanie do samokształcenia. Większość czasu poświęca się zajęciom praktycznym, które obejmują: naukę gotowania, pieczenia, przyrządzania zapasów, przetworów owocowych, warzywnych i mięsnych, utrzymanie porządku, przyozdobienie mieszkania, zaopatrzenie w odzież, naukę kroju i szycia, hafty ludowe i rachunkowość domową. Szkoła posiada własne urządzenia i najpotrzebniejsze pomoce naukowe.

Organizacja, występująca do Wlkp. Izby Rolniczej o urządzenie kursu, dostarcza bezpłatnie lokal, składający się: z kuchni z piecem do pieczenia, spiżarni, dużego pokoju do szycia ze stołami i krzesłami lub ławkami (pokój ten będzie zarazem jadalnią, klasą i świetlicą) i dwa pokoje, urządzone dla nauczycielek, za dzierżawę których płacą nauczycielki.

Idea tej szkoły została przyjęta przez społeczeństwo rolnicze Wielkopolski z uznaniem, a praca szkoły nieomal z entuzjazmem. Jest uzasadniona nadzieja, że szkoła ta stanie się trwałą placówką oświatową.

I jeszcze jedna doniosła sprawa. Zgodnie z przedstawieniem Izb Wielkopolskiej i Pomorskiej oraz Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego, Ministerstwo W. R. i O. P. zapewniło o uznaniu

szkół 2-zimowych 3-semestralnych za normalne szkoły rolnicze. Należy zatem oczekiwać odpowiedniego rozporządzenia Ministerstwa Oświaty.

Stanowisko zastępcy naczelnika Wydziału opuścił z dniem 31 III 1937 r. inż. Wyrzykowski Stefan. Z dniem 15 I 1937 r. powołano kierownika międzychodzkiej szkoły rolniczej Wielkopolskiej Izby Rolniczej, inż. Siutę Józefa, na stanowisko inspektora akcji organizacji gospodarstw przodowniczych mniejszych.

SIEĆ SZKOLNA W ROKU SPRAWOZDAWCZYM

A. Szkoły Rolnicze Męskie 2-zimowe 3-semestralne.

Siedziba szkoły	Ilość oddziałów		Zasięg działania
Bydgoszcz	2	pow.	Bydgoszcz, Szubin, Wyrzysk
Chodzież	2	„	Chodzież, Czarnków, Oborniki
Inowrocław	2	„	Inowrocław, Mogilno
Janówiec	2	„	Żnin, Wągrowiec
Kępno	2	„	Kępno
Koźmin	2	„	Krotoszyn, Jarocin
Leszno	2	„	Leszno, Rawicz, Gostyń
Międzychód	1	„	Międzychód
Nowy Tomyśl	1	„	Nowy Tomyśl
Ostrów	2	„	Ostrów
Poznań	2	„	Poznań, Szamotuły
Środa z jęz. wykł. niem.	2	„	Środa, Śrem
Wolsztyn	2	„	Wolsztyn, Kościan
Września	2	„	Września, Gniezno

B. Szkoła Rolnicza Półtoraroczna Męska w Środzie.

C. 3 Szkoły Rolnicze Żeńskie roczne (Publ. Szkoły Przysp. Gosp. Wiejskich), Szkoła Wędrowna Żeńska 3-miesięczna.

D. Szkoła Ogrodnicza 3-letnia.

E. Szkoła Mleczarska 1-roczna.

A. Szkoły Rolnicze Męskie 2-zimowe 3-semestralne.

Rok szkolny w szkołach rolniczych męskich 2-zimowych 3-semestralnych rozpoczął się 5 listopada 1936 r. Załogi uczniów: na pierwszym zimowym półroczu 378, na drugim 288. W porównaniu z rokiem ubiegłym ogólna ilość uczniów w tych szkołach spadła o ca 7%. Tłumaczyć to należy zastosowanym po raz pierwszy dość rygorystycznym doborem kandydatów, których poddano 1-miesięcznemu okresowi próbnemu przed definitywnym przyjęciem do szkoły, silnie ograniczono przyjmowanie kandydatów w wieku nieprzepisowym i pochodzących z miasta i zawodów nierolniczych.

Poszczególne szkoły wykazały na początku roku szkolnego następującą frekwencję:

L. p.	Szkoła	Ilość uczni Kurs I	Ilość uczni Kurs II	Razem	W wieku 17—24 lat
1	Bydgoszcz	28	30	58	47
2	Chodzież	15	9	24	17
3	Inowrocław	44	29	73	63
4	Janówiec	29	27	56	52
5	Kępno	28	24	52	43
6	Koźmin	25	13	38	32
7	Leszno	21	20	41	34
8	Międzychód	19	—	19	13
9	Nowy Tomyśl	—	20	20	18
10	Ostrów	35	24	59	54
11	Poznań	32	33	65	50
12	Środa niem. . , . . .	44	26	70	68
13	Wolsztyn	24	13	37	36
14	Września	34	20	54	36
		378	288	666	

Wynik nauki i spodziewany kierunek pracy zawodowej uczniów kończących szkołę

L. p.	Szkoła	Kurs I: Ogólna liczba	Kurs I: Wystąpiło w czasie kursu	Kurs I: Otrzymało promocję	Kurs I: Z egzaminem poprawczym	Kurs I: Nie otrzymało promocji	Kurs II: Ogólna liczba	Kurs II: Wystąpiło w czasie kursu	Kurs II: Otrzymało świadectwa	Kurs II: Z egzaminem poprawczym	Kurs II: Nie otrzymało świadectw	Absolwenci: Wracają do gospodarstw	Absolwenci: Na praktykę przejściową	Absolwenci: Na urzędnika
1	Bydgoszcz . . .	28	—	27	—	1	30	—	23	4	3	24	3	3
2	Chodzież . . .	15	—	10	3	2	9	1	8	—	—	6	1	1
3	Inowrocław . .	44	—	43	—	1	29	1	27	—	1	23	1	4
4	Janówiec . . .	29	1	28	—	—	27	1	26	—	—	17	4	5
5	Kępno	28	1	27	—	—	24	2	22	—	—	18	4	—
6	Koźmin	25	—	19	5	1	13	—	11	1	1	8	1	4
7	Leszno	21	—	19	1	1	20	—	20	—	—	14	4	2
8	Międzychód . .	19	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Nowy Tomyśl .	—	—	—	—	—	20	—	19	—	1	20	—	—
10	Ostrów	35	—	30	5	—	24	—	24	—	—	21	3	—
11	Poznań	32	1	31	—	—	33	1	31	1	—	25	5	2
12	Środa niem. . .	44	1	29	8	6	26	1	25	—	—	25	—	—
13	Wolsztyn . . .	24	3	20	1	—	13	—	12	1	—	9	1	3
14	Września . . .	34	—	34	—	—	20	1	19	—	—	16	—	3
		378	7	336	23	12	288	8	267	7	6	226	27	27

Pod względem zawodu ojców statystyka wykazuje:

L. p.	Szkoła	Ogólna liczba uczniów	Z tego: roln. posiadających ziemię	Z tego: roln. nie posiadających ziemi	Z tego: z innych zawodów	Wielkość gospodarstw: 1—5 ha	5—10 ha	10—15 ha	15—25 ha	25—50 ha	ponad 50 ha
1	Bydgoszcz . . .	58	53	2	3	5	9	7	14	12	6
2	Chodzież	24	21	3	—	1	4	4	5	7	—
3	Inowrocław . . .	73	61	4	8	7	2	15	14	14	9
4	Janówiec . . .	56	44	7	5	4	4	9	11	12	4
5	Kępno	52	50	2	—	11	14	11	9	3	2
6	Koźmin	38	35	2	1	2	7	13	10	2	1
7	Leszno	41	32	3	6	1	9	6	13	3	—
8	Międzychód . . .	19	19	—	—	1	1	1	3	13	—
9	Nowy Tomyśl . .	20	20	—	—	1	7	3	6	3	—
10	Ostrów	59	55	2	2	5	10	24	12	3	1
11	Poznań	65	52	7	6	2	9	13	16	11	1
12	Środa niem. . .	70	60	1	9	1	3	10	19	21	6
13	Wolsztyn . . .	37	29	2	6	3	11	8	7	—	—
14	Września	54	49	1	4	2	5	10	19	8	5
		666	580	36	50	46	95	134	159	112	35

Na półrocze zimowe drugie zostało przyjętych 288 uczniów na 330 promowanych, czyli 87,3%. Objaw ten tłumaczyć trzeba w dużym stopniu nieprzyjęciem uczniów, którzy nie wykonali prac półrocza latowego, względnie wykonali je z wynikiem niedostatecznym.[1]

Należy podkreślić dodatni objaw *zwiększonego powrotu absolwentów do gospodarstw własnych*. W roku 1935/36 wróciło 65,2% absolwentów, a w roku sprawozdawczym liczba ta wzrosła do 84,6%. W związku z powyższym godnym uwagi jest fakt *zmniejszenia się liczby absolwentów, zamierzających pracować w charakterze urzędników gospodarczych*. Z parciem młodzieży w tym kierunku walczyła Wielkopolska Izba Rolnicza długo z małym efektem. W roku 1935/36 poszło na urzędników gospodarczych 20,9%, a w okresie sprawozdawczym 10,1%.

Objawy te w zupełności pokrywają się z programowymi dążeniami Wielkopolskiej Izby Rolniczej, gdyż 2-zimowe 3-semestralne

[1] Na ogólną liczbę 44 uczniów o niedostatecznych wynikach prac półrocza latowego, przyjęto na półrocze III warunkowo wobec ważnych powodów jak choroba, śmierć w rodzinie itp. tylko 11 uczniów, z zastrzeżeniem ponownego wykonania prac półrocza latowego, uzależniając od wyniku tych prac wydanie świadectwa ukończenia szkoły.

Półrocze latowe.

L. p.	Szkoła	Ilość dni zużytych na wizytacje uczniów			Ile uczniów ukończ. pracę z wynikiem:	
		przez kierownika	przez nauczyciela	Razem	zadawalającym	niezadawalając.
1	Bydgoszcz . . .	63	23	86	27	3
2	Chodzież . . .	14	6	20	9	—
3	Inowrocław. . .	22	39	61	34	6
4	Janówiec . . .	34	23	57	27	2
5	Kępno	38	26	69	28	7
6	Koźmin	21	7	28	12	1
7	Leszno	22	29	51	22	1
8	Międzychód . .	w okresie sprawozdawczym nie było II semestru				
9	Nowy Tomyśl . .	25	—	25	19	1
10	Ostrów	18	43	61	24	1
11	Poznań	45	6	51	25	7
12	Środa niem. . .	—	6	6	19	7
13	Wolsztyn . . .	11	17	28	12	1
14	Września . . .	14	38	52	19	—
		327	263	590	277	44

szkoły są przeznaczone wyłącznie dla synów gospodarskich, powracających po ukończeniu szkoły na własne gospodarstwo.

Rady Pedagogiczne w szkołach 2-zimowych 3-semestralnych w okresie sprawozdawczym pracowały w intensywniejszym tempie. Odbyto ogółem 84 zebrań. Tematami obrad były przede wszystkim w odniesieniu do:

a) uczniów — prace półrocza latowego, organizacja i praca wychowawcza w internatach szkolnych,

b) nauczających — metodyka nauczania, praca wychowawcza w szkołach 3-semestralnych, dokształcenie pedagogiczne.

Stan bibliotek szkolnych wykazał:

a) uczniowskich 4883 tomów (zwiększenie o 608 tomów),

b) nauczycielskich — 6242 tomów (zwiększenie o 308 tomów).

Przeciętna poczytność na jednego ucznia wyniosła 7 książek.

Głównym zadaniem szkół w okresie półrocza latowego była opieka nad uczniami i doradztwo wśród absolwentów szkoły. Każdy uczeń był wizytowany trzykrotnie, poza tym wszystkie szkoły przeprowadziły zjazdy uczniów i absolwentów. Zwykle zjazdy te połączone były z przeprowadzeniem specjalnych kursów. Ponieważ w okresie sprawozdawczym odbywała się wzmożona propaganda

roślin pastewnych, a w związku z tym także sposobów lepszego konserwowania pasz, kursy dotyczyły przeważnie łąkarstwa, uprawy roślin pastewnych, budowy silosów oraz zakiszania pasz.

Stosunek ilości dni zużytych przez grona nauczycielskie na pracę szkolną i pozaszkolną wśród uczniów i zespołów w P. R. oraz na pracę wśród wychowanków szkół rolniczych do ilości dni zużytych na ogólne prace oświatowe i techniczne, zlecone przez Wydziały fachowe Izby, wynosił 1 : 1,9, gdy w roku ubiegłym wyrażał się on jak 1 : 4,3. Wskazuje to na wybitne wzmożenie pracy personelu szkół w kierunku właściwej pracy szkolnej kosztem zmniejszenia prac ze szkołą bezpośrednio nie związanych.

Systematyczne 3-miesięczne dla samodzielnych gospodarzy kursy ogólno-rolnicze, zapoczątkowane w roku ubiegłym i zorganizowane przez szkołę w Nowym Tomyślu, odbyły się i w roku sprawozdawczym w Opalenicy, Zbąszyniu i Lwówku. Szczególnie dużą frekwencją cieszył się kurs w Opalenicy. Wymieniona szkoła brała bardzo żywy udział w organizowaniu wystawy i targów chmielarskich w Nowym Tomyślu.

Poza tym kursy dla żołnierzy-rolników przeprowadziły szkoły: w Poznaniu, Ostrowie, Krotoszynie, Wrześni, Lesznie. Kursy te przeprowadzono według opracowanego na nowo przez Wielkopolską Izbę Rolniczą jednolitego programu dla garnizonów Gniezno, Jarocin, Kalisz, Krotoszyn, Leszno, Ostrów, Pleszew, Poznań, Rawicz i Września.

Celem dokształcenia personelu nauczycielskiego W. I. R. zorganizowano następujące zjazdy i konferencje:

a) 25 do 30 V 1936 r. zjazd w Środzie, poświęcony sprawom organizacji gospodarstw przodowniczych mniejszych,

b) 2 do 5 VI kurs łąkarski w Chodzieży,

c) 7 do 18 VI zjazdy rejonowe instruktorów powiatowych i personelu szkół, prowadzącego akcję G. P., pod kierunkiem specjalisty delegowanego z Warszawy, dla dokładnego przerobienia analizy gospodarstw,

d) 15 do 30 VII drugi etap rejonowych zjazdów personelu szkół i instruktorów powiatowych,

e) 26 do 30 X konferencja w Koźminie, poświęcona sprawom programów szkolnych i organizacji gospodarstw przodowniczych.

Poza tym z okazji Zjazdu Naukowo - Rolniczego urządzono w dniu 19 do 24 V 1936 r. wycieczkę do Niemiec, w której brał udział także personel niektórych szkół.

B. Szkoła Rolnicza Półtoraroczna w Środzie.

W szkole rolniczej półtorarocznej w okresie sprawozdawczym było 52 uczniów. Jest to drugi z rzędu rok wzrostu frekwencji w szkole. Na kurs pierwszy po miesięcznym okresie próbnym przyjęto 27 uczniów, na kurs III 25.

Na ogólną liczbę 52 uczniów było:

1. w wieku przepisowym 17—24 lat . . . 43 uczniów
   „ „ starszym . . . . 3 „
   „ „ młodszym . . . . 6 „
2. Z powiatu średzkiego . . . . 10 „
   z okręgu szkoły . . . . 16 „
   z innych powiatów . . . . 34 „
   z Niemiec . . . . 2 „
3. Rolników posiadających ziemię . . . . 40 „
   rolników nie posiadających ziemi . . . 2 „
   z innych zawodów . . . . 10 „
4. Według wielkości gospodarstwa rodziców:
   od 1— 5 ha — —
   „ 5—10 „ — 7 uczniów
   „ 10—15 „ — 3 „
   „ 15—25 „ — 17 „
   „ 25—50 „ — 6 „
   ponad 50 „ — 7 „
5. Wystąpiło z kursu niższego 2, z kursu wyższego 2, na kurs wyższy przeszło 27, 3 z egzaminem poprawczym.

Otrzymało świadectwa ukończenia 23 uczniów.

6. Absolwenci:
   wracają do domów 11
   na praktykę przejściową 2
   na urzędnika gospodarczego . . 10

Szkoła półtoraroczna stanowi administracyjną całość ze szkołą dwuzimową z językiem wykładowym niemieckim. Obydwie szkoły obsługiwane są przez ten sam personel. Pracę terenową personelu tych szkół podano przy szkole 2-zim. 3-semestralnej. Szkoła przeprowadziła 10 wycieczek do gospodarstw, 1 na Targi Poznańskie, 2 do innych obiektów, jak młyny i fabryki, oraz jedną krajoznawczą poza okręg szkoły do Chorzowa, Krakowa, Mydlnik, Wieliczki, Zakopanego itd. Gospodarstwo szkolne zwiedził jak corocznie szereg wycieczek Kółek Rolniczych itp. (około 800 osób).

W okresie zimowym szkoła łącznie z okolicznymi absolwentami przy współdziałaniu kierowniczym Polskiego Radia zorganizowała i przeprowadziła słuchowisko radiowe z gospodarstwa szkolnego, transmitowane na wszystkie rozgłośnie Polski.

Podobnie jak w latach ubiegłych uczniowie szkoły byli na 2-tygodniowym kursie ogrodniczym w Szkole Ogrodniczej w Koźminie.

Personel szkół.

L. p.	Szkoła	Kierownik (czka)	Nauczyciel f. (ka)	Praktykant (ka) nauczyc.	Instruktor (ka)
	Szkoły męskie				
1	Bydgoszcz	Raczkowski Tad.	Pycia Bolesław	—	—
2	Chodzież	inż. Skalski Jan	Dabiński Ignacy	—	—
3	Inowrocław	Hozakowski M.	inż. Brewiński P.	—	—
4	Janówiec	inż. Kraśnicki Jan	inż. Karczewski Edward	—	—
5	Kępno	dyr. Piewcewicz Kazimierz	—	inż. Maszner Wincenty	—
6	Koźmin	Cybichowski Leonard	Nowaczyk Ludwik	—	—
7	Leszno	inż. Modes Bol.	—	inż. Ast Gwidon	—
8	Międzychód	p. o. Wiertel Alojzy	—	—	—
9	N. Tomyśl	Jankiewicz Kaz.	—	—	—
10	Ostrów	inż. Swieżyński Ryszard	inż. Krus Stanisław	—	—
11	Poznań	Minczykowski Stanisław	inż. Szychulski Bohdan	—	—
12	Środa	p. o. Lipowski Jerzy	inż. Gałek Józef Kania Bronisław	inż. Zarzycki Kazimierz	Gaworski Stanisław
13	Wolsztyn	Perek Franc.	—	inż. Przybysławski Stan.	—
14	Września	Fedyk Jan	—	inż. Tomiński Józef	—
	Szkoły żeńskie				
15	Odolanów	Gorgoniówna Teofila p. o.	Szwiecówna M. wicekierown.	Bobkówna Anna Czekalska Wanda	—
16	Witkowo	Moczulska Eugenia p. o.	inż. Królówna Zofia	Plucińska Maria	Runowska Leontyna
17	Tuchorza	Rokicka Stanisława p. o.	—	mgr Matuszkiewiczówna Jadwiga	Deglerówna Maria Płotkówna J.
18	Szkoła Wędrowna	Chmielecka Wiktoria p. o.	Gadzalanka Anna	—	—
19	Szkoła Ogrodnicza Koźmin	Marciniec Józef, dyr.	inż. Kisza Paweł	Antoniewicz Hieronim inż. Wędzikowski Stefan	Smuraga Stefan Knach Wł.
20	Szkoła Mleczarska Września	inż. Dziama Tomasz	inż. Włodek Stanisław inż. Katzer Hugo	inż. Kęsiak Ludwik	Bykowski Antoni Bocheński Franciszek Szolc Marian

Rada Pedagogiczna szkoły odbyła 12 posiedzeń poświęconych sprawom nauczania i korelacji poszczególnych przedmiotów nauczania.

Biblioteka uczniowska powiększyła się o 27 książek i liczy ogółem 619 tomów, biblioteka nauczycielska zawiera 686 tomów, zwiększenie w roku sprawozdawczym o 10 tomów. Przeciętna poczytność na jednego ucznia wypadła po 8 książek.

C. Szkoły Rolnicze Żeńskie.

W okresie sprawozdawczym uruchomiono z dniem 15 I 1937 r. szkołę w Odolanowie. Gospodarstwo byłej szkoły w Nietążkowie oddano w dzierżawę, natomiast zabudowania szkolne oddzierżawiono Uniwersytetowi Wiejskiemu, zorganizowanemu staraniem Związku Wielkopolskiego Młodzieży Wiejskiej.

Rok szkolny w szkołach żeńskich rozpoczął się 15 I 1937 r. ze stanem uczennic:

	od 1 IV do 15 XII 36	od 15 I do 31 III 37
Odolanów	—	34
Tuchorza	26	15
Witkowo	42	40

Szkoły w Tuchorzy i Witkowie przeprowadziły przeciętnie po 8 wycieczek uczennic do gospodarstw okolicznych, a także zorganizowały 1 wycieczkę krajoznawczą poza okręg szkoły.

Szkoła w Witkowie brała udział w wystawie w Gnieźnie, zorganizowała wystawę prac uczennic na zakończenie roku, zorganizowała także 2-dniowy zjazd absolwentek poza tym przyjmowała szereg wycieczek innych szkół i organizacyj rolniczych. Szkołę zwiedziła wycieczka Finlandczyków.

Szkoła wydaje gazetkę „Witkowianka", za pomocą której informuje swe absolwentki o poczynaniach szkoły.

Szkoła w Tuchorzy przeprowadziła również zjazd absolwentek, zorganizowała ochronkę dla dzieci przy szkole, prowadzoną przez wykwalifikowaną siłę. Personel szkolny wygłosił referaty na zebraniach kółek włościanek w Tuchorzy i Kuźnicy Zbąskiej. Szkoła w Tuchorzy miała nadal nikłą frekwencję. Okazało się, że stan ten jest wynikiem szeregu przyczyn leżących w samej organizacji szkoły i personalnej obsadzie. Z dniem 1 IV 37 r. nastąpiły zmiany, które obejmie następny rok sprawozdawczy.

W szkole w Odolanowie dla wprowadzenia i poglądowego nauczania pielęgnowania i wychowywania dziecka, przy wydatnej pomocy finansowej ostrowskiego Wydz. Powiatowego, zorganizowano wzorowy dzieciniec, do którego przyjęto niemowlę 5-miesięczne, dziecko jednoroczne i dwuletnie. Chodzi o danie możności uczennicom zapoznania się z pielęgnowaniem dziecka od okresu wczes-

nego niemowlęctwa do lat trzech. Ponieważ nauka w szkole trwa tylko 11 miesięcy, przewidziano więc umieszczenie w dziecińcu 3 dzieci różnego wieku, tak by razem dawały przyjęty dla celów nauczania okres rozwojowy dziecka. Dzieciniec prowadzi wykwalifikowana siła.

Poza tym personel szkolny brał czynny udział w pracach najbliższych Kół Włościanek.

Szkoła Wędrowna Żeńska 3-miesięczna przeprowadziła kursy:

w Kaźmierzu przy udziale	22	uczennic
w Tarnowie Podgórnym przy udziale	20	„
w Damasławku przy udziale	32	„
w Czmoniu przy udziale	22	„
razem	96	uczennic

Szkołę Wędrowną Żeńską 3-miesięczną zaopatrzono w bibliotekę dla uczennic, przyrządy kuchenne przewoźne, 2 maszyny do szycia, oraz szereg innych pomocy naukowych kosztem 1 700,— zł. Samo zagadnienie omówiono w dziale ogólnym niniejszego sprawozdania.

D. Szkoła Ogrodnicza w Koźminie.

W okresie sprawozdawczym zużytkowanie terenów szkolnych wynosiło:

1. Sady i plantacje owocowe	3,0016	ha
2. Warzywa	2,8969	„
3. Rośliny kwiatowe i gruntowe	1,0064	„
4. Szkółki drzew i krzewów	7,4837	„
5. Płody rolne i łąki	5,1666	„
6. Ogrody ozdobne i parki	2,7758	„
7. Szklarnie i inspekty	0,1423	„
8. Zabudowania i nieużytki	1,4335	„
9. Boisko sportowe	1,3002	„
Razem	24,2080	ha

W porównaniu do roku ubiegłego stanowi zwiększenie obszaru zagospodarowania o 1,2941 ha.

Przy przeprowadzaniu głębokiej regulówki od strony północnej i zachodniej budynku natrafiono na pozostałości dawnych budowli. Jak stwierdziła specjalna komisja, są to resztki dawnego zamku prawdopodobnie z wieku VII czy IX. Różne przedmioty wczesno-historyczne znalezione przy wykopaliskach zostaną oddane do muzeum regionalnego w Koźminie.

W związku z zamierzoną reorganizacją gospodarstwa szkolnego, szkołę wizytowała Komisja Izbowa z udziałem przedstawicieli Ministerstwa W. R. i O. P., K. O. S. i Państw. Szkoły Ogrodniczej w Poznaniu.

Rok szkolny rozpoczął się dnia 1 IV 1936 r. W okresie sprawozdawczym w szkole było uczniów:

Kurs III . . .	19
Kurs II . . .	25
Kurs I . . .	36
razem	80

tj. o 25% więcej niż w roku ubiegłym (64 uczniów), z których mieszkało w internacie szkolnym 52 uczniów, w mieście u rodziców 28 uczniów.

Ojcowie uczniów należeli do następujących zawodów:

rolników	19
ogrodników	3
urzędn. państw. . .	19
urzędn. samorz. . .	1
rzemieślników . . .	12
kupców	11
innych zawodów . .	15

Według zamieszkania rodziców było uczniów:

z woj. Poznańskiego	55
z woj. Łódzkiego	12
z woj. Śląskiego	5
z woj. Kieleckiego	1
z woj. Warszawskiego	3
z woj. Krakowskiego	1
z woj. Białostockiego	1
z zagranicy (Niemcy)	1
z zagranicy (Holandia) . . .	1

Według wieku było uczniów:

w wieku przepisowym (16—24 lat)	74
starszych	4
młodszych	2

Egzamin z półrocza latowego odbył się dla wszystkich kursów 10, 12, 13 i 15 października 1936 r., z półrocza zimowego dla kursu I i II 15—17 marca 1937 r., a egzamin końcowy dla III kursu 16 i 20 marca 1937 r.

Do egzaminu stanęło:

I kurs	36	uczniów —	otrzymało promocję	33	uczniów
II „	25	„ —	„ „	20	„
III „	19	„ —	„ świadectwa	19	„
razem	80	„	razem	72	„

Absolwentów umieszczono:

na płatnych praktykach w kraju	. . . .	15
" " " we Francji	. . .	2
" " " w Niemczech	. .	1
zostało powołanych do służby wojskowej	.	1
	razem	19

Poza tym szkoła pośredniczyła w uzyskaniu posady dla 60 absolwentów starszych roczników.

W okresie sprawozdawczym Rada Pedagogiczna szkoły odbyła 13 posiedzeń, na których ważniejszymi tematami obrad było:

a) w odniesieniu do uczniów — nauczanie praktyczne i teoretyczne, przeprowadzanie demonstracyj, posługiwanie się podręcznikami, zagadnienia wychowawcze, samorząd uczniowski;

b) w odniesieniu do nauczycieli — zapoznawanie się z nową lekturą pedagogiczną, czasopisma fachowe, specjalizacja fachowa, programy nauczania, zapoznawanie się z pracą innych szkół W. I. R.

Biblioteka uczniowska zwiększyła się o 22 tomy, nauczycielska o 8 tomów, dając w sumie 1093 tomy. Przeciętna poczytność na ucznia 8 książek.

Działalność pozaszkolna:

Szkoła prowadziła nadal akcję sadowniczo-instruktorską wśród rolników w zespole sadowniczym w Borku, Głosinach i Daleszynie pow. gostyńskiego, w Lipówcu, Krotoszynie, Lutogniewie, Ustkowie i Benicach pow. Krotoszyńskiego, w Godziętowach, Doruchowie pow. kępińskiego. Przeprowadziła 14-dniowy kurs dokształcający dla ogrodników w Jarocinie, brała udział w kursie rolniczym dla żołnierzy w Jarocinie i Pleszewie, zorganizowany i prowadzony przez szkołę rolniczą koźmińską. Poza tym szkoła ogrodnicza wykonywała lustrację ogrodów członkiń Związku Włościanek w pow. krotoszyńskim, udzielała porad fachowych przy zakładaniu ogrodów, założyła ogród szkolny w Publicznej Szkole Przysposobienia Gospodyń Wiejskich w Odolanowie. Z polecenia Wielkopolskiej Izby Rolniczej przeprowadziła kwalifikacje nasion w majątkach: Górka, Domaradzice, Pudliszki i Strzyżewice, brała udział w osobie kierownika szkoły jako delegata Izby w zebraniach Komitetu Dokształcenia w Poznaniu i w egzaminach dla ogrodników kształcących się praktycznie.

W okresie sprawozdawczym zwiedzili szkołę: ks. Biskup Dymek, wojewoda poznański płk. Maruszewski w towarzystwie nacz. inż. Strzeszewskiego i starosty krotoszyńskiego Wilimowskiego, oraz 14 wycieczek zbiorowych w liczbie 705 osób.

E. Szkoła Mleczarska — Dział Mleczarski we Wrześni.

Ósmy kurs maślarsko-serowarski trwał w Szkole Mleczarskiej we Wrześni od dnia 15 stycznia 1936 roku do 14 stycznia 1937 r. Na początku kursu było 46 uczniów. W czasie trwania kursu wystąpiło 2 uczniów z powodu choroby, jeden powołania do czynnej służby wojskowej, przybył jeden uczeń, który przerwał siódmy kurs z powodu choroby, a dokończył ósmy, tak, że w rezultacie ukończyło kurs 44 uczniów.

Zainteresowanie szkołą wzrosło znacznie, do czego przyczyniło się w dużym stopniu wprowadzenie w życie Ustawy o mleczarstwie, która wymaga od kierowników mleczarń ukończenia szkoły mleczarskiej. Na dziewiąty kurs maślarsko-serowarski, który rozpoczął się 15 stycznia 1937 r. zgłosiło się 136 kandydatów, przyjęto natomiast tylko 49 uczniów. Liczbę tę trzeba uważać za maksymalną tym więcej, że przygotowanie teoretyczne uczniów jest bardzo różne. Przeważają w szkole mleczarskiej uczniowie starsi, którzy zdążyli już wiele z nabytych wiadomości w szkole powszechnej zapomnieć i ta okoliczność utrudnia prowadzenie nauki teoretycznej.

Co do zawodu rodziców, to najwięcej na obecnym kursie jest synów rolników, bo 21 na 49 i mleczarzy 10. Przy przyjmowaniu na kurs starano się uwzględnić zgłoszenia starszych kandydatów, kandydaci młodsi mogą poczekać do następnego roku. Organizacja nauki, plan i sposób nauczania nie uległy zasadniczej zmianie.

Pochodzenie uczniów IX kursu:

z woj. Poznańskiego	25	uczniów
z woj. Pomorskiego	14	„
z woj. Łódzkiego	2	„
z woj. Lwowskiego	2	„
z woj. Lubelskiego	2	„
z woj. Śląskiego	1	„
z woj. Krakowskiego . . .	1	„
z woj. Wołyńskiego	1	„
z woj. Nowogrodzkiego . . .	1	„

Poza uczniami w szkole w ciągu roku sprawozdawczego pracowało przez dłuższy lub krótszy czas 10 hospitantów i 18 praktykantów.

Szkoła zorganizowała wycieczki: 15 maja 1936 r. do Poznania celem zwiedzenia Targów, kilka wycieczek do Poznania celem zwiedzenia mleczarń poznańskich, fabryki Cegielskiego i Związku Gospodarczego Spółdzielni Mleczarskich, poza tym do Warszawy — zwiedzenie wystawy przemysłu metalowego i elektrotecznicznego i zakładów „Agril“, wycieczkę do szkoły rolniczej żeńskiej w Witkowie i do Gniezna na II Wystawę Ogrodniczą i Targi Ziemi Gnieźnieńskiej.

Miesiąc	Dostarczono mleka kg	Wyrobiono masła deserowego kg	Wyrobiono serów kg: Trapistów	Tylżyckich	Limburskich	Remoudou	Edamskich	Wyrobiono kg: Masła kuchennego	Twarogu pełnego	Twarogu chudego	Kazeiny
1936 r.											
Kwiecień	450 351	12 590	220	—	59	58	—	9	31	1 153	2 810
Maj	542 945	14 930	421	—	54	49	—	23	28	1 593	2 814
Czerwiec	556 979	14 406	497	82	46	104	—	33	26	1 818	2 620
Lipiec	523 144	14 425	505	—	46	90	—	28	22	1 702	2 626
Sierpień	514 935	15 196	688	81	46	98	—	49	21	1 069	2 540
Wrzesień	499 709	15 949	731	265	56	107	—	56	20	872	2 560
Październik	494 937	15 706	1 121	658	130	248	62	88	24	1 205	1 779
Listopad	433 772	14 004	877	395	70	196	64	82	28	1 096	1 770
Grudzień	452 308	14 668	268	410	—	62	62	29	19	999	1 750
1937 r.											2 300
Styczeń	474 238	15 379	838	205	193	391	—	59	42	861	
Luty	440 376	13 925	838	138	116	132	—	40	45	1 559	2 300
Marzec	499 821	15 650	268	403	61	62	—	27	54	1 307	2 400
Razem	5 883 515	176 828	7 272	2 637	877	1 597	188	523	360	15 22 9	28 269

Szkoła przeprowadziła 2-dniowy zjazd absolwentów połączony z uroczystością poświęcenia sztandaru hufca szkolnego P. W. i W. F. Na zjazd przybyło 63 absolwentów.

Statystykę przerobu w mleczarni szkolnej podaje załączone zestawienie. Z zestawienia tego okazuje się, że dostawa mleka pełnego wzrosła w porównaniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego o prawie 20% i wyniosła 5 883 515 kg, czyli średnio dziennie przy 365 dniach wypada 16 119 kg mleka (w poprzednim okresie sprawozdawczym 13 418 kg). Do tego zwiększenia przyczyniły się korzystniejsze warunki atmosferyczne, które pozwoliły na wyprodukowanie większej ilości paszy i lepsze ceny za produkty mleczarskie w II kwartale 1936 r. i I kwartale 1937 r. Produkcja masła wykazuje również zwyżkę o prawie 34%. W wyrobie serów obserwujemy też pewien przyrost, ale stosunkowo nieznaczny, bo tylko o 3%. Twarogu z mleka odtłuszczonego wyrobiono więcej o przeszło 40%. Największy przyrost wykazała kazeina, której wyprodukowano więcej o przeszło 63%.

Za litr mleka odtłuszczonego płacili dostawcy do 10 IV 1936 r. po 2 grosze, od 11 IV do 9 VII po 1,5 grosza, od 10 VII do 10 IX 1936 r. po 2 grosze, od 1 I do II 1937 r. po 1,5 grosza, od 11 II do końca marca 1937 r. po 2 grosze.

Mleko pełne przyjmuje się na wagę, mleko odtłuszczone zwraca się w litrach.

Cena za kg jednostkę tłuszczu w mleku dostarczonym do mleczarni szkolnej wyniosła w kwietniu 3,4 grosza, w maju 3 grosze, w czerwcu 2,9 grosza, w lipcu i sierpniu po 3 grosze, we wrześniu 2,9 grosza, w październiku 3,1 grosza, w listopadzie 3,3 grosza, w grudniu 4,3 grosza, w styczniu 3,4 grosza, w lutym 3,5 grosza, w marcu 3,7 grosza.

Drugi kwartał 1936 r. miał wyższe ceny aniżeli w 1935 r. w trzecim i czwartym kwartale 1936 r. nastąpiło dość poważne obniżenie wypłat i dopiero I. kwartał 1937 r. wykazał lepsze ceny od 1936 r.

Przeciętna zawartość tłuszczu w mleku wyniosła w kwietniu 3,07%, w maju 3,01%, w czerwcu 3,04%, w lipcu 3,11%, w sierpniu 3,18%, we wrześniu 3,25%, w październiku 3,35%, w listopadzie 3,47%, w grudniu 3,41%, w styczniu 3,26%, w lutym 3,28% w marcu 3,24%.

W okresie sprawozdawczym zwiedziło szkołę i mleczarnię szkolną około 730 osób pochodzących z całej Polski i zagranicy.

Dział Mleczarski.

Ilość wykonanych analiz przez dział mleczarski przedstawia załączone zestawienie.

Dział mleczarski przygotował i dostarczył serowniom 90 litrów podpuszczki. Mleczarniom i kontrolerom obór dostarczył 4 140 kg

Miesiąc	Ilość mleczarń i gospodarstw stale nadsyłających próby	Przeciętny $^0/_0$ tłuszczu w wykonanych analizach mleka pełnego	Ilość wykonanych analiz									
			Mleka pełnego	Mleka odtłuszczonego	Maślanki	Śmietanki na $^0/_0$ tłuszczu	Śmietany i zakwasu na kwasowość	Serwatki pełnej i odtłuszczonej	Masła	Sera	Kazeiny	Razem prób
1936 r.												
Kwiecień	7	3,12	1 279	60	43	103	70	13	41	—	—	1 609
Maj	7	3,12	1 427	69	57	136	85	19	56	1	—	1 850
Czerwiec	7	3,06	1 466	90	64	146	90	34	64	—	—	1 954
Lipiec	7	3,10	1 445	95	64	146	93	28	63	—	2	1 936
Sierpień	6	3,20	1 359	85	66	157	93	44	76	—	—	1 880
Wrzesień	6	3,30	1 413	81	64	150	90	48	63	—	—	1 909
Październik	6	3,27	1 431	90	67	155	93	48	68	1	—	1 953
Listopad	7	3,33	1 437	84	57	117	79	42	54	—	1	1 871
Grudzień	8	3,33	1 429	76	55	105	72	34	55	—	—	1 826
1937 r.												
Styczeń	7	3,33	1 459	78	60	116	89	42	59	—	—	1 903
Luty	8	3,02	1 521	83	60	143	84	44	60	—	—	1 995
Marzec	9	3,26	1 560	92	65	124	97	34	64	—	—	2 036
Razem		3,20	17 226	983	722	1 598	1 035	430	723	2	3	22 722

kwasu siarkowego i 203 litry alkoholu amylowego; przygotował i dostarczył mleczarniom 67 litrów alizarolu do badania jakości mleka oraz inne chemikalia w mniejszych ilościach.

Dział mleczarski sprawdzał tłuszczomierze i ssawki do mleka dla kontrolerów obór Wielkopolskiej Izby Rolniczej. Ponadto oczyszczono, naprawiono i uzupełniono w kompletny sprzęt 10 aparatów Gerbera dla kontrolerów obór.

Personel szkolny brał czynny udział w pracach Komitetu Państwowych Ocen Masła i Serów. Kierownik szkoły, dwaj nauczyciele i jeden instruktor byli rzeczoznawcami dla oceniania prób masła i serów. W sprawach związanych z pracami Komitetu Państwowych Ocen Masła i Serów jeździł personel szkoły 9 razy na posiedzenia i oceny Komitetu. W ciągu kwietnia 1936 r. opracował kierownik szkoły w Centrali Wielkopolskiej Izby Rolniczej zagadnienie mleczarskie wiążące się z wprowadzeniem w życie „Ustawy o mleczarstwie".

OŚWIATA POZASZKOLNA

Akcja organizacji gospodarstw przodowniczych.

Akcja organizacji gospodarstw przodowniczych przechodziła różne koleje i etapy swojego rozwoju. Początkiem jej była wyłącznie opieka nad gospodarstwami osadniczymi wykonywana przez instruktorów rejonowych pracujących przy Wielkopolskim Towarzystwie Kółek Rolniczych, następnie przy Wielkopolskiej Izbie Rolniczej a ostatnio, na skutek umowy zawartej między W. I. R. a W. T. K. R. w dniu 1 IX 1936 r., przydzielonych z powrotem do Wielkop. Towarzystwa Kółek Rolniczych.

Obecnie zadaniem akcji O. G. P. według wytycznych Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych obowiązujących od roku 1933 jest:

1. Szerzenie postępu rolniczego i kulturalnego przez przykładowe oddziaływanie gospodarstw przodowniczych,
2. podnoszenie opłacalności gospodarstw włościańskich drogą celowej ich organizacji,
3. wychowywanie rolników pozostających pod wpływem tej akcji na światłych, uspołecznionych działaczy, którzy by odgrywali przodującą rolę w życiu gospodarczym, społecznym, kulturalnym naszej wsi.

Przy organizowaniu gospodarstwa przodowniczego instruktor dąży nie tylko do technicznego udoskonalenia w nim wszystkich gałęzi wytwórczości rolniczej, ale przede wszystkim do takiego urządzenia całego warsztatu rolnego, aby wszystkie znajdujące się w nim środki produkcji, kapitał, ręce, upodobania, uzdolnienia zostały jak najlepiej wyzyskane, aby wszystkie jego składowe części i działy

wytwórczości roślinnej i zwierzęcej były ze sobą wzajemnie powiązane, wzajemnie się wspierały, uzupełniały i tworzyły ze sobą jedną harmonijną całość zapewniającą gospodarstwu stałą równowagę.

Na podstawie tych założeń instruktor przystępując do urządzenia gospodarstwa przodowniczego bada szczegółowo wszystkie jego działy, czyli przeprowadza tzw. analizę i kwalifikacje gospodarstwa, opracowuje planiki pól, planiki obsiewów oraz projekt reorganizacyjny. W projekcie tym ustala w gospodarstwie odpowiednią ilość użytków stałych (sad, warzywnik, lucernik itp.) i gruntów ornych, zaprowadza w gospodarce polowej odpowiednie zmianowania, dostosowane do właściwości glebowych, gospodarczych, siły nawozowej, roboczej, pociągowej, finansowej, zapewnia gospodarstwu potrzebną produkcję roślinną na utrzymanie domu, na siew, na utrzymanie inwentarza, ustala liczebność inwentarza, rozwija te działy hodowli, które w danych warunkach są najwięcej opłacalne, nadaje planowość robociźnie, uporządkowuje gospodarkę pieniężną, podwórzową, zaprowadza rachunkowość rolniczą itp.

Aby akcja O. G. P. nie ograniczała się tylko do indywidualnych gospodarstw przodowniczych instruktor obowiązany jest przy każdym gospodarstwie przodowniczym utworzyć zespół złożony z 4—5 światłych, uspołecznionych rolników dobranych przez przodownika, którzy obowiązują się wszystkie ulepszenia wprowadzone przez instruktora do gospodarstwa przodowniczego zastosować również u siebie w swoich gospodarstwach po wspólnym omówieniu, uzgodnieniu ich z instruktorem na wspólnych zebraniach miesięcznych i którzy z kolei swym żywym przykładem wpływać i oddziaływać będą na szersze otoczenie, tj. na wieś, gromadę i kółko rolnicze.

W okresie sprawozdawczym akcją indywidualną objętych było 481 gospodarstw, z czego zapiski rachunkowe bądź w książkach rachunkowych, bądź w postaci uproszczonej rachunkowości rolniczej prowadziło 114 gospodarstw. Zespołów O. G. P. utworzono 73 z liczbą 393 uczestników.

Akcję O. G. P. prowadziło w 15 powiatach 15 powiatowych instruktorów rolnych, a w pozostałych powiatach personel szkół rolniczych W. I. R. — wszyscy pod jednolitym kierownictwem inspektora O. G. P.

Celem zaznajomienia czynnych instruktorów i personelu nauczycielskiego szkół rolniczych z metodyką organizowania O. G. P., został przez W. I. R. urządzony tygodniowy kurs przeszkoleniowy w Środzie od 25 V do 30 V 1936 r., prowadzony przez kierownika okręgu ćwiczebnego p. Meyera. Drugi kurs poświęcony tym samym sprawom odbył się w Koźminie od 28 do 31 X 1936 r.

Członkowie Komisji O. G. P., Radcowie W. I. R. wspólnie z inspektorem O. G. P. dokonywali objazdów terenowych zaznajamiając się z gospodarstwami przodowniczymi, ich stanem gospodarczym

oraz ich wpływem na otoczenie. Spostrzeżenia swoje przedkładali na posiedzeniach Komisji O. G. P. Posiedzenia Komisji O. G. P. odbyły się cztery, dnia 29 IV, 8 VI, 24 VI i 20 X 1936 r., przy udziale w dn. 29 IV 1936 r. przedstawiciela Ministerstwa Rolnictwa i R. R. insp. inż. Chylińskiego oraz przedstawicieli Urzędu Wojewódzkiego p. nacz. Strzeszewskiego i p. Łoskowskiego.

Inspektor O. G. P. wyjazdów inspekcyjnych odbył 59.

Wyniki akcji O. G. P. pod względem jakościowym okazały się słabe. Główną przyczyną słabych wyników tej akcji był brak odpowiednio przeszkolonego do niej aparatu instruktorskiego. Akcja O. G. P. wymaga bowiem specjalnego przeszkolenia instruktorów w dziedzinie organizacji gospodarstw. W tym celu instruktorzy przechodzą kilkumiesięczne przeszkolenie w okręgach ćwiczebnych, w których zaznajamiają się praktycznie z metodyką i techniką organizowania gospodarstw.

Spośród 15 instruktorów rolnych Wielkopolska Izba Rolnicza rozporządzała 5 świeżo przeszkolonymi instruktorami w zakresie O. G. P.

Z tego powodu akcja O. G. P. prowadzona przez dotychczas nie przeszkolony personel instruktorski miała raczej charakter akcji wstępnej przygotowawczej, którą instruktorzy pogłębią i rozszerzą stosownie do wytycznych Ministerstwa Rolnictwa i R. R. po swoim gruntownym przeszkoleniu w okręgach ćwiczebnych.

Natomiast bardzo pożytecznie zaznaczyła się działalność instruktorów rolnych w dziedzinie ogólno instruktorskiej, oraz w dziedzinie doradztwa fachowego, mającego na celu techniczne ulepszenie różnych działów produkcji roślinnej i zwierzęcej. Należy tutaj akcja konkursowa wzorowych gnojowni, mająca na celu przyuczenie rolników do prawidłowego przechowywania obornika, propaganda nowoczesnych roślin pastewnych wprowadzonych z wyraźną korzyścią dla gospodarstw drobnych, pielęgnacja łąk, akcja silosowa, konkursy producentów drobiu, budowa kurników, różne konkursy hodowlane itp. Szczegółowe sprawozdania z akcji tej prowadzonej przez Wydziały W. I. R. wspólnie z instruktorami rolnymi, umieszczone są w sprawozdaniach poszczególnych Wydziałów.

Z dniem 1 X 1936 r. akcja O. G. P. na podstawie umowy zawartej między W. I. R. a W. T. K. R. została przekazana W. T. K. R. pozostając nadal pod fachową kontrolą inspektora O. G. P. przy W. I. R. W ten sposób akcja ta przez wciągnięcie do niej i zainteresowanie nią czynnika społecznego weszła na nowe tory swego rozwoju, nabrała żywej treści i uległa znacznemu pogłębieniu. Po przeszkoleniu wszystkich instruktorów w zakresie O. G. P. akcja ta stanie się niewątpliwie jedną z najskuteczniejszych metod, prowadzących do podniesienia poziomu gospodarczego, kulturalnego i społecznego naszej wsi.

Przysposobienie Rolnicze Młodzieży.

W zakres prac oświatowych pozaszkolnych szkół rolniczych męskich i częściowo żeńskich W. I. R. wchodziło także Przysposobienie Rolnicze Młodzieży Wiejskiej.

Akcja ta prowadzona przez Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych oparta była o szkoły rolnicze W. I. R., których grona nauczycielskie sprawowały opiekę nad zespołami konkursowymi.

Przysposobienie Rolnicze, które ma obejmować wszystką młodzież wiejską i wdrażać ją do samodzielnego myślenia i działania oraz budzić chęci do stałego systematycznego dokształcania, spełnia niezwykle doniosłą rolę ze względu na swój masowy charakter. W odniesieniu do Szkół rolniczych, dając młodzieży zachętę do dalszego gruntownego kształcenia się, wyłania jednocześnie z mas kadry przodownicze — wyróżniających się młodych, przeszkolonych i do pracy w gromadzie zaprawionych, a więc element jak najbardziej przez szkoły rolnicze pożądany, a do podniesienia na jeszcze wyższy poziom przodowników życia wiejskiego podatny.

Najlepszą ilustracją zasięgu akcji P. R. są poniższe cyfry.

Według danych uzyskanych z W. T. K. R. w roku 1936/37 Przysposobienie Rolnicze wszystkich trzech stopni ukończyła następująca ilość uczestników:

Okręg szkolny	Zespołów	Konkursistów
Bydgoszcz	41	242
Chodzież	24	137
Inowrocław	30	169
Janowiec	21	110
Kępno	24	185
Koźmin	21	122
Leszno	30	166
Międzychód	8	65
Nowy Tomyśl . . .	7	42
Ostrów	8	49
Poznań	21	135
Środa	49	316
Wolsztyn	18	124
Września	13	64
Razem	315	1 926

W tym było:

	Zespołów	Konkursistów
III stopnia	48	205
II „	102	582
I „	165	1 139
Razem	315	1 926

Grona nauczycielskie szkół rolniczych zużyły na prace w Przysposobieniu Rolniczym ogółem 650 dni. W tym czasie przeprowadzały kursy przedkonkursowe dla przodowników i uczniów P. R., odprawy przodowników, lustracje i inspekcje prac zespołowych w okresie letnim, uczestniczyły w pokazach wszelkiego rodzaju i współdziałały w ich organizowaniu.

Od chwili wprowadzenia do akcji P. R. planu opartego na trzech stopniach sprawności rolniczej, uległa ona dalszemu pogłębieniu. Obecnie przed przystąpieniem do pracy zespoły są odpowiednio przeszkalane. Specjalnie zwraca się uwagę na przygotowanie przodowników zespołów. Odbywa się to na kilkodniowych kursach. Zaznaczyć tu należy, że kursy są zróżniczkowane i przystosowane do wymagań stawianych zespołom na odnośnych stopniach sprawności rolniczej. Dla przodowników zespołów nowozgłoszonych urządzane są kursy 3-dniowe. Dla przodowników zespołów II i III stopnia sprawności 5-dniowe. W okresie sprawozdawczym urządzonych było 8 kursów 3-dniowych, 3 5-dniowych, 2 2-dniowe i 1 8-dniowy. Prócz tego młodzież biorąca udział w pracach uczestniczyła w specjalnych kursach tzw. przedkonkursowych jednodniowych dla całych zespołów, których odbyło się około 160. Akcja kursów dla przodowników ogniskowała się całkowicie w szkołach rolniczych W. I. R. Obecnie, po wprowadzeniu instruktorów powiatowych, którzy będą prowadzili akcję P. R., przewiduje się, że akcja kursów opierać się będzie w dalszym ciągu o szkoły rolnicze stwarzając w ten sposób naturalny kontakt pomiędzy młodzieżą pracującą w P. R. a szkołą.

W związku ze wzmożeniem się akcji samokształceniowej w zespołach P. R., dał się odczuć dotkliwy brak literatury rolniczej, z której młodzież mogłaby korzystać. Jakkolwiek każdy uczeń P. R. przystępując do konkursu, otrzymuje za wpisowe broszurkę tematową, to jednak w miarę wzrostu zainteresowania opracowanym tematem wzrasta równocześnie potrzeba zapoznania się z szeregiem innych przyczyn i zjawisk. Tu powstaje pragnienie książki. Toteż w okresie sprawozdawczym dla częściowego chociaż zaspokojenia naturalnego głodu książki Wielkopolska Izba Rolnicza za pośrednictwem Wojew. Komitetu do Spraw Młodzieży Wiejskiej wyasygnowała większą kwotę na zakupienie kompletów biblioteczek dla wszystkich powiatów. Każdy komplet składa się z 49 książek podzielonych według specjalności a wypożyczanych żywszym i czynniejszym organizacjom biorącym udział w akcji P. R. Jest to zapoczątkowaniem systematycznej akcji, którą rokrocznie odpowiednio trzeba będzie dotować, aby sprostać potrzebom terenu. Poza tym Wojewódzki Komitet również z funduszów przyznanych na ten cel przez W. I. R. postanowił zaopatrzyć wszystkie zespoły

w kilka najniezbędniejszych książeczek, na które młodzież sama zdobyć się nie może.

W trosce o rozwój akcji P. R. Wielkopolska Izba Rolnicza preliminowała na ten cel w swym budżecie zł 7 500,— oraz pozostałość z roku ubiegłego zł 1 000,—. Z tego wypłacono zgodnie z uchwałami Wojewódzkiego Komitetu zł 7 847,30.

O ile zaopatrzenie zespołów w literaturę i materiał nasienny nie natrafiało na trudności, o tyle trudność sprawiało zakupienie większej ilości cieląt i owiec a nawet prosiąt. Celem umożliwienia młodzieży nabywania drogiego materiału hodowlanego, Wojewódzki Komitet z funduszów W. I. R. uchwalił dopłaty na pomoc przy zakupie zwierząt konkursowych. Pomimo to jednak pewna ilość zespołów do pracy przystąpić nie mogła, gdyż nie była w stanie zaopatrzyć się w materiał z powodu jego braku. W przyszłości sprawa zaopatrywania zespołów w prosięta, owce i cielęta musi być załatwiona zasadniczo, aby nie wpływała hamująco na rozwój i zasięg prac P. R.

Wielkopolska Izba Rolnicza współdziałała z Wielkopolskim Towarzystwem Kółek Rolniczych w urządzeniu specjalnej kurso-konferencji personelu terenowego w Koźminie, gdzie dwa dni poświęcono specjalnie akcji P. R. ze szczególnym zwróceniem uwagi na dobór i dokształcanie lustratorów społecznych i na udział zorganizowanej młodzieży wiejskiej w akcji P. R. Poza tym położono nacisk na spółdzielczość, z którą mają się zapoznawać zespoły III stopnia.

Ponieważ akcja P. R. coraz bardziej się rozszerza, zachodzi potrzeba stworzenia gęstszej sieci opiekunów organizacyjnych i fachowych. Aby pod względem organizacyjnym sprostać zadaniom powołuje się ostatnio do życia lustratorów społecznych — młodych ludzi, wychowanków odnośnych organizacyj młodzieżowych, którzy zdobyli 3 stopnie sprawności rolniczej i w zrozumieniu wartości i ważności akcji P. R. bezinteresownie poświęcają czas na odwiedzanie najbliższych zespołów i dopomaganie im w przezwyciężaniu różnych trudności. Aby do tych funkcji lepiej ich przygotować, urządzono w okresie sprawozdawczym pierwszy próbny kurs czterodniowy w Poznaniu w Szkole Rolniczej W. I. R. Stało się to dzięki wydatnej pomocy Wojewódzkiego Komitetu z funduszy W. I. R.

Akcją P. R. kieruje z ramienia W. T. K. R. Wojewódzki Komitet do Spraw Młodzieży Wiejskiej, w którym zasiada z urzędu delegat Izby, jako wiceprzewodniczący. W ten sposób Wielkopolska Izba Rolnicza zapewniony ma wpływ na kierunek akcji P. R.

Inspektorat Leśnictwa

LEŚNICTWO I DZIAŁALNOŚĆ INSPEKTORATU LEŚNICTWA

Ogólne położenie leśnictwa.

Na terenie działania Wlkp. Izby Rolniczej doznało leśnictwo w roku 1937 znacznej poprawy w odniesieniu do roku ubiegłego, tak pod względem gospodarczym jak i finansowym.

Nastąpiło to zwłaszcza pod wpływem wzrostu cen eksportowych drewna, co pociągnęło za sobą wzrost wewnętrznych cen drewna; dalej pod wpływem korzystniejszych dla gospodarki leśnej, w odniesieniu do lat ubiegłych, warunków atmosferycznych.

Szczególnie podniosła się dochodowość lasu na skutek wzrostu cen drewna, które utrzymały się na wyższym poziomie, mimo że nie tylko wykorzystano etaty rębne przypadające na bieżący rok, ale również poważnie wykorzystano oszczędności, poczynione na skutek słabej chłonności rynku w latach ubiegłych. Podniesienie się dochodowości lasu przyczyniło się w znacznym stopniu do poprawy położenia finansowego gospodarstw leśnych względnie rolno-leśnych, oraz poprawy ogólnej sytuacji życia gospodarczego na terenie województwa.

Nie mniej jednak podnieść należy, że prywatne leśnictwo nie korzystało ze zwyżki cen drewna w takim stopniu, jak lasy państwowe, zaś w ogóle leśnictwo Wielkopolski w tym stopniu jak inne dzielnice. Zwyżka cen drewna bowiem nastąpiła w województwie poznańskim później i powolniej. Tak samo lasy prywatne nie partycypowały współmiernie w eksporcie drewna, mimo że wyeksportowały więcej niż w roku ubiegłym.

Ceny drewna w obrocie krajowym w stosunku do roku ubiegłego podniosły się:

drewno użytkowe do 35%

drewno opałowe do 15%.

Ruch cen głównego surowca tj, drewna użytkowego sosnowego w sezonie 1936/37, przedstawia się następująco:

	Ceny przeciętne notowane przez Izbę Przemysłowo-Handlową zł	Ceny przeciętne Lasów Państwowych zł
październik	21,50	
listopad	24,80	
grudzień	30,00	
styczeń, luty, marzec	bez notowań	36,00—31,50

(w kwietniu 28,50 zł)

Podobnie jak u sosny przedstawiał się ruch cen drewna liściastego z tą różnicą, że pod koniec sezonu zwyżkowały wydatniej dąb, jesion, nieco słabiej brzoza, olsza. Ceny tych gatunków dochodziły:

u dębu do około 60,— zł loco las,
„ jesionu „ „ 50,— „ „ „
„ brzozy „ „ 30,— „ „ „
„ olszy „ „ 35,— „ „ „ (materiał dyktowy)

przy czym zaznaczyć należy, że miejscowa olsza dyktowa nie dorównuje jakościowo i rozmiarowo olszy kresowej.

C e n y e k s p o r t o w e drewna użytkowego sosnowego kształtowały się w ramach od 40 do 80 zł.

S t a n z a l e s i e ń przedstawiał się w roku sprawozdawczym zadawalniająco, na co wpłynęły na ogół dość korzystne warunki atmosferyczne.

Wprawdzie były do zanotowania w niektórych powiatach, szczególnie Szamotuły i Ostrów, większe szkody od posuchy, na ogół jednak nie w tych rozmiarach jak w latach ubiegłych. Również wyrządziły większe szkody owady w lasach posówkowych w części północno-zachodniej województwa na skutek masowego pojawienia się niektórych szkodników leśnych. Masowo występowały w tych okolicach szeliniak, chojniak szary, zmiennik (Strophosomus), sieciowica (zwójka) sosnoweczka, pędrak i inne. Wyrządzone szkody stawiają przyszłość, uskutecznionych z takim wysiłkiem i nakładem finansowym upraw na terenach posówkowych, pod znakiem zapytania.

Korzystniejsze warunki atmosferyczne wpłynęły również dodatnio na wysokość produkcji materiału sadzonkowego, a tym samym na znaczne potanienie sadzonek; zaś obfite obradzanie sosny — tego głównego w miejscowych warunkach gatunku — na potanienie nasion.

Skutkiem tego podniósł się znacznie obszar zalesień, mimo że mniej korzystnie przedstawiała się sytuacja u gatunków liściastych,

szczególnie dębu i buka, których sadzonki uległy ponadto w rozsadnikach i uprawach masowemu wymrożeniu.

W roku sprawozdawczym zanotować można nie tylko znaczny ubytek powierzchni zaległych zalesień, ale również wybitną tendencję do zalesiania nieużytków i nie rentujących się w uprawie rolnej gruntów, przez co w dalszym ciągu utrzymuje się tendencja wzrostu ogólnej powierzchni lasów w województwie poznańskim.

Szczególnego rozrostu doznała akcja zalesiania nieużytków; mianowicie zalesionej dotąd powierzchni nieużytków w latach ubiegłych — w wysokości łącznej około 260 ha — można przeciwstawić obszar ca 500 ha zalesionych w roku sprawozdawczym. Z tej ilości pod nadzorem Izby zalesiono 304 ha

---

Przechodząc do sprawozdania z działalności Inspektoratu Leśnictwa nadmienić należy, że działalność ta, w stosunku do lat ubiegłych, obejmowała ścieśniony zakres na skutek wyodrębnienia działu techniczno-odpłatnego, w samowystarczalne przedsiębiorstwo Izby pod nazwą „Biuro Porad Leśnych".

Wpłynęło to dodatnio na ożywienie działalności Inspektoratu, obejmującego obecnie następujące czynności:

I. Oświata i propaganda.
II. Popieranie leśnictwa i ochrona lasu.
III. Wydawanie opinii w różnych sprawach dotyczących leśnictwa.
IV. Ogólne poradnictwo i pośrednictwo (przy nabywaniu nasion, sadzonek, obsadzaniu posad i sprzedaży drewna).
V. Współpraca z władzami rządowymi i samorządowymi (terenowymi i poza terenowymi oraz z organizacjami leśnymi i rolnymi).

ad I. a) Po raz pierwszy w roku sprawozdawczym przystąpiono do zorganizowania popularnych wykładów w terenie, szczególnie na temat zalesiania nieużytków i zagospodarowania lasów włościańskich. Z wykładami łączono pokazy praktyczne. Wykłady te, zorganizowane za pośrednictwem W. T. K. R. oraz Wydziałów Powiatowych, cieszyły się nieprzeciętną frekwencją i wywoływały żywe zainteresowanie oraz dyskusję ze strony słuchaczy-włościan.

Wykładów tych odbyło się w roku sprawodawczym 16, mianowicie w następujących miejscowościach:

Koronowo, Fordon, Solec — pow. Bydgoszcz,
Chodzież, Szamocin, Budzyń — pow. Chodzież,
Głażewo — pow. Międzychód,
Zębowo (dwukrotnie) — pow. Nowy Tomyśl,
Świniec — pow. Kościan,
Brenno, Włoszakowice, Święcichowa — pow Leszno,
Rojewo, Dąbrowa Bisk. — pow. Inowrocław.

b) Projektowany egzamin dla podleśniczych lasów prywatnych, absolwentów kursów z lat poprzednich, nie odbył się z powodu niedostatecznej ilości zgłoszeń. Egzamin ten projektuje się urządzić w roku 1937 łącznie z egzaminem uczestników kursu urządzanego w tym roku.

c) W roku sprawozdawczym Inspektorat Leśnictwa (mając na uwadze brak odpowiednio wykształconego personelu w lasach prywatnych) podjął projekt utworzenia przez Wlkp. Izbę Rolniczą szkoły dla leśniczych prywatnych. Projekt ten przedyskutowała Komisja Leśna na posiedzeniu w dniu 20 II 1937 i powzięła następującą uchwałę: „Koniecznym jest możliwie szybkie utworzenie szkoły dla leśniczych prywatnych, chociażby kosztem likwidacji jednej z licznych szkół rolniczych, bowiem racjonalne zagospodarowanie lasów jest niemożliwe bez odpowiedniego kwalifikowanego personelu leśnego, którego w chwili obecnej brak prawie zupełnie".

Na tejże Komisji wysunięto jako siedzibę szkoły „Fundację Zakładów Kórnickich w Kórniku", z racji posiadania pomieszczenia na szkołę internatową, posiadania dobrze zagospodarowanego obiektu leśnego, oraz z racji centralnego położenia. Do utworzenia szkoły leśnej w Kórniku Fundacja ustosunkowała się przychylnie.

Wczesnego uruchomienia szkoły domagają się m. i. miejscowe władze Ochrony Lasów, przedstawiciele nauki, Zrzeszenia i Towarzystwa Leśne; szkołą interesują się Kuratorium Szkolne oraz władze wojskowe.

Sprawa szkoły leśnej przeszła z końcem roku sprawodawczego do kompetentnego w tej dziedzinie Wydziału Oświaty Rolniczej.

d) W uzupełnieniu do sprawozdania w zakresie propagandy nadmienia się, że w kalendarzu rolniczym na rok 1937 ukazał się art. z ramienia Inspektoratu Leśnictwa — w sprawie zalesiania nieużytków. Poza tym w „Poradniku Gospodarskim" ukazały się 3 artykuły z cyklu ochrona lasu (ze szczególnym uwzględnieniem ochrony ptaków), opracowane przez p. inż. leśn. Porankiewicza, pracownika Izby.

ad II. a) Kontynuując podjętą w latach ubiegłych akcję udzielania pomocy technicznej lasom włościan, osadników, dyspozycyjnym i gromadzkim, Inspektorat Leśnictwa dokonał lustracji i udzielał wskazówek gospodarczych w terenie, szczególnie w zakresie prowadzenia trzebieży, wyboru wyrębów oraz odnowienia lasu, w następujących miejscowościach:

Zębowo, Turnowiec — pow. Nowy Tomyśl,
Skoki, Kakulin, Kuszewo — pow. Wągrowiec,
Mrowino — pow. Poznań,
Zacharzyn — pow. Chodzież,
Trzeciewnica, Izdebki — pow. Wyrzysk,

Połajewo — pow. Czarnków,
Dominowo, Chwałkowo — pow. Środa.

Wiosną 1937 zalesiono w podanych miejscowościach u 51 osadników i włościan łączną powierzchnię 19,50 ha, w czym 12,25 ha halizn poleśnych i 7,25 ha nieużytków.

Na przeprowadzenie powyższych zalesień, łącznie z uzupełnieniami, Wlkp. Izba Rolnicza przydzieliła bezpłatnie 243 tys. sadzonek na łączną sumę 430,50 zł oraz dostarczyła po cenach znacznie ulgowych 195 tys. sadzonek.

Wyjazdów w związku z powyższą akcją odbyto w roku sprawozdawczym 15 i przebyto w terenie 15 dni.

b) W związku z objęciem w niektórych powiatowych akcji zalesiania nieużytków przez Wydziały Powiatowe — na podstawie ustawy o zalesianiu niektórych nieużytków z dnia 14 VII 1936 — bezpośrednia akcja Izby Rolniczej w tej dziedzinie ograniczała się do przypadków wymienionych wyżej.

Natomiast w roku sprawozdawczym Inspektorat Leśnictwa objął na zlecenie Wojewody Poznańskiego nadzór nad akcją zalesiania nieużytków w następujących 8 powiatach: Bydgoszcz, Inowrocław, Chodzież, Czarnków, Międzychód, Nowy Tomyśl, Kościan, Leszno.

Pod bezpośrednim nadzorem pracowników Inspektoratu Leśnictwa, wzgl. pośrednio przy pomocy personelu okolicznych lasów państwowych i prywatnych lub też specjalnie angażowanych (przez Izbę dla Wydziałów Powiatowych) fachowców na sezon prac zalesieniowych — zalesiono w tych powiatach 304 ha nieużytków. Łącznie z uzupełnieniami wysadzono 6 188 000 sztuk sadzonek, w czym 5 860 000 pochodzących ze szkółek Wydziałów Powiatowych, 320 000 zakupionych przy pośrednictwie Wlkp. Izby Rolniczej po cenach znacznie zniżonych oraz 8000 po cenach ulgowych przy dopłacie Izby.

Czynnych szkółek powiatowych w wspomnianych powiatach było w roku sprawozdawczym 13 o łącznej powierzchni około 3,50 ha.

Poza wykonywaniem zleconego przez Pana Wojewodę nadzoru nad akcją zalesiania nieużytków, dokonano w kilku innych powiatach (szczególnie projektowanych do objęcia przez Izbę w roku następnym), najczęściej wspólnie z Inspektorem Wojewódzkiej Ochrony Lasów, objazdów nieużytków i przeprowadzono konferencje w Wydziałach tych powiatów.

Ogółem w związku z zalesianiem nieużytków przez Wydziały Powiatowe w roku sprawozdawczym odbyto 31 wyjazdów i przebyto w terenie 36 dni.

Poza pełnieniem nadzoru i organizowaniem akcji Wlkp. Izba Rolnicza partycypowała wydatnie w kosztach, przez udzielanie

subwencji na utrzymanie istniejących oraz zakładanie nowych szkółek w powiatach: Bydgoszcz, Szubin, Chodzież, Czarnków, Międzychód, Nowy Tomyśl, Leszno, Kępno oraz w wydatkach na ustalenie złośliwej wydmy o obszarze ca 12 ha w Januszkowie Kujawskim, w powiecie inowrocławskim, zakupując na ten cel 175 mp. trzebionki oraz 10 000 zrzeszów wierzby kaspijskiej.

Ogółem wydatki Izby w tej dziedzinie wynosiły: na subwencje — 1 450 zł, na materiał (łącznie z bezpłatnym i ulgowym przydziałem sadzonek) — 333,76 zł.

c) W związku z rozwojem akcji zalesiania nieużytków oraz koniecznością stałej opieki nad zalesionymi nieużytkami, jak również aktualną potrzebą opieki nad lasami drobnymi (osadniczymi, włościańskimi, dyspozycyjnymi i gromadzkimi), znajdującymi się na ogół wprost w opłakanym stanie, oraz w związku z koniecznością racjonalnego zagospodarowania tych lasów, Inspektorat Leśnictwa rozważał kwestię utworzenia l e ś n y c h o k r ę g ó w i n s t r u k t o r s k i c h i obsadzenia ich instruktorami leśnymi. Podjęte wstępne studia nad zebraniem odpowiedniego materiału statystycznego ustaliły dotąd następujące przybliżone dane:

ca 35 000 ha lasów włościańskich i osadniczych, ca 3 000 ha lasów gromadzkich, ca 10 000 ha lasów innych kategorii (przeważnie drobnych dworskich), oraz 5 000 ha nieużytków. Stanowi to ca 20% ogólnej powierzchni lasów niepaństwowych województwa poznańskiego.

Obsługa 53 000 ha przeważnie porozrzucanych lasów wymaga dość licznego personelu, wobec czego rozważano na Komisji Leśnej w dniu 20 II br. aktualność utworzenia okręgów instruktorskich jedno- i więcej powiatowych, zależnie od powierzchni drobnych lasów w danych powiatach. Studia nad tą kwestią zostaną kontynuowane w roku następnym. Również celem ostatecznego sfinalizowania tego zagadnienia, zostaną podjęte studia nad zorganizowaniem i wskazaniem podstaw finansowych.

d) W zakresie n a s i e n n i c t w a l e ś n e g o, mając na uwadze doniosłość tego zagadnienia dla gospodarki leśnej w ogólności, zaś dla produkcji nasion pod względem jakości hodowlanej i pochodzenia w szczególności, I n s p e k t o r a t L e ś n i c t w a o p r a c o w a ł t y m c z a s o w ą i n s t r u k c j ę k w a l i f i k o w a n i a n a s i o n l e ś n y c h przyjętą przez Komisję Leśną w dniu 20 II 1937 r. Komisja Leśna wypowiedziała się za zorganizowaniem przy Inspektoracie Leśnictwa działu kwalifikowania nasion leśnych oraz za uruchomieniem akcji w roku 1937/38.

e) Na polu o c h r o n y l a s u przed klęskami różnego rodzaju akcja Inspektoratu Leśnictwa ograniczała się, podobnie jak w latach ubiegłych, do rejestrowania szkód i szkodników oraz udziela-

nia porad w zakresie najwłaściwszych metod zwalczania i zapobiegania.

Poza wymienionymi w części ogólnej szkodami wyrządzonymi przez suszę, mrozy, szeliniaka, chojniaka szarego, zmiennika (Strophosomus), sieciowicę (zwójkę) sosnóweczkę, pędraka — Inspektorat Leśnictwa zanotował silniejszy pojaw hurmaka olchowca, holenderskiej choroby wiązów, mączniaka dębowego i huby wieloletniej (grzyba korzeniowego), średni pojaw smolika, borecznika, bedłki opieńki, rdzy sosnowej (osmółki), oraz o słabszym nasileniu pojaw szeregu innych szkodników.

Zastraszające, a miejscami wprost katastrofalne szkody, mimo stosowania niekiedy na większą skalę środków zapobiegawczych, zachodziły ze strony zwierzyny, szczególnie królików i jeleni, a to na skutek zbyt wielkiego ich pogłowia.

Również obserwuje się z roku na rok wzrost kradzieży w lesie, co pociąga za sobą konieczność powiększenia personelu ochronnego. Należy wyrazić nadzieję, że nowa ustawa o szkodnictwie leśnym i polnym przyczyni się do wydatnego zredukowania tej plagi, która przybrała już charakter nagminny.

Rozwój akcji popierania leśnictwa z ramienia Wlkp. Izby Rolniczej przedstawia następujące zestawienie:

Rok	1929 30	30 31	31 32	32 33	33 34	34 35	35 36	36 37
a) ilość dni pracy w terenie . .	1	10	2	1	2	4	29	53
b) wydatki na podróże w złotych .	33	215	30	13	28	114	467	790
c) akcja bezpośrednia Izby:								
1. zalesiono włościańskich halizn poleśnych — ha	—	—	—	—	—	—	9,50	12,25
2. nieużytków — ha	5	25	7	5	5	5	13,25	7,25
d) akcja pośrednia Izby: zalesianie nieużytków przez Wydział Powiatowy — ha	—	—	—	—	—	—	—	304,—
e) wydatki Izby na akcję pod c) i d):								
1. subwencje w złotych . . .	—	—	—	—	—	—	1580	1450
2. w materiale w złotych . . .	—	—	—	—	—	—	996	1100

ad III. W roku sprawodawczym Inspektorat Leśnictwa opracował opinie dla Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych oraz dla Związku Izb i Organizacyj Rolniczych odnośnie projektu nowelizacji ustawy o ochronie lasów nie stanowiących własności Państwa oraz projektu instrukcji do ustawy o zalesianiu niektórych nieużytków; dla Związku Izb i Organizacyj Rolniczych opinię odnośnie projektu ustawy o zalesianiu niektórych nieużytków; dla Krakowskiej Izby Rolniczej opinię odnośnie projektu ustawy o osobach zaprzysiężonych i uprawnionych do wykonywania zawodu leśnika; dla Zrzeszenia Związków Właścicieli Lasów opinię odnośnie pro-

jektów norm przy wyróbce i przeróbce drewna. Opinie odnośnie projektu nowelizacji ustawy o ochronie lasów nie stanowiących własności Państwa oraz projektów ustawy o osobach zaprzysiężonych i uprawnionych do wykonywania zawodu leśnika opracowano przy pomocy specjalnie powołanego Komitetu Rzeczoznawców, który odbył 2 posiedzenia.

W powyższym zakresie Inspektorat Leśnictwa uczestniczył w zwołanych konferencjach: jednej w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych, oraz trzech w Związku Izb i Organizacyj Rolniczych.

Poza tym Inspektorat Leśnictwa wydał szereg opinii rzeczoznawczych i zaświadczeń, czy to na żądanie władz, czy też na życzenie osób postronnych, w ogólnej ilości 17 w różnych kwestiach z dziedziny leśnictwa i nasiennictwa leśnego.

ad IV. Wzorem lat ubiegłych Inspektorat Leśnictwa udzielał, wszystkim zgłaszającym się, porad ustnie lub pisemnie we wszystkich sprawach fachowych i prawnych, wchodzących w zakres leśnictwa. Również kontynuowano redagowanie odpowiedzi w sprawach leśnych w dziale „Pytania i odpowiedzi" w „Poradniku Gospodarskim". Poza tym kontynuowano bezpłatne pośrednictwo w nabywaniu nasion i sadzonek leśnych przez wskazywanie źródeł nabycia lub zbytu, w obsadzaniu posad w lasach prywatnych przez wskazywanie kandydatów wzgl. zgłoszonych wolnych posad.

ad V. W okresie sprawozdawczym zaznaczyła się żywsza współpraca z terenowymi władzami rządowymi tj. Wojewódzką Ochroną Lasów i Dyrekcją Lasów Państwowych oraz z władzami samorządu terytorialnego tj. Wydziałami Powiatowymi, jak również samorządem gospodarczym tj. Izbą Przemysłowo-Handlową.

Szczególnie żywy kontakt utrzymuje Inspektorat Leśnictwa z Wojewódzką Ochroną Lasów w związku z akcją zalesiania nieużytków, przez wzajemne komunikowanie o stanie prac, o wydanych zarządzeniach, jak również o poczynaniach z dziedziny oświatowej i propagandowej, oraz przez wspólne objazdy terenów.

Tych samych dziedzin dotyczy współpraca z Wydziałami Powiatowymi zwłaszcza powiatów, w których Pan Wojewoda przekazał Wlkp. Izby Rolniczej nadzór nad zalesieniami nieużytków.

Kontakt z Dyrekcją Lasów Państwowych obejmował poza zagadnieniami natury ogólnej, wyjednanie ulgowej sprzedaży materiału dla zalesiania nieużytków oraz na ustalanie wydm.

Do popierania akcji zalesiania nieużytków wciągnięto również lasy prywatne.

Współpracę z Izbą Przemysłowo-Handlową utrzymuje się przez czynny udział Inspektoratu Leśnictwa w posiedzeniach Komisji Cennikowej, ustalającej przeciętne ceny drewna, przy czym Wlkp. Izba Rolnicza dostarcza materiału zebranego z terenu lasów prywatnych.

Wzorem lat ubiegłych Inspektorat Leśnictwa utrzymywał nadal współpracę z Inspektoratem Leśnictwa Pomorskiej Izby Rolniczej przez komunikowanie wszelkich ważniejszych spraw. Poza tym w specjalnych zagadnieniach, nawiązano w roku sprawozdawczym również kontakt z izbami rolniczymi Krakowską, Lwowską i Poleską.

Wreszcie utrzymywał Inspektorat Leśnictwa kontakt z następującymi organizacjami: Wlkp. Tow. Kółek Rolniczych, przy pomocy których Inspektorat Leśnictwa organizuje odczyty i pokazy w terenie; z Wlkp. Zrzeszeniem Właścicieli Lasów, które zainteresowano sprawą utworzenia szkoły leśnej; z Oddziałem Poznańskiego Polskiego Tow. Leśnego, które wykazuje wysokie zainteresowanie we wszelkich ważniejszych pracach Inspektoratu Leśnictwa, szczególnie zaś sprawami kształcenia personelu leśnego i nasiennictwa.

DZIAŁALNOŚĆ BIURA LEŚNEGO

Działalność Biura Leśnego obejmowała w roku sprawozdawczym 1936/37 następujące czynności:

1. inspekcje stałe i doraźne,
2. sporządzenie planów i programów gospodarczo-leśnych,
3. szacowanie wartości lasów i masy drzewnej,
4. sprzedaż formularzy do książkowości leśnej.

ad 1. Ogólna liczba majątków leśnych, które podlegały nadzorowi technicznemu Wlkp. Izby Rolniczej, wynosiła z dniem I IV 1936 r. 106 majątków. W ciągu roku sprawozdawczego ubyło 10 majątków, przybyło 4, czyli stan z dniem 31 III 1937 r. wynosi 100 majątków.

Inspekcje obejmowały czynności doradcze tak pod względem technicznym jak i administracyjnym, jako też kontrolę wydanych zarządzeń.

ad 2. Opracowano 15 planów i programów gospodarczo-leśnych o powierzchni 2 898,70 ha oraz 13 projektów zalesień użytków rolnych o powierzchni 769,80 ha.

Odnośnie powyższych prac przeprowadzono nowe pomiary względnie rewizje pomiarów. Poza tym wykonano mapy pomiarowe

i gospodarcze do wymienionych planów oraz rozplanimetrowano na nowo powierzchnie.

Wyjazdów z wykonaniem czynności inspekcyjnych i urządzeń było 264 i przebyto w terenie 402 dni.

ad 3. Przeprowadzono w 4 majątkach oszacowanie wartości lasu względnie wartości masy drzewnej.

ad 4. W ciągu roku sprawozdawczego dostarczono Zarządom Leśnym potrzebnych formularzy do prowadzenia książkowości leśnej po cenie własnych kosztów, udzielając przy tym na żądanie szczegółowych objaśnień i wskazówek.

Stacja Kontrolna

W roku sprawozdawczym zbadano w Stacji Kontrolnej następujące ilości prób:

	1936/37	1935/36
I. Dział Kontroli Chemicznej:		
1. nawozy	5 728	4 433
2. pasze i środki żywnościowe	1 093	878
3. mleka	588	672
4. różne	243	387
5. gleby	2 191	2 355
II. Dział Oceny Nasion	1 921	1 647
III. Dział Ochrony Roślin	1 630	1 288
Razem:	13 394	11 660

DZIAŁ KONTROLI CHEMICZNEJ

Nawozów zbadano:

	1936/37	1935/36
azotowych	65	77
fosforowych	553	366
potasowych	4 352	3 360
wapniowych	758	630
Razem:	5 728	4 433

Gwarancje przy nawozach azotowych podane były przy 46 próbach, przeważna ich część pochodziła z państwowej kontroli nad sprzedażą nawozów sztucznych. Gwarancję dotrzymano względnie przekroczono w 12 próbach, dotrzymano w granicach do 0,3% N w 16 próbach, nie dotrzymano gwarancji w granicy 0,4—0,6% N w 11 próbach, nie dotrzymano gwarancji poniżej 0,6% N w 7 próbach, przeważnie azotniaku.

Z nawozów fosforowych było głównie 438 prób tomasyny, 49 prób superfosfatów, 28 prób supertomasyn i 38 prób innych nawozów fosforowych. Tomasyny przesyłane były głównie przez Państwowy Bank Rolny z transportów okrętowych, a przeznaczone dla rolnictwa wielkopolskiego.

Wahania zawartości kwasu fosforowego w próbach jednej przesyłki okrętowej wynosiły przeciętnie przeszło 2%, a dochodziły do 4%, z czego wynika konieczność kontroli każdego wagonu.

Przy tomasynie nie dotrzymanych gwarancji było tylko 8 przy 18 podanych gwarancjach, dwie próby z nie dotrzymaną gwarancją poniżej 2%, przy superfosfatach 10 nie dotrzymanych gwarancji przy 30 podanych, i także 2 próby z nie dotrzymaną gwarancją poniżej 2%. Trzy próby tomasyny zawierały kwas fosforowy rozpuszczalny poniżej dopuszczalnej dolnej granicy (14%).

Na ogólną sumę 4352 prób potasowych — 4299 prób nadesłano z kopalni w Kałuszu i Stebniku, pobrane na miejscu załadowania z wagonów przeznaczonych dla rolnictwa Wielkopolski.

Dla ustawowej kontroli nad sprzedażą nawozów sztucznych wykonano 31 analiz nawozów fosforowych, 18 analiz nawozów azotowych i 10 analiz nawozów potasowych.

Próby nawozów wapniowych pochodziły przeważnie z Zakładów Wapiennych w Wapiennie. Oprócz tego badano margle i wapna łąkowe, które nadawały się do wapnowania gleb lżejszych i łąk.

Różne

Zbadano:	1936/37	1935/36
ziemiopłodów	33	202
wody i ścieków	50	39
obornika, kompostu, szlamu . . .	17	31
środków spożywczych	8	26
środków technicznych, lekarstw . .	27	49
mianowane ługi	26	40
Razem:	161	387

W związku z reorganizacją mleczarstwa w Polsce było większe zainteresowanie dla badań wody w mleczarniach (21 prób). Pod względem zawartości żelaza wody były w wielu wypadkach za żelaziste. Dążenie mleczarń do zbadania swej wody ma uchronić je przed trudnościami przy eksporcie masła standaryzowanego. Na ogół wody Wielkopolski pozostawiają wiele do życzenia, nie licząc już błędów powstałych przez brak opieki nad studniami i pompami.

Wielkiego zastrzeżenia wymagają nadal rozmaite reklamowane środki jako dodatki do pasz i lekarstwa dla bydła. Jako wapno pastewne fosforowe sprzedawana była kreda (!), trójfosforan wapna, oraz mieszaniny trójfosforanu z wapnem. Trójfosforan wapna był nieraz wątpliwego pochodzenia (mączki kostne nawozowe). Od dobrego natomiast pastewnego wapna fosforowego wymaga się, aby zawierało rozpuszczalny dwufosforan.

Na korzyść Stacji Kontrolnej należy zapisać ukaranie przez sąd agenta, który między małorolnymi gospodarzami sprzedawał za dro-

gie pieniądze kwiat siarkowy pod fantastycznym nazwiskiem jako uniwersalny środek przeciw chorobom u świń. Inne rzekome lekarstwa dla świń zawierały trójfosforan wapnia, kredę, sól. Tak samo Stacja Kontrolna wystąpiła przeciw sprzedaży lekarstwa (chlorek baru) z wolnej ręki, które dla swej siły trującej powinno być wydane tylko z polecenia lekarza weterynarii.

Między środkami technicznymi należy także wymienić badanie kilku prób karbolineum.

Do octowni i pracowni fabrycznych dostarczono 44 litry ługu o dokładnym mianie, stwierdzonym w Stacji Kontrolnej.

Pasze

Zbadano:

osp: pszennej, żytniej, owsianej i jęczmiennej .	288
mąki żytniej, pszennej i jęczmiennej	284
makuchów	241
śrutów tatarczanych, grochowych, pulpy itp. .	37
łubinów na alkaloidy	145
ziemiopłodów	78
kiszonek	37
różnych	33
Razem:	1 143

Przy ospach pszennych, a specjalnie żytnich nie widać poprawy, raczej nawet pogorszenie. Ospy były zanieczyszczone, brudne, w dwóch wypadkach z nadmierną ilością kąkolu oraz w licznych próbach zawierały chwasty niezmielone aż do kilkudziesięciu tysięcy na kilogram.

Zawartość piasku była również nadmierna. Ilość osp żytnich z piaskiem ponad 1% wynosiła 25% badanych osp, osp pszennych 6% i jęczmiennych 10%. Zawartość piasku w dwóch wypadkach wynosiła 10 i 20%.

W związku z wzmożonym eksportem mąk poślednich i płaconymi premiami badano mąki na zawartość wody, popiołu i procent wymiału.

Między makuchami było prób:

słonecznikowych	62
lnianych	73
rzepakowych	65
konopnych i innych krajowych	6
palmowych, kokosowych, sojowych	35
Razem:	241

Zawartość tłuszczu i białka surowego waha się w makuchach w bardzo szerokich granicach i wymaga ściślejszego określenia gatunku i wartości makuchów.

Wielkie zainteresowanie dla łubinów słodkich spowodowało nadesłanie 145 prób łubinu do zbadania na zawartość alkaloidów. Głównymi odmianami były łubin słodki, żółty i niebieski firmy Lupinus w Chojnicach (Pomorze), łubin pastewny Ożarowski i niegorzki Wileński.

Zawartość alkaloidów wynosiła średnio przy łubinach żółtych 0,072%, przy niebieskich 0,113%.

W grupie ziemiopłodów wykonano cały szereg badań dla doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Wielkopolskiej Izby Rolniczej w Pętkowie.

Kiszonek zbadano 37 prób z liści buraczanych, kukurydzy, grochowin, ziemniaków, trawy, koniczyn, lucerny itp. Ocenę kiszonek oparto na odczynie (PH) i na stosunku do siebie wolnych kwasów: mlekowego, octowego i masłowego.

Kiszonek bardzo dobrych było	43%
„ dobrych było	30%
„ nieużytecznych, złych . . .	27%

Przy mąkach mięsno-kostnych panuje jeszcze dalej zamieszanie w terminach, przez nierozróżnianie zasadnicze mąk mięsnych, mięsno-kostnych, padlinowych, względnie zwierzęcych i kostnych (częściowo nawozowych).

Gleby

Dla badań gleb zainteresowanie pozostaje niezmienione. Zbadano 2091 gleb na kwasowość i 480 prób w 27 majętnościach na potrzeby nawozowe.

Według analiz było:

kwaśnych (PH: 4,8—5,9)	29,5%
średnio-kwaśnych (PH: 6,0—6,9)	44,4%
obojętnych i zasadowych (PH: 7,0)	26,0%

W stosunku do roku zeszłego jest mała tendencja w kierunku gleb kwaśnych.

Pod względem zawartości pokarmów było:

gleb ubogich w potas	54,5%
gleb ubogich w kwas fosforowy	46,4%
gleb średnio zaopatrzonych w potas i kwas fosforowy	28,1%
gleb dobrze zaopatrzonych w potas i kwas fosforowy .	6,9%

W stosunku do przeszłego roku zwiększyła się przede wszystkim ilość gleb ubogich w potas.

Część prób dostarczona została dla porównania metod laboratoryjnych z doświadczeniami polowymi przez Izby Rolnicze w Poznaniu i Kielcach oraz przez Wielkopolski Związek Kół Doświadczalnych. Opracowanie tych wyników nastąpi osobno.

Mleko

Badane próby wykazały, że w handlu niedomagania są jeszcze znaczne i usprawiedliwiają w zupełności ostrą kontrolę dostaw mleka do miasta. Dobre mleko zawiera przeciętnie 3,2—3,8% tłuszczu, zachodzą jednak liczne próby mleka nawet o wyższej zawartości tłuszczu:

73,4% prób o zawartości tłuszczu powyżej 3%,
13,4% prób o zawartości tłuszczu w granicach dopuszczalnych od 2,7 do 3,0%,
10,8% prób mleka zafałszowanego o zawartości 2,1—2,6% tłuszczu,
2,3% prób o zawartości mniejszej niż 2% tłuszczu.

W stosunku do roku zeszłego poprawy nie ma, gdyż ilość prób zafałszowanych wzrosła z 10,8% na 13,1%.

DZIAŁ OCENY NASION

W roku sprawozdawczym zbadano następujące ilości prób:

pszenicy	98	
żyta	59	
jęczmienia	58	
owsa	52	267
buraków cukrowych	512	
buraków pastewnych	71	583
koniczyn, lucerny itp.	417	
traw	74	491
łubinu	132	
seradeli	49	
grochu i strączkowych	42	223
nasion oleistych	113	
nasion pastewnych, marchwi . .	60	173
ogrodowych	180	180
leśnych	4	4
Razem prób:		1921

Średnie dla wagi hektolitrowej oraz dla wagi 1000 ziarn, liczby najwyższe i najniższe podaje poniższe zestawienie:

	Waga hektolitrowa w kg			Waga 1000 ziarn w gr		
	min.	śr.	max.	min.	śr.	max.
pszenica . .	70,0	74,4	78,6	32,1	42,0	51,6
żyto	65,5	71,4	75,0	26,8	34,6	40,2
jęczmień . .	59,9	69,8	78,3	37,0	43,3	51,2
owies . . .	42,3	52,5	59,7	22,9	34,7	40,6

W stosunku do roku poprzedniego średnie wagi hektolitrowe i wagi 1000 ziarn są znacznie niższe i wykazują znaczniejsze rozpiętości.

Nasiona buraczane, tak jak w roku poprzednim, posiadają bardzo wysoką średnią zdolność kiełkowania, która przy burakach cukrowych wyniosła przeciętnie 86,0%, przy burakach pastewnych 82.0%.

Natomiast waga 1000 ziarn była znacznie niższa niż przed rokiem i wynosiła przeciętnie dla nasion

buraków cukrowych	20,7 g
buraków pastewnych	21.5 g
buraków egip. czerw.	14,6 g

3,4% prób nie odpowiadało normom handlowym (magdeburskim).

Przy koniczynie i lucernie było bardzo dużo ziarn twardych, przeciętnie około 12%, a dochodziło do przeszło 30 ziarn, przy lucernie ilość ziarn twardych wynosiła przeciętnie nawet 15%.

Pod względem kanianki można stwierdzić małą poprawę, wolnych od kanianki było 87%, 13% zawierało kaniankę od 1 ziarna do przeszło 100 na 100 g nasion.

Na 132 próby łubinów zbadano na wartość siewną 66 prób słodkich łubinów żółtych i 12 słodkich łubinów niebieskich, przeważnie firmy Lupinus w Chojnicach. Łubiny te zgłoszone były do uznania w Wielkopolskiej Izbie Rolniczej. Waga 1000 ziarn łubinów żółtych słodkich wynosiła przeciętnie 140 g i wahała się w dość rozpiętej granicy od 118 do 170 g, łubinów niebieskich wynosiła przeciętnie 194 g i wahała się w granicach od 185 do 208 g.

Wielkie braki w czystości i zdolności kiełkowania posiadały łubiny żółte gorzkie, przeciętna zdolność kiełkowania wynosiła tylko 65%.

Nasiona lnu badane były przeważnie tylko na czystość dla Rolniczej Spółki Olejarskiej (Olejarnia Szamotuły).

Przeciętna czystość tych prób wynosiła 93%.

Bardzo źle przedstawiają się te próby, przeważnie pochodzenia z województw wschodnich i Małopolski pod względem zawartości kanianki i trującej życicy. Wolnych prób od kanianki było tylko 40%, wolnych od życicy lub z nieznaczną ilością tylko 30,8%. Jako odmiany siewne zachodziły: Wielkolen Rogaliński, Bombay, Concurrent, Górnośląski i Węgierski. Większa część badanych nasion seradeli wykazała przeciętną czystość 92,8%, zdolność kiełkowania pozostawiała dużo do życzenia wahając się od 30—98%, przeciętnie wynosiła 80%.

Na 74 próby traw były 23 gatunki. W określeniu nazwisk traw panuje wielka nieznajomość, co przede wszystkim uwydatnia się

w określeniu czystości. Kilkakrotnie określenie traw było wprost fałszywe.

Bardzo znacznie wzmogła się ilość badanych roślin ogrodowych (warzyw), pochodzących z hodowli nasion ogrodowych, które w ostatnim czasie korzystnie rozwijają się w Wielkopolsce (Pudliszki, Przybroda, Nochowo, Góra, Domaradzice, Strzyżewice). Nasiona ogrodowe uznawane były przez Wielkopolską Izbę Rolniczą.

Stacja Kontrolna brała dwukrotnie udział w międzynarodowych konkursach oceny nasion razem z Państwowym Zakładem Botaniczno-Rolniczym we Lwowie i Katedrą Rolnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Następne dwie tabele podają zestawienie prób według ich pochodzenia od poszczególnych klientów (majętności, firmy handlowe itp.), oraz według pochodzenia z poszczególnych województw. Z ostatniej tabeli widać, że działalność Stacji Kontrolnej Wielkopolskiej Izby Rolniczej sięga także w niektórych grupach poza granice województwa poznańskiego.

	Nawozy				Pasze śr. żyw.	Różne	Mleko	Gleby	Nasiona			
	azot	fosf.	pot.	wap.					zbóż	burak.	traw kon.	ogrod. inne
Majętności . . .	13	36	41	30	284	32	262	1352	14	54	14	49
Firmy handlowe .	4	15	2	3	160	9	83[2])	—	4	31	196	154
Spółdz. i Banki Rol.	4	2	—	—	72	—	—	—	5	—	22	26
Fabryki, Kopalnie, Młyny	8	52	4299	717	114	41	—	153[3])	11	—	—	76
Cukrownie, Bank Cukr.	—	-	—	—	—	1	—	—	—	45	—	—
Firmy Hodowlane .	—	—	—	—	23	—	—	—	—	430	1	16
Niem. Org. Spółdz.	—	6	3	3	79	11	—	—	—	15	170	67
Państw. Bk. Rolny.	—	400	—	—	189[1])	—	—	—	—	—	—	—
Zakł. Doświadcz. .	17	12	8	—	92	—	—	669[4])	—	9	1	3
Izby Roln., Starost., Urzędy	19	30	9	—	72	14	1	1	1	—	15	6
Gosp. Org. Kółka Roln.	—	—	—	3	4	13	148	17	—	—	—	—
Mleczarnie . . .	—	—	—	—	—	22	55	—	—	—	—	—
Osoby prywatne .	—	—	—	—	1	18	39	—	—	—	—	—
Ref. Nasien. W. I. R.	-	—	—	—	—	—	—	—	234	4	—	256

[1]) Związek Eksportowy Młynów w Polsce i Giełda Zbożowa.

[2]) w tym 49 kawiarni.

[3]) Towarzystwo Eksploatacji Soli Potasowej.

[4]) za pośrednictwem Izb Rolniczych Poznań, Kielce i Katowice.

	Wielko-polska	Woj. Centr.	Śląsk	Mało-polska	Po-morze	Gdańsk i zagr.
nawozy azotowe . . .	17	19	29	—	—	—
„ fosforowe . .	445	15	44	44	—	5
„ potasowe . . .	4337	9	6	—	—	—
„ wapn.	757	1	—	—	—	—
pasze	993	68	67	5	10	—
gleby	1715	263	110	—	103	—
różne	232	11	—	—	—	—
mleka	588	—	—	—	—	—
nasiona zbóż	262	1	—	3	1	—
nasiona buraków . . .	441	114	5	14	6	3
nasiona traw, koniczyn .	360	30	17	—	4	6
nasiona ogrodowe itp. .	624	13	14	—	—	3

W roku sprawozdawczym wykonała Stacja Kontrolna ogółem oznaczeń:

w dziale kontroli chemicznej . .	13 032 w	9 843	próbach
w dziale oceny nasion	5 994 „	1 921	„
Razem . .	19 026 w	11 764	próbach

W stosunku do roku zeszłego ilość określeń powiększyła się o 2400, a ilość prób zbadanych o ca 1500, bez osobnego powiększenia stanu osobowego, przy bardzo niewielkiej pomocy praktykantów-studentów, którzy w Stacji odbywają swe praktyki wakacyjne.

Z dalszej kroniki Stacji Kontrolnej należy zaznaczyć czynny udział Stacji Kontrolnej w Zjeździe Naukowym rolniczo - leśnym w Poznaniu w maju 1936 r. Dr Celichowski wybrany został do komitetu organizacyjnego jako skarbnik oraz do poszczególnych sekcji. Oprócz wykładów wygłoszonych przez pracowników ochrony roślin w sekcji odnośnej, wygłoszono w sekcji chemii rolniczej dwa wykłady. W sierpniu obchodziła Stacja Kontrolna swe 75-lecie od założenia Stacji Kontrolnej w Koszelinie pod Śmiglem, która potem przeniesiona została do Poznania a w r. 1895 umieszczona w obecnie jeszcze zajmowanym gmachu przy ul. Dąbrowskiego. Na uroczystej akademii w Wielkopolskiej Izbie Rolniczej przedstawili pracownicy Stacji w krótkich referatach historię Stacji oraz jej działalność i znaczenie dla rolnictwa.

W roku sprawozdawczym przyczyniła się Stacja do wykrycia i częściowego ukarania dwóch fałszerstw, mianowicie sprzedaży siarki zwyczajnej przeciw chorobom u świń w powiatach szamotulskim i obornickim oraz sprzedaży małowartościowych nawozów w Małopolsce. W obydwu wypadkach nadużyto autorytetu Wielkopolskiej Izby Rolniczej, posługując się fałszywą reklamą. Tak samo

unieszkodliwiono fabrykację środków bezwartościowych, rzekomo leczniczych w Grodzisku. Niestety łatwowierność szczególnie małorolnych wobec domokrążców jest zbyt wielka.

Dla Związku Plantatorów Buraka Cukrowego skontrolowała Stacja Kontrolna aparaty do określania nadmiaru wilgoci w oddawanych rolnikom wysłodkach buraczanych i zaprowadziła tę kontrolę w poszczególnych cukrowniach.

Stacja Kontrolna wyjaśniła także przez wykłady i artykuły sprawę użycia boru względnie soli potasowej boraksowanej jako środka do obniżenia ujemnych wpływów przewapnowanej gleby na buraki, a przeważnie na występowanie zgorzeli na liściach sercowych i zgnilizny buraka.

Działalność Stacji obejmuje także oprócz Pętkowa niektóre zakłady doświadczalne w innych województwach, jak Cieszyn, Opatówiec, Kutno, Stary Brześć, Poświętne i Kościelec, wykonując dla zakładów tych badania chemiczne.

Nie licząc atestów i świadectw Stacja Kontrolna załatwiła 615 numerów, z których duża część obejmowała obszerne, fachowe opracowania, sprawozdania i memoriały dla urzędów, firm, towarzystw i rolników.

Stacja Kontrolna udzieliła również praktyk studenckich, wakacyjnych kilku słuchaczom i słuchaczkom Uniwersytetu Poznańskiego, zatrudniając ich w pracowni chemicznej, oceny nasion i ochrony roślin.

DZIAŁ OCHRONY ROŚLIN

Wzorem lat poprzednich działalność Stacji Ochrony Roślin obejmowała następujące kierunki pracy:

1. właściwa służba ochrony roślin,
2. praca rejestracyjna i statystyka chorób i szkodników roślin uprawnych,
3. praca oświatowa i propagandowa,
4. doświadczalnictwo terapeutyczne, oraz
5. specjalne prace zlecone przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych.

W zakres prac dotyczących właściwej służby ochrony roślin zaliczyć należy rozpoznawanie chorób i uszkodzeń roślin z okazów nadesłanych do zakładu Stacji i podawanie środków zwalczania. Jako zadanie dalsze należy tu organizacja zwalczania chorób i szkodników nakazanych już to ustawodawstwem, już to potrzebą doraźnego opanowania silniejszego ich pojawu.

Racjonalizacja powyższych prac zależy w dużej mierze od uwzględnienia wszystkich tych momentów, które najbardziej interesują producentów rolnych i najbardziej dają się we znaki ich gałęziom produkcji. W związku z tym, Stacja stawia sobie za główne

zadanie utrzymanie ścisłego kontaktu z wszystkimi organizacjami rolniczymi oraz z tymi władzami i instytucjami państwowymi, których poparcie wydatnie ułatwia wykonanie zamierzeń Stacji w terenie.

Oprócz współpracy z Zakładem Doświadczalnym W. I. R. w Pętkowie, Szkołami Rolniczymi i Ogrodniczymi W. I. R., Powiatowymi Instruktoratami Rolnymi, Stacja utrzymuje i pogłębia swój kontakt z Wielkopolskim Towarzystwem Kółek Rolniczych, Kołami Włościanek, Przysposobieniem Rolniczym, ze Związkiem Towarzystw Ogrodniczych w Poznaniu i tegoż Towarzystwami Powiatowymi, ze Związkiem Towarzystw Ogródków Działkowych, z Wielkopolskim Towarzystwem Producentów Owoców w Poznaniu, z Towarzystwami Miłośników Sadownictwa w Żabikowie, Gnieźnie, Swarzędzu, Bydgoszczy, a także ze Związkiem Stowarzyszeń Plantatorów Buraków Cukrowych Wielkopolski i Pomorza w Poznaniu, Związkiem Zachodnio-Polskiego Przemysłu Cukrowniczego w Poznaniu, z Towarzystwem Chmielarskim w Nowym Tomyślu. W roku sprawozdawczym Stacja nawiązała kontakt z Dyrekcją Kolei Państwowych, a to celem usprawnienia akcji ochrony i pielęgnacji zadrzewień owocowych oraz tępienia chwastów na terenach kolejowych. Niezależnie od powyższego, Stacja zainicjowała współpracę z Rodziną Kolejową skupiającą lokalne towarzystwa ogrodnicze w ważniejszych ośrodkach kolejowych. Kontakt ten polegał na wygłaszaniu na życzenie referatów z dziedziny ochrony ważniejszych kultur roślinnych, dostarczaniu plakatów i ulotek z dziedziny ochrony roślin, a także na udzielaniu pomocy technicznej przy zwalczaniu chorób i szkodników roślinnych.

Dzięki współdziałaniu z Urzędem Wojewódzkim w Poznaniu, Dyrekcją Lasów Państwowych i Kuratorium Poznańskiego Okręgu Szkolnego Stacja zyskuje wydatne poparcie w organizowaniu zwalczania chorób i szkodników (myszy polne, rak ziemniaczany, korówka wełnista, chrabąszcz majowy, chwasty itp) w terenie.

Ścisły na zasadach wzajemności oparty kontakt utrzymuje Stacja ze Stacjami Ochrony Roślin innych Izb Rolniczych oraz z Zakładem Fitopatologii i Zakładem Entomologii U. P. Łączność z Wydziałem Chorób Roślin P. I. N. G. w Bydgoszczy i Puławach polega na nadsyłaniu sprawozdań z występowania chorób i szkodników na terenie działalności Stacji oraz zasięganiu opinii w wątpliwych pod względem diagnostycznym wypadkach chorób i uszkodzeń roślinnych.

Na osobną wzmiankę zasługuje kontakt jaki utrzymuje Stacja z miejscową wytwórnią fungi- i insektycydów (Drogeria Universum) oraz wytwórnią opryskiwaczy Ciszewskiego w Lesznie, z którymi współpracuje i udziela porad w kierunku ulepszenia produkowanych preparatów i aparatów do opryskiwania.

P o r a d n i c t w o :

W okresie sprawozdawczym zbadano ogółem 1630 (w roku poprzednim 1288) nadesłanych okazów chorych wzgl. uszkodzonych roślin, w czym było: roślin rolniczych 723 (526), — ogrodniczych 809 (651), — leśnych 58 (72), — chwastów 16 (39) oraz 24 innych (grzyb domowy itp.). We wszystkich tych wypadkach wydano orzeczenie piśmienne z podaniem środków zwalczania i zapobiegania.

Jednostek gospodarczych korzystających z porad Stacji było 567 (395).

Ilość nadesłanych do zbadania okazów z poszczególnych powiatów woj. poznańskiego przedstawia się następująco:

Bydgoszcz	37	Oborniki	38
Chodzież	26	Ostrów	36
Czarnków	25	Poznań	402
Gniezno	67	Rawicz	55
Gostyń	61	Śrem	60
Inowrocław	70	Środa	44
Jarocin	50	Szamotuły	46
Kępno	49	Szubin	30
Kościan	76	Wągrowiec	21
Krotoszyn	31	Wolsztyn	42
Leszno	40	Września	27
Międzychód	32	Wyrzysk	28
Mogilno	59	Żnin	23
Nowy Tomyśl	72		

Reszta okazów pochodziła od instytucyj państwowych i samorządowych woj. poznańskiego.

Ilość porad ustnych udzielanych w biurze Stacji oraz w czasie podróży służbowych nie bywa rejestrowana. Dane powyższe nie obejmują również pisemnych odpowiedzi na zapytania w sprawie użytkowania odpadków tytoniowych, przyrządzania cieczy bordoskiej, zaprawiania ziarna siewnego itp.

Liczb korespondencji ogólnej wynosi 2169 pism przy 2112 pismach w roku ubiegłym.

P o d r ó ż y s ł u ż b o w y c h odbyto ogółem 537 (522) w 1012 (905) dniach, w czym było wyjazdów:

celem badania szkodnika na miejscu, lustracji szkółek, pokazy, wykłady itp.	podróży 205,	dni 269
lustracje upraw ziemniaków na raka	„ 48,	„ 235
kontrola eksportu ziemniaków	„ 284,	„ 508
ogółem:	podróży 537,	dni 1012

Zestawienie powyższe nie obejmuje podróży instruktorów dla walki z płaszczyńcem burakowym.

Działalność praktyczna.

1. Akcja zwalczania raka ziemniaczanego.

W ziemniaki rakoodporne zaopatrzono 152 miejscowości, położone w powiatach Kępno, Leszno i Chodzież — o ogólnej ilości gospodarstw 3 134, którym dostarczono 12 034 q ziemniaków-sadzeniaków kwalifikowanych odmian:

Ackersegen Böhma . .	6 912,30 q
Erdgold P. S. G. . . .	517,00 q
Hetman	140,50 q
Hindenburg Kam. . . .	2 240,50 q
Jubel Richtera	595,00 q
Kmieć	793,45 q
Maibutter	17,00 q
Parnassia Kam.	479,50 q
Rosafolia P. S. G. . . .	303,75 q
Sickingen P. S. G. . . .	35,00 q

Cena ziemniaków przeciętna wynosiła zł 6,— za q.

Na powyższe został wypłacony zasiłek w wysokości od 1,50 zł do 2,75 zł na q, a to w zależności od stanu materialnego zaopatrywanej gromady. Niezależnie od wymienionego zasiłku Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych omawiane gospodarstwa korzystały z wydatnej pomocy funduszu posuchowego (30 000 zł) i zainteresowanych Wydziałów Powiatowych.

Poza akcją zaopatrzenia gospodarstw zarażonych i zagrożonych prowadzono akcję rozpowszechnienia ziemniaków rakoodpornych na terenie innych powiatów przy pomocy funduszu posuchowego, przy czym rozprowadzono:

pow.	Czarnków . .	774,00 q	zł nie podano
„	Gniezno . .	danych nie nadesłano	
„	Gostyń . . .	841,38 q	zł nie podano
„	Inowrocław .	1 033,95 q	„ „ „
„	Jarocin . . .	3 770,00 q	„ „ „
„	Kościan . .	1 082,70 q	„ „ „
„	Krotoszyn . .	1 054,10 q	„ „ „
„	Mogilno . .	danych nie nadesłano	
„	Nowy Tomyśl .	„ „ „	
„	Międzychód .	„ „ „	
„	Oborniki . .	1 400,00 q	zł nie podano
„	Ostrów . . .	675,00 q	„ 2 025,00
„	Poznań . . .	1 553,50 q	zł nie podano
„	Rawicz . . .	danych nie nadesłano	
„	Śrem . . .	2 925,00 q	zł 14 850,36
„	Środa . . .	danych nie nadesłano	
„	Szamotuły . .	2 050,00 q	zł nie podano

pow. Szubin . . .	danych nie nadesłano	
„ Wągrowiec . .	1 131,25 q	zł nie podano
„ Wolsztyn . .	nic nie wydatkowano	
„ Września . .	2 705,00 q	zł nie podano
„ Wyrzysk . .	180,00 q	„ „ „
„ Żnin	danych nie nadesłano	

Z kredytów Wydziałów Powiatowych rozprowadzono ziemniaki rakoodporne w powiatach:

Bydgoszcz . .	160,00 q	za kwotę 1 642,00 zł
Inowrocaw .	170,90 q „	„ nie podano
Jarocin . . .	ilości nie podano	500,00 zł
Międzychód .	230,50 q	za kwotę nie podano

Danych dotyczących pozostałych powiatów nie podaje się z uwagi na brak sprawozdań. Na ogół jednak Wydziały Powiatowe, korzystając z funduszy posuchowych, starały się własne kredyty zaoszczędzić.

Z kredytu Państwowego Banku Rolnego na zakup ziemniaków rakoodpornych prawie że nie korzystano poza powiatem Kępno, który wykorzystał 1 400,— zł.

Lustrację czystości odmianowej uprawianych ziemniaków w terenie uznanym za zarażony rakiem ziemniaczanym, względnie posiadającym obowiązek uprawy ziemniaków rakoodpornych, na skutek zarządzenia odnośnych Starostów, przeprowadzono w miesiącach lipiec i sierpień, kontrolując 241 miejscowości o ogólnej ilości 12 299 gospodarstw.

2. Tępienie berberysu:

Berberys, współdziałający jak wiadomo w rozpowszechnianiu rdzy źdźbłowej zbóż, jest na terenie woj. poznańskiego zjawiskiem bardzo rzadkim. W roku sprawodawczym nie ujawniono ani jednego ogniska berberysu wśród pól.

3. Akcja tępienia płaszczyńca burakowego:

Akcja tępienia płaszczyńca burakowego była — podobnie jak roku ubiegłego — finansowana przez Związek Zachodnio-Polskiego Przemysłu Cukrowniczego, Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraków Cukrowych Wielkopolski i Pomorza oraz w mniejszej ilości przez Związek Zawodowy Cukrowni byłego Królestwa Polskiego, Małopolski i Śląska w Warszawie. Z uzyskanych subwencji zaangażowano dwóch instruktorów, których zadaniem było dokładne stwierdzenie zasięgu omawianego szkodnika, zbadanie jego szkodliwości a także udzielanie porad w kierunku jego zwalczania. Jako środek zwalczania przyjęto wypróbowaną już metodę pasów chwytnych.

W roku sprawozdawczym zlustrowano ogółem 1026 miejscowości (499), w 25 (18) powiatach, przy czym stwierdzono występowanie płaszczyńca w 855 (465) miejscowościach, w 21 (17) powiatach. Wolnymi od płaszczyńca burakowego okazały się jedynie powiaty: Bydgoszcz, Chodzież, Inowrocław, Mogilno, Szubin i Wyrzysk.

Na ogólną ilość 25 250 km^2 powierzchni woj. poznańskiego opanował płaszczyniec 21 120 km^2.

Z powodu małej liczby instruktorów, cały wysiłek zwalczania płaszczyńca przy pomocy pasów chwytnych skierowano w najsilniej opanowane tereny zachodnich i południowych powiatów Wielkopolski. W powiecie rawickim do 80% większej własności zastosowało pasy chwytne z doskonałymi rezultatami. Komisyjne badanie plantacyj po pasach chwytnych później sianych wykazało, że metoda ta chroni plantację w 100% przed szkodliwością płaszczyńca, przy czym dzięki korzystnym warunkom atmosferycznym roku sprawozdawczego plantacje te nie ustępowały tak pod względem plonu korzeni jak i zawartości cukru w nich — plantacjom sianym normalnie. Przeciwnie w wielu wypadkach nawet je przewyższały a to z tego powodu, że plantacje siane wcześnie zostały silnie uszkodzone przez chwościka. Materiały dotyczące plonów korzeni i cukru z plantacyj wcześnie i później sianych są w opracowaniu i zostaną wydane w druku.

Niezależnie od powyższego kontynuowano badania nad biologią i szkodliwością płaszczyńca, poddano wypróbowaniu szereg środków pomocniczych w walce z płaszczyńcem oraz rozpoczęto selekcję rodzin odpornych na kędzierzawość liści.

4. Tępienie ostu i innych chwastów:

Tępieniu ostu i innych chwastów poświęca Stacja specjalną uwagę. Z wiosną zwróciła się Stacja do Pana Wojewody Poznańskego z prośbą o wydanie zarządzenia urzędom gminnym, przypominającego o obowiązku tępienia ostu. Niezależnie od powyższego propagowano ideę tępienia chwastów na zebraniach Przysposobienia Rolniczego, Kółek Rolniczych i Kół Włościanek.

Zwrócono się do Dyrekcji Kolei Państwowych w Poznaniu z prośbą o tępieniu ostu i chwastów na terenach kolejowych.

Opracowano i wydano plakat o tępieniu chwastów dla wszystkich zakładów ochrony roślin w ilości 50 000 egzemplarzy.

5. Wołek zbożowy:

Rok sprawozdawczy potwierdził wypowiedzianą już w zeszłorocznym sprawozdaniu tezę, że silniejsze występowanie wołka zbożowego jest związane z koniunkturą handlową na zboża. Po podnie-

sieniu się cen zbóż nastąpiło wypróżnianie spichrzów a w związku z tym i znaczne zmniejszenie występowania wołka.

Celem wyjaśnienia zagadnienia, czy i w jakim stopniu młyny przyczyniają się do rozprzestrzeniania się wołka, przeprowadziła Stacja w 6 młynach badania nad ilością wołka w próbach tararowych. Okazało się, że wołek zostaje odciągany z pośladem przez aspiratory, w związku z czym wysunęła się kwestia natychmiastowego śrutowania owych odpadków i niszczenia w ten sposób wołka w zarodku. Wyniki badań młynów jako też odpowiedzi na specjalnie w tym celu rozesłaną ankietę (23 odpowiedzi) przesłała Stacja do Wydziału Chorób Roślin P. I. N. G. W. w Bydgoszczy. Opracowany przez dra Kelera plakat dotyczący zwalczania wołka uwzględnia już powyższe zalecenia.

6. Myszy polne:

Jesień roku sprawozdawczego ujawniła silniejsze występowanie myszy polnych na terenie woj. poznańskiego, należących do gatunku Microtus arvalis — polnik zwyczajny. Z otrzymanych na rozesłaną ankietę odpowiedzi okazało się, że nasilenie pojawu tych szkodników nie było na tyle groźne, aby wymagało potrzeby organizacji powszechnego ich tępienia.

Stacja opracowała artykuł, w którym wezwała rolników do dobrowolnego tępienia myszy i podała środki, które w tej akcji mogły by znaleźć zastosowanie. Artykuł ten został umieszczony w „Poradniku Gospodarskim" oraz w poczytniejszej prasie codziennej.

7. Korówka wełnista:

Wzorem lat ubiegłych, walka z tym szkodnikiem uwzględniała dwa momenty, a mianowicie nieprzenoszenie jej w sady nowozakładane oraz zwalczanie jej w sadach starszych.

Jako środek do pierwszego celu służy rejestracja i lustracja wszystkich szkółek drzew owocowych, znajdujących się na terenie woj. poznańskiego. Ze zlustrowanych 105 szkółek, — 11 szkółek okazało się porażonymi przez korówkę wełnistą i jako takie zostało wykluczonych od sprzedaży szczepów.

Lustrację sadów przeprowadzają ogrodnicy powiatowi i drogomistrze, jako organy współpracujące w zwalczaniu omawianego szkodnika w myśl § 9 rozp. Min. Roln. i R. R. „o tępieniu korówki wełnistej". Organy te stoją w zakresie metod i sposobów tępienia korówki pod dyrektywami Stacji i są zobowiązane przesyłać jej z końcem każdego roku sprawozdania z dokonanych czynności w terenie.

Z otrzymanych sprawozdań wynika, że w roku sprawozdawczym zostało zlustrowanych 1747 (w roku ubiegłym 1239) miejsco-

wości oraz 146 (186) dróg (alei przydrożnych), przy czym stwierdzono występowanie korówki wełnistej w 2111 (3364) wypadkach, w 434 (325) miejscowościach i na 60 (34) drogach. We wszystkich tych wypadkach został ten szkodnik z nakazu właściwego Starosty Powiatowego wytępiony.

Silniejsze wystąpienie korówki wełnistej przypisać należy panującym w ostatnich latach ciepłym i posusznym latom oraz łagodnym zimom.

Stacja opracowała mapę pojawu korówki wełnistej na terenie woj. poznańskiego i wraz z odpowiednim sprawozdaniem przesłała w myśl zaleceń Ministerstwa drowi Ruszkowskiemu do Warszawy, do ogólnego opracowania.

8. Pomoc w zwalczaniu chorób i szkodników sadowych i innych:

Celem udzielania pomocy w zwalczaniu chorób i szkodników sadowych czynnych było — wzorem lat ubiegłych — 8 (9) sekcyj zwalczania szkodników. Ubycie jednej Sekcji nastąpiło wskutek zniesienia Żeńskiej Szkoły Rolniczej W. I. R. w Nietążkowie. Powstała natomiast nowa Sekcja przy Wydziale Powiatowym w Kościanie. Sekcja ta rozpoczęła swoją działalność dopiero od jesieni i dlatego nie jest jeszcze uwzględniona w ogólnym zestawieniu.

Działalność poszczególnych Sekcyj przedstawia się następująco:

a) Sekcja zwalczania szkodników przy Stacji Ochrony Roślin W. I. R. w Poznaniu opryskała na zgłoszenie interesentów 11 936 drzew i krzewów owocowych w 94 sadach, pracując 80 dni.

b) Sekcja przy Szkole Ogrodniczej W. I. R. w Koźminie opryskała 600 drzew i krzewów owocowych w 7 sadach. Sekcja ta była czynna głównie przy ochronie i pielęgnacji sadu szkolnego. Na zgłoszenie interesentów wypożyczyła opryskiwacze w kilkunastu wypadkach z obsługą.

c) Sekcja przy Szkole Rolniczej W. I. R. w Janówcu, opryskała 5 500 drzew i krzewów owocowych, głównie w Zakładach Ogrodniczych Szkoły.

d) Sekcja przy Żeńskiej Szkole Rolniczej W. I. R. w Witkowie opryskała 500 drzew i krzewów owocowych w 5 sadach, przy czym wypożyczono aparaty 4 razy bez obsługi.

e) Sekcja przy Wydziale Powiatowym w Rawiczu opryskała 5 200 drzew i krzewów owocowych w 78 sadach, przy czym wypożyczyła aparaty 55 razy z obsługą. Sekcja ta była również czynną w Zakładach Ogrodniczych Wydziału Powiatowego w Szymankowie.

f) Sekcja przy Wydziale Powiatowym w Inowrocławiu opryskała 19 676 drzw i krzewów owocowych w 44 sadach pracując 35 dni. Niezależnie od powyższego wypożyczono aparaty bez obsługi w 19 wypadkach.

Sekcje przy Wydziale Powiatowym w Lesznie i przy Tow. Miłośników Ogrodnictwa w Gnieźnie nie nadesłały sprawozdania.

Wszystkie wymienione powyżej Sekcje posiadają ogółem 6 opryskiwaczy taczkowych, 20 opryskiwaczy plecakowych, 3 opylacze, 37 sekatorów, 9 szczotek drucianych, 14 skrobaczek, 2 lampy do opalania gąsienic oraz 20 piłek.

Niezależnie od powyższego Sekcje ogrodnicze przy Wydziałach Powiatowych, obsługujące zadrzewienia owocowe przy szosach, posiadają ogółem 11 opryskiwaczy taczkowych, 43 plecakowych, 3 opryskiwacze ręczne, 310 piłek, 163 sekatory, 40 nożyc, 41 noży, 21 szczotek drucianych, 25 skrobaczek oraz 16 robaczników.

W roku sprawozdawczym zaznaczył się duży popyt na opryskiwacze, przy czym najwięcej pożądane były automaty plecakowe. Według zasięgniętych informacyj u poszczególnych firm w Poznaniu, 3 firmy sprzedały ogółem 310 opryskiwaczy na terenie woj. poznańskiego.

9. Skontrolowano i wydano świadectw zdrowotności

dla następujących ilości wy- względnie przywożonych ziemiopłodów:

dla 15 025	kg	nasion bur. cukr. (eks.)	7 świadectw
6 540	„	cebuli (eks.)	3 „
1 870	„	fasoli (eks. i imp.)	2 „
2	„	cebulek kwiatów (imp.)	1 „
292	„	grochu (imp.)	3 „
347	„	cykorii (imp.)	1 „
69	„	zrazów drzew (eks. i imp.) . . .	6 „
1 820	„	owoców (eks. i imp.)	6 „
214 464	q	— 1 461 wagonów ziem. eks. . .	995 „
na wywóz ziemniaków z obszarów ochr.			419 „
		razem wydano	1 443 świadectw

Ziemniaki eksportowano do następujących krajów: Argentyna — 193 wagony, Anglia — 34, Austria — 23, Belgia — 58, Francja — 627, Hiszpania — 86, Marokko — 24, Portugalia — 125, Szwajcaria —195, Włochy — 96.

Podkreślić należy, że w okresie sprawozdawczym eksportowano po raz pierwszy ziemniaki do Argentyny i Hiszpanii. Rynek Argentyński jest szczególnie ważnym dla nas, albowiem umożliwia eksport ziemniaków już w jesieni, kiedy to na rynkach europejskich — poza Portugalią — nie ma na nie popytu. Pomimo długotrwałego

transportu morskiego (30—40 dni), ziemniaki pakowane w skrzyniach przyszły do Argentyny w stanie bardzo dobrym. Należy tylko zwracać uwagę, aby ziemniaki te były dostatecznie wypocone, przez co unika się straty na wadze poszczególnych skrzynek (na co tam zwracają szczególniejszą uwagę) oraz zabezpiecza się towar przed zepsuciem. O wymaganiach fitosanitarnych władz argentyńskich świadczy najlepiej fakt, że każda skrzynka musi być zaopatrzona w naklejkę służby ochrony roślin, podającej nazwę odmiany oraz numer wydanego świadectwa zdrowotności na daną partię. Dopuszczalna tolerancja dla chorób i uszkodzeń mechanicznych wynosi 5% wagi bulw. Stacja Ochrony Roślin dołożyła wszelkich starań, aby zdrowotność eksportowanych ziemniaków zadowoliła wymagania Argentyny, co też zostało w pełni osiągnięte.

10. Doświadczalnictwo:

Z doświadczeń przeprowadzono:

a) doświadczenie nad wpływem zapraw suchych na zdolność kiełkowania ziarna (pszenica). Wyniki: bez zaprawy 83,3%, — Ziarnik 81,3%, — Sanogran Sobeckiego 85,3%, — Zbożak Klawego 86%, — Abawit Neu Scheringa 88,7%;

b) porównawcze badania lepów firm: Avenarius, Azot i Universum. Ten ostatni wysychał najwcześniej;

c) wypróbowanie działania środka kontaktowego „Detal" firmy Merck na gąsienice owłosione (bielinek kapustnik). Skuteczność 100%;

d) doświadczenia nad zwalczaniem gąsienic przy pomocy środka „Arsopul" firmy Azot na gąsienice Pteronidea ribesii — wynik ujemny, a na Blennocampa geniculata — dodatni;

e) jak wyżej, — przy użyciu środka „Entosan" firmy Klawe. Wyniki identyczne przy obu szkodnikach jak przy Arsopulu;

f) jak wyżej, — przy użyciu środka „Owadziak" firmy Klawe. Stosowany jedynie na gąsienice Pteronidea ribesii — wynik ujemny;

g) jak wyżej, — przez opylanie gąsienic Pteronidea ribessi odpadkami tytoniowymi. Skuteczność słaba;

h) doświadczenia nad zwalczaniem gąsienic Brzęczaka porzeczkowego przez opryskiwanie mieszaniną 2% wyciągu tytoniowego plus 1% soli potasowej (bez mydła i spirytusu). Skuteczność dobra;

i) jak wyżej, — przez opylanie mieszaniną pyłu tytoniowego i tlenku wapnia w proszku pół na pół — skutek dodatni;

j) na gąsienice bielinka działanie tej samej mieszaniny — również dobre;

k) doświadczenia nad zwalczaniem Typhlocyba rosae przy pomocy preparatu „Indazril" firmy Gross — wynik niedostateczny. Takie same działanie — przy zwalczaniu mszycy wierzbowej;

l) doświadczenie nad zwalczaniem Typhlocyba rosae przy pomocy preparatu „Nikocjan" firmy Klawe — wynik ujemny;

m) porównawcze doświadczenie ze zwalczaniem zwójki owocówki przez opryskiwanie 1% cieczą bordoską z dodatkiem zieleni paryskiej i 1% cieczą bordoską z dodatkiem arsenianu ołowiu. Termin opryskiwania oznaczono na podstawie wylotu motylków w klatkach kontrolnych. Ponieważ wylot motyli w naturze dokonał się 4 tygodnie wcześniej, — doświadczenie nieudane.

n) porównawcze doświadczenie ze zwalczaniem Fusicladium, przeprowadzone w Zakładach Ogrodniczych W. I. R. w Janówcu przez 3-krotnie opryskiwanie drzew w stadiach: 1. uśpienia pąków, 2. po opadnięciu płatków oraz 3. owocu wielkości orzecha włoskiego. Pierwsza grupa drzew była opryskana Karboliną sadowniczą w zimie oraz 1% cieczą bordoską z dodatkiem zieleni paryskiej w okresie wegetacji. Druga grupa drzew otrzymała zimą 2% ciecz bordoską z dodatkiem 1 kg karboliny na 100 litrów cieczy oraz 1% ciecz bordoską z zielenią paryską w okresie wegetacji. Trzecią grupę drzew nie opryskiwano.

Wyniki: Pierwsza grupa drzew wydała 63,5% porażonych owoców, — druga 47,3% a trzecia 71,2% porażonych owoców. Najlepsze rezultaty otrzymano w grupie drugiej drzew:

o) orientacyjne doświadczenia nad wpływem boru na występowanie zgorzeli liści sercowych i suchej zgniliźnie korzeni u buraków cukrowych. W okresie wegetacji poletka borowane wykazały zdrowszy, bujniejszy rozwój. Z powodu znikomego wystąpienia zgorzeli doświadczenie nie dało konkretnej odpowiedzi na postawione pytanie.

11. Prace propagandowo-oświatowe.

W roku sprawozdawczym odbyto ogółem 51 kursów względnie wykładów w 51 miejscowościach przy udziale 5 532 słuchaczy. Z powyższego 32 wykłady dotyczyły ochrony i pielęgnacji sadów, a 19 wykładów chorób i uszkodzeń roślin rolniczych.

Niezależnie od powyższego wygłosił inż. Kuryłło jeden 3-godzinny wykład z przezroczami o chorobach i szkodnikach buraka cukrowego na walnym zebraniu plantatorów buraków cukrowych w Toruniu, oraz jeden wykład pt. „Organizacja służby ochrony roślin w Niemczech" na Zjeździe Naukowo-Rolniczym w Poznaniu.

Wydano w opracowaniu inż. Kuryłły plakat o tępieniu ostu i innych chwastów w nakładzie 50 000 egzemplarzy a w opracowa-

niu inż. Jeża broszurkę pt. „Aktualne wskazania w walce z płaszczyńcem“ w nakładzie 15 000 egz.

Ułożono i odbito na cyklostylu ulotki z dziedziny ochrony i pielęgnacji sadów w ilości około 20 000 sztuk. Koszta jednakowoż tego rodzaju sporadycznych odbitek są znaczne tak, że Stacja zamierza wydać je w najbliższym czasie drukiem. Popyt na te ulotki jest bardzo duży tak ze strony zrzeszeń, organizacyj ogrodniczych jak i ze strony prywatnych miłośników sadownictwa.

W związku z rozwijającym się eksportem ziemniaków i potrzebą szerokiego spopularyzowaniu chorób i uszkodzeń kłębów ziemniaczanych, Stacja Ochrony Roślin przygotowała odpowiednie ryciny celem wydania drukiem. Obecnie prowadzi się pertraktacje z Drukarnią Rolniczą o przyjęcie nakładu.

12. Prace zlecone przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych:

Opracowano mapy pojawu korówki wełnistej i płaszczyńca burakowego i wraz z odpowiednim sprawozdaniem przesłano drowi Ruszkowskiemu do Warszawy.

Opracowano wyniki doświadczeń za lata 1934 do 1936 i przesłano wyznaczonemu przez Min. Roln. i R. R. głównemu refentowi drowi Ruszkowskiemu do Warszawy.

Opracowano materiały dotyczące występowania szkodników owadzich i przesłano prof. Minkiewiczowi do Puław. Tamże przesłano osobne zestawienie chorób pochodzenia grzybkowego.

Dane dotyczące występowania wołka zbożowego przesłano drowi Kelerowi do Bydgoszczy.

Opracowano mapę pojawu chrabąszcza majowego i wraz z wykazem miejscowości i odpowiednimi wyjaśnieniami przesłano prof. Prüfferowi do Wilna.

Wydział Ogólny

REFERAT ADMINISTRACYJNY

W roku sprawozdawczym upłynęła kadencja połowy członków Rady. Ustąpili zatem następujący radcowie:

a) Z okręgów wyborczych:

Okręg wyborczy I. — Jan Lipski, Lewków; Stanisław Drewniak, Lipowiec.
Okręg wyborczy III. — dr Krzysztof Wiese, Dzierżnica; Jan Nosek, Białcz Nowy.
Okręg wyborczy V. — Wiktor Szulczewski, Strzelce; Stanisław Mikołajczyk, Międzylesie.
Okręg wyborczy VII. — Stanisław Musiał, Róża; Ludwik Czekała, Bródki.

b) Z organizacyj rolniczych:

W. T. K. R. — Bogusław Łubieński, Kiączyn; Czesław Wróblewski, Sączkowo; St. Kowaliński, Damasławek.
Zw. Plant. Bur. Cukr. — Mieczysław Chłapowski, Kopaszewo.
Zw. Hod. Trzody Chlewnej — Edward Appenheimer, Gniezno.
Zrzesz. Właść. Lasów — Ignacy Mielżyński, Iwno.
Zw. Kółek Włośc. — Wanda Niegolewska, Niegolewo.

c) Z nominacji Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych:

Dr Georg Busse, Tupadły; Antoni Kotiużyński, Poznań; Antoni Koźlik, Radomierz; Jan Morawski, Lulin; Stanisław Paśko, Marcinkowo; Prof. dr Pietruszczyński, Poznań; Prof. dr Runge, Poznań; Dr Wł. Seydlitz, Poznań; Prof. dr Sypniewski, Poznań; Adam Tołkacz, Rzadkowo; Jan Tomczak, Nakło.

Zmarli:

Michał Zenkteler, Prezes Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych.
Wiktor Szulczewski, były długoletni Prezes Wielkopolskiej Izby Rolniczej.
Leon Pluciński, były Minister.

W myśl § 47 Statutu Izby odbyły się w okresie sprawozdawczym na skutek zarządzenia Pana Wojewody Poznańskiego wybory.

Jako nowi radcowie zostali wybrani:

a) Z okręgów wyborczych:

Okręg wyborczy I:
- Andrzej Lipski — Szklarka
- Piotr Czaja — Bogufałowo

Okręg wyborczy III:
- Andrzej Kopa — Trzcielin
- Jan Mazur — Dormowo

Okręg wyborczy V:
- Michał Szulczewski — Chwaliszewo
- Stanisław Mikołajczyk — Międzylesie

Okręg wyborczy VII:
- Zbigniew Żółtowski — Myszkowo
- Jan Niemczyk — Żodyń

b) Z organizacyj rolniczych:

W. T. K. R.:
- Bogusław Łubieński — Kiączyn
- Czesław Wróblewski — Sączkowo
- Stanisław Kowaliński — Damasławek
- Jan Nosek — Białcz Nowy

Zw. Plant. Buraka Cukr.:
- Mieczysław Chłapowski — Kopaszewo

Związek Kółek Włościanek:
- Halina Nieniewska — Cielimowo

Wlkp. Tow. Ogrodn.:
- Piotr Skrzypczak — Poznań

Wlkp. Tow. Rybackie:
- Leonard Dreczkowski — Kórnik

c) Z nominacji Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych:

- Prof. dr Zygmunt Pietruszczyński — Poznań
- Prof. dr Wiktor Schramm — Poznań
- Tytus Jemielewski — Bydgoszcz
- Ignacy Ciążyński — Dobrydział
- Jan Morawski — Lulin
- Dr Otto Sondermann — Dębiny
- Wojciech Goliński — Dobrzyca
- Stanisław Józefowski — Wielowieś
- Ignacy Lewandowski — Popowo
- Stanisława Pelecowa — Dziećmierowo
- Józef Gawrych — Młynkowo

Imienny skład Rady Izby na czasokres od 1936—1939 roku przedstawia się jak następuje:
- Baranowski Stefan — Wygoda
- Chłapowski Mieczysław — Kopaszewo
- Chosłowski Janusz — Czarnysad

Ciążyński Ignacy — Dobrydział
Czaja Piotr — Bogufałowo
Dragon Szymon — Mikuszewo
Dreczkowski Leonard — Kórnik
Droździk Wojciech — Bnin
Dudziński Juliusz — Gościeradz
Gawrych Józef — Młynkowo
Goliński Wojciech — Dobrzyce
Jemielewski Tytus — Bydgoszcz
Józefowski Stanisław — Wielowieś
Karłowski Stanisław — Szelejewo
Kopa Andrzej — Trzcielin
Kowaliński Stanisław — Damasławek
Lewandowski Ignacy — Pępowo
Lipski Andrzej — Szklarka
Łubieński Bogusław — Kiączyn
Mazur Jan — Dominowo
Mikołajczyk Stanisław — Międzylesie
Mocek Leon — Kiełczewo
Morawski Jan — Lulin
Morawski Kajetan — Jurkowo
Niemczyk Jan — Żodyń
Nieniewska Halina — Cielimowo
Nosek Jan — Białcz Nowy
Pietruszczyński Zygmunt — Poznań
Pelecowa Stanisława — Dziećmierowo
Poniński Edward — Kościelec
Poprawa Marcin — Kołaczkowice
Putz Kazimierz — Rucewko
Schramm Wiktor — Poznań
Skrzypczak Piotr — Poznań
Sondermann Otto — Dębiny
Szulczewski Michał — Chwaliszewo
Trzciński Juliusz — Ostrowo n. Gopłem
Wróblewski Czesław — Sączkowo
Żółtowski Zbigniew — Myszkowo

Wizytacje i wycieczki.

W maju 1936 r. lustrowała doświadczenia polowe p. Brykczyńska, radca Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych.

W maju, czerwcu, lipcu i październiku 1936 r. lustrował w terenie działalność Izby w kierunku organizacji gospodarstw p. Chyliński, inspektor Organizacji Gospodarstw Przodowniczych Mniejszych z Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych.

W początku lipca przeprowadził p. inż. Mierczyński z ramienia Min. R. i R. R. lustrację prac łąkarskich Izby w terenie, głównie w części północnej województwa.

31 III 1936 podejmowała Wielkopolska Izba Rolnicza delegację Izby Rolniczej z Luksemburgu.

Poza tym członkowie Rady Izby wizytowali i lustrowali działalność Izby w terenie.

Kancelarie Wydziałów wykazują za okres sprawozdawczy, nie licząc druków i rachunków, następujący obieg akt:

Wydział Ogólny	9 718
„ Produkcji Zwierzęcej	7 976
„ Produkcji Roślinnej	11 411
„ Oświaty Rolniczej	3 429
„ Ekonomiki Gospodarstw .	9 404
Biuro Polityki Ekonomicznej	1 228
Inspektorat Leśnictwa	1 004
Stacja Kontrolna	2 826
Razem:	46 996

RADA IZBY

Rada Izby w okresie sprawozdawczym odbyła dwa posiedzenia. Na posiedzeniu w dniu 30 listopada 1936 r. dokonano wyboru członków Zarządu i ich zastępców oraz poszczególnych Komisyj.

Członkowie Zarządu:	Zastępcy:
1. Droździk Wojciech	Niemczyk Jan
2. Łubieński Bogusław	Kopa Andrzej
3. Mocek Leon	Nosek Jan
4. Morawski Jan	Szulczewski Michał
5. Mikołajczyk Stanisław	Kowaliński Stanisław
6. Prof. Pietruszczyński Zygmunt	Prof. Schramm Wiktor
7. Dr Trzciński Juliusz	Nieniewska Halina
8. Wróblewski Czesław	Dudziński Juliusz
9. Żółtowski Zbigniew	Ciążyński Ignacy

Komisja Rewizyjna:

1. Baranowski Stefan
2. Czaja Piotr
3. Chłapowski Mieczysław
4. Mazur Jan
5. Putz Kazimierz

Komisja Finansowo-Budżetowa

1. Ciążyński Ignacy
2. Droździk Wojciech
3. Lipski Andrzej
4. Mocek Leon
5. Nieniewska Halina
6. Niemczyk Jan
7. Żółtowski Zbigniew

Komisja Ekonomiczna:

1. Chłapowski Mieczysław
2. Ciążyński Ignacy
3. Łubieński Bogusław
4. Mikołajczyk Stanisław
5. Mocek Leon
6. Niemczyk Jan
7. Prof. Schramm Wiktor
8. Dr Trzciński Juliusz
9. Wróblewski Czesław

Komisja dla Spraw Spółdzielczych:

1. Ciążyński Ignacy
2. Dudziński Juliusz
3. Gawrych Józef
4. Goliński Wojciech
5. Jemielewski Tytus
6. Łubieński Bogusław
7. Mikołajczyk Stanisław
8. Nosek Jan
9. Dr Trzciński Juliusz

Komisja Oświaty Rolniczej:

1. Droździk Wojciech
2. Dudziński Juliusz
3. Jemielewski Tytus
4. Łubieński Bogusław
5. Mikołajczyk Stanisław
6. Nieniewska Halina
7. Poprawa Marcin
8. Żółtowski Zbigniew
9. Wróblewski Czesław

Komisja Produkcji Roślinnej:

1. Ciążyński Ignacy
2. Dragon Szymon
3. Droździk Wojciech
4. Gawrych Józef
5. Prof. Pietruszczyński Zygm.
6. Putz Kazimierz
7. Szulczewski Michał

Komisja Ogrodnicza:

1. Droździk Wojciech
2. Dragon Szymon
3. Niemczyk Jan
4. Pelecowa Stanisława
5. Skrzypczak Piotr

Komisja Produkcji Zwierzęcej:

1. Dr Chosłowski Janusz
2. Goliński Wojciech
3. Karłowski Stanisław
4. Kopa Andrzej
5. Kowaliński Stanisław
6. Lewandowski Ignacy
7. Poniński Edward
8. Poprawa Marcin
9. Dr Sondermann Otto

Komisja Mleczarska i Rybacka:

1. Ciążyński Ignacy
2. Dreczkowski Leonard
3. Józefowski Stanisław
4. Lipski Andrzej
5. Mazur Jan

Komisja dla Spraw Organizacji Gospodarstw:

1. Czaja Piotr
2. Lewandowski Ignacy
3. Łubieński Bogusław
4. Mazur Jan
5. Mocek Leon
6. Kowaliński Stanisław
7. Wróblewski Czesław

K o m i s j a L e ś n a :

1. Karłowski Stanisław
2. Lipski Andrzej
3. Mocek Leon
4. Putz Kazimierz
5. Prof. Schramm Wiktor

Na posiedzeniu w dniu 13 lutego 1937 r. Rada Izby

A. zatwierdziła:

a) sprawozdanie roczne z działalności Izby za rok budżetowy 1935/36,

b) sprawozdanie Komisji Rewizyjnej za rok budż. 1935/36:

B. uchwaliła:

a) preliminarz budżetowy na rok 1937/38,

b) absolutorium Zarządowi za rok 1935/36.

ZARZĄD IZBY

Zarząd Izby odbył w okresie sprawozdawczym posiedzenia w następujących terminach:

1. 27 kwietnia 1936 r.
2. 15 czerwca 1936 r.
3. 3 sierpnia 1936 r.
4. 21 września 1936 r.
5. 23 listopada 1936 r.
6. 30 listopada 1936 r.
7. 14 grudnia 1936 r.
8. 15 stycznia 1937 r.
9. 12 lutego 1937 r.

Na posiedzeniu Zarządu w dniu 30 listopada 1936 r. wybrany został p. Jan Morawski na prezesa Wielkopolskiej Izby Rolniczej. Uchwała ta została zatwierdzona przez p. Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych dnia 7 grudnia 1936 r.; wiceprezesem wybrany został p. Czesław Wróblewski.

Ze zwykłych prac Zarządu, należących w myśl statutu do kompetencji Zarządu, zasługują na wyróżnienie następujące sprawy załatwione w okresie sprawozdawczym:

1. zmiana warunków i zasad świadczeń emerytalnych urzędników stałych (etatowych) Wielkopolskiej Izby Rolniczej,
2. wprowadzenie w poszczególnych powiatach postanowień ustawy o nadzorze nad hodowlą bydła, trzody chlewnej i owiec,
3. unormowanie stosunku Izby do Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych i Poznańskiego Związku Hodowców Konia,
4. uchwalenie zwrotu urzędnikom etatowym i emerytom Wielkopolskiej Izby Rolniczej składek emerytalnych pobieranych od dodatku tzw. samorządowego,
5. sprawy pomocy dla rolników w związku z klęską mrozów.

KOMISJE IZBY

Komisje Izby Rolniczej odbyły swe posiedzenia w następujących terminach:

Komisja Produkcji Zwierzęcej: 20 IV 1936, 17 VI 1936, 9 XI 1936, 12 XII 1936, 23 XII 1936.

Komisja Mleczarska i Rybacka: 12 XII 1936.

Komisja Produkcji Roślinnej: 12 VI 1936, 16 VI 1936, 12 XII 1936, 18 I 1937, 25 III 1937.

Komisja Ogrodnicza: 12 XII 1936, 1 II 1937.

Komisja Leśna: 12 XII 1936, 20 II 1937.

Komisja Ekonomiczna: 30 VI 1936, 12 XII 1936, 8 II 1937.

Komisja do Spraw Spółdzielczych: 12 XII 1936, 28 I 1937.

Komisja Oświaty Rolniczej: 7 VII 1936, 12 XII 1936, 13 III 1937.

Komisja do Spraw Organ. Gosp. Przod. Mniejsz.: 29 IV 1936, 24 VI 1936, 20 X 1936, 12 XII 1936.

Komisja Finansowo-Budżetowa: 12 XII 1936, 7, 8, 9 I 1937.

Komisja Rewizyjna: 12 XII 1936, 13 I 1937.

BIURO IZBY

Stan etatów urzędniczych według stanu z dnia 31 marca 1937 przedstawia się następująco:

Biuro Polityki Ekonomicznej 2.

Wydział Ogólny: 37 (w tym 27 w Wydziale Ogólnym, reszta to personel kancelaryjny, zatrudniony w innych Wydziałach).

Wydział Produkcji Roślinnej 21.

Wydział Produkcji Zwierzęcej 54 (w tym 42 zatrudnionych stale w terenie).

Wydział Ekonomiki Gospodarstw 6.

Wydział Oświaty Rolniczej 68 (w tym 11 person. administr.).

Inspektorat Leśnictwa 2.

Stacja Kontrolna 16.

Razem etatów 206.

PRACE BUDOWLANE W ROKU BUDŻETOWYM 1936/37.

Gmach służbowy W. I. R.

Naprawa kotłów centr. ogrzewania i grzejników; wymiana pękniętej rury centr. ogrzew. w suterenie na nową z równoczesnym zbudowaniem murowanego, nakrytego kanału dla lepszej konser-

wacji rur żeliwnych. Odnowienie kilku pokoi, przebudowa 1 większego pokoju na biura dla „Polskiej Spółdzielni Nasiennej“, nadbudowa jednego komina, przebudowa bramy wjazdowej.

Poznań — Stacja Kontrolna.

Naprawa urządzeń centr. ogrzew. i kanalizacji, — odnowienie mieszkania woźnego; zwykły remont instalacji wodociągowej itd.

Odolanów — Publ. Szkoła Przysp. Gosp. Wiejskich.

Przejęcie nieruchomości Uniwersytetu Ludowego T. C. L. na cele Szkoły. Przedwstępne konferencje, kalkulacje, lustracje. Sporządzenie projektów przebudowy gmachu szkolnego i budynku gospodarczego dla celów szkoły. Dojazdy podczas wykonywania prac budowlanych itd.

Janówiec — Szkoła Rolnicza Męska.

Naprawa dachu na budynku szkolnym; na fermie przebudowano i powiększono stajnię i chlewnię, poza tym powiększono znacznie gnojownię.

Środa — Szkoły Rolnicze Męskie.

Przełożenie dachówki na dachu gmachu szkolnego; odnowienie 1 sali wykładowej, kuchni internatowej, zmywalni i klatki schodowej. Na fermie pobudowano gnojownię do gorącej fermentacji, 2 kadzie murowane do deszczówki, 80 m płotu drewnianego; przeniesiono i podmurowano ustęp, pobudowano 1 silos gliniany, wykonano nowe wrota do stodoły, naprawiono płoty.

Koźmin — Męskie Szkoły: Ogrodnicza i Rolnicza.

Ustawiono w ogrodzie wzdłuż ul. Ogrodowej (str. wschod.) 117,60 m nowego parkanu ze siatki drucianej; ustawiono w tymże ogrodzie (str. zach.) 117,60 m parkanu ze siatki drucianej przeniesionego z innego miejsca; przestawiono 110 m parkanu drucianego, dzielącego fosę zamkową od sadu karłowego, który powiększono w ten sposób o 1000 m^2. Wykonano poza tym konieczny remont podłóg. Sporządzono projekt i podkładki do uzyskania konsensu budowlanego na przebudowę budynku gospodarczego na skład sprzedaży warzyw.

Września — Szkoła Mleczarska.

Przebudowano okna w dojrzewalni serów, pomalowano karbolineum drewniane parkany (od strony zachodniej), odnowiono łaźnię, ustępy, garderobę i klatkę schodową.

Kępno — Szkoła Rolnicza Męska.

Gruntowna naprawa podłóg, częściowy remont pieców.

Inowrocław — Szkoła Rolnicza Męska.

Wykonano potrzebne prace malarskie w ubikacjach szkolnych i pomalowano okna gmachu szkolnego.

Wolsztyn — Szkoła Rolnicza Męska.

Gruntowna naprawa kotła centralnego ogrzewania.

Pętkowo — Majątek Doświadczalny.

Sporządzono wykaz materiałów budowlanych do budowy kaczanicy. Naprawiono gruntownie i smołowano wszystkie dachy papowe na budynkach gospodarczych, przeprowadzono zwykły remont budynków.

Poza tym wykonano remont bieżący we wszystkich budynkach, zajmowanych przez podlegające Izbie Instytucje. Udzielano nauki o budownictwie wiejskim w Szkole Rolniczej Męskiej w Poznaniu; sprawdzano fachowo wszystkie kosztorysy i rachunki w zakresie budownictwa, udzielano zgłaszającym się porad fachowych bezpośrednio lub za pośrednictwem „Poradnika Gospodarskiego", wzgl. radia oraz osobistych inspekcji na miejscu.

REFERAT FINANSOWY:

Rada Wielkopolskiej Izby Rolniczej na posiedzeniu w dniu 27 stycznia 1936 r. uchwaliła budżet Izby na rok 1936/37 zamykający się po stronie dochodów i wydatków zwyczajnych sumą 1 697 772,— zł (w roku 1935/36 — 1 967 140,— zł). Oprócz tego uchwaliła Rada Izby budżet nadzwyczajny w kwocie 18 900,— zł. Budżet ten został zmieniony przez Ministerstwo i zatwierdzony przez Pana Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych zarządzeniem z dnia 14 maja 1936 r. Nr dz. O. R. III. — 2/10. w wysokości 1 643 995,— zł dochodów i wydatków zwyczajnych i 18 900.— zł dochodów i wydatków nadzwyczajnych.

Opłata na rzecz Izby została obniżona z 2,194% na 2,037% od czystego dochodu katastralnego, wyrażonego w złotych podług relacji 0,47 mkn = 1,— zł i wynosiła 806 000,— zł (w r. 1935/36 868 000 — zł).

Obciążenie poszczególnych gospodarstw na rzecz Izby wynosiło 0,34 zł na ha. Pan Minister Rolnictwa i Reform Rolnych zatwierdził stopę procentową opłat na rzecz Izby zarządzeniem z dnia 28 lutego 1936 r.

Budżetem przewidziany stosunek poszczególnych źródeł dochodów zwyczajnych Izby był następujący:

zasiłki państwowe		12,5%
w tym zasiłki Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych	4,8%	
zasiłki Min. Wyznań Relig. i O. P.	7,7%	
zasiłki samorządowe		4,1%
zasiłki inne		2,3%
dochody własne Izby		39,2%
opłaty na rzecz Izby		41,9%

Zasiłki państwowe preliminowane w kwocie 205 466,— zł wzrosły w ciągu roku o 41 828,92 zł do sumy 247 294,92 zł czyli o 20,36%.

Różnice powstały wskutek przyznania przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych zasiłku na obniżenie cen ziemniaków odmian rakoodpornych 8 000,— zł, nagród na pokazach koni 3 000,— zł oraz szeregu drobnych kwot na różne ściśle określone cele na sumę 3 915,— zł, wskutek zwiększenia przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zasiłków na utrzymanie personelu nauczycielskiego, na pomoce naukowe i na stypendia dla uczniów szkół rolniczych w ogólnej kwocie 20 585,42 zł oraz wskutek przekazania przez Urząd Wojewódzki na akcję propagandy budowy silosów i kontrolę nawozów sztucznych kwoty 6 328,50 zł.

Wpływy z zasiłków samorządowych, które w roku poprzednim w stosunku do preliminarza dały wynik o 70,8% mniejszy, przewidziane w roku sprawozdawczym w kwocie 72 132,02 zł, dały tylko 26 543,52 zł czyli o 63,2% mniej aniżeli przewidywano.

Nie dopisały mianowicie zasiłki Wydziałów Powiatowych na utrzymanie szkół rolniczych, dając zamiast 25 587,— zł — 10 971,— zł, jak również zasiłki na instruktoraty rolne, dając zamiast 37 125,— zł tylko 2 450,— zł. Natomiast przyznał Wydział Powiatowy w Nowym Tomyślu dodatkowo zasiłek na utrzymanie instruktora wikliniarstwa w wysokości 1 782,50 zł. Poza tym Starostwo Krajowe wpłaciło w roku sprawozdawczym o 5 100,— zł więcej niż przewidywano, regulując zaległości z roku ubiegłego i podwyższając zasiłek na stypendia.

Wpływy z zasiłków innych, preliminowane w wysokości 37 150,— zł, zwiększyły się do sumy 75 744,56 zł, głównie wskutek zwiększenia zasiłku na akcję bekonową, subwencjonowaną przez Polski Związek Eksporterów Bekonów i Art. Zwierzęcych o sumę 20 600,— zł, wskutek przyznania przez różne organizacje na tępienie pluskwy buraczanej zasiłków w sumie 11 924,95 zł, oraz wskutek przyznania przez Państwowy Bank Rolny na prace związane ze spółdzielczością zasiłku 3 000,— zł i przez Związek Izb i Orga-

nizacyj Rolniczych na koszty gromadzenia cen artykułów zwierzęcych 1 400,— zł.

Dochody z wpływów za czynności, wykonywane przez poszczególne organa Izby na rzecz rolników i dochody z opłat od ogierów nie posiadających świadectw uznania, przewidziane w budżecie w kwocie łącznej 672 487,90 zł, dały w roku sprawozdawczym 636 390,13 zł, to jest o 36 097,77 zł czyli o 5,4% mniej niż preliminowano.

Stosunkowo nieznaczny ubytek wpływów w stosunku do preliminarza, bo o 45 295,55 zł czyli o 6,87% (26,5% w roku 1935/36) stwierdza się w roku sprawozdawczym odnośnie opłat na rzecz Izby, ściąganych przez władze administracyjne. Fakt ten tłumaczy się bardzo ostrożnym preliminowaniem wpływów podatkowych. Porównując jednakże wpływy z wymiarem, wynoszącym 811 343,64 zł otrzymuje się zupełnie inny obraz, bo nie ściągnięte podatki z wymiaru roku sprawozdawczego wynoszą 220 161,61 zł to jest 27,13%. Znaczne zaległości podatkowe w kwocie 1 029 772,36 zł, które powstały per 1 IV 1936 r. zdołano zmniejszyć tylko o 54 326,17 zł czyli o 5,3% (6,2% w r. 1935/36).

Ogółem wszystkie wyżej wymienione źródła dochodów dały w roku sprawozdawczym 1 630 176,72 zł czyli w stosunku do preliminarza osiągnięto dochód mniejszy o 7,4% (w roku 1935/36 — 10,6%, w roku 1934/35 — 15,3%).

Dzięki wysiłkom zmierzającym do poczynienia oszczędności, zdołała Izba ścieśnić wydatki do sumy 1 626 570,17 zł o 12,33% w stosunku do sumy preliminowanej i w ciągu roku zwiększonej. W ten sposób w roku 1936/37 zdołano utrzymać równowagę budżetu, zamykając rok ten nawet z nieznaczną nadwyżką w kwocie 3 606,55 zł.

Nie ściągnięte należności za prace Wydziałów Izby, które per 1 IV 1936 r. wynosiły 437 241,99 zł, zmniejszyły się o 126 736,51 zł do 310 505,48 zł czyli o 29%.

Stan zaległości per 1 IV 1937 r. wynosi 401 628,60 zł, zmniejszył się zatem o 35 613,39 zł czyli o 8,2%.

Zaległości podatkowe, które — jak już wyżej wspomniano — wynosiły przy końcu 1935/36 roku 1 029 772,36 zł, zmniejszyły się tylko o 54 326,17 zł czyli o 5,3% (w roku ubiegłym o 6,2%). Ponieważ jednakże w roku sprawozdawczym powstały nowe zaległości na sumę 220 161,61 zł, ogólny stan zaległości podatkowych per 1 IV 1937 r. wzrósł do 1 195 607,80 zł to jest o 165 835,44 zł czyli o 16,10%.

Ogólna suma należności Izby wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o 129 632,05 zł czyli o 8,82% (w r. 1935/36 o 14,4%).

Poza zwykłymi pracami — jak załatwianie spraw związanych z pobieraniem opłat na rzecz Izby, prowadzeniem kasy i rachunkowości wszystkich Wydziałów i Instytucyj Izby, Wielkopolskiego Związku Hodowców Bydła Nizinnego Czarno-Białego, Poznańskiego Związku Hodowców Konia Szlachetnego, Związku Hodowców Trzody Chlewnej, Związku Hodowców Owiec — opracował Referat Finansowy przepisy rachunkowo-kasowe dla Związku Włościanek Wielkopolskich i dla Okręgowej Komisji Targowiskowej.

Projekt preliminarza budżetowego na rok 1937/38 ułożono w III kwartale 1936/37. W dniu 14 XII 1936 r. przesłał Zarząd projekt preliminarza budżetowego Komisji Finansowo-Budżetowej, która rozdzieliła poszczególne działy budżetu pomiędzy swych członków do przepracowania. Odnośni radcowie referowali przydzielone im działy na posiedzeniach plenarnych komisji w dniach 7, 8 i 9 stycznia 1937 r. Zarząd Wielkopolskiej Izby Rolniczej przyjął zmiany uskutecznione przez Komisję na posiedzeniu w dniu 15 I 1937 r., po czym Rada Izby na posiedzeniu w d. 13 II 1937 r. uchwaliła preliminarz budżetowy w brzemieniu, ustalonym przez Zarząd i Komisję Finansowo- Budżetową.

W dniu 6 X 1936 r. dokonali z ramienia Poznańskiego Urzędu Wojewódzkiego, Kierownik Oddziału Rolnictwa p. Wł. Łoskowski i Radca Woj. p. Bóbr kontroli celowości zużycia zasiłków Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, udzielonych Wielkopolskiej Izbie Rolniczej w roku 1935/36.

Komisja Rewizyjna w roku sprawozdawczym zebrała się w dniu 13 stycznia 1937 r. i przeprowadziła badania zamknięcia rachunkowego i inwentarza stanu majątkowego Izby za rok 1935/36. — Odnośne zamknięcie rachunkowe było poprzednio w czasie od 23 listopada 1936 r. do 9 stycznia 1937 r. szczegółowo zbadane przez specjalnie w tym celu przez Przewodniczącego Komisji Rewizyjnej, angażowanego rzeczoznawcę rachunkowego.

W wyniku przeprowadzonych badań Komisja Rewizyjna zgodnie z § 26 ust. 2 statutu Wielkopolskiej Izby Rolniczej stawiła na posiedzeniu Rady Izby w dniu 13 II 1937 r. wniosek o zatwierdzenie zamknięcia rachunkowego Izby za rok 1935/36 oraz o zatwierdzenie inwentarza stanu majątkowego Wielkopolskiej Izby Rolniczej per 31 III 1936 r. i udzielenie absolutorium Zarządowi.

Rada Wielkopolskiej Izby Rolniczej wniosek ten jednogłośnie uchwaliła.

Poza zwykłymi pracami — jak załatwianie spraw związanych z pobieraniem opłat na rzecz Izby, prowadzeniem kasy i rachunkowości wszystkich Wydziałów i Instytucyj Izby, Wielkopolskiego Związku Hodowców Bydła Nizinnego Czarno-Białego, Poznańskiego Związku Hodowców Konia Szlachetnego, Związku Hodowców Trzody Chlewnej, Związku Hodowców Owiec — opracował Referat Finansowy przepisy rachunkowo-kasowe dla Związku Włościanek Wielkopolskich i dla Okręgowej Komisji Targowiskowej.

Projekt preliminarza budżetowego na rok 1937/38 ułożono w III kwartale 1936/37. W dniu 14 XII 1936 r. przesłał Zarząd projekt preliminarza budżetowego Komisji Finansowo-Budżetowej, która rozdzieliła poszczególne działy budżetu pomiędzy swych członków do przepracowania. Odnośni radcowie referowali przydzielone im działy na posiedzeniach plenarnych komisji w dniach 7, 8 i 9 stycznia 1937 r. Zarząd Wielkopolskiej Izby Rolniczej przyjął zmiany uskutecznione przez Komisję na posiedzeniu w dniu 15 I 1937 r., po czym Rada Izby na posiedzeniu w d. 13 II 1937 r. uchwaliła preliminarz budżetowy w brzemieniu, ustalonym przez Zarząd i Komisję Finansowo- Budżetową.

W dniu 6 X 1936 r. dokonali z ramienia Poznańskiego Urzędu Wojewódzkiego, Kierownik Oddziału Rolnictwa p. Wł. Łoskowski i Radca Woj. p. Bóbr kontroli celowości zużycia zasiłków Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, udzielonych Wielkopolskiej Izbie Rolniczej w roku 1935/36.

Komisja Rewizyjna w roku sprawozdawczym zebrała się w dniu 13 stycznia 1937 r. i przeprowadziła badania zamknięcia rachunkowego i inwentarza stanu majątkowego Izby za rok 1935/36. — Odnośne zamknięcie rachunkowe było poprzednio w czasie od 23 listopada 1936 r. do 9 stycznia 1937 r. szczegółowo zbadane przez specjalnie w tym celu przez Przewodniczącego Komisji Rewizyjnej, angażowanego rzeczoznawcę rachunkowego.

W wyniku przeprowadzonych badań Komisja Rewizyjna zgodnie z § 26 ust. 2 statutu Wielkopolskiej Izby Rolniczej stawiła na posiedzeniu Rady Izby w dniu 13 II 1937 r. wniosek o zatwierdzenie zamknięcia rachunkowego Izby za rok 1935/36 oraz o zatwierdzenie inwentarza stanu majątkowego Wielkopolskiej Izby Rolniczej per 31 III 1936 r. i udzielenie absolutorium Zarządowi.

Rada Wielkopolskiej Izby Rolniczej wniosek ten jednogłośnie uchwaliła.

DOCHÓD

Ogólne zestawienie

Dział	Nazwa działów, rozdziałów, §§ i pozycyj	Preliminowano z uwzględnieniem zmian w ciągu roku sprawozdawczego zł	gr	Sumy asygnowane dochód zł	gr	Zaległości (nieściągnięte należności) na początku roku sprawozdawczego zł	gr	Wykonanie budżetu dochód zł	gr	Zaległości (nieściągnięte należności) z końcem roku sprawozdawczego zł	gr	Różnica pomiędzy sumami preliminowanymi a wykonaniem budżetu: więcej zł	gr	mniej zł	gr	Uwagi
1	2	3		4		5		6		7		8		9		10
I	Dochody z podatków . .	918 000	–	1 704 401	70	829 353	53	674 629	34	1 029 772	36	—	—	243 370	66	
II	Inne dochody własne Izby .	711 498	–	1 152 400	69	452 370	56	715 158	70	437 241	99	3 660	70	—	—	
III	Zasiłki	339 928	88	313 853	88	1 300	—	312 153	88	1 700	—	—	—	27 775	—	
	Razem . . .	1 969 426	88	3 170 656	27	1 283 024	09	1 701 941	92	1 468 714	35	3 660	70	271 145	66	

WIELKOPOLSKIEJ IZBY ROLNICZEJ ZA ROK 1936/37

z wykonania budżetu

ROZCHÓD

Dział	Nazwa działów, rozdziałów, §§ i pozycyj	Preliminowano z uwzględnieniem zmian w ciągu roku sprawozdawczego		Sumy asygnowane rozchód		Wykonanie budżetu rozchód		Zaległości (nieściągnięte należności) z końcem roku sprawozdawczego		Różnica pomiędzy sumami preliminowanymi a wykonaniem budżetu — więcej		Różnica pomiędzy sumami preliminowanymi a wykonaniem budżetu — mniej		Uwagi — Z roku 34/35 przejęto kredyty (rubr. 3)		Uwagi — Na rok 36/37 zarezerwowano kredyty (rubr. 8)	
		zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr
1	2	3		4		5		6		7		8		9			
I	Zarząd Ogólny . .	447 414	54	406 810	72	406 810	72	—	—	—	—	40 603	82	—	-	--	—
II	Wytwórczość Roślinna .	366 713	19	309 482	39	309 482	39	—	—	—	—	57 230	80	46 218	69	36 892	64
III	Wytwórczość Zwierzęca .	317 113	14	265 618	99	265 618	99	—	—	—	--	51 494	15	14 345	56	35 330	14
IV	Szkolnictwo	617 236	05	533 159	23	533 159	23	—	—	—	—	84 076	82	4 004	75	1 559	59
V	Popieranie właściwych sposobów gospodarowania .	112 804	50	99 906	41	99 906	41	—	—	—	—	12 898	09	984	04	3 954	83
VI	Ekonomiczny	173 961	—	165 211	22	165 211	22	—		—	—	8 749	78	—	—	—	—
	Razem . . .	2 035 242	42	1 780 188	96	1 780 188	96	—	—	—	—	255 053	46	65 553	04	77 737	20

Poznań, dnia 5 sierpnia 1936 r.

Dyrektor

(—) Dr K. Rościszewski

Inwentarz stanu majątkowego Wielkopolskiej Izby Rolniczej
w dniu 31 III 1936 r.

Grupa	Pozycja	Aktywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
I		NIERUCHOMOŚCI			
	1	Budowle:			
		W Poznaniu			
		a) Dom przy ul. Dąbrowskiego 17	41 000,—		
		b) Nieruchomość przy ul. Mickiewicza 33:			
		1. gmach W. I. R.	198 460,—		
		2. garaż W. I. R.	1 920,—		
		3. kurnik doświadcz.	400,—		
		4. szopa z drzewa	1 000, –		
		c) Dom czynszowy przy ul. Bukowskiej 17	85 000,—		
		d) Dom przy ul. Sew. Mielżyńskiego 24	119 900,—		
		We Wrześni			
		Zabudowanie Szkoły Mleczarskiej i Mleczarni przy ul. Gnieźnieńskiej	550 000,—		
		W Środzie			
		Gospodarstwo szkolne:			
		a) dom mieszkalny	4 500,—		
		b) budynek gospodarczy . . .	3 200,—		
		c) stodoła	1 000,—		
		d) szopa do narzędzi	1 000,—		
		e) szopa wozownia	300,		
		W Janowcu			
		Gospodarstwo szkolne:			
		a) dom mieszkalny	11 000,—		
		b) wieża ciśnień	2 000,—		
		c) przetwórnia owoców . . .	5 000,—		
		Do przeniesienia . . .	1 025 680,—		

Grupa	Pozycja	Pasywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
I		DŁUGI DŁUGOTERMINOWE			
	1	Długi hipoteczne zapisane na nieruchomościach:			
		a) przy ul. Mickiewicza nr 33 na rzecz Zakł. Ubezp. Prac. Umysł. (pożyczka skonwertowana — odsetki 6½%) .	138 352,88		
		b) przy ul. Sienkiewicza — plac budowlany:			
		1. na rzecz B. Friedmann (odsetki 5%)	6 389,—		
		2. na rzecz J. Alport (odsetki 6%)	6 389, –		
		c) przy ul. Sew. Mielżyńskiego 24 na rzecz J. Jacob (odsetki 6%)	3 000,—		
		d) Majętność Pętkowo:			
		1. Amortyzacyjna wierzytelność przemieniona na pożyczkę lit. A. w $4^1/_2$% złotowych listach zastawnych P. Z. K. serii L .	13 900,—		
		Do przeniesienia . . .	168 030,88		

Grupa	Pozycja	Aktywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .	1 025 680,—		
		W Pętkowie			
		Majątek doświadczalny:			
		a) dom mieszkalny	15 000,—		
		b) „ „ służby . .	1 800,—		
		c) „ „ „ . .	2 500,—		
		d) stodoła	12 000,—		
		e) „	2 000,—		
		f) czyszczalnia i szopa . . .	1 000,—		
		g) kuźnia z chlewem	1 000,—		
		h) budynek gospodarczy . . .	11 000,—		
		i) obora i stajnia	10 000,—		
		j) gnojownia	500,—		Księga inwentarzowa nieruchomości
		k) ustęp	50,—	1 082 530,—	
	2	Place zabudowane i niezabudowane:			
		W Poznaniu			
		a) przy ul. Dąbrowskiego nr 17	63 300,—		
		b) przy ul. Kochanowskiego .	13 332,—		
		c) przy ul. Sienkiewicza . . .	27 060,—		
		We Wrześni			
		Plac przy szkole mleczarskiej na ul. Gnieźnieńskiej . . .	10 000,—	113 692,—	Księga inwentarzowa nieruchomości
	3	Inne grunta:			
		W Środzie			
		Grunta gospodarstwa szkolnego	12 500,—		
		W Janowcu			
		Grunta gospodarstwa szkolnego	2 203,35		
		W Pętkowie			
		Grunta majętności	58 690,—	73 393,35	
		Do przeniesienia . . .		1 269 615,35	

Grupa	Pozycja	Pasywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .	168,030,88		
		2. Wierzytelność skonwertowana na 4% złotowe konwersyjne listy zastawne P. Z. K.	7,300,—	175,330,88	
	2	Renta wieczysta na rzecz Skarbu Państwa na gospodarstwie szkolnym w Środzie (odsetki 3%)		17,138,66	
	3	Pożyczki długoterminowe:			
		a) z Ministerstwa Rolnictwa na rozbudowę szkolnictwa (odsetki 3%)	535,880,34		
		b) z Wlkp. Tow. Hod. Bydła na budowę szkoły mleczarskiej we Wrześni (odsetki 5%)	60,000,—	595,880,34	Księga inwentarzowa długów długoterminowych
II		AMORTYZACJA			
	1	Nieruchomości (budowli) według stanu przy końcu roku 1933/34 i 1934/35 od 1—3%	22,311,80		
	2	Ruchomości (inwentarza martwego) według stanu przy końcu roku 1933/34 oraz 1934/35 od 5 do 20% . . .	116,183,99	138,495,79	Wykazy amortyzacyjne
III		PASYWA PRZEDSIĘBIORSTW IZBY			
		Gospodarstwa szkolne (długi):			
		Chodzież	696,43		
		Janowiec	1 707,06		
		Koźmin	7 151,51		
		Nietążkowo	652,90		
		Pętkowo	3 880,46		
		Środa	1 897,11		
		Tuchorza	1 657,78		
		Witkowo	241,27	17,884,52	Bilanse ferm
		Do przeniesienia . . .		944,730,19	

Grupa	Pozycja	Aktywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . .		1 269 615,35	
II		INWESTYCJE W BUDOWIE		—	
III		RUCHOMOŚCI			
	1	Inwentarz żywy:			
		a) w Janowcu	4 352,11		
		b) w Koźminie	600,—		
		c) w Międzychodzie	1 440,—		Księga inwentarza ruchomego poszczególnych instytucyj
		d) w Środzie	4 017,—		
		e) w Nietążkowie	1 451,—		
		f) w Tuchorzy	2 784,68		
		g) w Witkowie	1 462,50		
		h) w Pętkowie	10 140,-		
		i) w Chodzieży	3 012,—	29 259,29	Bilans fermy w Chodzieży
	2	Inwentarz martwy:			
		w szk. roln. Bydgoszcz	9 748,72		
		„ „ „ Chodzież	8 060,16		
		„ „ „ Inowrocław . . .	6 796,36		
		„ „ „ Janowiec	7 290,97		
		„ „ „ Kępno	4 601,43		
		„ „ „ Koźmin	6 620,38		
		„ „ „ Leszno	8 462,33		
		„ „ „ Międzychód . . .	8 778,53		
		„ „ „ Ostrów	6 358,29		
		„ „ „ Poznań	1 282,82		
		„ „ „ Środa niem. . .	2 834,95		
		„ „ „ „ 3 sem. . .	24 995,02		
		„ „ „ Szamotuły	5 854,53		
		„ „ „ Wolsztyn	8 690,72		
		„ „ „ Września	4 650,50		
		„ „ „ Nietążkowo . . .	15 978,24		
		„ „ „ Tuchorza	7 346,49		
		„ „ „ Witkowo	17 812,76		
		„ „ ogrodn. Koźmin . . .	36 606,25		
		„ „ mlecz. Września . . .	281 561,58		
		„ „ dz. mlecz. „ . . .	9 073,57		
		Do przeniesienia . . .	483 404,60	1 298 874,64	

Grupa	Pozycja	Pasywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .		944 730,19	
IV	1	PASYWA FUNDACYJ			
		a) Fundusz im. Prezydenta Szulczewskiego	1 339,—		
		b) Fundusz im. Patrona Raszewskiego	2 443,30		
		c) Fundusz Emerytalny . . .	56 009,86	59 792,16	Por. aktywa
	2	PASYWA ZWIĄZKÓW I TOW. HODOWLANYCH			
		a) Tow. Hodowców Bydła . .	93 694,72		
		b) Związek Hodowców Konia .	38 705,46		
		c) Tow. Hodowców Trzody . .	9 392,06	141 792,24	Por. aktywa
		Do przeniesienia . . .		1 146 314,59	

Grupa	Pozycja	Aktywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .	483 404,60	1 298 874,64	
		w fermie szk. Janowiec . . .	19 507,23		
		w maj. dośw. Pętkowo . . .	20 255,45		Księgi inwentarza ruchomego poszczególnych instytucyj
		w fermie szk. Środa	14 474,06		
		w szk. roln. Nowy Tomyśl . .	40,—		
		w fermie szkoln. Chodzież . .	3 086,63		
		w Stacji Kontrolnej Poznań .	36 994,70		
		w Roln. Drukarni Poznań . .	66 084,—		
		w Centrali W. I. R. Poznań . .	94 018,41	737 865,08	
IV		AKTYWA PRZEDSIĘBIORSTW IZBY			
		a) Gospodarstwa szkolne (kasa, należności, zapasy):			
		Chodzież	1 649,25		
		Janowiec	3 447,33		
		Koźmin	29 058,91		
		Nietążkowo	112,02		
		Pętkowo	11 303,88		
		Środa	3 788,30		
		Tuchorza	724,16		
		Witkowo	603,43		
			50 687,28		Bilanse ferm
		b) Dom czynszowy przy ul. Bukowskiej 17, zaległy czynsz	3 196,39	53 883,67	Księga kont.
V	1	AKTYWA FUNDACYJ			
		a) Papiery wartościowe funduszu im. Prezydenta Szulczewskiego . . 1 309,— pozostał. got. . . 30,—	1 339,—		
		Do przeniesienia . . .	1 339,—	2 090 623,39	

Grupa	Pozycja	Pasywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .		1 146 314,59	
V		DŁUGI KRÓTKOTERMINOWE			
		1. Pożyczka pod zastaw papierów wartościowych z P. K. O. Poznań	59 800,—		
		2. Pożyczka z Państw. Banku Rolnego	120 000,—	179 800,—	Księga sum przechodnich
VI		SUMY PRZECHODNIE			
		Potrącenia z poborów urzędników na zapłacenie podatków od uposażeń oraz opłat socjalnych		18 277,16	Księga sum przechodnich
		Do przeniesienia . . .		1 344 391,75	

14*

Grupa	Pozycja	Aktywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .	1 339,—	2 090 623,39	
		b) Pożyczka Narodowa funduszu im. Patrona Raszewskiego . . . . 2 400,— pozostał. got. . . 43,30	2 443,30		Księga inwentarzowa lokat i księgi kontowe
		c) Papiery wartościowe Funduszu Emerytalnego: Pożyczka Narod. 33 350,— Inne papiery . . 22 659,86	56 009,86	59 792,16	
	2	AKTYWA ZWIĄZKÓW I TOW. HODOWLANYCH			
		a) Twa Hodowców Bydła pozostałość gotówk. . 11 249,76 pożyczka dla W. I. R. . 60 000,— lokaty . . . . 5 000,— zaległości budżetowe czynne . . . 17 444,96	93 694,72		Księga kont.
		b) Związku Hodowców Konia . pozost. got. . . 172,20 zaległości budżetowe czynne . . . 38 533,26	38 705,46		Księga kont.
		w tym wątpliwe pretensje . . 6 925,37			
		c) Tow. Hod. Trzody Chlewnej pozostałość got. 3 842,39 zaległości budżetowe czynne . . . 5 549,67	9 392,06	141 792,24	Księga kont.
VI		LOKATY			
	1	Sumy hipoteczne	—		
	2	Papiery wartościowe	94 496,15		
	3	Udział w Rolniczej Drukarni i Księgarni Nakładowej Sp. z o. o. Poznań	19 500,—	113 996,15	Księga inwentarzowa lokat
		Do przeniesienia . . .		2 406 203,94	

Grupa	Pozycja	Pasywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .		1 344,391,75	
VII		FUNDUSZE SPECJALNE			
VIII		INNE PASYWA			
	1	Wierzyciele różni wzgl. sumy do wyjaśnienia	131 839,89		Księga sum przechodnich
	2	Zasiłki Urzędu Wojewódzkiego na akcję posuchową oraz łąkarską oraz zasiłki Min. Roln. i R. R. zarezerwowane na rok budżetowy 1936/37 na rachunku sum przechodnich	97 132,17		Księga sum przechodnich
	3	Zasiłki państwowe oraz inne zasiłki zarezerwowane na rok budżetowy 1936/37 na rachunku sum budżetowych	77 737,20	306 709,26	Sprawozdanie roczne Izby rozch. rubr. 13
		Do przeniesienia . . .		1 651 101,01	

Grupa	Pozycja	Aktywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .		2 406 203,94	
VII		SUMY W KASACH SKARBOWYCH	—	—	
VIII		ZALEGŁOŚCI BUDŻETOWE CZYNNE			
		Dział I Podatek	1 029 772,36		
		Dział II Inne dochody własne Izby	437 241,99*		* W tym wątpliwych pretensji ca 300 000 zł Księgi kontowe
		Dział III Zasiłki	1 700,-	1 468 714,35	
IX		POZOSTAŁOŚCI CZYNNE NA RACHUNKACH BIEŻĄCYCH W INSTYTUCJACH FINANSOWYCH			
	1	Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego	3 938,83		
	2	Bank Cukrownictwa	932,99		
	3	Państwowy Bank Rolny . . .	73 766,33		
	4	Bank Ludowy Janowiec . . .	285,30		
	5	Komunalna Kasa Oszczędności Międzychód	3 726,75		
	6	Komunalna Kasa Oszczędności Września	162,10		
	7	Landesgenossenschaftsbank . .	698,58		
	8	Syndykat Polskich Eksporterów trzody i bydła	360,—		
			83 870,88		
	9	Pocztowa Kasa Oszczędności saldo debetowe	4 585,11	79 285,77	
		Do przeniesienia . . .		3 954 204,06	

Grupa	Pozycja	Pasywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .		1 651 101,01	
IX		DEPONENCI			Księga sum przechodn.
	1	Różni	15 601,67		Por. aktywa pozost. got.
	2	Fundusze	73,30		
	3	Związki i Towarzystwa Hodowlane	15 264,35	30 939,32	Por. aktywa pozost. gotówkowa
		Do przeniesienia . . .		1 682 040,33	

Grupa	Pozycja	Aktywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .		3 954 204,06	
X		KASA	—	12 823,70	
XI		INNE AKTYWA			
	1	Weksle obce	122 716,97		
	2	Zaliczki zwrotne (na pobory, podróże, pożyczki)	18 207,25		
	3	Dłużnicy różni	133 225,84		
	4	Zaliczki budżetowe na poczet otwartych kredytów (do wyrachowania)	8 444,43		
	5	Pożyczki na prowadzenie gospodarstw szkolnych	5 820,28		
			288 414,77		Księga zaliczek
	6	Niedobór budżetowy przy końcu roku 1935/36	77 464,30	365 879,07	
XII		DEPOZYTY WALOROWE	—	—	
XIII		PRZEWYŻKA STANU BIERNEGO NAD STANEM CZYNNYM	—	—	
		Suma stanu czynnego	—	4 332 906,83	

Grupa	Pozycja	Pasywa	Wartość: Sumy poszczególne zł	Wartość: Sumy grup zł	Uwagi i objaśnienia
		Z przeniesienia . . .	—	1 682 040,33	
X		MAJĄTEK IZBY ROLNICZEJ			
		Majątek Wielkopolskiej Izby Rolniczej	—	2 650 866,50	
		Suma stanu biernego	—	4 332 906,83	

Poznań, dnia 5 sierpnia 1936 r.

Prezes
(—) Dr J. Trzciński
Wiceprezes

Komisja Rewizyjna Wielkopolskiej Izby Rolniczej

Poznań, dnia 13 stycznia 1937 r.

(—) M. Chłapowski

(—) J. Mazur

(—) P. Czaja

Poświadcza się, że powyższy wykaz stanu majątkowego Wielkopolskiej Izby Rolniczej sporządzony po dzień 31 marca 1936 r. jest zgodny z księgami i dowodami oraz rachunkowo należycie zestawiony.

Poznań, dnia 11 stycznia 1937 r.

(—) Jasiński, Rewizor

Spis prac i artykułów

ogłoszonych przez pracowników W. I. R.

BIURO POLITYKI EKONOMICZNEJ

MGR ADAM OSTROWSKI

1. Warunki ekonomiczne rolnictwa woj. poznańskiego w roku 1935/36 — Odbitka ze Sprawozdania W. I. R. za rok 1935/36. Str. 31.
2. Kronika gospodarcza: Rolnictwo i pokrewne gałęzie wytwórczości. — Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny — r. 1936 zeszyt 1 i 3 oraz r. 1937 zeszyt 1 i 3.
3. Recenzje prac ekonomicznych — Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny r. 1936 zeszyt 3 i 4.
4. Przemysł rolny w Wielkopolsce (artykuł) — Poradnik Gospodarski nr 21, 1936.
5. Nowa arteria komunikacyjna — Kanał Warta—Konin—Gopło (artykuł) — Poradnik Gospodarski nr 44, 1936.
6. Walka ludności wiejskiej z żebractwem w Polsce (referat na Pierwszym Ogólno-Polskim Zjeździe Przeciwżebraczym w Poznaniu) — Sprawozdanie Zjazdu oraz (w skróceniu) Życie Rolnicze nr 10, 1937.

MGR KAZIMIERZ KOSOWICZ

1. Struktura agrarna woj. poznańskiego (artykuł) — Poradnik Gospodarski nr 21, 1936.
2. Zmiana przepisów o używaniu rowerów (artykuł) — Poradnik Gospodarski nr 24, 1936.

WYDZIAŁ PRODUKCJI ROŚLINNEJ

DR G. KARŁOWSKA

Artykuły:

1. Jeszcze w sprawie słodkiego łubinu. — Poradnik Gospodarski, nr 18, 1936.
2. Doświadczalnictwo Rolnicze w Wielkopolsce. — Poradnik Gospodarski, nr 21, 1936.
3. Przypomnienia na sezon nawozowy. — Poradnik Gospodarski, nr 3, 1937.

4. Prace Inspektoratu Doświadczalnictwa W. I. R. w r. 1936. — Poradnik Gospodarski, nr 10, 1937.
5. Słodki łubin. — Życie Rolnicze, nr 6, 1937.

Wydawnictwa obszerniejsze:

1. Organizacja i rozwój doświadczalnictwa polowego w gospodarstwach włościańskich i folwarcznych w Wielkopolsce. — Wydawnictwo W. I. R., 1936.
2. Tymczasowe sprawozdanie z doświadczeń odmianowych z ziemniakami przeprowadzonych w 1935 r. przez W. I. R.
3. Sprawozdanie z doświadczeń polowych, przeprowadzonych w r. 1934/35 przez W. I. R. w gospodarstwach rolnych woj. poznańskiego. — Opracowali inż. B. Hellwig i dr G. Karłowska.

Pogadanki radiowe:

1. 5 VIII 1936 — Dążenie do organizacji gospodarstw włościańskich w Niemczech.
2. 26 VIII 1936 — Wskazówki przed siewami jesiennymi.

Referat na Zjeździe Naukowym Rolniczo-Leśnym w Poznaniu dnia 25 V 1936 r.

Organizacja i rozwój doświadczalnictwa polowego w gospodarstwach włościańskich i folwarcznych w Wielkopolsce.

INŻ. Z. MANN

1. Dbajmy o nasze melioracje (artykuł) — Poradnik Gospodarski, nr 9, 1937.
2. Dbajmy o nasze urządzenia melioracyjne. — Odczyt w Radio Poznańskim.

INŻ. Z. STRANC

Referaty:

1. Łąki w Wielkopolsce. — Poradnik Gospodarski z 24 V 1936.
2. Sprawa sprzętu siana. — Poradnik Gospodarski z 5 VII 1936.
3. Nie okradajcie własnej kieszeni. — Poradnik Gospodarski z 25 X 1936.
4. Uprawa traw na nasiona. — Poradnik Gospodarski z 29 XI 1936.
5. Wyniki prób nawozowych na łąki. — Poradnik Gospodarski z 24 I 1937.

Referaty przez radio:

1. 19 IV 1936 — Wiosenne prace na łąkach.
2. 3 V 1936 — Zasiew łąk.
3. 14 VI 1936 — Czas sprzętu, a trwałość łąki i wartość siana.

4. 15 VII 1936 — Znaczenie pastwiska w drobnym gospodarstwie.
5. 5 VIII 1936 — Uprawa traw na nasiona.
6. 24 X 1936 — Jesienne prace na łąkach.
7. 30 I 1937 — O kredycie łąkarskim.

INŻ. D. STARZEŃSKI

Artykuły:

1. Jak uprawiać czumizę. — Rolnik Wielkopolski, nr 36, 1936.
2. Uprawa cykorii na paszę. — Rolnik Wielkopolski, nr 36, 1936.
3. Krótki zarys kultury rolnej, klimatu i upraw polowych w Wielkopolsce. — Poradnik Gospodarski, nr 21, 1936.
4. Z wycieczki do rolniczych zakładów doświadczalnych. — Gazeta Rolnicza, nr 35 i 36, 1936.
5. Postępy i zdobycze rolnictwa niemieckiego. — Gazeta Rolnicza, nry 76, 78 i 80, 1936.
6. Mieszanka poznańska. — Rolnik Lwowski, nr 26, 1936.
7. Dążenia Niemiec do zmniejszenia strat przy konserwacji paszy. — Gazeta Rolnicza, nry 39 i 40, 1936.
8. Rozpowszechnienie roślin pastewnych i silosów w gospodarstwach drobnej własności w Wielkopolsce. — Poradnik Gospodarski, nr 41, 1936.
9. Uwagi na czasie. — Poradnik Gospodarski, nr 34, 1936.
10. Czy promieniowanie ziemi ma wpływ na wzrost zwierząt, ludzi i roślin? — Poradnik Gospodarski, nr 43, 1936.
11. Przypomnienia sezonowe i wskazówki uprawowe w kalendarzu rolniczym Poradnika Gospodarskiego na rok 1937.
12. Czy uprawiać malwę pastewną? — Poradnik Gospodarski, nr 2, 1937.
13. Jak przerobić azot torfowy na włókno. — Poradnik Gospodarski, nr 2, 1937.
14. Czy orzemy za głęboko? — Gazeta Rolnicza, nr 3, 1937.
15. Kopcowanie gnoju. — Poradnik Gospodarski, nr 5, 1937.
16. Przechowanie obornika w gospodarstwach włościańskich (na tle wyniku konkursu W. I. R.) — Poradnik Gospodarski, nr 8, 1937.
17. Zastosowanie gum samochodowych w rolnictwie. — Poradnik Gospodarski, nr 11, 1937.

Odczyty:

1. 26 V 1936 — Klęska suszy w Wielkopolsce w latach 1934 i 1935 na tle przyrodniczych warunków. — Referat wygłoszony na Zjeździe Naukowym w Poznaniu.
2. 26 VI 1936 — Trzy wykłady na kursie pastewnym w Inowrocławiu.

3. 23 X 1936 — Wrażenia z naukowej wycieczki do Niemiec — Referat wygłoszony na Zebraniu Związku Rolników i Leśników z Wyższym Wykształceniem — Oddział w Poznaniu.
4. 27 X 1936 — a) Kultura rolna w Wielkopolsce w świetle cyfr Urzędu Statystycznego; b) Kilka nowych doświadczeń z uprawą roli i roślin w Niemczech. — Referaty wygłoszone na zebraniu Towarzystwa Rolniczego Pleszewsko - Odolanowsko - Ostrzeszowskiego w Ostrowie.
5. 16 I 1937 — Uprawa roślin pastewnych — Referat na Kursie Oświatowym w Opalenicy.
6. 15 II 1937 — Uprawa i zasiewy wiosenne — Referat na Kursie Oświatowym w Zbąszyniu.
7. 22 III 1937 — Uprawa i zasiewy wiosenne — Kurs Oświatowy w Lwówku.

Referaty wygłoszone przez radio

1. 30 VIII 1936 — Dlaczego warto uprawiać jęczmień ozimy?
2. 27 I 1937 — Rzemiennym dyszlem po gospodarstwach wielkopolskich — Reportaż na fali ogólno-polskiej.
3. 20 II 1937 — Wyniki konkursu dobrego przechowania obornika.

W skrzynce rolniczej Rozgłośni Poznańskiej udzielił inż. D. Starzeński odpowiedzi na 694 listy.

J. KOSMOL

Artykuły:

1. Przeszczepianie drzew owocowych. — Poradnik Gospodarski, nr 12, 1936.
2. Drogi rozwoju ogrodnictwa w Wielkopolsce. — Poradnik Gospodarski, nr 21, 1936.
3. Przechowanie owoców. — Poradnik Gospodarski, nr 32, 1936.
4. Lustracja szkółek. — Poradnik Gospodarski, nr 41, 1936.
5. Uprawa i zasilanie ziemi w sadach. — Poradnik Gospodarski. nr 43, 1936.
6. Uprawa czosnku. — Poradnik Gospodarski, nr 44, 1936.

Odczyty wygłoszone w Radio:

1. Prace w ogrodzie w czerwcu.
2. Przygotowania do zbioru owoców.

INŻ. ST. NOWICKI

1. Uprawa majeranku (artykuł) — Poradnik Gosp., nr 48. 1936.

WYDZIAŁ PRODUKCJI ZWIERZĘCEJ

PROF. DR TADEUSZ KONOPIŃSKI

Rozprawy naukowe i obszerniejsze wydawnictwa:

1. Normy i dawki pasz dla koni, bydła, owiec i trzody chlewnej. — Poznań 1937. Str. 124.
2. Żywienie zwierząt domowych — napisana wspólnie z drem J. Bormannem — Poznań 1937. Str. 400.
3. Rewizja dotychczasowych sposobów popierania włościańskiego chowu bydła. Warszawa 1936. Str. 32
4. Związek między liczbą żeber u świń bekonowych a długością boczków. — Odbitka z Roczników Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XXXV. Poznań 1936. Str. 9.
5. Zmiany w wadze tusz bekonowych pod wpływem solankowania i obsuszania. — Odbitka z Roczników Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XXXVII. Poznań 1936. Str. 4.
6. Zmiany długości tusz bekonowych pod wpływem powieszenia oraz chłodzenia i solankowania. — Odbitka z Roczników Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XL. Poznań 1936. Str. 5.
7. Rozwój hodowli trzody chlewnej w Wielkopolsce w związku z koniunkturą na rynkach zbytu. — Odbitka z Roczników Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XXXVI. Poznań 1936. Str. 8.
8. Rzadki przypadek anormalnie długiej laktacji krowy. Odbitka z Roczników Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XL. Poznań 1936.
9. Właściwe stosowanie kryteriów przy ocenie bydła hodowlanego. — Odbitka z Roczników Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XL. Poznań 1936. Str. 17.
10. Wielkopolskie bydło nizinne czarno-białe w świetle badań nad jego rozwojem. — Poznań 1936. Str. 22.

Artykuły:

Szereg artykułów umieścił tenże autor w Poradniku Gospodarskim, w Gazecie Rolniczej, Rolniku, a jeden w Rolniku-Ekonomiście.

Wykłady:

Wykładów popularnych przez radio i na zebraniach kółek rolniczych wygłosił 8.

INŻ. DR JERZY SZUMAN

Zastępca Naczelnika Wydziału

Wydawnictwa obszerniejsze:

1. Rocznik Hodowcy Drobiu tom VII na r. 1937. Str. 248. Ryc. 62.
2. Chów królików futerkowych i czesankowych. Str. 84. Ryc. 45.
3. Sztuczny wylęg i wychów drobiu. Str. 64. Ryc. 16.

Artykuły:

1. Stan liczebny i wydajność drobiu w Wielkopolsce. — Poradnik Gospodarski, 1937.
2. Ciekawie zapowiadający się wynalazek. — Poradnik Gospodarski, 1937.

Artykuły w innych czasopismach:

1. Ślimak jest skąpy, powolny, leniwy, lecz daje dochód pewny i uczciwy.
2. Rozwój konkursów nieśności kur w Polsce.
3. Wychów młodzieży u kur.
4. Chów nutrii.
5. Czy ma Pan ślimaki na sprzedaż?
6. O użytkowaniu mięsa królików.
7. Czy lepiej chować jedną czy kilka ras królików?
8. Chów szczurów piżmowych.
9. Dlaczego wełna królików jest taka droga?
10. Die Geflügelzucht in Polen.
11. Eine neue Methode zur Selbstkontrolle bei der Geschlechtserkennung.
12. Der Eintagskücken nach der japanischen Methode.

Wykłady w radio:

1. 17 V 1936 — Nawet ze ślimaków można mieć dochód.
2. 11 VIII 1936 — Z naszej kniei.
3. 19 VIII 1936 — Jakie króliki warto chować w drobnych gospodarstwach.
4. 31 I 1937 — Czy chów królików angorskich jest i będzie istotnie opłacalny.

DR TADEUSZ BRZESKI

Artykuły:

1. Żywienie i dojenie krów — Gazeta Rolnicza. Warszawa 1936.
2. Czerwone bydło polskie — Poradnik Gospodarski. 1936.

INSPEKTOR MICHAŁ PRÓCHNICKI

Artykuły:

1. Sprawozdanie z kontroli i mleczności. — Poradnik Gospodarski, nr 36, 1936.
2. Zimowe żywienie krów. — Poradnik Gospodarski, nr 45, 1936
3. Czyszczenie bydła. — Poradnik Gospodarski, nr 2, 1937.

4. Gęś sokoła nie urodzi. — Poradnik Gospodarski, nr 7, 1937.
5. Żywienie krów w zimie. — Kłosy, nr 47, 1936.
6. Mleko chude w żywieniu zwierząt domowych. — Kłosy, nr 12, 1937.

Wydawnictwa:

1. Jak podnieść mleczność krów. — Poznań, Nakł. Rolniczej Drukarni i Księgarni Nakładowej, 1936.

Referaty i pogadanki:

1. Dnia 14 V 1936 — Chów bydła. — Szkoła Wędrowna, Kaźmierz.
2. Dnia 25 VI 1936 — Żywienie zwierząt domowych. — Szkoła Wędrowna, Tarnowo Podgórne.
3. Dnia 27 VIII 1936 — Obchodzenie się z mlekiem. — Szkoła Wędrowna, Tarnowo Podgórne.
4. Dnia 3 IX 1936 — Dojenie i pielęgnowanie krów. — Szkoła Wędrowna, Tarnowo Podgórne.
5. Dnia 23 IX 1936 — Znaczenie kontroli mleczności. — Szkoła Wędrowna, Tarnowo Podgórne.
6. Dnia 11 X 1936 — Jak żywić krowy mleczne. — Kółko Rolnicze, Pobiedziska.
7. Dnia 27 X 1936 — Chów i żywienie bydła. — Kurs hodowlano-łąkarski, Dziembowo.
8. Dnia 28 X 1936 — Chów i żywienie bydła. — Kurs hodowlano-łąkarski, Morzewo.
9. Dnia 29 X 1936 — Chów i żywienie bydła. — Kurs hodowlano-łąkarski, Szamocin.
10. Dnia 30 X 1936 — Chów i żywienie bydła. — Kurs hodowlano-łąkarski, Chodzież.
11. Dnia 31 X 1936 — Chów, żywienie i kontrola mleczności. — Kurs hodowlano-łąkarski, Połajewo.
12. Dnia 8 XI 1936 — Żywienie krów mlecznych. — Kółko Rolnicze, Ujście.
13. Dnia 10 XI 1936 — Chów i żywienie bydła. — Kurs rolniczo-hodowlany, Szamotuły.
14. Dnia 12 XI 1936 — Wychów cieląt i żywienie krów. — Kurs rolniczo-hodowlany, Damasławek.
15. Dnia 14 I 1937 — Oznaki mleczności i wychów cieląt. — Kurs rolniczo-hodowlany, Bnin.
16. Dnia 15 I 1937 — Zasady żywienia krów mlecznych. — Kurs rolniczo-hodowlany, Wyskoć — Lubin.
17. Dnia 10 II 1937 — Żywienie bydła i cieląt. — Kurs rolniczo-hodowlany, Zbąszyń.

18. Dnia 14 II 1937 — Chów bydła w gospodarstwach włościańskich. — Kółko Rolnicze, Bnin.
19. Dnia 5 III 1937 — O chowie i żywieniu bydła. — Kurs rolniczo-hodowlany, Wilkowo Polskie.
20. Dnia 7 III 1937 — Żywienie bydła i wychów młodzieży. — Kurs rolniczo-hodowlany, Czempin.
21. Dnia 8 III 1937 — Hodowla bydła. — Kurs dla żołnierzy w 57 p. p. w Poznaniu.
22. Dnia 9 III 1937 — Wychów cieląt i młodzieży. — Kurs rolniczo-hodowlany, Opalenica.
23. Dnia 12 III 1937 — Jak dojść do dobrych krów. — Powiatowe Zebranie Kółka Rolniczego, Żnin.
24. 31 X 1936 — Prawidłowe dojenie krów. — Odczyt w Radio.

DR JAN ZEŃCZAK

Artykuły:

1. Jak leczyć liszaj i świerzb u zwierząt. — Poradnik Gospodarski
2. Różyca (czerwonka) trzody chlewnej. — Poradnik Gospodarski, nr 45, 1936.
3. Chrońmy trzodę przed różycą. — Poradnik Gospodarski, nr 15, 1937.

INŻ. STEFAN HOSER

Artykuły:

1. Zakup tuczników na wywóz do Wiednia. — Poradnik Gospodarski, nr 15, 1936.
2. Jakość bekonów pogorszyła się. — Por. Gosp., nr 15, 1936.
3. Konieczność zmiany sposobu kwalifikowania bekonów. — Poradnik Gospodarski, nr 16, 1936.
4. Dostawy trzody chlewnej do bekoniarni. — Poradnik Gospodarski, nr 19, 1936.
5. Okręgi hodowli trzody chlewnej w Wielkopolsce. — Poradnik Gospodarski, nr 21, 1936.
6. Konkursy wychowu maciorek. — Por. Gosp., nr 24, 1936.
7. Sprawozdanie z dostaw trzody chlewnej do bekoniarni. — Poradnik Gospodarski, nr 25, 1936.
8. Sprawozdanie z dostaw trzody chlewnej do bekoniarni. — Poradnik Gospodarski, nr 29, 1936.
9. Klatki do stanowienia macior. — Por. Gosp., nr 30, 1936.
10. O poprawę jakości naszego eksportu. — Poradnik Gospodarski, nr 38, 1936.
11. Konkurs wychowu prosiąt. — Poradnik Gospod., nr 39, 1936.

12. Dostawa tuczników do bekoniarni. — Por. Gosp., nr 41, 1936.
13. Co to jest bekon. — Poradnik Gospodarski, nr 45, 1936.
14. Wznowienie odbiorów trzody chlewnej w okręgach zlikwidowanych bekoniarni. — Poradnik Gospodarski, nr 48, 1936.
15. Spółdzielnie zbytu trzody chlewnej. — Poradnik Gospodarski, nr 51/52, 1936.
16. Dostawy tuczników do bekoniarni w r. 1936. — Poradnik Go- Gospodarski, nr 6, 1937.
17. Utrzymanie ciągłości dostaw. — Poradnik Gospodarski, nr 10, 1937.

Prócz tego inż. Hoser prowadzi na łamach Poradnika Gospodarskiego „Dział Trzody Chlewnej".

TOMSIO WŁADYSŁAW

Artykuły:

1. Wychów maciorek hodowlanych. — Poradnik Gospodarski, nr 13, 1936.
2. Pielęgnowanie i żywienie knurów stacyjnych. — Poradnik Gospodarski, nr 17, 1936.
3. Pielęgnowanie i żywienie macior. — Poradnik Gospodarski, nr 18, 1936.
4. Żywienie macior karmiących. — Poradnik Gospodarski nr 20, 1936.
5. Żywienie trzody chlewnej bekonowej. — Poradnik Gospodarski, nr 22, 1936.
6. Korzyści wypędzania trzody chlewnej na pastwisko. — Poradnik Gospodarski, nr 28, 1936.
7. Konkursy wychowu prosiąt. — Poradnik Gospodarski, nr 49, 1936.

WYDZIAŁ OŚWIATY ROLNICZEJ

INŻ. M. S. POŁOWICZ

Prace:

1. Nawóz główny. — Wydawn. W. I. R. Poznań 1936. Str. 62.
2. Betonowe i gliniane zbiorniki do kiszenia pasz. — Wydawn. W. I. R. Poznań 1936. Str. 128.

Artykuły:

1. Gnój — nawozy sztuczne. — Poradnik Gospodarski, nr 14, 1936.

2. Gorąca fermentacja gnoju. — Poradnik Gospodarski, nr 15, 1936.
3. Gnojenie słomy. — Poradnik Gospodarski, nr 16, 1936.
4. Gdzie i kiedy budować zbiorniki. — Poradnik Gospodarski, nr 18, 1936.
5. Ile zbiorników na kiszoną paszę i w jakiej pojemności budować. — Poradnik Gospodarski, nr 23, 24, 25, 1936.
6. O szersze widnokręgi dla wsi wielkopolskiej. — Poradnik Gospodarski, nr 35, 1936.
7. Jak budować zbiornik glinobity? — Poradnik Gospodarski, nr 42, 1936.
8. Czy warto kisić buraki pastewne i w jaki sposób. — Poradnik Gospodarski, nr 44, 1936.
9. Dla dobra wsi. — Poradnik Gospodarski, nr 52, 1936.
10. Zmiana metod pracy oświatowej w Wielkopolsce. — Poradnik Gospodarski, nr 4, 1937.
11. Co robić ze zmarzniętymi ziemniakami, burakami, marchwią, brukwią i rzepą. — Poradnik Gospodarski, nr 9, 1937.
12. Kiszenie zmarzniętych okopowych. — Poradnik Gospodarski, nr 10, 1937.
13. Zużytkowanie wywaru. — Poradnik Gospodarski, nr 12, 1937.
14. Wysokie czy niskie zbiorniki do kiszenia pasz. — Ilustr. Kurier Codzienny, nr 94, 1937.

Prócz tego pomieścił inż. M. S. Połowicz szereg artykułów na temat kiszenia środków pastewnych w „Przewodniku Gospodarskim“ (Warszawa), „Rolniku“ (Lwów), „Gazecie Rolniczej“, „Kalendarzu Gospodarskim“ (Warszawa) i w „Kalendarzu Rolniczym“ (Poznań).

INŻ. KATZER i INŻ. WAGNER

1. Maszynoznawstwo mleczarskie. — Praca (w rękopisie).

INŻ. ŚWIEŻYŃSKI

1. Plan pracy absolwentów szkół rolniczych w pow. ostrowskim (artykuł). — Poradnik Gospodarski, nr 3, 1937.

K. JANKIEWICZ

1. Rozwój budowy silosów w pow. nowotomyskim (artykuł). — Poradnik Gospodarski, nr 43, 1936.

STACJA KONTROLNA

DR K. CELICHOWSKI

Artykuły:

1. Kilka uwag o makuchu słonecznikowym. — Poradnik Gospodarski, nr 5, 1936.
2. Nasiona seradeli do siewu. — Poradnik Gospodarski, nr 11, 1936.
3. Boraks jako środek przeciw zgorzeli liści sercowych u buraków. — Poradnik Gospodarski, nr 19, 1936.
4. Stacja Kontrolna Wielkopolskiej Izby Rolniczej. — Poradnik Gospodarski, nr 21, 1936.
5. Znaczenie Stacji Kontrolnej dla rolnictwa. — Poradnik Gospodarski, nr 30, 1936.
6. Jakie oszczędności może rolnik zaprowadzić przy użyciu nawozów pomocniczych. — Gazeta Rolnicza, nry 18 i 20, 1936.
7. Bor jako środek przeciwko zgorzeli liści sercowych u buraków. — Gazeta Cukrownicza, nr 51—52, 1936.
8. Podstawy klasyfikacji mąki pszennej i żytniej. — Przemysł rolny, kwiecień 1936 — Piekarz Polski, nr 16, 1936.
9. Dwa szkodliwe chwasty (kanianka i życica) w nasionach lnu. — Życie rolnicze, nr 6, 1936.

Referaty:

1. Porównanie badań laboratoryjnych potrzeb nawozowych z doświadczeniami polowymi. — Wygłoszony na Zjeździe naukowym roln.-leśnym, maj 1936.
2. Zastosowanie boru na buraki cukrowe. — Wygł. w Związku plantatorów buraka cukrowego, Związku przemysłu cukrowniczego w Poznaniu i Lwowie — 4 wykłady: luty—marzec 1937.
3. Przemysł chemiczny w dobie obecnej i jego rola w czasie pokoju i wojny. — Wygł. dnia 22 III 1937, Wykłady powszechne.

DR KAMIŃSKI

1. Badanie wapna w nawozach, glebach i popiołach produktów rolnych. — Referat wygł. na Zjeździe naukowym roln.-leśnym, maj 1936.

INŻ. A. KURYŁŁO

Artykuły:

1. Wpływ nawożenia na fizjologiczne czynności roślin i ich zdrowotność. — Poradnik Gospodarski, nr 13, 1936.

2. Aktualne wiadomości i wskazania z ochrony roślin. — Poradnik Gospodarski, nr 17, 1936.
3. Nowy szkodnik owadzi zasiewów zbóż. — Poradnik Gospodarski, nr 19, 1936.
4. Jak tępić drutowce? — Poradnik Gospodarski, nry 23 i 40, 1936.
5. Wszyscy do walki z myszami polnymi. — Poradnik Gospodarski, nr 4, 1937.
6. O współpracę rolnictwa w ochronie roślin. — Poradnik Gospodarski, nr 12, 1937.
7. Rozpowszechnienie odmian ziemniaków w woj. poznańskim w roku 1936. — Poradnik Gospodarski, nr 13, 1937.
8. Stan zasiewów ozimych. — Dziennik Poznański, 1937.
9. Organizacja opieki fitosanitarnej nad sadami w Wielkopolsce. — Wiadomości Ogrodnicze, Warszawa, nr 10, 1937.
10. Organizacja walki z korówką wełnistą w Wielkopolsce. — Wiadomości Ogrodnicze, Warszawa, nr 10, 1937.
11. Nawożenie sadów. — Biuletyn Rodziny Kolejowej, 1936.

INŻ. ZB. GINTER

Artykuły:

1. Pleszki ziemne na lnie i ich zwalczanie. — Poradnik Gospodarski, nr 20, 1936.
2. Jak wytępić turkucia podjadka? — Poradnik Gospodarski, nr 22, 1936.
3. Wołek zbożowy i metody walki z nim. — Poradnik Gospodarski, nr 24, 1936.
4. Tępienie much w oborach. — Por. Gosp. nr 26, 1936.
5. Jak walczyć ze śmietką w ogrodzie? Poradnik Gospodarski, nr 28, 1936.
6. Czy zagraża znowu plaga myszy polnych. — Poradnik Gospodarski, nr 42, 1936.
7. Czynności w sadzie w grudniu. — Poradnik Gospodarski, nr 50, 1936.
8. Jedna z metod podniesienia dochodowości gospodarstwa wiejskiego. — Poradnik Gospodarski, nr 3, 1937.

Odbito w Rolniczej Drukarni i Księgarni Nakładowej Spółk[illegible] ogr. odp. w Poznaniu, ul. Sew. Mielżyńskiego 24